

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Humanistinen tiedekunta		Koulutusohjelma – Utbildningsprogram – Degree Programme Alue- ja kulttuurintutkimus
Opintosuunta – Studieriktning – Study Track Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimus		
Tekijä – Författare – Author Patrik Saarto		
Työn nimi – Arbetets titel – Title Maanmiehiä ja veljeskansoja. Ukraina ja Krim Venäjän valtionduuman ulkopoliittisessa diskurssissa		
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma	Aika – Datum – Month and year Toukokuu 2019	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 132
Tiivistelmä – Referat – Abstract		
<p>Tutkimuksen keskeisin kysymys on, kuinka Ukrainaa ja Krimiä on käsitelty Venäjän valtionduumassa ensimmäisestä kaudesta kuudenteen kauteen. Tutkimus poimii aineistosta toistuvia, muuttuvia ja katoavia käsitteitä, analysoi niitä suhteessa aikansa tapahtumiin ja kontekstiin ja rekonstruoi näin Venäjän Ukrainaa koskevan narratiivin kehitys muutoksineen ja jatkuvuuksineen. Tutkimus ei analysoi päätöksentekoa Ukrainan ja Krimin suhteen, vaan havainnoi duuman kautta sitä yleistä ilmapiiriä, joka Uuden Venäjän politiikassa on Ukrainan ja Krimin kohdalla kulloinkin vallinnut.</p> <p>Tutkimuksen aineistona ovat duuman verkkosivuilla julkaistut sanatarkat dokumentaatiot duuman istunnoista. Tutkimuksen aikajänteenä on koko kuusi ensimmäistä duuman kautta, mutta analyysi keskittyy kolmeen kevätkauteen – 1994, 2005 ja 2014. Kevät 1994 edustaa nykymuotoisen duuman työn käynnistymistä ja eräänlaista lähtöilannetta. Keväällä 2005 elettiin Ukrainan Oranssin vallankumouksen jälkeistä aikaa. Keväällä 2014 puhkesi Ukrainan kriisi ja Venäjä anneksoi Krimin niemimaan. Tutkimuksessa käytetään Krimin tapahtumista sanaa anneksointi, sillä Krimin niemimaa on tutkimuksen teon aikaan kansainvälisen lain mukaan yhä osa Ukrainaa.</p> <p>Koska alue- ja kulttuurintutkimus on oppiaineena poikkitieteellinen, tutkimus ei pyri lokeroitumaan mihinkään tiettyyn tieteenfilosofiseen perinteeseen. Tutkimus pohjautuu antipositivistiseen ja interpretivistiseen käsitykseen ihmistieteiden tulkinnanvaraisesta olemuksesta sekä sosiaalisen konstruktionismin tulkintaan todellisuudesta ihmisten sosiaalisesti rakentamana, ei absoluuttisen oikeana tai vääränä, käsityksenä ympäröivästä maailmasta. Tutkimus yhdistelee siten aineistolähtöistä diskurssianalyysyä ja sosiaalista konstruktionismia. Aineisto esitellään kronologisesti edeten, jotta tapahtumien kulku ja narratiivin kehitys käyvät autenttisesti ilmi.</p> <p>Aineisto osoittaa, että vuosien 1994, 2005 ja 2014 välinen retorinen kehitys duumassa on kulkenut tien Belovežin sopimuksen mitätöimisestä Venäjän kohtalon ratkaisemiseen Dneprin molemmilla rannoilla. 1994 Ukrainan toivottiin osallistuvan Belovežin sopimuksen purkamiseen ja Krimin suhteen löytyvän Venäjän intressejä palveleva ratkaisu. 2005 Ukrainan koetaan jo lähteneen omalle tielleen, mutta integraatiota ei pidetä vielä mahdollisena. Krimillä korostuu maanmiesten ja Mustanmeren laivaston merkitys Venäjälle. 2014 Krimin kysymys ratkaistaan yksipuolisesti ja Ukrainan valtiollisuus sekä nykyiset rajat kyseenalaistetaan osana valtavaa patriootista purkausta.</p> <p>Venäjän kommunistinen puolue vaikuttaa aineistossa tavoittelevan etenkin aluksi Neuvostoliiton hajoamisen perumista, kun taas liberaalidemokraattien retoriikka heijastelee populistista nationalismia ja Venäjän imperiumin ihanetta. Yhtenäinen Venäjä osoittautuu olevan puolueista kaikkein pragmaattisin ja laskelmoivin – ulkopoliittikkaa tehdään pelaamalla esimerkiksi raaka-ainehinnoilla ja passeilla. Pragmaattisinkin linja antautuu lopulta tunteiden vietäväksi kevään 2014 edetessä.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Venäjä, Ukraina, Krim, duuma, Oranssi vallankumous, Euromaidan, diskurssianalyysi		
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Keskustakampanin kirjasto		
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information		

HELSINGIN YLIOPISTO

Maanmiehiä ja veljeskansoja

Ukraina ja Krim
Venäjän valtionduuman
ulkopoliittisessa diskurssissa

Patrik Saarto
Pro Gradu -tutkielma
Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimus
Maailman kulttuurien laitos
Helsingin yliopisto
Kevät 2019

Sisältö

1. Johdanto	4
2. Venäjän aatehistoria ja ulkopoliitiikka.....	5
3. Duma instituutiona Venäjän poliittisessa järjestelmässä	12
4. Tutkimuksen kysymyksenasettelu ja menetelmät	22
4.1 Duuman aineistot ja määrällinen data	27
5. Ukraina ja Krim duumassa keväällä 1994	30
5.1 Belovež on peruttava.....	31
5.2 IVY – huolia ja holhousta	37
5.3 Belovežin sopimuksesta IVY-integraatioon	50
5.4 Keskeisiä käsitteitä.....	52
6. Ukraina ja Krim duumassa keväällä 2005	53
6.1 Järkytys: integraatio ontuu	54
6.2 Kieltäminen: imperiumi takaisin.....	64
6.3 Hyväksyminen: integraatio on epäonnistunut.....	73
6.4 Oranssi uhka.....	78
6.5 Keskeisiä käsitteitä.....	80
7. Ukraina ja Krim duumassa keväällä 2014	80
7.1 Taistelukutsu	82
7.2 Krim on meidän	96
7.3 Entäs Donbass?	109
7.4 Ukrainasta tulee Venäjän kohtalonkysymys	119
7.5 Keskeisiä käsitteitä.....	120
8. Johtopäätökset.....	121
9. Lähteet.....	129

1. Johdanto

Venäläisen politiikan ja poliittisen kulttuurin tutkiminen ja ymmärtäminen on epäilemättä yksi tarpeellisimpia ja haastavimpia tehtäviä länsimaaisessa ja suomalaisessa tutkimuskentässä. Venäjän historiallinen olemus ja ulkopoliittinen aktiivisuus herättävät merkittävästi kysymyksiä, joihin on varmasti yhtä monta vastausta kuin on kysyjä. Värikästä on ollut kysymyksen tiimoilta käyty keskustelu myös itse Venäjällä, jossa esimerkiksi zapadnikit ja slavofiilit debatoivat Venäjän identiteetistä ja tulevaisuudesta jo 1800-luvulla hämmästyttävän samanlaisin sanankääntein kuin tämän päivän keskustelussa. Kyseessä on siten hyvin pitkäaikainen historiallinen jatkumo.

Länsimaissa vastauksia yritetään löytää muun muassa poliittisista puheista ja media-aineistoista, jolloin voidaan erotella erilaisia diskursseja. Niiden kautta hahmotellaan koulukuntia, joiden sanomisten perusteella voidaan arvioida venäläisen poliittisen ajattelun kehitystä. Venäläisen ajattelun selvittämisen tarve vaikuttaa vuosi vuodelta ja konflikti konfliktilta vain korostuneen.

Pro gradu –tutkielmassani osallistun tähän Venäjän enkryptaamisen työhön penkomalla aineistoa, joka on verkossa kaikkien saatavilla, mutta jota ei ole mitään ilmeisemmin juurikaan käytetty tutkimuksessa. Kyseessä ovat Venäjän valtioneuvoston istuntojen dokumentaatiot, jotka löytyvät duuman verkkosivuilta. Duuman istuntojen kulku on dokumentoitu niihin sanatarkasti jo vuodesta 1994 – ensimmäisestä nyky-muotoisen duuman istunnosta – lähtien.

Taustoitan ensiksi tutkimusta kertaamalla Venäjän aatehistoriaa ja poliittisten instituutioiden historiaa, käyn sitten läpi tutkimuksen kysymyksenasettelun ja menetelmät ja etenen lopuksi varsinaiseen lähdeaineiston analyysiin. Siinä analysoin, kuinka Ukrainaa ja Krimiä on käsitelty duumassa kevätkausilla 1994, 2005 ja 2014. Olen valinnut tarkastelujaksot sillä perusteella, että kevät 1994 edustaa lähtötilannetta nykymuotoisessa duumassa, kevät 2005 ajoittuu Oranssin vallankumouksen jälkeen ja kevät 2014 Euromaidanin jälkeen. Tarkastelujaksojen välillä on näin myös noin vuosikymmen väliä.

Tutkimukseni aiheena olevan Venäjän ulkopoliittisen diskurssin lähtökohtana on ymmärrettävä sen tausta Venäjän aatehistoriassa. Venäjän menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta koskevat näkemykset palautuvat hyvin usein metafyyssiseen pohdintaan Venäjän olemassaolosta ja perusluonteesta. Kuten jo edellä totesin, tämä kysymys on askarruttanut venäläisiä filosofiä hämmästyttävän samalla tavalla jo 1800-luvulla. Ennen analyysiin pureutumista on perusteltua hahmottaa tämän aatehistoriallisen taustan suuntaviivat.

Tutkimukseni kohteena on duuma, eli Venäjän federaation kansanedustuslaitos. Venäjän poliittinen järjestelmä pohjautuu edustukselliselle demokratialle, mutta ku-

ten joka maassa, sen kehitys ja käytännön suorituskky ovat omanlaisensa. Ennen duuman keskusteluihin syventymistä on niin ikään perusteltua hahmottaa, mikä duuma on instituutiona ja mikä on sen rooli Venäjän poliittisessa järjestelmässä.

2. Venäjän aatehistoria ja ulkopoliittikka

Erinomaisen tiivistelmän Venäjän aatehistorian ja maailmankatsomuksen synnystä ja kehityksestä tarjoaa Vesa Oittisen toimittaman teoksen *Venäjä ja Eurooppa – Venäjän idea 1800-luvulla* aatehistoriaa koskeva aloitusosio¹. Oittinen huomauttaa, että Euroopan ”sivilisatorinen kartta” oli alkujaan jakautunut sivistyneeseen etelään ja barbaariseen pohjoiseen, mutta valistuksen aikana 1700-luvulla jako kääntyi idän ja lännen väliseksi. Muutos oli seurausta modernin maailman kehittymisestä, minkä myötä poliittinen ja taloudellinen painopiste siirtyi Etelä-Euroopasta Länsi-Eurooppaan. Itä-Euroopasta, Venäjä etunenässä, tuli lännestä poikkeava toinen, mikä sai venäläiset samalla jakautumaan itse kahtia suhteessa moderniin länteen.

Oittinen muistuttaa, että vaikka ”venäläisen idean” alkujuuria etsitään usein 1400-luvulla eläneen Filofei-munkin määrittelystä Moskovasta kolmantena Roomana, perustui tuo ajatus vielä vanhalle antiikkis-bysanttilaiselle ajattelulle. Vastakainasettelun kääntynyt idän ja lännen väliseksi, aina Pietari Suuresta alkaen, Venäjälle syntyneen kahtiajaon toinen puolisko tavoitteli Rooman sijaan länsimaista modernisaatiota ja toinen vastusti. Modernisaatiota tavoiteltiin kuitenkin väkivaltaisesti valtiollisina pakkotoimina, jotka herättivät toisessa puoliskossa ”inversion, vaatimuksen paluusta primitiiviseen alkutilaan”. Oittinen viittaa venäläiseen sivilisaatiohistorioitsijaan Aleksandr Ahijezeriin, jonka mukaan Pietari Suuren modernisaatioharppausta maaorjineen voidaan pitää samanlaisena, kuin Josif Stalinin teollistamista GULAG-leireineen pari vuosisataa myöhemmin. Oittisen mukaan modernisaatioon on liittynyt väkivaltaa ja pakkotoimia myös siksi, että se on käynnistetty aina yhdessä imperiumin rakentamisen kanssa.

Harppausyritys länteen oli epäilemättä myös Boris Jeltsinin 1990-luku. On mielestäni perusteltua huomauttaa, että toisin kuin Pietari Suuren ja Stalinin aikana, 1990-luvun loikkaan liittyi kuitenkin imperiumin purkaminen. Vladimir Putinin aikana teemana on ollut juurikin konservatiivinen paluu juurille, mihin imperiumin rakentaminen on jälleen olennaisesti liittynyt.

¹ Oittinen, Vesa (toim.). *Venäjä ja Eurooppa. Venäjän idea 1800-luvulla*. Vastapaino 2007, s. 9-51.

Kuten Oittinen nostaa esille, Ahijezerin mukaan Venäjä on edellä mainitun kahtiajaon vuoksi juuttunut traditionaalisen ja liberaalis-länsimaisen sivilisaation väliin ”välitilan sivilisaatioksi”. Ahijezer esittää myös, että juuri kahtiajaon vuoksi modernisaatio ei ole edennyt alhaalta ylös, vaan väkisin ylhäältä alas. Oittisen tulkinnan mukaan juuri tämä kahtiajako ja pysyvässä välitilassa oleminen on venäläisen modernisaation *differentia specifica*, joka erottaa sen esimerkiksi Turkin, Kiinan ja Japanin modernisaatiokehityksestä. Oittisen mukaan Venäjän toiseuden suhteessa Länsi-Eurooppaan vahvasti myös liberaalien dekabristien tappio kapinassa vuonna 1825.

1800-luvulla jakolinja sai filosofiset kasvot länteen tähyilleiltä zapadnikeilta ja omaa tietä korostaneilta slavofiileilta. Kummallakin ryhmällä vaikutti olevan samankaltaista kritiikkiä Venäjää kohtaan, mutta päinvastaisista näkökulmista.

Zapadnikki Pjotr Tšaadajev (1794-1856) kirjoittaa ensimmäisessä *Filosofisessa kirjeessään*, hieman kuten Ahijezer myöhemmin, ettei Venäjä kuulu itään eikä länteen, vaan on ikään kuin ajan ulkopuolella. Venäjää ei Tšaadajevin mukaan edes huomattaisi, ellei se olisi levittäytynyt Beringinsalmelta Oderille². *Hullun puolustuspuheessaan* Tšaadajev kritisoi, että kaikki Venäjän historiassa oli tullut ulkopuolelta, kaikki ideat olivat lainattuja³. Tšaadajeville Venäjä oli näin historiaton maa.

Slavofiili Konstantin Aksakov (1817-1860) puolestaan korosti kansan ja valtiiovallan luonteenomaista erillisyyttä Venäjällä. Hänen mukaansa lopulliset poliittiset päätökset tekevä valtiovalta oli kutsuttu vapaaehtoisesti Venäjän ulkopuolelta jo varjageista lähtien, minkä rinnalla kansa edusti yleistä mielipidettä⁴. Läntisessä Euroopassa valtiovalta perustui hänen mukaansa päinvastoin sodalle ja valloittamiselle. Pietari Suuri kuitenkin rikkoi perinteisen kansan ja valtiiovallan jakolinjan. Venäjä oli Aksakoville näin pikemminkin valtioton maa. Läntisen Euroopan toiseuteen Aksakov luki myös sekä nationalismin että kosmopolitismen, siinä missä Venäjällä valitsi kristillinen humanismus.

Myös slavofiili Ivan Kirejevski (1806-1856) tulkitsi valtiiovallan perustuvan länessä sodalle ja valloittamiselle, mutta Venäjällä luonnolliselle kehitykselle⁵. Aleksei Homjakovin (1804-1860) lähtökohta puolestaan oli uskonnollisempi. Hän kritisoi katolista ja protestanttista kirkkoa rationalismista, kun taas ortodoksisten venäläisten hän katsoi jatkavan puhtaana Bysantin kirkollista perinnettä⁶. Homjakovin näkemyk-

² Algoritm. Великая Россия – благо или зло? Velikaja Rossija – blago ili zlo? Moskova 2014, s. 12, 22.

³ Ibid. s. 182.

⁴ Losski, Nikolai. История русской философии. Istorija russkoi filosofii. Moskova 2011, s. 51.

⁵ Ibid. s. 25.

⁶ Ibid. s. 42-46.

set kytkeytyivät taustaltaan Rooman historiaan sekä idän ja lännen kirkkojen Filioque-kiistaan.

Kritisoidessaan Venäjän silloista tilaa kummankin näkökulman esittäjät saattoivat joutua tsaarin toimenpiteiden kohteiksi. Yhtä kaikki he edustivat keskustelua siitä, mikä Venäjä on, mihin se kuuluu ja mitä länsi ja Eurooppa edustavat – esikuvaa vai turmeltunutta toiseutta.

Neuvostoliiton aikana vastakkainasettelu lännen kanssa kiteytyi ideologiseen vastakkainasetteluun sosialismin ja kapitalismin välillä. Filosofia perustui Marxin näkemyksille sosialismista ja keskittyi vallankumouksen jälkeisen talous- ja yhteiskuntajärjestelmän kehittämiseen kommunismiksi. Katja Ruutu tukeutuu väitöskirjassaan *Venäjän politiikka ja perustuslaki* Stephen Hansoniin, joka jaottelee Neuvostoliiton historian neljään kehitysjaksoon⁷. Vuodet 1917-1928 olivat NEP-kauden poliittinen jakso, jota edelsi kommunistisen manifestin ja ensimmäisen internationaalisen kaatumisen välinen teoreettinen kausi. Vuodesta 1928 alkoi Stalinin viisivuotissuunnitelmien sosiaaloudellinen jakso, joka pyrki yhdistämään ”amerikkalaisen tehokkuuden” venäläiseen vallankumoukseen. Tämä kausi päättyi Brežnevin pysähtyneisyyteen. Neljäntenä vaiheena oli Gorbatšovin perestroika, jonka tavoitteena oli neljäs ja viimeinen marxismi-leninismien kehitysjakso. Perestroika, eli uudelleenrakentaminen, tunnetaan käsitteistään kuten *humaani sosialismi*, *glasnost* eli avoimuus sekä ulkopoliittikan *uusi ajattelu*. Länsisuhteita oli toisen maailmansodan päättymisen jälkeen leimannut geopoliittinen *kylmä sota* – kallis varustelukilpailu ja ajoittainen ajautuminen kolmannen maailmansodan partaalle. Juuri perestroika, avatessaan Neuvostoliiton poliittista ilmapiiriä ja järjestelmää, käynnisti kuitenkin Neuvostoliiton hajoamiseen johtaneen tapahtumasarjan. Juuri Neuvostoliiton hajoaminen puolestaan on nähdäkseni se prosessi, joka vaikuttaa yhä tapahtumiin ja Venäjän politiikkaan entisellä Neuvostoliiton alueella.

Erinomaisen koulukuntajaottelun tarjoaa myös Andrei P. Tsygankov teoksessaan *Russia's Foreign Policy – Change and Continuity in National Identity*⁸. Tsygankov jakaa Venäjän ulkopoliittisen ajattelun kolmeen ryhmään – länsimielisiin (westernizers), valtiokeskeisiin (statists) ja sivilisationisteihin (civilizationists). Venäjän imperiumissa länsimieliset olivat juuri heitä, jotka korostivat Venäjän samankaltaisuutta lännen ja etenkin länsimaisten monarkioiden kanssa. Taustalla vaikutti vahvasti Pietari Suuren perintö. Länsimielisten keskuudessa tavoiteltiin sittemmin myös perus-

⁷ Ruutu, Katja. *Venäjän politiikka ja perustuslaki. Tutkimus Venäjän perustuslakikäsitteistön kehityksestä 1900-luvulla*. Gummerus Kirjapaino Oy 2006. S. 23

⁸ Tsygankov, Andrei. *Russia's Foreign Policy. Change and Continuity in National Identity*. Oxford 2006.

tuslakia. Neuvostoliiton aikana länsimielinen siipi koostui liberaaleista, jotka tekivät pesäeroa stalinismiin, tavoittelivat eurooppalaista sosiaalidemokratiaa ja edistivät ydinaseriisuntaa. Neuvostoliiton jälkeen länsimieliset korostivat demokratiaa, ihmisoikeuksia ja vapaita markkinoita. Tätä koulukuntaa edustivat presidentti Boris Jeltsin ja ulkoministeri Andrei Kozyrev tavoitellessaan länsi-integraatiota, jossa Venäjän modernisaation tienä olisi länsimaisen esimerkin mukaisten liberaalien instituutioiden luominen.

Valtiokeskeinen koulukunta on Tsygankovin mukaan ollut Venäjän ulkopoliittisista suuntauksista voimakkain. Valtiokeskeiset ovat korostaneet voimaa, stabiiliutta ja suvereeniutta yli vapauden ja demokratian. Tsygankovin mukaan suuntauksen alkujuuret ovat mongolivallan aikakaudessa, joka juurrutti venäläisiin psykologisen turvattomuuden kompleksin. Sen seurauksena valtiokeskeinen koulukunta painottaa ulkoisen uhan vaaraa ja valmiutta uhrata kaikki Venäjän turvallisuuden vuoksi. Ulkoisen uhan olemassaolosta ovat todistaneet useat eurooppalaiset sodat, joissa Venäjän alueelle on tunkeuduttu. Tsygankov viittaa erikseen Josif Staliniin, joka perusteli maan pikaista teollistamista sillä, että Venäjää ovat sen takapajuisuuden vuoksi lyöneet niin mongolit, turkkilaiset, ruotsalaiset, puolalaiset, liettualaiset, britit, ranskalaiset kuin japanilaisetkin.

Tsygankov kuitenkin huomauttaa, etteivät valtiokeskeiset olleet automaattisesti länsivastaisia. He korostivat vahvaa valtiota muun muassa siksi, että eurooppalaisetkin monarkiat olivat vahvoja. Heidän ulkopoliittiset näkemyksensä kiteytyivät ajatukseen ennen kaikkea taloudellisesti ja sotilaallisesti kilpailukykyisestä valtiosta. Siinä missä länsimieliset korostivat Pietari Suuren eurooppalaisuutta, valtiokeskeiset korostivat Pietari Suuren sotilasjärjestelmää.

Neuvostoliiton aikana koulukunnalle oli tärkeää kommunistisen puolueen ote yhteiskunnasta ja kyky torjua kapitalismin uhkaa. Ajatus maailmanvallankumouksesta vaihtui ajan myötä ajatukseen yhteiselosta kapitalistisen lännen kanssa. Neuvostoliiton jälkeen agendalle nousivat markkinatalouden ja demokratian rakentaminen, mutta suurvallan idea ja ulkoisten uhkien vaara eivät kadonneet mihinkään. Putinin kaudella vahvan valtion ihannetta on toteutettu tiukalla otteella yhteiskunnasta sekä suurvallan asemaa korostavalla ulkopoliitiikalla.

Siinä missä valtiokeskeinen koulukunta pyrkii kuitenkin aina ylläpitämään tilanteen vakaana, ovat sivilisationistit olleet koulukunnista kaikkein aggressiivisin. Tsygankovin mukaan heidän agendallaan on ollut läntisten arvojen haastaminen, venäläisten arvojen levittäminen ja juurikin idea Moskovasta kolmantena Roomana, ortodoksisen maailman ytimenä. Ulkopoliitiikka palautuu Iivana Julmaan ja ”venäläisten maiden kokoamiseen” mongolivalloituksen jäljiltä.

Venäjän imperiumin aikana sivilisationistit peräänkuuluttivat ekspansiivista ulkopoliittikkaa niin idässä kuin lännessä. Koulukunnassa kannatettiin myös kaikki slaavikansat yhdistävää panslavismia. Neuvostoliiton aikana sivilisationistien maailmankuva pohjautui maailmanvallankumoukselle ja ylivertaisuudelle suhteessa ”mädäntyneeseen”, kapitalistiseen länteen. Ulkopoliittinen ajattelu oli ekspansiivista ja synnytti ideologisen eurasianismin ja atlantismin vastinparin, jossa viholliskuvan ytimessä oli Yhdysvallat. Tavoitteena oli suitsia läntisen sivilisaation leviämistä. Kohahduttavistakin geopolittisista kommenteistaan tunnetun Aleksandr Duginin mukaan monet venäläiset eurasianistit katsoivat olevansa slavofiilien perillisiä. Duginin mukaan eurasianismi pohjautui ennen kaikkea kansaan ja maantieteelliseen tilaan. Venäläisen sivilisaation ja eurasianismin korostaminen jatkui koulukunnassa myös Neuvostoliiton jälkeen.

Tsygankov jakaa Venäjän Neuvostoliiton hajoamisen jälkeisen ulkopoliitiikan kolmeen jaksoon. Ensimmäistä jaksoa hän kutsuu kylmän sodan jälkeiseksi euforiaksi ja Venäjän liberaaliksi länsimielisyydeksi. Euforia perustui ideologisen vastakainasettelun rauhanomaiseen päättymiseen, joka usein kiteytetään Francis Fukuyaman tunnettuun tulkintaan historian päättymisestä. Liberaali demokratia ja markkinatalous ovat voittaneet ja läntinen järjestelmä leviäisi myös Venäjälle. Jeltsin ja Kozyrev veivät uutta Venäjää vauhdilla länteen – länsimielinen koulukunta oli kuskin paikalla.

Uudessa tilanteessa valtiokeskeinen koulukunta suhtautui länteen pragmaattisesti ja oli valmis yhteistyöhön Venäjän talouden rakentamisessa. Länteen ei kuitenkaan suhtauduttu varauksetta, vaan esimerkiksi Naton laajentuminen oli ristiriidassa suurvaltaidentiteetin kanssa. Maantieteellisen alueen ja kansainvälisen statuksen menettäminen kaiheri.

Sivilisationistit reagoivat tilanteeseen ärhäkkäimmin. Heidän mielestään liberaalien arvojen tuominen Venäjälle satoi vain Yhdysvaltojen laariin edistäen yksinapaisen, Yhdysvaltojen hallitseman maailmanjärjestyksen kehittymistä. Siinä missä kommunistit vaativat Neuvostoliiton palauttamista, puhuivat eurasianistiset liberaalidemokraatit laajemman euraasialaisen yhteistyön puolesta aina Lissabonista Vladivostokiin, Euroopasta Japaniin asti.

Venäjän ja lännen kuherruskuukausi alkoi kuitenkin päättyä jo 1990-luvun alkupuolella. Sivilisationistien kritiikki antautumisesta lännelle ja valtiokeskeisten voimistuminen kehittyvien instituutioiden kautta alkoivat purra samalla kun länsimielisten euforia jäähdyi. Venäjä oli neuvostokritiikin ja atlantismin pyörteissä jättänyt entisen Neuvostoliiton alueen vähälle huomiolle ulkopoliitikassaan, mutta aloittaessaan ulkoministerinä vuonna 1995 Jevgeni Primakov ilmoitti ottavansa entiset neuvostota-

savallat – Itsenäisten valtioiden yhteisön – ulkopolitiikan keskiöön. Primakovin myötä Venäjä siirtyi ulkopolitiikassaan uuteen aikakauteen.

Venäjän ulkopolitiikan toinen Neuvostoliiton romahtamisen jälkeinen jakso on Tsygankovin mukaan suurvaltojen tasapainottelun aikaa. Länsi-integraation momentum meni ohi jo vuonna 1992 ja tilalle tuli kasvavia turvallisuushkia niin kotona kuin ulkomailla. Venäjän alueellinen eheys oli vaakalaudalla etenkin Tšetšeniassa, minkä lisäksi levottomuuksia puhkesi entisen Neuvostoliiton alueella aina Moldovasta Keski-Aasiaan. Länsi alkoi näyttäytyä jälleen kilpakumppanina, joka oli pyrkinyt vain hyötymään Venäjän heikosta hetkestä ja toi nyt Natoa kohti Venäjän rajoja. Valtiokeskeinen suuntaus toipui ja otti ohjat politiikassa.

Tsygankov huomauttaa, että valtiokeskeisten keskeisiksi käsitteiksi nousivat suurvaltius, kansallinen idea ja Euraasia. Sivilisationisteista poiketen valtiokeskeiset olivat kuitenkin edelleen pragmaattisia ja valmiita yhteistyöhön lännen kanssa siellä missä se oli mahdollista. Sulautuminen länteen oli kuitenkin vaihtunut Venäjän kehittämiseen Yhdysvaltojen kanssa kilpailevaksi suurvallaksi.

Kolmas Tsygankovin vaihe on nimeltään suurvaltapragmatismi. Pragmaattinen suurvaltapolitiikka sai uuden suunnan Vladimir Putinin ja syyskuun 11. 2001 terrorismin myötä. Terrorismista tuli Venäjälle ja Yhdysvalloille yhteinen vihollinen. Venäjän oli myös keskityttävä maan nostamiseen vuoden 1998 talouskriisistä.

Putin korosti vielä presidenttiytensä alussa Venäjän eurooppalaisuutta. Tsygankovin mukaan Venäjän ulkopolitiikkaa johti nyt valtiokeskeisen ja länsimielisen koulukunnan yhdistelmä. Venäjästä ei olisi kuitenkaan tuleva uusi versio Yhdysvalloista tai Britanniasta, eikä maailmasta yksinapainen, vaan Venäjän visiona oli – ja on edelleen – moninapainen maailmanjärjestys. Geopolitiikan tilalle nousi geoekonomia. Entisen Neuvostoliiton alueella Venäjä yritti ostaa naapurimaiden poliittista lojaaliutta taloudellisilla eduilla, kuten raaka-aineiden myynnillä alle markkinahinnan.

Vähitellen Venäjän suurvaltapragmatismi kehittyi multilateraaliseksi. Venäjä kehitti euraasialaisia instituutioita, kuten Kollektiivista turvallisuusjärjestöä, samalla kun lännen johtamiksi tulkittujen värvallankumousten sarja eteni entisen Neuvostoliiton alueella. Itä-Euroopassa eripuraa alkoi syntyä muun muassa erilaisten historiantulkintojen vuoksi – Venäjä olisi halunnut juhlia voittoa fasismista yhdessä entisten neuvostotasavaltojen kanssa, mutta nämä kieltäytyivät syyttää Venäjää vuosikymmenten neuvostomiehityksestä. Tsygankovin teoksen aikajänne loppuu tähän vaiheeseen. Hän jää pohtimaan, riittävätkö Putinin pragmatismi ja eurooppalaisten juurten tarina luomaan venäläisille uuden identiteetin, vai viekö kovan linjan euraasialaisen vaihtoehdon houkutus voiton. Oma tulkintani on, että Venäjän ajauduttua yhä syvempiin ristiriitoihin lännen kanssa muun muassa Georgian ja Ukrainan kriisien vuoksi polut ovat irtautuneet yhä kauemmaksi toisistaan. Tänä päivänä näki-

sin sivilisationistien jo ottaneen länsimielisten paikan valtiokeskeisten rinnalla Venäjän ulkopoliitiikassa. Konsensus muodostuu nyt vahvan valtion ja euraasialaisen integraation yhdistelmästä. Integraatio etenee etenkin Euraasian talousunionin muodossa Venäjän, Valko-Venäjän, Kazakstanin, Kirgisian ja Armenian kesken. Venäjällä ja Kiinalla on yhteisiä intressejä Yhdysvaltoja vastaan. Venäjän sisällä poliittinen järjestelmä on karannut eurooppalaisen demokratian ihanteesta yhä kauemmaksi kohti itämaista despotiaa.

Venäjän suurvaltaidentiteettiä on tutkinut ansiokkaasti Hanna Smith. Hän käyttää väitöskirjassaan *Russian Greatpowerness: Foreign Policy, the Two Chechen Wars and International Organisations* osin Tsygankoviin pohjaten Venäjän ulkopoliittikan koulukunnista nimityksiä Eurofiilit, Euraasialaiset ja Eurofobit⁹. Smith liittää Euraasian valtiokeskeiseen koulukuntaan eurofilian ja eurofobian välimuotona.

Smithin mukaan Venäjän ulkopoliittisia koulukuntia yhdistää suurvaltaidentiteetti, joka on ennen kaikkea Venäjän maantieteelliseen kokoon, luonnonvaroihin ja historiaan perustuva tunne. Suurvaltaidentiteetissä on eri koulukunnissa kuitenkin painotuseroja. Eurofiilit kokevat Venäjän olevan eurooppalainen suurvalta, jonka ytimessä ovat eurooppalaiset arvot, demokratia ja talouspolitiikka. Euraasialaiselle koulukunnalle Venäjä on globaali suurvalta, joka on vain osittain eurooppalainen, monikansallinen ja valtarakenteeltaan keskitetty semidemokratia. Tämä koulukunta nostaa turvallisuuspolitiikan korkeimmalle ja valitsee arvoikseen vain ne, jotka Venäjälle sen mukaan sopivat. Ulkopoliittisena viiteryhmänä heille on Yhdysvallat ja Kiina. Eurofobien koulukunta pohjaa sekin globaalin suurvallan identiteettiin, mutta pitää Venäjää täysin omana kulttuurisena ja ennen kaikkea venäläisenä kokonaisuutena. Eurofobien sisäpolitiikka pohjaa vahvaan johtajaan sekä sosiaali- ja aluepolitiikkaan, ulkopoliitiikka puolestaan korostaa slaavilaista yhtenäisyyttä ja slaavilaisen kulttuuriperinnön säilyttämistä.

Venäjän identiteetti ja ulkopoliitiikka voidaan näin jakaa kolmeen luokkaan, joista pragmaattisin valtiokeskeinen ja euraasialainen luokka toimii ikään kuin vaa'an vartena sekä länsisuuntautunut ja slavofiilinen luokka punnuksina. Ulkopoliitiikka vaihtelee näin eurooppalais-euraasialaisen ja slaavilais-euraasialaisen välillä.

⁹ Smith, Hanna. *Russian Greatpowerness: Foreign Policy, the Two Chechen Wars and International Organisations*. Unigrafia 2014.

Taulukko 1. Venäjän ulkopoliittiset koulukunnat

Zapadnikit, länsimieli- set, atlantistit, eurofiilit	Valtiokeskeiset, eu- raasialaiset	Slavofiilit, sivilisationis- tit, eurofobit
Liberalismi, demokratia, markkinatalous, sulautuminen länteen	Pragmatismi, yhteistyö, voima, suvereniteetti, kilpailukyky, ulkoinen uhka, stabiilius, monikulttuurisuus	Sivilisaatio, slaavilaisuus, venäläisyys, ortodoksisuus, ekspansionismi

3. Duuma instituutona Venäjän poliittisessa järjestelmässä

Venäjän kansanedustuslaitoksen eli duuman historia instituutona alkaa Venäjän imperiumista vuodelta 1905. Yleislakon aikana kyseisen vuoden lokakuussa pääministeri Sergei Witte kehotti tsaari Nikolai II:sta hyväksymään kansalaisoikeudet ja perustamaan kansanedustuslaitoksen eli duuman¹⁰. Nikolai II myöntyi ja antoi niin kutsutussa Lokakuun manifestissa äänioikeuden miltei koko kansalle. Venäjälle perustettiin uusi, kaksikamarinen kansanedustuslaitos, jonka alempi kamari oli duuma ja ylempi valtakunnankanslia. Huhtikuussa 1906 Venäjällä hyväksyttiin kokoelma perustavista laeista, eräänlainen Venäjän historian ensimmäinen perustuslaki, jota tsaari ei kuitenkaan halunnut kutsua perustuslaiksi, ettei se olisi viitannut liikaa edustukselliseen hallintoon. Lakikokoelman ensimmäisen pääluvun toiseksi viimeisessä osassa säädettiin duumasta. Duuma valittiin vaaleilla viideksi vuodeksi kerrallaan, mutta edustajaksi ei voinut valita naisia, palvelijoita, maataloustyöntekijöitä tai pienten liikeyritysten työntekijöitä. Duuman kokoonpanot olivat hyvin eripuraisia, kaksi ensimmäistä hajotettiin jo vuoteen 1907 mennessä. Ensimmäisen duuma-instituution taival päättyi neljännellä kaudella vallankumousvuoteen 1917.

Duuman käsitteen historia voidaan kuitenkin ulottaa aina Iivana III:n (1440-1505) aikoihin, jolloin Moskovan hallinnoksi muotoutui tsaarin lähimmistä neuvonantajista koostuva *pjariduum*¹¹. Perustuslakia puolestaan oli tavoiteltu toiveikkaana jo etenkin Aleksanteri I:n (1777-1825) kaudella. Tsaarin uudistushenki katkesi kuitenkin Napoleonin sotaretkeen 1812, eivätkä myöskään dekabristit onnistuneet

¹⁰ Ibid. S. 36-41.

¹¹ Luukkanen, Arto. Muutosten Venäjä. Venäjän historiaa 862-2009. Helsinki 2009. S. 99.

perustuslakivaatimuksissaan epäonnistuttuaan kapinassa vuonna 1825, Aleksanteri I:n juuri kuoltua¹².

Duma teki paluun vasta Uudella Venäjällä vuoden 1993 perustuslaissa. Sitä ennen Neuvostoliitossa eräänlaisena duuman esiasteena oli kansanedustajien kongressi, jonka Gorbatšov esitteli Neuvostoliiton kommunistisen puolueen 19. puoluekokouksessa vuonna 1988¹³. 2250-jäseninen, vaaleilla valittava kongressi sisällytettiin muokattuun versioon vuoden 1977 perustuslaista. Kongressi kokoontui pari kertaa vuodessa ja valitsi keskuudestaan korkeimman neuvoston, joka toteutti kongressin säätämiä lakeja. Kongressi toimi pitkälti Gorbatšovia tukevana ja politiikkaa tasapainottavana elimenä hänen ajaessaan perestroikaa ja vanhoillisten vastustaessa uudistuksia.

Neuvostoliiton hajoaminen oli lopulta lyhyt, mutta raadollinen prosessi.¹⁴ Perestroikan annettua liekaa neuvostotasavalloille ja poliittiselle ilmaisunvapaudelle alkoi keskusjohtoisesti koossa pidetty korttitalo vähitellen huojua. Tasavallat ja keskus ajautuivat konfliktiin, jossa tasavalta toisensa jälkeen julisti suvereeniuttaan Neuvostoliitosta. Ensimmäisenä Viro julisti lakiansa olevan yleisliittolaisten lakien yläpuolella vuonna 1988, sen jälkeen Latvia, Liettua, Azerbaidžan, Armenia ja Georgia julistautuivat suvereeniksi 1989 ja niiden perässä Uzbekistan, Moldova ja Kirgisia 1990. Lopulta Liettua julistautui ensimmäisenä itsenäiseksi 1990. Tasavallat vetosivat Neuvostoliiton perustuslakiin, joka mahdollisti eroamisen liitosta. Vastauksena Moskova käytti Baltiassa sotilasvoimaa.

Neuvostoliiton hajoamisen kannalta olennaisin taistelupari oli Gorbatšov vastaan Jeltsin. Liberaalina ja länsimielisenä Venäjän neuvostotasavallan johtoon noussut Jeltsin ajoi paitsi monipuoluejärjestelmää ja demokratiaa, myös itse Venäjänkin suvereeniutta Neuvostoliitosta. Jeltsinin politiikkaa voisi kutsua Venäjä ensin – politiikaksi – hän koki Venäjän kärsivän osana Neuvostoliittoa muiden tasavaltojen eduksi. Aatteiden taustalla oli kuitenkin pitkälti raaka valtataistelu Gorbatšovia vastaan. Gorbatšovin yrittäessä pitää rakoilevan Neuvostoliiton koossa uudella federatiivisella liittosopimuksella valoi Jeltsin bensaa liekkeihin yllyttämällä neuvostotasavaltoja suvereeniuteen Gorbatšovia heikentääkseen. Jeltsin haki kannatusta Venäjän sisällä lupaamalla vuonna 1990 jopa Venäjään kuuluville tasavalloille Tatarialle ja

¹² Ibid. S. 137-140.

¹³ Ruutu, Katja. *Venäjän politiikka ja perustuslaki. Tutkimus Venäjän perustuslakikäsitteistön kehityksestä 1900-luvulla*. Gummerus Kirjapaino Oy 2006. S. 118.

¹⁴ Kts. esim. Ruutu, Katja. *Venäjän politiikka ja perustuslaki. Tutkimus Venäjän perustuslakikäsitteistön kehityksestä 1900-luvulla*. Gummerus Kirjapaino Oy 2006 s. 38-58

Baškirialle, jotka nykyään tunnetaan Tatarstanina ja Baškortostanina, niin paljon suvereeniutta kuin ne vain pystyisivät nielemään. Jeltsinin mielessä oli Neuvostoliiton muuttaminen löyhäksi konfederaatioksi.

Valtakamppailu yltyi lopulta niin absurdiksi, että samalla kun Venäjän federaatiota rakentava Jeltsin pilkkoi Neuvostoliittoa osiin minkä kerkesi, pyrki Gorbatsšov hajottamaan puolestaan Venäjää lupaamalla Venäjän autonomisille tasavalloille korotuksen neuvostotasavalloiksi uudessa liitossa. Tilanne purkautui lopulta yllättävällä tavalla, kun varapresidentti Janajevin johtamat vanhoilliset yrittivät kaapata vallan Gorbatsšovilta elokuussa 1991 vain pari päivää ennen uuden liittosopimuksen allekirjoittamista. Näistä tapahtumista ovat jääneet historiaan kuvat Jeltsinistä puhumassa korkeimman neuvoston Valkoista taloa piirittävän panssarivaunun päällä Moskovassa. Jeltsin antoi ukaasin, jonka mukaan kaikki Neuvostoliiton toimeenpanovallan elimet, joihin kuuluivat puolustusvoimat, sisäministeriö ja KGB, alistettiin Venäjän presidentille – joksi Jeltsin oli juuri valittu kansanäänestyksellä kesäkuussa.

Vallankaappaus jäi yritykseksi ja sen seurauksena Neuvostoliitto hajosi lopulta lopullisesti. Viro ja Latvia julistautuivat vallankaappausyrityksen aikana itsenäisiksi. Kommunistinen puolue lakkautettiin ja kiellettiin, Neuvostoliiton poliittiset instituutiot hajosivat. Joulukuussa Ukrainakin järjesti kansanäänestyksen Neuvostoliitosta eroamisesta. Joulukuussa Venäjä, Valko-Venäjä ja Ukraina allekirjoittivat Minskissä myös niin kutsutun Belovežin sopimuksen, joka lakkautti Neuvostoliiton ja perusti Itsenäisten valtioiden yhteisön IVY:n. Siihen liittyivät pian muutkin entiset neuvostotasavallat Baltian maita ja Georgiaa lukuun ottamatta.

Jeltsin sai näin Venäjänsä, mutta maa oli Gorbatsšovin kanssa käydyin kamppailun jäljiltä pirstaleina ja Moskovassa istuivat vielä neuvostoaikaiset poliittiset instituutiot. Niiden ja presidentin välistä vallanjakoa ei ollut selvitetty. Jeltsinillä oli edessään paitsi uuden perustuslain projekti, myös koko Venäjän hajoamisen estäminen. Tämä on Neuvostoliiton hajoamisen ohella toinen tärkeä vaihe tämän tutkimuksen kannalta. Uudessa perustuslaissa perustettiin duuma ja muotoiltiin Venäjän poliittiset instituutiot. Venäjän hajoamisen uhasta tuli myöhemmin olkiukko, jota on käytetty niin sisäisten kuin ulkoisten vastustajien leimaamiseen, ja Venäjän yhtenäisenä pitämisestä päämäärä, jolla on oikeutettu keskusjohdolta voimakkaitakin toimia maan sisällä.

Ensin kansanedustajien kongressissa hyväksyttiin federaation liittosopimus vuonna 1992. Katja Ruutu huomauttaa, että Venäjän federaation ja Neuvostoliiton perustamisessa oli samankaltaisia piirteitä – ensin solmittiin liittosopimus ja vasta

sen jälkeen perustuslaki¹⁵. Federaatiosopimus oli kokoelma keskuksen ja alueiden kahdenvälisiä sopimuksia, joiden välillä oli merkittäviä eroja. Esimerkiksi tasavallat saivat oikeuden omaan perustuslakiin, korkeimpaan neuvostoon ja presidenttiin, toisin kuin muut subjektit. Kivuttomasti ei sopimusprosessi edennyt, sillä Tatarstan kieltäytyi aluksi allekirjoittamasta sopimusta julistautuen sen sijaan itsenäiseksi. Myös Baškortostan ja Jakutia korostivat suvereeniuttaan.

Jännitteitä syntyi myös uutta kuvernöörijärjestelmää luodessa. Jeltsinin ja neuvosto aikaisten edustuslaitosten välillä niin federaatio- kuin paikallistasolla alkoi orastaa kiista uudesta perustuslaista. Jeltsinin oli tukeuduttava alueiden johtoon, minkä alueet käyttivät hyväkseen. Keväällä 1993 nähtiin suvereeniusjulistusten sarja Venäjän federaation sisällä. Kysymys koski esimerkiksi subjektien omaisuutta, verovelvollisuutta keskukselle ja lakien suhdetta federaation lakeihin.

Vuosi 1993 kärjistyi lopulta toiseksi kulminaatiopisteeksi Uuden Venäjän synnyssä. Nyt presidentti Jeltsin otti yhteen korkeimman neuvoston puheenjohtajan Ruslan Hasbulatovin kanssa. Hasbulatov halusi vakiinnuttaa Venäjälle neuvostojärjestelmän ja tehdä Venäjästä neuvostojen liiton. Hasbulatovin malli olisi ollut parlamentaarinen järjestelmä, jossa korkeinta valtaa käyttää korkeimman neuvoston puheenjohtaja. Yhteenotossa oli lähellä, ettei kongressi olisi erottanut Jeltsiniä. Jeltsin uhkasi käyttää tilanteessa voimassa olevan vuoden 1977 perustuslain rajoja hipoen myös kansanäänestystä. Hasbulatov oli lähellä hajottaa kongressin ja korvata sen kaksikamarisella järjestelmällä. Lopulta Jeltsin hajotti kongressin ja korkeimman neuvoston syyskuussa 1993 ja julisti vuoden 1977 perustuslain lainvoimaisuuden loppuneen.

Tilanne johti jälleen Valkoiselle talolle, jota Jeltsin oli tällä kertaa piirittämässä. Uusi, jeltsiniläisten muotoilema perustuslaki sai tuen 12. joulukuuta järjestetyssä kansanäänestyksessä. Siinä alueiden valtaa oli kavennettu ja presidentin vahvistettu. Viidennessä luvussa määritellään Venäjän liittokokous, eli federaation parlamentti. Se koostuu kahdesta kamarista, liittoneuvostosta ja valtion duumasta. Liittoneuvostoon kuuluu kaksi edustajaa jokaisesta subjektista – yksi lakiasättävän ja yksi toimeenpanevan vallan elimestä. Duuma, tämän tutkimuksen kohde, koostuu 450 vaaleilla valitusta edustajasta. Vaaleihin saavat osallistua kaikki Venään federaation yli 21-vuotiaat kansalaiset, mutta samaan aikaan ei voi olla kummankin kamarin jäsen.

Presidentille taattiin perustuslailla vahva asema. Presidentti voi antaa ukaaseja ja määräyksiä, presidentti nimittää pääministerin duuman suostumuksella ja määrittää Venäjän sisä- ja ulkopolitiikan suuntaviivat. Katja Ruudun mukaan vahvalla presi-

¹⁵ Ibid. s. 161.

dentillä haluttiin estää vuosikymmenen alussa nähdyt toimeenpanovallan ja lakiasäättävän vallan konfliktit.

Toimeenpanovalta eli hallitus nimitetään aina presidenttikauden alussa. Hallituksen tehtävänä on esimerkiksi valmistella, esitellä ja toimeenpanna valtion budjetti. Duuma voi esittää hallitukselle epäluottamuslauseen ehdokkaiden enemmistön äänimäärällä. Lakiasäättävän elimen eli duuman tärkein oikeus on hyväksyä tai hylätä presidentin pääministeriehdokas. Duuma osallistuu liittoneuvoston ja presidentin ohella lakien hyväksyntään.

Katja Ruutu toteaa, että neuvostoperinteestä poiketen Putin ei ryhtynyt kautensa alussa kritisoimaan edeltäjiään. Useimmat neuvostajohtajat uudistivat myös perustuslain, mutta Putin säilytti Jeltsinin vuoden 1993 perustuslain. Putin kävi Jeltsinin henkilön sijaan ”roistokapitalismin” kimppuun. Sisäisenä ongelmana Putinin kauden alussa oli Tšetšenia, ulkoisena kansainvälinen terrorismi. Putin ryhtyi palauttamaan vertikaalista valtaa ja yhtenäistä politiikkaa Venäjän alueille. Ruudun mukaan suurin Putinin aikakauden muutos on tapahtunut puolue-käsitteen merkityksessä. Putin ei ole tehnyt tukipuolueestaan Yhtenäisestä Venäjästä ainoaa sallittua puoluetta eikä se täytä Ruudun mukaan myöskään sitä johtavan puolueen asemaa, jota Gorbatšov kaavaili kommunistiselle puolueelle perestroikan visioissa monipuoluejärjestelmästä. Sen sijaan monipuoluejärjestelmä, vapaat vaalit ja edustuksellinen demokratia ovat erinomainen keino antaa päätöksille edustuksellinen siunaus. Puolueen käyttämiseen ykseyden vahvistamisessa ja valtionhallinnon verkostojen lähentämisessä puolueverkostoihin liittyy Ruudun näkemyksen mukaan kuitenkin suuri houkutus. Muiden puolueiden asema on siksi vaikea, eikä Venäjän poliittista järjestelmää voi kutsua täysin toimivaksi.

Vladimir Gelman antaa teoksessaan *Iz ognja da v polymja: rossijskaja politika posle SSSR* hyvän kuvauksen Venäjän poliittisesta lähihistoriasta¹⁶. Gelmanin mukaan Venäjää kohtasi 1990-luvulla samanaikaisuuden ongelma. Maan oli ratkaistava kerralla kaikki ne valtion, talouteen ja demokratiaan liittyvät institutionaaliset ongelmat, jotka Länsi-Euroopassa oli ratkaistu vuosisatojen kehityksen aikana. Marssi-järjestyksenä oli ensin valtiollisuus, sitten markkinatalous ja vasta lopuksi demokratia, josta Venäjällä ei käytännössä ollut mitään kokemusta.

Sekoitetulla vaalitavalla joulukuussa 1993 käytyjen ensimmäisten parlamentti-vaalien kärkikolmikko oli Vladimir Žirinovskin LDPR, Jegor Gaidarin oikeistoliberaali ja Jeltsiniä tukeva Vybor Rossii sekä Gennadi Zjuganovin Kommunistinen puolue. Hyväksytty perustuslaki sinetöi semipresidentiaalisen monipuoluejärjestelmän

¹⁶ Gelman, Vladimir. *Iz ognja da v polymja: rossijskaja politika posle SSSR*. BHV-Peterburg 2013.

presidentin laajoilla valtaoikeuksilla. Nuo oikeudet olivat samalla tulevan autoritarismin ensimmäinen siemen.

Uusi duuma valittiin sekoitetulla vaalitavalla jo 1995. Sen vei suvereenisti Kommunistinen puolue saaden jopa kolmanneksen duuman paikoista. Toiseksi jäi Jeltsiniä tukeva, Tšernomyrdinin luotsaama Naš dom – Rossiya ja kolmanneksi LDPR.

Demokratisoituminen vaikutti aluksi varmalta, olihan Venäjällä nyt perustuslaki, parlamentti ja monipuoluejärjestelmä. Vladimir Gelmanin mukaan demokratian kehittymisen mahdollistaa kaksi tekijää – valtion korkea taloudellinen taso ja vähäinen sosioekonominen epätasa-arvo. Venäjän markkinatalouteen syöksynyt talous kuitenkin sakkasi ja teki mahalaskun vuonna 1998 samalla, kun sosioekonominen epätasa-arvo räjähti korruption ja yksityistämisen säestämänä.

Tämä johti tulevan autoritarismin toisen siemenen kylvämiseen. Kylvö tapahtui presidentinvaaleissa 1996, joissa vaalien alla vain viiden prosentin kannatusta nauttanut Jeltsin valittiin jatkokaudelle oligarkkien tuella. Näytös, jossa kilpaileva ehdokas, kommunistien Gennadi Zjuganov kammettiin nurin epädemokraattisin keinoin, tuli sittemmin perinteeksi. Venäjä omaksui näin epädemokraattisen vallanvaihdon kulttuurin.

Operaatio vei Jeltsiniltä terveyden ja yhtä mittaa romahtavan talouden kanssa uudelleen myös suosion. 1990-luvun poliittisella kentällä kukaan, ei edes Jeltsin, ei kyennyt monopolisoimaan valtaa, vaan se oli aina muodostettava kompromissein ja koalitioin, joissa oligarkeilla oli merkittävästi vaikutusvaltaa. Toisaalta poliittinen tilaus kansan riveistä ei ollut niin suurta, että eliitti ei olisi voinut käydä kamppailua omien norsunluutorniensa välillä.

1990-luvun lopussa lähestyttiin myös Jeltsinin toisen kauden loppua, jolloin alettiin arvuutella, kenet Jeltsin valitsee seuraajakseen, vai rikkooko hän omaa perustuslakiaan ja jatkaa kolmannelle kaudelle. Paalupaikalla seuraajaksi oli istuva pääministeri ja vuosien 1998-1999 aikana Jeltsin pyörittikin melkoista pääministerirulettia. Oligarkkien ja opposition ristipaineessa Tšernomyrdin vaihtui Kirijenkoon, Kirijenko Primakoviin, Primakov Stepašiniin ja lopulta pääministeriksi astui FSB:n johdosta Vladimir Putin.

Vielä kehittymättömällä ja epävakaaalla nuoren Venäjän poliittisella kartalla alkoi samalla merkittävä kehityskulku. Jeltsinin epäsuosiossa Moskovin pormestarin Juri Lužkovin ja Jevgeni Primakovin keskustalainen vaaliliitto Otetšestvo – Vsja Rossiya nautti ennakkosuosion asemasta parlamenttivaaleissa joulukuussa 1999. Toisen Tšetšenian sodan hoitamisesta suosiota keräävä Putin antoi kuitenkin tukensa Sergei Šoigun luotsaamalle keskustakonservatiiviselle Jedinstvo-puolueelle. Sekoitetulla vaalitavalla pidettyjen vaalien voittoon ylsi yhä Kommunistinen puolue saaden

neljänneksen paikoista, mutta aivan sen niskaan hengitti ORT- ja RTR-kanavien avulla vaalivoittoon noussut Jedinstvo.

Vuodenvaihteessa heikentynyt Jeltsin siirtyi sivuun ja päästi pääministeri Putinin puikkoihin. Maaliskuussa 2000 Putin valittiin presidentiksi. Poliittinen myrsky oli ohitse, ”operaatio prejemnik” onnistunut ja parlamentissa oli kasvamassa presidentin puolue.

Siinä missä vuoden 1996 vaaleissa ääni Jeltsinille oli ollut käytännössä ääni Zjuganovia vastaan, oli presidenttivaaleissa vuonna 2000 ääni Putinille myös oikeasti ääni Putinin puolesta. Putinin tulo presidentiksi merkitsi monenlaisia muutoksia verrattuna 1990-lukuun. Putinin vahva hahmo presidenttinä oli peilikuva heikosta Jeltsinistä. Presidentin ja parlamentin jatkuvan kiistelyn korvasi presidenttiä tukevan puolueen vallan kasvu parlamentissa. Putin palautti voimainstituutiot vallankahvaan ensimmäistä kertaa sitten Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Hän loi pakotetun konsensuksen, jossa kaikki toimijat puolueista mediaan ja paikallisista eliiteistä oligarkkeihin taivuteltiin lojaaleiksi. Siinä missä 1990-luvun teesinä olivat markkinat, 2000-luvulla tilalle tuli valtio.

Jedinstvo-puolue kasvatti valtaansa haukkaamalla vuonna 2001 kilpailijansa Otetšestvo – Vsja Rossiija –liiton ja myöhemmin Naš dom – Rossiija –puolueen. Uusi puolue sai näin 235 paikkaa duumasta ja vaihtoi nimekseen Jedinaja Rossiija – Yhtenäinen Venäjä. Duumasta tuli käytännössä presidentin kumileimasin.

Sen jälkeen duuma sääti lain, jonka mukaan subjektien paikallishallinto nimitetään Moskovasta paikallisvaalien sijaan. Paikallishallinto vaihdettiin presidentille lojaaliksi ja näin liittoneuvostostakin tuli presidentin kumileimasin.

Oligarkit pehmitettiin ”šašlik-sopimuksella”, jonka mukaan heidän bisneksiinsä ei puututa, jos he eivät puutu politiikkaan. Ne, jotka eivät suostuneet, saivat syytteitä niskoihinsa ja pakenivat, kuten ORT-kanavansa ja Sibneft-yhtiönsä menettänyt Boris Berezovski, joka oli aiemmin ollut nostamassa Putinia valtaan.

Putinin avaintesejä olivat *vallan vertikaali*, eli ylhäältä alas ja keskeltä periferiaan jatkuva hierarkia käskynjaossa sekä *lain diktatuuri* eli oikeusvaltion kulissiin verhottu selektiivinen lainkäyttö. Opposition toimintamahdollisuuksia kavennettiin puoluelakeja kiristämällä.

Vuoden 2003 sekoitetulla vaalitavalla käydyt parlamenttivaalit voitti suvereenisti Yhtenäinen Venäjä, toiseksi tuli Kommunistinen puolue, kolmanneksi LDPR ja neljänneksi Rodina. Muut eivät ylittäneet viiden prosentin äänikynnystä. Presidentinvaalit 2004 toivat Putinille jatkokauden.

Yksi Venäjän poliittisen historian mielenkiintoisimmista vaiheista on keskustavasemmistolaisen Oikeudenmukaisen Venäjän perustaminen vuonna 2006. Puolue perustettiin yhdistämällä Rodina, Partija pensionerov ja Partija žizni puolueeksi, josta

presidentinhallinnon varajohtaja Vladislav Surkov kaavaili toista Kremlin kontrolloimaa valtapuoluetta tulevaan kaksipuoluejärjestelmään. Siinä missä Yhtenäinen Venäjä oli Surkovin visioissa Kremlin ”oikea jalka”, oli Oikeudenmukaisen Venäjän tarkoitus toimia ”vasempana jalkana”, joka veisi ääniä etenkin kommunisteilta ja johon voisi tukeutua silloin, kun Yhtenäisen Venäjän kannatus heikkenisi.

Duuman vaalien 2007 ja presidentinvaalien 2008 lähestyessä Putin oli saman kysymyksen äärellä kuin Jeltsin vuonna 1999. Kolmas perättäinen kausi olisi merkinnyt kansainvälisesti riskialtista avoimeen diktatuurin ryhtymistä, joten ratkaisu löytyi pehmeämmän elektoraalisen autoritarismin jatkamisesta. Perillinen löytyi taas Kremlin terävimmän kärjen sivustalta, tällä kertaa varapääministerin pallilta. Putin itse jäi vetelemään langoista pääministerin paikalta.

Uuteen ”operaatio prejemnikiin” rohkaisi joulukuun 2007 duuman vaalien tulos, jossa Yhtenäinen Venäjä pokkasi 315 paikkaa ja perustuslain muuttamiseen vaadittavan enemmistön duumassa. Tällöin muodostui myös sittemmin vakiintunut neljän puolueen kokoonpano. Yhtenäisen Venäjän kanssa duumassa istuivat kommunistit, LDPR ja Oikeudenmukainen Venäjä.

Dmitri Medvedin presidenttikaudella Putinin ja Medvedevin niin kutsuttu tandempolitiikka johti epäjohdonmukaiseen politiikkaan. Medvedev lupasi Venäjän modernisoituvan ja liberalisoituvan, mikä synnytti suuria odotuksia ja suurta helpotusta niin Venäjällä kuin ulkomailla.

Todellisuudessa modernisaatiota haluttiin edistää kontrolloidusti keskeltä ja liberalisoituminen oli vain harhautukseksi tarkoitettua sanahelinää, niin kutsuttu *maskirovka*. Gelmanin mukaan autoritaaristen valtioiden johtajat voivat kuitenkin tehdä uudistuksia vain jollakin kolmesta keinosta – joko byrokratialla, voimalla tai dominoivalla puolueella. Venäjän byrokratia oli siihen liian suuri ja tehoton, voimainstituutiot omien intressiensä vankeja ja dominoiva puoluekin vailla todellista valtaa. Yhtenäisen Venäjän ja Neuvostoliiton kommunistisen puolueen ero oli siinä, että Neuvostoliiton kommunistinen puolue määräsi, mitä valtio tekee, mutta valtio määrää, mitä Yhtenäinen Venäjä tekee. Neuvostoliiton kommunistinen puolue oli vallan käyttäjä, Yhtenäinen Venäjän vallan väline.

Medvedevin ”virtuaalinen suojasää” antoi kansan odottaa enemmän, kuin oli tarkoitus antaa ja se johti massiiviseen tyytymättömyyteen koulutetun urbaanin väestön keskuudessa. Turhautuminen purkautui duuman vaaleissa joulukuussa 2011 ja presidenttivaaleissa maaliskuussa 2012 valtavina mellakoina etenkin Moskovassa. Suurin tyrmistys oli Putinin paluu presidentiksi samalla, kun presidentin kausia oli pidennetty neljästä vuodesta kuuteen.

Yhtenäinen Venäjä ei ollut lainkaan perillä ilmiselvästä tilanteesta. Vaalit päätettiin pitää kokonaan suhteellisella vaalitivalla, koska sen ajateltiin tuottavan suurim-

man mahdollisimman rehellisen kannatuksen, mutta se kääntyikin täysin Yhtenäistä Venäjää vastaan. Puolueen paikkamäärä duumassa romahti kaiken vaalivilpin jälkeenkin vain 163 paikkaan. Duumaan nousi myös sosiaaliliberaali oppositiopuolue Jabloko 34 paikalla.

Oppositiolla ei ollut yhtä yhteistä taktiikkaa. Jotkut ehdottivat vaalien boikotoinnista ja julistamista epälegitiimiksi, jotkut äänestyslippujen boikotointia. Parhaimmaksi osoittautui Aleksei Navalnyin taktikka – hän kehotti äänestämään ketä tahansa muuta kuin Yhtenäistä Venäjää. Kaikkia vastaan –vaihtoehtoa ei ollut enää vuosiin ollut äänestyslipuissa.

Presidentinvaaleihin mennessä opposition voima kuitenkin laantui, eivätkä oppositiojohtajat osanneet keksiä muuta kuin yhä uusia yleisötapauksia. Niin kutsuttu systeemin sisäinen oppositio ei uskaltanut irrottautua Putinin status quon tukemisen tuomasta turvasta. Putinin puolustus piti maalinsa puhtaana.

Duuman vaaleissa 2016 Yhtenäinen Venäjä otti edellisten vaalien virheistä oppia. Vaalijärjestelmä vaihdettiin takaisin sekoitetuksi ja äänestyspiirejä rukattiin niin, että liberaalien kaupunkien piireihin yhdistettiin konservatiivista maaseutua. Vaalit siirrettiin alkusyksylle, mikä ajoitti kampanjoinnin keskelle kesän kuuminta lomakautta. Vaalit olivat äärimmäisen tylsät ja yllätyksettömät – Yhtenäinen Venäjä hankki ennätykselliset 343 paikkaa, Jabloko putosi duumasta.

Juuri epäreilu poliittinen kenttä erottaa Gelmanin mukaan elektoraalisen autoritarismin liberaalista demokratiasta¹⁷. Vaalit puolueiden ulkopuolelta hallitulla kilpailulla ovat vain väline monitoroida yhteiskunnallisia mielialoja ja legitimoida poliittinen valta kansainvälisesti. Samaan aikaan vallassa oleva ryhmä joutuu pelkäämään eliitin sisällä käynnistyvää palatsivallankumousta.

Richard Sakwa kuvailee Venäjän poliittista järjestelmää käsitteellä kaksoisvaltio, *dual state*¹⁸. Sakwan mukaan Venäjän valtiossa on olemassa avoin ja muodollinen taso, joka pitää sisällään kaikki formaalit instituutiot ja avoimen poliittisen keskustelun, sekä suljettu ja epämuodollinen taso, jossa päätöksenteko todellisuudessa tehdään informaalien suhteiden kautta. Tässä järjestelmässä duuma on instituutiona marginaalissa ja poliittiset antagoniat, kuten oikeisto-vasemmistoakseli, ovat siirtyneet Kremlin eliitin sisäisten ryhmien välille. Duuma ei ole hänen mukaansa vallan käyttöä vaan pelkkää edustamista varten.

¹⁷ Gelman, Vladimir. The Rise and Decline of Electoral Authoritarianism in Russia. Aleksanteri-instituutti 2014. <https://researchportal.helsinki.fi/en/publications/the-rise-and-decline-of-electoral-authoritarianism-in-russia-2> Luettu 23.3.2019.

¹⁸ Sakwa, Richard. The Crisis of Russian Democracy. The Dual State, Factionalism and the Medvedev Succession. Cambridge 2011.

Eliitin sisäisiä ryhmiä on Sakwan mukaan kuusi. *Silovikit*, venäjän kielen voimaa tarkoittavasta sanasta *sila* johdettu sana ja käsite, ovat tiedustelutaustaisia voimakkaiden instituutioiden, kuten FSB:n, sotilastiedustelun, sisäministeriön tai puolustusministeriön edustajia. Silovikien sisällä kyseiset instituutiotkin saattavat ajautua välillä napit vastakkain. Ryhmään kuuluu myös itse Putin ja hänen Pietarinvuosien luottokumppaneitaan, kuten Igor Setšin, Sergei Ivanov ja Nikola Patrušev.

Oligarkkeihin kuuluu vanhaa Jeltsinin moskovalaistaustaista ”perhettä”, kuten Mihail Kasjanov, Boriz Berezovski ja Mihail Hodorkovski.

Demokraattiset valtiokeskeiset ovat Sakwan mukaan demokraatteja, mutteivät liberaaleja. Heidän kärkihahmunaan hän pitää Vladislav Surkovia.

Talousliberaalien ja teknokraattien ryhmä on Dmitri Medvedevin viiteryhmä, jota joskus kutsutaan siviilitaustaa korostavalla kutsumanimellä *siviliki*. Ryhmään Sakwa lukee esimerkiksi Aleksei Kudrinin, German Grefin ja Anatoli Tšubaisin.

Viides ryhmä koostuu valtion jättiyritysten, kuten energia- ja puolustusteollisuuden Kremlille lojaaleista edustajista. Heitä kutsutaan venäjän kielen raaka-aineita tarkoittavasta sanasta *syrjo* johdetulla sanalla *syrjeviki*. Heihin kuuluu Sakwan mukaan esimerkiksi Viktor Tšernomyrdin ja Oleg Deripaska.

Kuudentena tulevat ”alueiden paronit”, eli merkittävimpien tasavaltojen ja alueiden johtajat sekä kaupunkien pormestarit. Tällaisia alueita ovat esimerkiksi Tatars-tan, Baškortostan, Tšetšenia, Moskova ja Pietari. Työkaluna tällä paikallisjohdolla on liittoneuvosto, joka sekin on Sakwan mukaan Venäjän poliittisessa järjestelmässä kuitenkin käytännössä hampaaton.

Sakwan mukaan Putinin roolina tässä kokonaisuudessa on pysyä eri ryhmien yläpuolella tasapainottavana tekijänä.

Duuman puolueille Sakwalla on neljä kategoriaa. Ensimmäiseksi duumassa on hänen mukaansa ollut ohjelmapuolueita, kuten kommunistit ja Jabloko, jotka toimivat puolueohjelman mukaan. Toiseksi duumassa on ollut projektipuolueita, jotka on perustettu johonkin tiettyyn tarkoitukseen, kuten Rodina ja LDPR:kin alkujaan. Kolmanneksi duumassa on puhtaasti vallan välineeksi perustettuja valtapuolueita, kuten Naš dom Rossija, Jedinstvo ja viimeisimpänä muotona Yhtenäinen Venäjä. Neljänneksi duumassa on ollut ”spoileripuolueita” – pikkupuolueita, joiden tarkoituksena on vain hajottaa rivejä.

Sakwan kaksoisvaltiota ja Gelmanin elektoraalista autoritarismia vasten voidaan siten todeta, että Venäjän valtionduuma ei ole sellainen kansanedustuslaitos ja politiikan tekemisen paikka kuin läntisissä demokratioissa ymmärrämme. Todelliset päätökset tehdään ja oikeat valtakamppailut käydään eliitin keskuudessa.

Arto Luukkanen kutsuu järjestelmää sekurokriaksi, sillä eliitin ryhmistä korkeimmalla ovat silovikit. Luukkasen mukaan sekurokratia on ilmiönä jatkumoa sille

muutokselle, joka Neuvostoliitossa ja Itä-Euroopassa käynnistyi Stalinismin päättyemisestä ja Itä-Saksan kansannoususta 1953, jatkuen Unkarin kansannousuna 1956 ja Tšekkoslovakian miehityksenä 1968 päättyen aina Neuvostoliiton romahtamiseen ja Venäjää uhkaavaan hajoamiseen¹⁹. Sekurokratia keskittyy suojaamaan Venäjää tältä hajoamiselta niin sisäisiä kuin ulkoisia uhkia vastaan. Sisäisesti se jatkaa Venäjän historiasta tuttua ylhäältä johdettua modernisaatioprosessia, jonka tavoitteena on maan uudistaminen niin, että eliitti säilyy vallassa ja jossa läntiset arvot määritellään uudelleen omalla tavalla. Ulkoisesti se kokee Venäjän olevan piiritetty etenkin Yhdysvaltain, Euroopan ja Naton toimesta, näiden pyrkiessä Venäjän hajottamiseen. Sekurokratia oikeuttaa olemassaolonsa tällä ulkoisella uhalla ja etsii pettureita omiensa joukosta.

Hanna Smith kutsuu piiritysmenotilaa *ressentiment*-piirteeksi²⁰. Smithin mukaan perinne on jo vuosisatainen ja kuvaa tilaa, jossa eliitti hallitsee maata samalla, kun instituutiot ovat heikkoja ja oikeusvaltio ei toimi. *Ressentiment*-politiikkaa käytetään Smithin mukaan aina, kun hallinto tuntee asemansa uhatuksi sisäpolitiikassa. Etenkin tämä on korostunut Putinin kolmannella kaudella – eli juuri sillä presidenttikaudella, jolla Ukrainan kriisi puhkesi.

Vaikka tämän tutkimuksen kohteena olevaa Venäjän valtioduunaa ei voi täten pitää Venäjän poliittisen järjestelmän ja päätöksenteon vaikutusvaltaisimpana osana, on kuitenkin kiehtovaa selvittää, miten Venäjän historialliset, aatehistorialliset ja institutionaaliset tekijät sekä ominaisuudet näkyvät duuman Ukrainaa ja Krimiä koskevassa keskustelussa. Puhutaanko duumassa niitä näitä vai heijasteleeko keskustelu eliitin ilmapiiriä ja todellisen päätöksenteon suuntaviivoja?

4. Tutkimuksen kysymyksenasettelu ja menetelmät

Tutkimukseni keskeisin kysymys on, kuinka Ukrainaa ja Krimiä on käsitelty Venäjän valtioduunassa ensimmäisestä kaudesta kuudenteen kauteen. Tarkoitukseni on poimia aineistosta toistuvia, muuttuvia ja katoavia käsitteitä, analysoida niitä suhteessa aikansa tapahtumiin ja kontekstiin ja rekonstruoida näin Venäjän Ukrainaa koskevan narratiivin kehitys muutoksineen ja jatkuvuuksineen. Tarkoituksena ei ole analysoida päätöksentekoa Ukrainan ja Krimin suhteen, vaan tutkia ja havainnoida

¹⁹ Luukkanen, Arto. Muutosten Venäjä. Venäjän historiaa 862-2009. Helsinki 2009. S. 447-450.

²⁰ Smith, Hanna. Venäjän suurvaltaidentiteetti etsii linjaansa. Teoksessa *Venäjän palatseissa ja kaaduilla* (toim. Markku Kivinen & Leena Vähäkylä), Tallinna 2015, s. 270.

duuman kautta sitä yleistä ilmapiiriä, joka Uuden Venäjän politiikassa on Ukrainan ja Krimin kohdalla kulloinkin vallinnut.

Aineistonani toimivat duuman verkkosivuilla julkaistut sanatarkat dokumentaatiot duuman istunnoista. Haravoin sivuston hakutyökalulla kaikki istunnot, joissa on käsitelty Ukrainaa ja Krimiä, minkä jälkeen poimin kyseisistä istunnoista tutkimuksen kannalta merkittävät keskustelut.

Valitsin duuman dokumentaatiot aineistokseni, koska havaitsin, että niiden kautta voisi kokeilla uudenlaista lähestymistapaa Venäjän politiikan tutkimukseen. Havaintojeni perusteella dokumentaatioita ei ole ainakaan tässä mitassa käytetty aineistona. Dokumentaatiot ovat kuitenkin sanatarkasti digitoituna verkossa alkaen duuman ensimmäisen kauden ensimmäisestä istunnosta, joten ne ovat helposti saatavilla olevaa julkista tietoa. Sivuston omaa ja selaimen yleistä hakutyökalua käyttäen aineiston käsittely on hyvin helppoa. Sitä kautta aineistosta on myös muodostettavissa määrällistä dataa, joskin hakutoiminnon antamat tulokset on syytä tarkastaa harhausumien varalta.

Aikajänteeksi valitsin koko kuusi ensimmäistä duuman kautta, keskittyen analyysissäni kolmeen kevätkauteen – 1994, 2005 ja 2014. Kevät 1994 edustaa nykymuotoisen duuman työn käynnistymistä ja eräänlaista lähtötilannetta. Keväällä 2005 elettiin Ukrainan Oranssin vallankumouksen jälkeistä aikaa. Keväällä 2014 puhkesi Ukrainan kriisi ja Venäjä aneksoi Krimin niemimaan. Käytän tutkielmassani Krimin tapahtumista sanaa anneksointi, sillä Krimin niemimaa on tutkielmaa kirjoittaessani kansainvälisen lain mukaan yhä osa Ukrainaa.

Koska alue- ja kulttuurintutkimus on oppiaineena poikkitieteellinen, en pyri tutkimuksessani lokeroitumaan mihinkään tiettyyn tieteenfilosofiseen perinteeseen, vaan käytän poikkitieteellisuuden suomaan vapautta oman tutkimusnäkökulmani muodostamiseen. Pohjaan näkökulmani antipositivistiseen ja interpretivistiseen käsitykseen ihmistieteiden tulkinnanvaraisesta olemuksesta sekä sosiaalisen konstruktio-
nismien tulkintaan todellisuudesta ihmisten sosiaalisesti rakentamana, ei absoluuttisen oikeana tai vääränä, käsityksenä ympäröivästä maailmasta.

Yhdistelen tutkimuksessani siten aineistolähtöistä diskurssianalyysiä ja sosiaalista konstruktioismia. Tällä metodilla tärkeää ei ole niinkään, kuka salissa puhuu ja miksi, vaan miten ja mitä salissa puhutaan. Tärkeää ei ole, kuinka totta salissa puhutaan, vaan millaista todellisuutta salissa rakennetaan. En myöskään ota kantaa normatiivisesti siihen, kuinka aineiston osoittamaan duuman ulkopoliittiseen diskurssiin tulisi naapurimaissa suhtautua tai reagoida, vaan käyn aineiston lävitse täysin deskriptiivisesti. Esittelen aineiston kronologisesti edeten, jotta tapahtumien kulku ja narratiivin kehitys käyvät autenttisesti ilmi. Metodista huolimatta on silti tarkoituk-

senmukaista kiinnittää huomiota siihen, millainen dynamiikka eri puolueiden ja poliittikkojen retoriikalla on keskenään.

Pohjaan diskurssianalyysini Arja Jokisen, Kirsi Juhlan ja Eero Suonisen teokseen *Diskurssianalyysin aakkoset*²¹. Diskurssianalyysin aakkosten mukaan diskurssianalyysi on väljä teoreettinen viitekehys, joka sallii erilaisia tarkastelun painopisteitä ja menetelmällisiä sovelluksia. Kirjoittajien mukaan diskurssianalyysin viitekehys rakentuu seuraavista lähtöoletuksista:

1. oletus kielenkäytön sosiaalista todellisuutta rakentavasta luonteesta
2. oletus useiden rinnakkaisten ja keskenään kilpailevien merkityssysteemien olemassaolosta
3. oletus merkityksellisen toiminnan kontekstisidonnaisuudesta
4. oletus toimijoiden kiinnittymisestä merkityssysteemeihin
5. oletus kielenkäytön seurauksia tuottavasta luonteesta.

Näiden lähtöoletusten mukaan kielenkäytöllä ihmiset konstruoivat eli merkityksellistävät kohteet, joista he puhuvat tai kirjoittavat. Kieli järjestyy sosiaalisesti jaettuina *merkityssysteemeinä*, joissa merkitykset rakentuvat suhteessa toisiinsa ja perustuvat keskinäiseen erottumiseen. Annettuja merkityksiä voi kuitenkin olla useita, joten merkityssysteemejä on olemassa useita rinnakkaisia, jotka kilpailevat keskenään. Myös kilpailevat merkityssysteemit rakentuvat suhteessa toisiinsa, *interdiskursiivisesti*. Merkitysten antaminen taas liittyy aina *kontekstiinsa*, eli merkitys voi vaihdella eri lauseyhteydessä tai toimintaympäristössä. Myös tilanteen vuorovaikutteisuus ja muut merkityksellistämisen reunaehdot on otettava huomioon. Toimijat puolestaan voivat merkityksellistää kohteita riippuen omasta *identiteetistä* tai toimintaa ohjaavasta *subjektiposiitiosta*, tai utilitaristisemmin puhtaasti *diskurssin käyttäjinä*. Lopulta kielenkäytöllä on seurauksia, kun se rakentaa todellisuutta ja esimerkiksi legitimoi kielenkäytöstä seuraavaa toimintaa tai valtarakenteita.

Tulkitsen ja käytän näitä lähtöoletuksia tässä tutkimuksessa siten, että kielenkäyttö duumassa rakentaa todellisuutta, tarkemmin sanottuna kilpailevia merkityssysteemejä siitä, mitä esimerkiksi Venäjä, länsi ja entisen Neuvostoliiton alue merkitsevät ja millaisia rooleja niille annetaan. Kontekstina on kansanedustuslaitos ja Venäjän ulkopoliittikka etenkin Ukrainaa kohtaan. Tilanne on vuorovaikutteinen niin istuntosalissa kuin kansainvälisen politiikan areenoillakin, reunaehtoina ovat duuman

²¹ Jokinen, Arja. Juhla, Kirsi. Suoninen, Eero. Diskurssianalyysin aakkoset. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Vastapaino, Tallinna 2016.

institutionaaliset raamit sekä kansanedustajille suodut valtuudet ja roolit. Kansanedustajien antamat merkitykset voivat riippua kunkin edustajan identiteetistä tai asemasta jonkin puolueen jäsenenä, ollen mahdollisesti joskus ristiriidassakin. Puolueet ja edustajat valitsevat, mitä diskurssia ja miten kulloinkin käyttävät. Kielenkäytöllä on seurauksia, kun duuma äänestää ja tekee päätöksiä sekä laajemmin, kun Venäjä harjoittaa ulkopoliittikkaa.

Olennaista on tällöin se, mikä kilpailevista merkityssysteemeistä voittaa, eli muuttuu *hegemoniseksi*, jolloin jotkin todellisuuden versiot vakiintuvat ja syrjäyttävät muut vaihtoehdot. Tällöin tulkintoja voidaan voimakkaasti yksinkertaistaa ja ne saattavat jopa *naturalisoitua*, eli niiden katsotaan olevan luonnollisia, eikä ihmisen aikaansaamia. Tähän suuntaan mennään, jos esimerkiksi venäläisyyttä tai vastakainasettelua lännen kanssa – poliittista, kulttuurista tai mitä tahansa – aletaan pitää luonnollisena ja perustavanlaatuisena osana ihmiskunnan ja venäläisyyden olemusta. Ideologisena seurauksena saattaa olla vaikkapa kansallistunteen, patriotismin tai messianismin huumassa pidettyjä puheenvuoroja ja tehtyjä päätöksiä.

Vakiintuneetkin diskurssit ovat silti aina uhattuna, sillä mikään tulkinta todellisuudesta ei ole lopullinen. Kamppailu hegemoniasta johtaa transformatioon, tulkintojen muuttumiseen ja kehittymiseen. Tämän tutkimuksen kannalta onkin olennaista juuri se, mitkä tulkinnat voittavat, kuinka ne vastaavat haasteeseen ja millaiseksi ne aineistossa kehittyvät.

Sosiaalinen konstruktionismi tieteellisenä lähestymistapana alkoi nousta sosiologian tieteenalalla jo 1960-luvulla Peter Bergerin ja Thomas Luckmannin julkaiseman teoksen *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen myötä*²². Teoksessa syvennyttään arkitodellisuuden sosiaaliseen rakentumiseen ja todellisuuksien siirtymiseen sukupolvelta toiselle sosiaalistumisprosessin kautta. Kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa konstruktionismi nousi 1980-90-lukujen taitteessa perinteisten realismin ja liberalismien rinnalle²³. Venäjän suurvaltaidentiteettiä koskevassa väitöstutkimuksessaan Hanna Smith jaottelee konstruktionismin kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa kolmeen koulukuntaan²⁴. Strukturaalinen koulukunta keskittyy kansainväliseen järjestelmään ja kansallisiin intresseihin tutkien, kuinka kansallisia identiteettejä rakennetaan siltä pohjalta, kuinka muut näkevät minut. Tätä koulukuntaa edustaa esimerkiksi Alexander Wendt. Situationaalinen koulukunta pohjautuu enemmän kognitiiviseen psykologiaan ja tutkii identiteetin rakentamista kotimaassa. Tähän

²² Berger, Peter. Luckmann, Thomas. *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Gaudeamus 1994.

²³ Smith, Hanna. *Russian Greatpowerness. Foreign Policy, the Two Chechen Wars and International Organisations*. Unigrafia 2014 s. 31.

²⁴ Ibid. s. 34-35.

ryhmään kuuluu muun muassa Ted Hopf. Aspirationaalinen koulukunta puolestaan nojautuu sosiaalipsykologiaan tutkien historiaa ja järkeä identiteettien, minäkuvien ja intressien rakentamisen taustalla. Tähän ryhmää edustaa esimerkiksi Anne Clunan.

Venäjään ja tähän tutkimukseen sovellettuna tämän voisi yksinkertaistaa seuraavasti – miten länsi näkee Venäjän, miten Venäjä nähdään kotimaassa ja mitä historian katsotaan Venäjälle oikeuttavan. Juuri näiden kysymysten ympärille keskustelu duuman aineistossa pitkälti kiteytyykin.

Tutkimukseni voi katsoa sijoittuvan myös parlamenttihistorian tutkimukseen varsin uuden digitoitujen parlamenttiaineistojen tutkimushaaraan. Kuten Pasi Ihalainen on todennut, parlamenttiaineistot ovat laajuutensa vuoksi olleet suhteellisen vähän ja satunnaisesti hyödynnetty lähdeaineisto, vaikka päätöksenteon yhteydessä käyty keskustelu on paljastavaa äänestystuloksesta riippumatta – se kertoo poliittisten eliittien piirissä kunakin aikana vallinneista normeista, arvoista, asenteista, mielipiteistä ja käytännöistä.²⁵

Tutkimukseni metodologiaa tai aihepiiriä sivuavia pro gradu –tutkielmia on tehty Suomessa jonkin verran. Esimerkiksi Emmi Mäkelä on tutkinut gradussaan messianismia Venäjän toimien oikeuttajana Putinin Oranssia vallankumousta ja Euro- maidan-protestia käsittelevässä retoriikassa²⁶ ja Aleksi Koskinen Kremlin turvallisuuspalvelutaustaisen eliitin reaktiota Oranssiin vallankumoukseen.²⁷

Mäkelän mukaan Putin oikeutti puheissaan Venäjän toimet Ukrainaa kohtaan juuri ulkoisten uhkien korostamisella, uskottavan ja historiallisen tarinan rakentamisella ja Venäjän esittämisellä messianistisena pelastajana ja puolustajana. Vuonna 2014 Mäkelän aineistossa korostuu Venäjän ja Ukrainan sukulaisuuden kuvaaminen käsitteillä perhe, veljeskansa ja Venäjän isällinen suhtautuminen. Krimin kohdalla oli aineiston mukaan kyse demokratian puolustamisesta ja Niemimaan paluusta kotiin.

Koskinen mukaan Venäjän turvallisuuspalvelutaustainen eliitti reagoi Oranssiin vallankumoukseen niin ikään ulkoisten uhkien kautta. Ulkoisten uhkien katsotaan voivan käyttää Venäjällä hyväkseen niin sanottua viidettä kolonaa, kuten duuman ulkopuolista oppositiota ja kansalaisjärjestöjä. Pelkojen ytimessä on väri vallankumous Venäjällä.

²⁵ Ihalainen, Pasi. *Vertaileva Euroopan historian tutkimus parlamenttihistorian näkökulmasta*. Tieteessä tapahtuu 4/2013, s. 30-35. <https://journal.fi/tt/article/view/8254> s

²⁶ Mäkelä, Emmi. *Missiona Ukraina – messianismi Venäjän toimien oikeuttajana Putinin Oranssia vallankumousta ja Euro- maidan-protestia käsittelevässä retoriikassa*. Pro gradu –tutkielma, Jyväskylän yliopisto 2015.

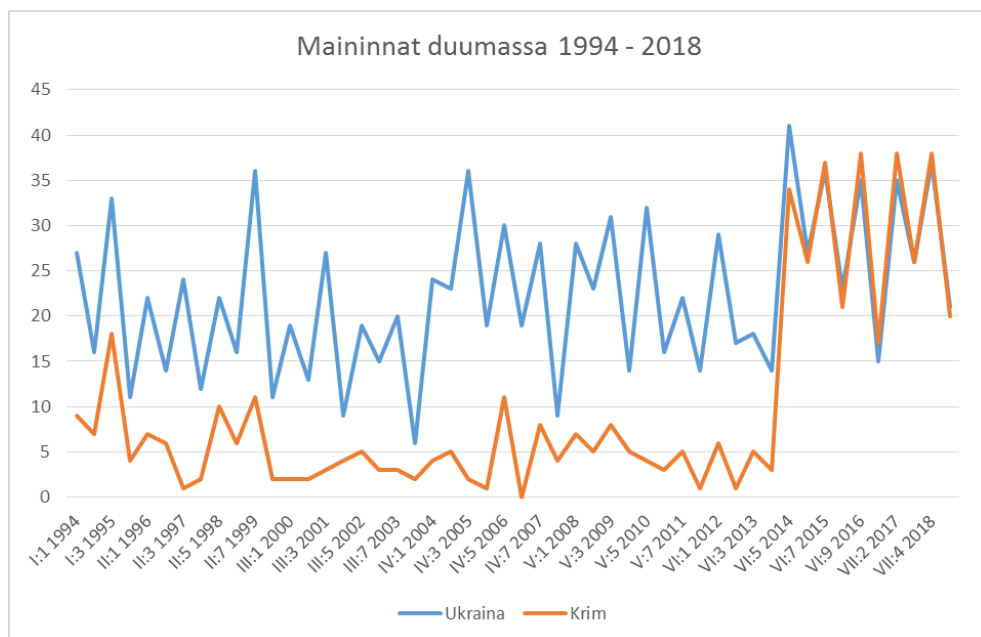
²⁷ Koskinen, Aleksi. *Ukraina ja Putinin Venäjä – Kremlin turvallisuuspalvelutaustaisen eliitin reaktio Ukrainan vuoden 2004 oranssiin vallankumoukseen*. Pro gradu –tutkielma, Helsingin yliopisto 2014.

Tutkielmassani käytetty translitterointikaava on kansallinen SFS 4900. Aineistosta tehdyt käännökset ovat omiani.

4.1 Duuman aineistot ja määrällinen data

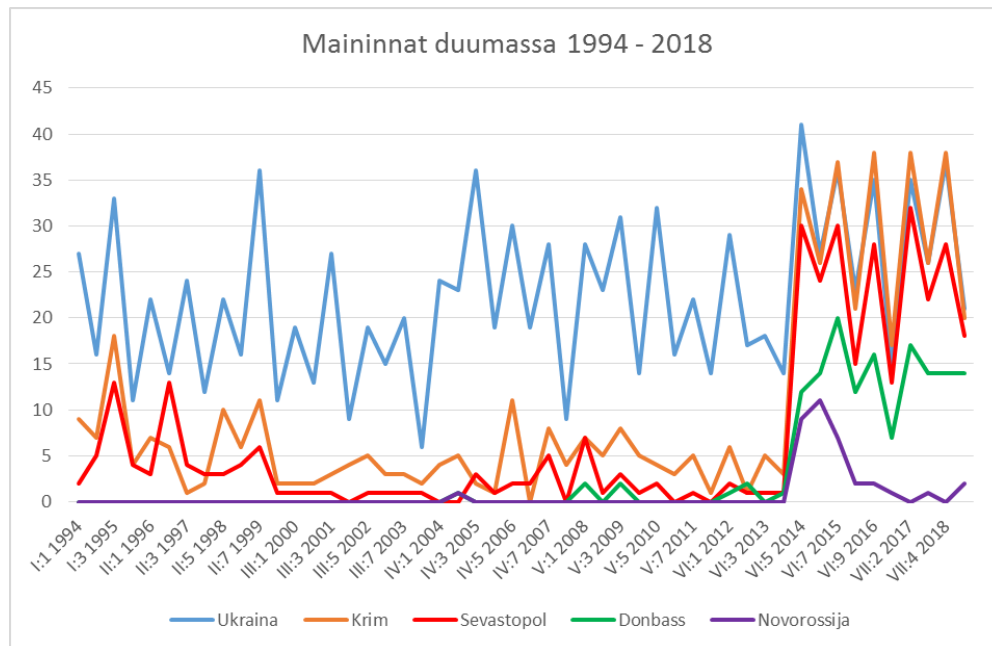
Duuman digitoitujen aineistojen hakutyökalun ja osumien perusteella on mahdollista kerätä mielenkiintoista tilastotietoa, jonka avulla voi mallintaa venäläisen parlamentaarisen poliittisen keskustelun kehitystä ja sitä kautta myös Venäjän politiikkaa, sillä duumassa käytävät keskustelut heijastelevat suoraan Venäjän politiikkaa.

Kuvaaja 1: Ukrainan ja Krimin käsittelymäärät duumassa 1994-2018

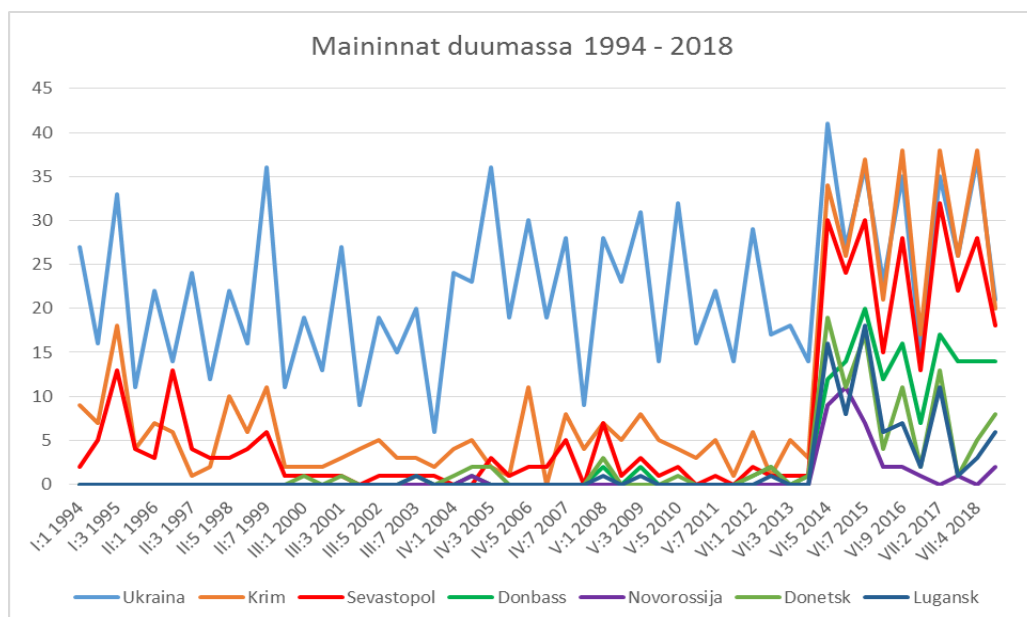
Oheiseen kuvaajaan on merkitty sessioittain eli puolivuotiskausittain niiden istuntojen määrä, joissa on käsitelty Ukrainaa (sininen) tai Krimiä (oranssi). Kuvaajasta havaitaan, että Ukrainaa on käsitelty huomattavasti enemmän kuin Krimiä aina keväeseen 2014 asti, jolloin Krimin anneksointi tapahtui. Myös Ukrainan käsittely nousee silloin ennätyskorkealle tasolle. Kevättä 2014 edeltävä Ukrainan käsittely jakautuu kahteen jaksoon, jonka vedenjakajana toimii Oranssi vallankumous. Kevään 2005 jälkeen Ukraina on ollut hieman useammin puheenaiheena, kuin sitä ennen. On kuitenkin huomattava, että keväällä 2014 Krimin maininnat nousevat jo siitä syystä, että se on osana lukuisten lakiesitysten nimeä.

Kuvaaja 2. Lisätään Sevastopol, Donbass ja Novorossija edelliseen

Kuvaajasta käy ilmi, että Donbass (vihreällä) ja Novorossija (liilalla) ovat ilmestyneet duuman sanavarastoon varsinaisesti vasta Ukrainan kriisin myötä. 1990-luvulla ja 2000-luvulla duumassa on puhuttu Itä-Donbassista ja venäläisestä Donbassista, kun on puhuttu Rostovin ympäristön teollisuusalueesta. Ukrainan puoleinen Donbass nousi puheenaiheeksi vasta Donetskin ja Luganskin antimaidan-liikkeiden synnyttyä. Historiallinen Novorossijan käsite nousi osana kevään 2014 patrioottista päätöstä, mutta koki pian laskun, eikä ole enää ollut juurikaan käytössä.

Kuvaaja 3. Lisätään kuvaajaan Donetsk ja Lugansk

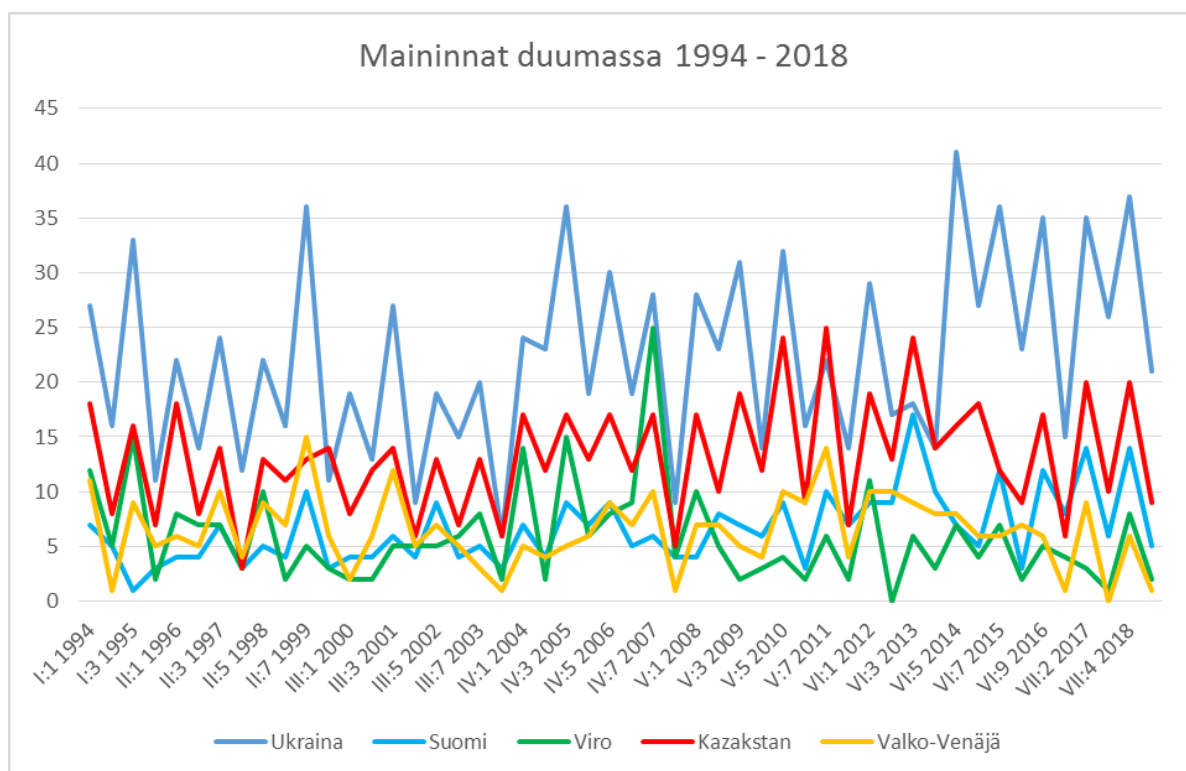

Myös Donetsk (mattavihreä) ja Lugansk (tummansininen) nousevat varsinaisesti esiin keväällä 2014. Donetskien kohdalla aineistossa oli ennen kevättä 2014 osumia myös Venäjän puolella sijaitsevista samannimisistä paikkakunnista, mutta niitä ei ole oheisessa kuvaajassa huomioitu. Donetsk ja Lugansk jäivät kevään 2014 jälkeen Ukrainaa, Krimiä ja Sevastopolia vähemmälle huomiolle, mutta pysyttelee puheenvuoroissa Novorossijaa useammin mukana.

Tilastot viittaavat siihen, että Venäjän kiinnostus Krimiä ja Sevastopolia kohtaan on ollut jatkuvaa jo alusta alkaen, mutta Donbassin tai Novorossijan käsittämiä alueita kohtaan Venäjä ei ole ollut niin kiinnostunut. Tilastot tukevat nykyistä tilannetta Ukrainassa – Venäjä aneksoi Krimin, muttei Donetskia, Luganskia tai koko eteläistä Ukrainaa.

Samalla tavalla voidaan tutkia sitä, missä roolissa Ukraina on suhteessa muihin Venäjän rajanaapureihin duuman poliittisessa ilmapiirissä. Tällöin parlamenttiaineistosta kerätään osumat eri maiden nimillä ja asetetaan rinnakkain.

Kuvaaja 4: Ukraina suhteessa joihinkin muihin Venäjän rajanaapureihin

Oheiseen kuvaajaan on merkitty Ukrainan hakusanaosumien rinnalle Suomi (vaaleansininen) ja Viro (vihreä), Kazakstan (punainen) ja Valko-Venäjä (keltainen). Kuvaajasta käy ilmi, että Ukraina sen on ollut lähes koko ajan aivan omalla tasol-

laan saaden huomattavasti enemmän huomiota kuin muut. Kazakstanista on keskusteltu Ukrainaa enemmän 2011 ja 2013. Viron kohdalla erottuu vuoden 2007 patsaakiista, Suomen huippu puolestaan koettiin vuoden 2013 lapsikiistoissa. Mielenkiintoinen ilmiö on, että kuvaajan käyrät tekevät voimakasta sahausliikettä, jossa eri maat heiluvat usein samaan tahtiin.

5. Ukraina ja Krim duumassa keväällä 1994

Duuman ensimmäinen kausi oli 11. tammikuuta 1994 – 15. tammikuuta 1996. Duumassa oli 444 edustajaa, joista 130 oli itsenäisiä ja loput jaettuina kahdeksalle puolueelle, jotka olivat LDPR (64 paikkaa), Venäjän valinta (64 paikkaa), KPRF, (42 paikkaa), Venäjän agraaripuolue (57 paikkaa), Jabloko (27 paikkaa), Venäjän naiset (23 paikkaa), Venäjän yhtenäisyyden ja sovun puolue (22 paikkaa), Venäjän demokraattinen puolue (14 paikkaa)²⁸. Lisäksi muita poliittisia ryhmittymiä oli vielä 21 edustajan edestä. Duuman puhemiehenä toimi agraaripuolueen Ivan Rybkin.

Tässä luvussa analysoin, kuinka Ukrainaa ja Krimiä käsiteltiin kevään 1994 duuman istunnoissa. Ukrainaa käsiteltiin kevään aikana yhteensä 27 ja Krimiä yhdeksässä istunnossa.

Kevät 1994 merkitsi venäläiselle parlamentarismille uutta alkua, sillä Jeltsin oli hajottanut Venäjän neuvostotyyllisen kansanedustajien kongressin edellisenä syksynä perustuslaillisessa kriisissä, joka huipentui parlamenttitalon ampumiseen panssari-vaunuilla keskellä Moskovaa. Kriisin kysymyksenä oli ollut, minkä instituution johdolla Venäjän kehitys jatkuisi – parlamentin vai presidentin.²⁹ Presidentti voitti ja uusi Venäjän federaation valtioneuvosto aloitti lainsäädäntätyönsä tämän tapahtuman ilmapiiirissä. Sisäpoliittinen kriisi oli kuitenkin vain osa suurempaa kaoottista kuvaa, jossa Venäjä hapuili niin poliittisesti, kuin taloudellisesti Neuvostoliiton yhä savua-vissa raunioissa. Neuvostoliiton hajoamisen ja uuden kansainvälisen todellisuuden juridisena ytimenä oli Belovežin sopimus, eli paperi, jolla Venäjän, Ukrainan ja Valko-Venäjän neuvostotasavallat päättivät kolmistaan Neuvostoliiton hajottamisesta 8. joulukuuta 1991. Sen allekirjoittivat tasavaltojen johtajat Boris Jeltsin, Leonid Kravtšuk ja Stanislav Šuškevitš.

²⁸ Istorija Gosudarstvennoi Dumi. Venäjän duuman historia.
<http://duma.gov.ru/duma/about/history/information/>. Luettu 10.3.2019.

²⁹ Luukkanen, Arto. Muutosten Venäjä. Venäjän historiaa 862-2009. Helsinki 2009, s. 442.

5.1 Belovež on peruttava

Tammikuussa 1994 tuoreessa duumassa puidaan hartaasti Belovežin sopimuksen syntymistä, seurauksia ja perumisen mahdollisuutta. Tässä yhteydessä Ukrainaa käsitellään yhdessä Valko-Venäjän kanssa ja pohditaan, kuinka palauttaa kehityksen suunta takaisin integraation tielle.

Sekä Ukrainan että Valko-Venäjän asemaa käsitellään yhteisen historian kautta. Yrittäjät uuden Venäjän puolesta -ryhmää edustava IVY-asioiden ja maanmiesyhteyksien valiokunnan puheenjohtaja Konstantin Zatulin käyttää historiaa hyvin vahvasti argumenttinsa pohjana. Hän vaatii duumaa määrittelemään suhteensa *lähiulkomaihin (bližneje zarubežje)* muistuttaen, mitä koroke, jolta duuman istuntosalissa puhutaan, edustaa:

Esiinnymme täällä korokkeelta, jossa on kuvattuna Venäjän federaation vaakuna – kaksipäinen kotka kolmella kruunulla. Kuten meille on vaakunan merkitys selitetty, yksi kruunu kuuluu Suurelle Venäjälle, yksi Vähä-Venäjälle ja yksi Valkoiselle Venäjälle (Venäjä, Ukraina ja Valko-Venäjä).³⁰

Zatulin muistuttaa vaakunan symboloivan pyrkimystä integraatioon ja pitää integraatiota sen vuoksi osana lainsäädäntötyötä. Hän kuvailee lähiulkomaiden ongelmia osaksi Venäjän, Venäjän imperiumin ja Neuvostoliiton perintöä, kipua ja suhdetta omaan menneisyyteensä.

Myöhemmin tammikuussa Zatulin on huolissaan Krimin kohtalosta. Krimillä oli tammikuun 30. päivänä järjestämässä presidentinvaaleja ja Zatulin pelkää Ukrainan korkeimman neuvoston peruvan kyseiset vaalit. Hän on huolissaan, että Krimillä puhkeaa kiivas konflikti juuri silloin, kuin duuma on lomalla. Zatulin esittää kysymyksen myös Jugoslavian ja Georgian tilanteesta, liittyen tarkemmin Bosnian ja Abhasian vastaisiin talouspakotteisiin. On mielenkiintoista, että vielä tässä kohtaa duuman varapuhemies Mihail Mitjukov sivuuttaa Krimiin liittyvän kysymyksen ja kehottaa keskittymään entisen Jugoslavian tilanteeseen.

Hyvät kollegat, pyytäisin Sergei Viktorovitšia olemaan vastaamatta tähän kysymykseen, sillä vakuutan teille, että mikä tahansa kysymys missä päin tahansa maailmankarttaa tulee olemaan kiivas ja tärkeä.

Mitjukov viittaa tässä silloiseen varaulkoministeriin, Sergei Lavroviin, joka pyyntöä noudattaen ei aiheeseen tarttunut.

³⁰ Duuma 19.1.1994.

Helmikuussa myöhemmin Yhtenäisen Venäjän riveihin liittynyt kommunistisen puolueen edustaja Aleksandr Mihailov ehdottaa Venäjän, Ukrainan ja Valko-Venäjän parlamenttien yhteisiä istuntoja Belovežin sopimukseen liittyen. Istunnoissa olisi tarkoitus tarkastella sopimuksen poliittisia ja taloudellisia seurauksia sekä sen mitätöimistä.

Mihailovin mukaan kolmen neuvostotasavallan johtajien – Jeltsinin, Kravtšukin ja Šuškevitšin – allekirjoittama sopimus polkee 17. maaliskuuta 1991 järjestetyn kansanäänestyksen tuloksia, joiden mukaan enemmistö halusi säilyttää Neuvostoliiton uudistetun suvereenien ja tasa-arvoisten tasavaltojen liiton muodossa. Hän luettelee, kuinka sopimuksesta seurasi vain suuren maan hajoaminen, poliittinen ja taloudellinen epävakaus Eurooppaa ja koko maailmaa myöten, separatismin ja nationalismin leviäminen, pakolaisia ja verenvuodatusta sekä köyhyyttä kaikissa entisissä neuvostotasavalloissa. Mihailov vaatii, että nämä kolme Belovežin sopimuksen ratifioinutta maata ottavat edellä mainituista seurauksista myös vastuun.

Vybor Rossiin edustaja Mihail Molostvov kuitenkin kritisoi, ettei duumalla ole oikeutta äänestää kysymyksestä, sillä se loukkaisi Venäjän ja Ukrainan istuvia presidenttejä sekä Valko-Venäjän entistä presidenttiä. Lisäksi päätös merkitsisi sitä, että Venäjä käytännössä mitätöisi Belovežin sopimuksen suoraan omalta osaltaan.

Duuman lainsäädäntä- ja oikeusreformivaliokunnan puheenjohtaja Vladimir Isakov huomauttaa päinvastoin sopimuksen allekirjoittaneiden toimineen loukkaavasti, sillä he tekivät päätöksen ilman parlamenttia. Isakov muistuttaa kansanedustajien kongressin tehneen jo politiikan osalta samankaltaisen päätöksen, joka olisi jättänyt taloudellisen osan ehjäksi, ja asettuu äänestyksen puolelle.

Väittelyssä toistuu loukkauksen käsite (*oskorblenie*), jolla kumpikin osapuoli pyrkii oikeuttamaan oman näkemyksensä. Kyseenalaiseksi asetetaan myös Belovežin sopimuksen legitimitetti. Äänestys yhteisten istuntojen aloitteen puolesta saa vain 41,2 prosentin tuen, eikä mene läpi.

Liberaalidemokraattien Vladimir Žirinovski vie uhkakuvat vielä pidemmälle. Hän pitää pitkän ja yleisössä melua aiheuttavan puheen, jossa hän ottaa voimakkaasti kantaa Jugoslavian eheyden, koskemattomuuden ja serbialaisuuden puolesta uhoten kyseessä olevan sodanjulistus Venäjälle, mikäli Yhdysvallat pommittaa Bosniaa. Žirinovski kytkee serbien ortodoksisen veljeskansan puolustamisen osaksi suurempaa vaaraa, jossa länsimaat tulevat Tšekin, Slovakian ja Puolan lävitse Venäjälle asti taloudellinen hyöty mielessään. Samassa hän mainitsee Ukrainan ja Valko-Venäjän viedyn jo Venäjältä.

Ei pidä sekaantua valtion asioihin! Se on ryöstöä, maan ryöstämistä ja tie kolmannen maailmansodan alkamiseen. Mikäli he tuhoavat Jugoslavian... Yhdysvaltain joukot ovat jo Makedoniassa, YK:n joukot ovat jo entisen Jugoslavian alueella. Seuraavaksi liikutaan katolisten Puolan, Tšekin ja

*Slovakian lävitse Venäjälle. Ukraina ja Valko-Venäjä on jo irrotettu Venäjästä. Siksi kehotan voimakkaasti ottamaan yhteisen kannan.*³¹

Žirinovski muistuttaa puheenvuoronsa perään vielä, kuinka Venäjälle ovat pyrkineet niin Hitler, Napoleon kuin muitakin valloittajia. Puheenvuoroa seuraa keskustelu siitä, että parlamentissa on käyttäydyttävä parlamentin arvokkuuden mukaisesti. Žirinovskia kritisoidaan etnisen venäläisyyden korostamisesta koko federaatiota edustavassa parlamentissa. Žirinovski käyttää Ukrainan ja Valko-Venäjän osalta sekä historiallista että uskonnollista argumenttia ja viittaa Serbiaan veljeskansan käsitteellä.

Sen sijaan suhtautuminen etnisiin venäläisiin Venäjän federaation rajojen ulkopuolella, etenkin entisen Neuvostoliiton alueella, nousee helmikuussa 1994 esille. Kysymys on syntyneeseen integraatiodiskurssiin olennaisesti kuuluvan maanmiehen käsitteen määrittelystä. Ongelman ottaa esille liberaalidemokraattien Mihail Lemešev, joka kysyy IVY-asioiden ja maanmiesyhteyksien valiokunnan puheenjohtaja Zatulinilta, miksi hänen valiokuntansa nimestä halutaan jättää Venäjän valtionduuman ohjesäännössä pois viittaus maanmiehiin. Zatulin vastaa, että ”yhteydet maanmiehiin” on vaihdettu ”suhteisiin entisten neuvostotasavaltojen kanssa” kuvastamaan ensinnäkin Venäjän intressejä kyseistä aluetta kohtaan. Toisekseen, on vielä ratkaisematta, ovatko maanmiehiä etniset venäläiset, vai kaikkien Venäjän federaatiossa edustettujen kansojen edustajat muissa maissa. Zatulin kysyy:

*Vastaan ehkä kysymykseen kysymyksellä sanoessani, että en tue näkemystä, jonka mukaan venäläiset ovat ennen kaikkea... Eivät ennen kaikkea venäläisiä, vaan Venäjän maanmiehiä, joihin kuuluu valtava määrä kaukasialaisten kansojen ihmisiä, jotka asuvat esimerkiksi Georgiassa ja ovat hekin venäjänkielisiä. Ja tästä näkökulmasta en voi selvästi vastata säännöksen suhteen – työskenteleekö valiokuntamme Brightonin, Israelin, Australian tai vielä jossakin muualla asuvan venäjänkielisen väestön kysymysten parissa. En voi vastata kysymykseen, ovatko maanmiehiämme ukrainalaiset, joita asuu miljoonia Venäjän federaatiossa, vai ovatko he Ukrainan kansalaisten maanmiehiä.*³²

Uudistetun liittovaltion puolesta rummuttaa kommunistien puheenjohtaja Gennadi Zjuganov. Hän esittää Venäjän epävakaa tilanteen tasapainottamiseksi kahdeksan kohdan listan välttämättömistä toimista, joista viimeinen on uudistetun liittovaltion

³¹ Duuma 9.2.1994.

³² Duuma 17.2.1994

muodostaminen Venäjän aloitteesta, kädenojennuksena Ukrainalle, Valko-Venäjälle ja Kazakstanille.

Maaliskuussa Konstantin Zatulin kritisoi kansanedustajia jälkiviisaista puheista, joilla nämä Zatulinin mukaan yrittävät paikata sitä, etteivät sanoneet tai tehneet mitään silloin kun olisi pitänyt, tarkoittaen ilmeisesti aikaa, jolloin Neuvostoliiton kohtaloa sinetöitiin. Hän painottaa, että historiaa ei voi muuttaa, juna meni jo. Samalla hän käyttää jälleen Venäjän historiallisia tapahtumia retoriikassaan ja tekee mielenkiintoisen rinnastuksen:

Kuvitelkaa, että helmikuussa 1917 kenraali Ruzski olisi kääntänyt neljännen valtionduuman delegaation takaisin, eikä Dnon asemalla olisi tapahtunut Nikolai II:n vallasta luopumista. Kuvitelkaa, että vuonna 1954 Venäjän federatiivisen Sosialististen neuvostotasavaltojen liiton korkeimman neuvoston puheenjohtaja olisi noussut ja sanonut, että päätös siirtää Krim Ukrainalle ei ole Venäjän korkeimman neuvoston hyväksymä. Kuvitelkaa, jos marraskuussa 1991 Venäjän federaation presidentti olisi viime hetkellä kieltäytynyt allekirjoittamasta Belovežin sopimusta...

Zatulin antaa tässä Krimin siirtämiselle Venäjän sosialistiselta neuvostotasavallalta Ukrainan sosialistiselle neuvostotasavallalle yhtä suuren historiallisen merkityksen kuin käytännössä Venäjän imperiumin ja Neuvostoliiton romahtamiselle.

Myöhemmin samassa puheenvuorossa Zatulin rinnastaa Krimin tataarien vastustuksen Krimin presidentiksi valittua Juri Meškovia vastaan ongelmiin, joita on seurannut sopimuksesta Tatarstanin kanssa. Zatulin muistuttaa Venäjän käyttävän samanlaista mallia, tarkoittaen ilmeisesti kahdenvälisiä sopimuksia, IVY-alueen integraatiossa. Hän nostaa myös mitä ilmeisimmin esimerkiksi ulkopoliittisesta epäonnistumisesta Georgian presidentin Eduard Ševardnadzen vierailun Yhdysvaltoihin heti Abhazian parlamentin kieltämisen jälkeen. Zatulin muistuttaa, että duumassa varoitettiin kiirehtimästä Venäjän ja Georgian välisen sopimuksen täytäntöönpanoa.

Yksi Neuvostoliiton hajoamisesta seuranneita kysymyksiä liittyi siihen, kenelle päätyvät Neuvostoliiton ydinaseet ja mitä tapahtuu START 1 -sopimukselle. Vuonna 1992 allekirjoitetun Lissabonin protokollan mukaan entisistä neuvostotasavalloista vain Venäjä saa jäädä ydinasevallaksi³³. START 1 -sopimuksen ottaa esille puolustusvaliokunnan varapuheenjohtaja Aleksandr Piskunov, joka on huolissaan, että ydinasestatuksesta tulee Ukrainassa poliittinen kysymys. Hän vaatii, että myös Ukrainan, Valko-Venäjän ja Kazakstanin tulee allekirjoittaa ydinsulkusopimus. Pisku-

³³ Protocol to the Treaty Between The United States of America and the Union of Soviet Socialist republics on the Reduction and Limitation of Strategic Offensive Arms.
<https://www.state.gov/documents/organization/27389.pdf>. Luettu 10.3.2019.

nov kuvailee tilannetta sanoen ”menetettyämme yhteistyön Ukrainassa ja muissa tasavalloissa” (*poterjali kooperatsiju*).

Mielenkiintoinen keskustelu seuraa myös kysymyksestä, joka koskee kestävän kehityksen käsitettä ympäristöasioissa. Mihail Lemešev kysyy, mitä kestävä kehitys käytännössä merkitsee ja kuinka Venäjä kykenee sitoutumaan kestäväan kehitykseen siinä tilassa, joka maassa sillä hetkellä vallitsee. Aleksandr Piskunov vastaa, että kestävä kehitys on monitahoista – siihen liittyy myös taloudellisia, sotilaallisia ja turvallisuusuhkia, joten käsitettä pitäisi tarkentaa sanalla *ekologinen*. Lemešev on kuitenkin eri mieltä, sillä hänestä ekologinen kestävä kehitys ei ole muista kehityksen lajeista irrallaan. Esimerkiksi hän antaa kuvitteellisen tilanteen, jossa tulisi ratkaista ympäristöongelma Dneprillä, joka virtaa Venäjän lisäksi ”suvereeneiksi tulleiden Valko-Venäjän ja Ukrainan valtioiden lävitse” (*stali suverennymi*), mistä johtuen kysymys on valtioiden välinen (*mežgosudarstvennyj*).

Rossijski put -edustajaryhmään kuuluva Anatoli Lukjanov ottaa istunnossa maaliskuun lopulla jälleen esille Belovežin sopimuksen mitätöimisen. Lukjanov esittää lisättäväksi esityslistaan kysymyksen Venäjän korkeimman neuvoston tekemän päätöksen perumisesta koskien Belovežin sopimuksen ratifioimista. Lukjanov perustelee kysymyksen käsittelyä sillä, että kolme vuotta aikaisemmin kaksi kolmasosaa äänestysikäisistä äänesti kansanäänestyksessä Neuvostoliiton säilyttämisen puolesta.

Kuten helmikuussa, nousee Mihail Molostvov tälläkin kertaa vastustamaan Belovežin sopimuksen perumista, sillä Venäjällä ei ole oikeutta liittää kaikkia yllättäen yhteiseen liittoon ilman Ukrainan, Valko-Venäjän ja Baltian maiden konsultoimista. Esittäytymättä jättänyt edustaja puolestaan kommentoi Molostvoville, ettei kyseessä olisi Neuvostoliiton palauttaminen, vaan perustuslain vastaisen sopimuksen purkaminen.

Merkittävä kysymys on myös se, kuinka Venäjän tulee suhtautua Natoon ja millaiset suhteet Venäjän ja Naton välillä tulisi jatkossa olla. Maaliskuussa 1994 kyse on käytännössä Naton rauhankumppanuusohjelmasta – tulisiko Venäjän liittyä siihen vai ei ja mitä seurauksia ohjelmalla voisi olla. Varaulkoministeri Vitali Tšurkin pitää aihetta koskevassa keskustelussa puheen, jossa sanoo, että Venäjän suurin puute on se, että se ei ole Naton jäsen. Tšurkinin mukaan Venäjän tulee vaikuttaa Naton päätöksiin ja osallistua eurooppalaisen turvallisuusjärjestelmän luomiseen Venäjän ulkopoliittisten ja sotilaspoliittisten intressien mukaisesti. Hän huomauttaa, että todellisuudessa Venäjä voi vaikuttaa siihen vain YK:n, ETYJin ja Euroatlanttisen kumppanuusneuvoston EAPC:n kautta. Jättäytyminen pois Naton rauhankumppanuusohjelmasta johtaisi eristäytymiseen ja Euroopan tapahtumien seuraamiseen sivusta, mikä Venäjälle suurvaltana ei sopisi. Tšurkin huomauttaa kolmen entisen neuvostotasaval-

lan – Ukrainan, Georgian ja Moldovan – allekirjoittaneen jo rauhankumppanuusohjelman puitesopimuksen.

Tätä kritisoi voimakkaasti IVY-asioiden ja maanmiesyhteyksien valiokunnan puheenjohtaja Konstantin Zatulin, joka pelkää rauhankumppanuuden sotkevan tavoitteen IVY-maiden integraatiosta.

Haluaisin kiinnittää huomiota siihen (tämä on tietenkin vain minun näkökulmani), että rauhankumppanuusohjelmahan asettaa tietysti rajan entisen Neuvostoliiton alueen integraatiolle Moskovon ympärille, korvaten sen integraatiolla Monsin ja Brysselin ympärille, mutta tämä on tietenkin vain minun henkilökohtainen näkökulmani.³⁴

Zatulin kysyy myös, pitävätkö paikkansa huhut, joiden mukaan Venäjä olisi esittänyt Natolle IVY-maiden osallistumista rauhankumppanuusohjelman neuvotteluihin yhdessä, Kollektiivisen turvallisuusjärjestön muodossa. Häntä huolettaa myös ohjelman kahdeksas pykälä, jonka mukaan Nato huolehtisi rauhankumppanimaiden turvallisuudesta, missä hän näkee riskin, että Nato ryhtyisi tuomariksi entisten neuvostotasavaltojen alueilla käytävissä konflikteissa.

Zatulinin retoriikassa näkyy vahva vastakkainasettelu Moskovon ja lännen välillä. Hänen ajattelussaan heijastuu pelko jo käynnissä olevasta kehityksestä, jossa Venäjä menettää neuvostoaikaista vaikutusvaltaa entisillä reuna-alueillaan pahimmalle kilpakumppanilleen ja kylmän sodan vastukselleen. Hän näkee tilanteen pelkästään valtapoliittisena nollasummapelinä.

Tšurkin vastaa Zatulinille, ettei Natolle esitetty neuvotteluja IVY-maiden kanssa kollektiivisesti, ja että kumppanuuden kahdeksas pykälä tarkoittaa Naton konsultaatiota tilanteessa, jossa kumppanimaa kokee alueensa, itsenäisyytensä tai turvallisuutensa uhatuksi. Tšurkinin näkökulmassa on havaittavissa täysin vastakkainen ja paljon varovaisempi linja, kuin Zatulinilla.

Luulemme, että tämä on näkökulmakysymys ja ylipäättään meistä vaikuttaa, että saatamme vahingoittaa Itsenäisten valtioiden yhteisöä, jos pakotamme yhteisömmme kansainvälisen profiilin yli niiden rajojen, joihin kaikki yhteisön jäsenmaat ovat tällä hetkellä valmiita. Yhden venäläisen poliitikon subjektiiviset toiveet ovat eri asia kuin objektiiviset mahdollisuudet. Objektiiviset mahdollisuudet lähtevät siitä, mihin jäsenmaat ovat valmiit ja missä määrin olemme ehtineet työstää kanssanne yhteisöä. Kun yhteistyö yhteisön jäsenten kanssa vahvistuu, muun muassa turvallisuusasioissa, silloin kaikki tulee ehkä näyttämään paremmalta kuin nyt.³⁵

³⁴ Duuma 25.3.1994.

³⁵ Ibid.

Kysymys Naton rauhankumppanuudesta kehittyi entisten neuvostotasavaltojen ympärillä siis sen ympärille, tulevatko ne liittymään siihen erikseen vai olisiko Venäjän mahdollista saada ne mukaansa IVY:n rakenteiden kautta. Rauhankumppanuuteen liittyy myös kysymys siitä, voiko Venäjä vaikuttaa Euroopan turvallisuusjärjestelmään paremmin sen kautta ja jäisikö Venäjä sen ulkopuolella poliittisesti eristyksiin.

5.2 IVY – huolia ja holhousta

Huhtikuun 10. päivän iltana Odessassa sattui välikohtaus, jossa ukrainalaiset sotilaat ottivat haltuunsa Venäjän Mustanmeren laivaston aluksia miehistöineen. Tapaus ei kuitenkaan aiheuta duumassa sen suurempaa reaktiota, kuin että puhemies Ivan Rybkin toteaa 13. huhtikuuta istunnon avauspuheessaan muiden asioiden joukossa, että Ukrainan presidentille, hallitukselle ja korkeimmalle neuvostolle lähetettiin asiasta sähke, jossa vaadittiin alusten ja miehistöjen vapauttamista sillä seurauksella, että näin tapahtui. Rybkin siteeraa sähkettä, jossa Venäjä vaatii miehistöjen vapauttamista ”Venäjän ja Ukrainan perinteisesti ystävällismielisten suhteiden säilyttämisen nimes-
sä”.³⁶

Huhtikuun 21. päivänä duumassa käsiteltiin yhteiskuntasopimusta³⁷, jonka poliittisten instituutioiden ja yhteiskunnallisten järjestöjen edustajat allekirjoittivat ikään kuin poliittisen rauhantilan vahvistuksena 28. huhtikuuta. Puolueiden puheenjohtajien esiintyessä vuorotellen aiheen tiimoilta kommunistien puheenjohtaja Genadi Zjuganov pitää erittäin voimakkaan puheen, jossa hän kritisoi Neuvostoliiton hajoamista ja sen mukana hävinnyttä Venäjän vaikutusvaltaa käyttäen vahvasti historiaa argumenttinsa pohjana.

Zjuganov aloittaa kuvailemalla edellisvuosien poliittista todellisuutta yhteiskunnallisen tietoisuuden harhauttamiseksi pois todellisista päämääristä valheen ja pelon keinoin. Zjuganovin mukaan perestroika vaihtui ammuskeluksi (*perestrelka*), huumaani sosialismi radikaaliksi liberalismiksi ja demokratia kansanäänestyksiksi ja tankkituleksi parlamenttia kohti. Hän kuvailee, kuinka presidenttiä myöten vakuutellaan uudelleensyntymistä, mutta tosiasiassa maasta myydään vanhusten harmaat hiukset ja esi-isien luutkin, palauttaen Venäjä ajassa kolme vuosisataa taaksepäin rosvouksen ja lähes sisällissodan partaalle. Narvasta Kuškaan on Zjuganovin mukaan

³⁶ Duma 13.4.1994.

³⁷ Договор от 28.4.1994 об общественном согласии.

<http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=EXP&n=261348#0> (luettu 12.12.2017.)

pystytetty epävakaiden olojen kaarena kulkeva *cordon sanitaire*, josta jo Dzeržinski kaksisataa vuotta aiemmin kirjoitti. Venäjästä uhkaa näin pahimmassa tapauksessa tulla rikollisuuden läpitunkeman politiikan mafiavaltio, kuin Kolumbia, mutta kooltaan kuudesosan maapallon pinta-alasta.

On vielä yksi kysymys, joka koskee meitä kaikkia. Liiton ulkopuolella Venäjä ei ole Venäjä, eikä Venäjän federaatioksi kutsuttu muodostelma täysipainoinen valtio. Se ei ole kykenevä ratkaisemaan yhtäkään suurta ja vakavaa kysymystä. Venäjän johtaja on sallinut tämän rikollisen, historiallisen virheen syntyä. Kremlistä on myös tultava aloite kaikenlaisten yhteyksien muodostamiseksi vähintään Valko-Venäjän, Ukrainan ja Kazakstanin kanssa. Mitä nopeammin me sen teemme, sitä nopeammin vallitsee rauha isänmaassamme. Ratkaistaksemme nykyiset ongelmamme ja saavuttaaksemme sopimuksen on meidän otettava perinnöksemme kaikki se, jonka esi-isämme ovat tehneet: Ivan Kalita, joka kokosi venäläiset maat, Pietari Suuri, joka ymmärsi erinomaisesti, että ilman pääsyä lämpimille merille geopoliittista Venäjää ei ole, Vladimir Uljanov (Lenin), joka ymmärsi oikeudenmukaisuuden olemuksen ja työläisten intressit, Georgi Žukov, joka puolusti maamme itsenäisyyttä. Vasta, kun kaikki tämä yhdistyy, vallitsee rauha ja maamme pelastuu! Kiitos.³⁸

Puheenvuoro päättyy aplodeihin.

Zjuganov saa tukea LDPR:n puheenjohtajalta Vladimir Žirinovskilta. Žirinovski syyttää perestroikaa Venäjän alennustilasta ja vaatii, että maan johto ei tee sopimuksia lännen kanssa. Hän haluaa päättää myös Venäjän jakamisen kansallisuuksien mukaan, sillä kyse on yhdestä Venäjän kansasta. Tätä taustaa vasten Žirinovskia ei kiinnosta Neuvostoliiton palauttaminen, vaan hänellä on mielessään pikemminkin Venäjän imperiumin kuva. Hän väittää Ukrainan ja Valko-Venäjän palauttavan Venäjä-yhteytensä mielellään, sillä Venäjä on korjattava näiden maiden talous, Kremlistä kun alamäki sai alkunsa.

Siksi ei mitään sopimuksia eikä Neuvostoliiton palauttamista, vaan yhdistyminen Venäjän valtioon kuvernementteina. Armenialaisetkin ovat valmiita. He sanovat ”Olkaa hyvä, Jerevanin kuvernementti, kunhan lopetatte sodan.” Tadžikit ovat valmiita, Transnistria on valmis, Abhasia on valmis, azerbaidžanilaiset, ja vakuutan teille, koillis-Virokin. Meidän ei tarvitse kuin pystyttää rajapylväät uudelleen valmiisiin koloihin, jotka eivät ole vielä ruohottuneet.³⁹

³⁸ Duuma 21.4.1994.

³⁹ Ibid.

Toukokuun 11. päivän istunnossa duumassa päätetään valiokuntien kirjoittaman onnittelusähkeen lähettämisestä Ukrainan vasta valitulle uudelle korkeimmalle neuvostolle. Lyhyessä sähkössä duuma osoittaa olevansa varma, että edustuslaitokset tulevat tekemään tiivistä ja rakentavaa yhteistyötä, joka ”vastaa Ukrainan ja Venäjän veljeskansojen erityisen läheisiä ja erottamattomia historiallisia kohtaloita”.⁴⁰ Sähkössä toistuu jälleen veljeskansan käsite. Kansainvälisessä diplomatiassa ei liene erikoista korostaa maiden läheisyyttä, mutta tässä kontekstissa erottamaton historiallinen kohtalo mitä ilmeisimmin sisältää myös painostavanoloisen toiveen siitä, että itsenäisenäkin Ukraina pysyisi Venäjän lähettävillä.

Ukrainan korkein neuvosto vastaa edellä mainittuun sähköeseen niin ikään lyhyesti, mutta ilman vastaavanlaista kohtalonyhteyden korostamista. Korkein neuvosto ilmaisee tuntevansa pelkkää hyvää Venäjän kansaa ja lainsäätäjiä kohtaan sekä uskoo syvästi ”vastavuoroiseen ymmärrykseen, yhteiseen kykyyn ratkaista eteen tulevia ongelmia järkevillä poliittisilla päätöksillä ja tarpeen vaatiessa kompromisseilla, jotka eivät loukkaa kummankaan kansan tärkeimpiä intressejä.”⁴¹

Edellä mainittu usko joutuukin heti koetukselle. Krim nousee toukokuussa 1994 jälleen esiin tilanteessa, jossa duuman edustajat pelkäävät Ukrainan puuttuvan nimeään hallintoon. Asian nostaa esiin edustaja Sergei Baburin.

*Luulen, että monet ovat huolissaan tilanteesta, joka tällä hetkellä kehittyy Krimin tasavallan ympärillä. Vaara siitä, että Ukrainan johto suorittaa vallanvaihdon tässä tasavallassa ja pahentaa tilannetta siellä (lisää painetta niiden ympärillä, jotka sympatisoivat Venäjää ja kääntyvät Venäjän puoleen), on hyvin suuri.*⁴²

Baburin ehdottaa Krimin tilanteen selvittämistä saman päivän aikana, ja mikäli tarpeen, mahdollisten puuttumiskeinojen pohtimista. Näkökulma on vahvasti defensiivinen ja viittaa epäsuorasti maanmiesten käsitteeseen.

*Tarpeen vaatiessa ehdotan, että tarkastelemme tämän päivän istunnossa kysymystä Venäjän intressien, Krimin venäläisen väestön ja ylipäänsä Krimin väestön puolustamisesta.*⁴³

Krimin tilanteen selvittäminen annetaan valiokunnille tehtäväksi.

⁴⁰ Duuma 11.5.1994.

⁴¹ Duuma 20.5.1994.

⁴² Ibid.

⁴³ Ibid.

Liberaalidemokraatteja edustava Mihail Burlakov ehdottaa seuraavassa istunnossa, että duuma lähettää Krimin jännittyneen tilanteen ja median valekampanjan vuoksi delegaation paikan päälle katsomaan, mitä siellä oikein tapahtuu. Isommassa kuvassa tilanne liittyy hänen mukaansa Belovežin sopimukseen, joka nousee jälleen keskustelunaiheeksi.

Laajemmassa kuvassa olen sitä mieltä, ettei olisi pahitteeksi muodostaa komissio selvittämään Belovežin sopimuksen syitä ja seurauksia. Minusta kun tuntuu, että Krimin ja moni muu konflikti liittyvät Neuvostoliiton hajottamiseen. Oliko se välttämätöntä vai ei, emme tiedä. Täällä on ehdotettu sopimuksen mitätöimistä, mutta meidän on ensin katsottava... Olisi hyödyllistä, jos sellainen komissio perustettaisiin.⁴⁴

Myös edustaja Aleksandr Mihailov ehdottaa äänestystä komissiosta, joka yhdesä Ukrainan ja Valko-Venäjän parlamenttien kanssa valmistelisi materiaalin Belovežin sopimuksen mitätöimiseksi.

Krimin tilanteen selvittämiseksi kolme valiokuntaa – Kansainvälisten asioiden valiokunta, IVY-asioiden ja maanmiesyhteyksien valiokunta sekä Geopoliittinen valiokunta – valmistelevat kirjeen, jolla duuma voisi lähestyä Ukrainan ja Krimin korkeimpia neuvostoja Krimin tilanteeseen liittyen. Puhemies Ivan Rybkin lukee kirjeen ääneen etenkin siksi, että salissa on hänen mukaansa läsnä lehdistöä. Kirjeessä ilmaistaan duuman seuraavan huolissaan Ukrainan keskushallinnon ja Krimin korkeimman neuvoston välille syttynyttä konfliktia ja tarjoutuu tekemään kaiken, mikä duumasta riippuu, tilanteen lievittämiseksi. Kirjeessä vedotaan Venäjän omiin kokemuksiin uuden valtiollisuuden muodostamisessa ja vallanjaossa. Venäjän myös sanotaan tietävän, kuinka tuhoisaa on kansojen itsemääräämisoikeuteen liittyvien kysymysten ratkaiseminen voimakeinoin. Kirjeen lopussa käytetään jälleen veljeskansan käsitettä.

Kahden vuosisadan aikana Krim on palvellut, ja uskomme että tulee palvelemaan jatkossakin, kahden veljeskansan – Ukrainan ja Venäjän – intressejä. Kehotamme vielä kerran malttiin, kansalaisviisauteen ja pidättäytymiseen hätäisistä ja tunneperäisistä toimista.⁴⁵

Vielä ennen istunnon päättymistä liberaalidemokraatteja edustava Jevgeni Loginov pitää varsin tunteikkaan puheenvuoron, jossa hän käytännössä rinnastaa käynnissä olevan Jugoslavian kriisin epävakaiseen tilanteeseen Krimillä. Balkanilla käynyt

⁴⁴ Duuma 25.5.1994.

⁴⁵ Ibid.

Loginov aloittaa kuvailemalla näkemäänsä kranaatin tuhoamaa asuntoa, jossa kolmevuotias lapsi ja raskaana ollut nainen syntymättömine vauvoineen olivat silpoutuneet räjähdyksessä. Hän kritisoi Venäjää epäonnistuneesta ulkopolitiikasta kriisissä toteamalla, että mikäli ruumiit eivät yöllä kummittele, niin Venäjä voi myöntää suoraan, ettei sillä ole Balkanilla intressejä ja liittyä Lännen ja YK:n rinnalle ”keinotekoisien aseellisen konfliktin ylläpitoon Venäjän rajojen lähetyvillä”, konfliktin, jolla ei ole muuta tarkoitusta, kuin ”työstää Venäjän valtion tuhoamisen mallia lietsomalla vakaumusten välistä konfliktia yhden etnisen serbiryhmän välillä”. Loginov on myös huolissaan strategisesta pääsystä Adrianmerelle, jonka rannalta serbit hänen mukaansa tarjoavat Venäjän Mustanmeren laivastolle tukikohtaa.

Loginov päättää puheenvuoronsa kertomalla 23-vuotiaasta Aleksandrista, venäläisestä vapaaehtoisesta, joka on venäläisten vapaaehtoisten, jotka sotivat aikanaan Yhdysvaltojen sisällissodassa ja Espanjassa, tavoin osallistunut muiden venäläisten vapaaehtoisten kanssa Jugoslavian konfliktiin ja makaa nyt vakavasti loukkaantuneena sotilaslääketieteellisessä akatemiassa. Hän painottaa, että kyseiset henkilöt eivät ole palkkasotilaita ja että Aleksandr saa sairaalassa samaa sadan saksanmarkan päiväkorvausta kuin serbisotilaatkin. Aleksandr on Loginovin mukaan palvellut kaksi vuotta Transnistriassa ja nähnyt, kuinka Benderissä painostettiin ”meidän venäläisiä ihmisiämme” panssarivaunuin samalla, kun Venäjän armeija istui juomassa kahvia. Transnistrian konfliktin rauhoituttua Aleksandr siirtyi serbien riveihin ja lähtisi nyt Krimille, jos hänellä ei vain olisi kainalosauvoja.

Konflikti on kaukaa haettu. Yrittävät aivan kuten Jugoslaviassakin, jossa ajettiin vuonna 1974 serbit musliminuskaisia serbejä ja kroaatteja vastaan, ajaa nyt yhteen ukrainalaisen ja venäläisen kansan. Mitä varten sitä tarvitaan? Sitä varten, että valtaapitävät saavat kansan huomion pois jostakin. On kuitenkin nostettava kysymys Belovežin sopimuksen mitätöimisestä, kansanäänestys Venäjällä ja Ukrainassa vain vahvistaa vuoden 1991 kansanäänestyksen tulokset.⁴⁶

Venäjän ulkopolitiikan kritiikkiin yhtyy pari päivää myöhemmin myös toinen liberaalidemokraatti, Ivanov V.P., joka ehdottaa päivän esityslistaan lisättäväksi kysymyksen venäläisten, ortodoksisten ja slaavilaisten kansojen komission perustamisesta. Ivanovin mukaan Krimin ja Jugoslavian tapahtumien kehitys osoittaa, että Venäjän käyttämät metodit eivät auta sitä ratkaisemaan kyseisiä ongelmia ja jos Venäjä ei venäläisiä ja slaavilaisia kysymyksiä pohdi, ratkaistaan ne

⁴⁶ Ibid.

joko kadulla tai muiden organisaatioiden toimesta. Kysymysten sivuuttaminen taas olisi Ivanovin mukaan eristäytymistä. Ehdotus on sisällöltään ja retoriikaltaan hyvin slavofiilinen ja ilmeisen messianistinen. Se ei kuitenkaan mene läpi, eikä asiaa oteta esityslistalle.

Kesäkuussa Belovežin sopimus nousee esiin, mutta tällä kertaa samassa yhteydessä mainitaan Euraasian unioni. Aiheen ottaa puheeksi kommunistisen puolueen Oleg Mironov, joka ehdottaa esityslistaan lisättäväksi jälleen kerran Venäjän, Ukrainan ja Valko-Venäjän parlamenttien delegaation tapaamisen Belovežin sopimuksen ja sen seurausten käsittelemiseksi. Mironov pohjaa esityksensä siihen, että mediassa on ollut usein esillä Euraasian unioni, johon entiset neuvostotasavallat voisivat liittyä. Hän mainitsee erikseen Valko-Venäjän, joka pyrkii hänen mukaansa tiiviimpään taloudelliseen liittoon ja Ukrainan, joka pyrkii tiiviimpään poliittiseen liittoon Venäjän kanssa. Mironov pitää sitä todisteena siitä, että idea entisten neuvostotasavaltojen yhdistymisestä on muuttumassa todeksi ja vaatii Venäjältä asiassa aktiivista roolia. Ehdotus otetaan esityslistalle ja hyväksytään. Myöhemmin Ukrainan ja Valko-Venäjän edustajat kuitenkin lykkäävät tapaamista Belovežin sopimuksen tiimoilta molemmissa maissa käytävien presidenttivaalien vuoksi.

Kommunisteja edustava Aleksandr Mihailov ehdottaa ulkoministeri Andrei Kozyrevin kutsumista kertomaan Pohjois-Korean ja Krimin tilanteesta, mikä toteutuu-kin pari päivää myöhemmin. Puheenvuorossaan Kozyrevillä on Krimin suhteen kaksi huolta. Ensinnäkin hän toivoo, ettei Krimistä kehkeydy *kuumaa pistettä (gorjatšaja totška)* entisen Neuvostoliiton ja IVY-maiden alueelle. Tilanteen kiristymisen ja voimankäytön ehkäisemiseksi Kozyrev kertoo Venäjän olevan aktiivisesti yhteydessä Ukrainan ja Krimin johtoon ja jatkaa:

Kaiken muun Ukrainaan kuuluvan Krimin kansa, Ukrainan kansa ja Venäjän kansa ratkaisee rauhallisesti rauhanomaisissa oloissa demokraattista tietä. Te tiedätte, että kansa on aina oikeassa, kun se ilmaisee tahtonsa demokraattista tietä. Kansa löytää tien kysymystensä ratkaisuun. Tärkeintä on, että kansan – Krimin kansa mukaan luettuna – tielle ei nouse yhden tai toisen osapuolen ekstremistejä, jotka voisivat sysätä sen jonkinlaisen veljenmurhan tielle tai muuta sellaista.⁴⁷

Kozyrev korostaa tässä Krimin kuuluvan Ukrainaan, mutta muodostavan samalla oman erillisen kansansa, joka pyrkii puhtaan ja romantisoidun vilpittömästi ilmaisemaan oman tahtonsa tulevaisuudestaan. Hän painottaa suorastaan liioitellusti

⁴⁷ Duuma 17.6.1994.

kansaa, demokratiaa, rauhaa ja rauhallisuutta sekä esittää Venäjän vastuullisen rauhavälittäjän valossa. Esiin nousee *ekstremistin* (*ekstremist*) käsite ja heti sen perään jälleen kerran veljenmurha. Vastinparina ovat siis demokratia, rauha ja kansojen itsemääräys sekä ekstremismi ja veljeskansojen sisäinen verenvuodatus.

Toiseksi Kozyrev on huolissaan Venäjän omista intresseistä, joiden hän ilmoittaa koskevan välittömästi Mustanmeren laivastoa ja sen tukikohtaa Sevastopolissa. Laivaston kohdalla äänenpainot ovat normatiivisia ja ehdottomia – muita vaihtoehtoja ei ole. Hän kertoo kuitenkin, että asiasta käydään neuvotteluja Ukrainan kanssa, mutta koska maassa on meneillään presidentinvaalit, on odotettava uuden johdon astuvan virkaan neuvottelukumppaniksi. Tähän mennessä on hänen mukaansa kuitenkin päästy jo lähemmäksi ”ymmärrystä siitä, että Sevastopolin on oltava Venäjän laivastotukikohta Venäjällä”.

*Ukrainan kansan valintaa tulemme luonnollisesti kunnioittamaan ja ylläpitämään minkä tahansa valitun johdon kanssa kumpaakin osapuolta hyödyttäviä veljellisiä suhteita.*⁴⁸

Kozyrevin kanta on siis voimakkaan yksiselitteinen, vaikka hän puhuu samaan aikaan neuvotteluista, ikään kuin neuvottelujen ainoa tarkoitus olisi hiljalleen tulla Venäjän intressien mukaiseen lopputulokseen. Avainkäsitteenä ovat jälleen kerran veljelliset suhteet.

Tässä kohtaa on kiinnitettävä huomiota myös siihen, kuinka ulkoministeri Kozyrev jatkaa Krimin jälkeen puhumalla Abhasiasta ja Venäjän roolista IVY-alueella. Hän kertoo, että Abhasiaa varten on alettu valmistella IVY-maiden rauhanturvaoperaatiota, jossa Venäjän sotilasosasto on kantavana voimana. Kozyrev painottaa operaation olevan täysin laillinen, koska sitä on hänen mukaansa pyydetty sekä Georgian että Abhasian johdon taholta, vaikka ”välillä saa kuvan, että me tarvitsisimme jonkinlaisia lisävaltuuksia tai oikeutuksia”. Hän kertoo liittoneuvoston käsittelevän operaatiota 21. kesäkuuta.

Toivon, että kollegamme liittoneuvostossa lähestyvät kysymystä Venäjän federaation kansallisten ja valtiollisten intressien näkökulmasta. Nähdäkseni ne koostuvat siitä, että emme yksinkertaisesti voi sallia itsellemme sellaista ylellisyyttä, ettemme suorittaisi Abhasiassa rauhanturvaoperaatiota. Silloin jatkuisi vastakkainasettelu vyöhykkeellä, joka on historiallisesti meitä lähellä ja jolla on suuria ja kaikkia osapuolia koskettavia intressejä, vyöhykkeellä,

⁴⁸ Ibid.

jolla asuu ja tappaa toisiaan ihmisiä, jotka eivät ole meille vieraita. Asuimme kaikki muutama vuosi sitten, kirjaimellisesti kaksi-kolme vuotta sitten, samassa valtiossa. Rehellisesti sanoen, en kansanedustajana ja kansalaisena ymmärtäisi heidän heittämistään kohtalon mielivallan alle, kun he pyytävät meiltä apua.

Sitä paitsi toivon, etteivät kollegamme liittoneuvostossa unohda, ettei tyhjiötä ole, tai kuten venäjäksi sanotaan, pyhä paikka ei jää tyhjäksi. Jos kieltäydymme toteuttamasta geopoliittista rooliamme, löytyy muita halukkaita. Joku voi olla sitä mieltä, että tulkoon joku toinen tuomaan järjestyksen käytännössä katsoen omaan kotiimme, mutta minä olen eri mieltä. Kyllä, tämä on IVY, mutta olen sitä mieltä, että Venäjä on tarpeeksi kypsä valtio ja mahtava suurvalta auttamaan itse naapureitaan, ennen kaikkea IVY:n jäseniä, kun he sitä pyytävät, emmekä odota, että joku toinen tulee sen tekemään puolestamme. Tässä on mielestäni ilmiselvä logiikka.⁴⁹

Tämä on erinomainen vertailukohta ulkoministerin asemassa olevalta henkilöltä Ukrainaa ja Krimiä koskevalle diskurssille. Narratiivi on käytännössä sama, tai pikemminkin Ukraina ja Krim ovat osa tätä koko entisen Neuvostoliiton aluetta koskevaa narratiivia. Kozyrevin mukaan Venäjän on suorastaan altruistisesti puututtava kypsänä valtiona ja mahtavana suurvaltana IVY-alueen asioihin, koska kyse on tutuista ihmisistä, jotka asuivat vielä hiljattain samassa valtiossa. Aivan kuten suurta huolta Krimin väestön turvallisuudesta seurasi hetkeä aiemmin huoli Venäjän geopoliittisista intresseistä Mustanmeren laivaston kohdalla, seuraa argumenttia Venäjän velvollisuudesta johtaa rauhanturvaoperaatiota Abhasiassa huomio geopoliittisesta nollasummapelistä, jossa Venäjän on pidettävä kiinni alueestaan. Logiikka on todellakin ilmiselvä – Neuvostoliiton hajotessa alueita menettänyt Moskova naamioi entisen geopoliittisen vaikutusvallan säilyttämisen altruismiksi ja veljelliseksi huolenpidoksi. Tämä kuvastaa myös Tsygankovin hahmottelemaa siirtymää länsi-integraatiosta suurvaltojen tasapainotteluun Venäjän ulkopoliitikassa 1990-luvun alkuvuosien jälkeen – geopoliittinen kilpailu on tekemässä paluuta.

Heinäkuun viidentenä duumassa järjestettiin parlamentaarinen kuuleminen Belovežin sopimuksesta ja Itsenäisten valtioiden yhteisön kohtalosta. Kuulemista seuraavana päivänä kommunistien Andrei Mihailov ehdottaa jälleen kerran, että duuma päättää selvän päivämäärän Venäjän, Ukrainan ja Valko-Venäjän parlamenttien tapamisesta aiheesta. IVY-asioden ja maanmiesyhteyksien valiokunnan puheenjohtaja Konstantin Zatulin vetoaa kuitenkin malttiin asiassa etenemisessä ja kehottaa odottamaan, kunnes hänen valiokuntansa on työstänyt johtopäätökset kuulemisesta. Zatulin pyytää edustajia olemaan häiritsemättä salia päiväjärjestyksestä päättämisen het-

⁴⁹ Ibid.

kellä ehdotuksilla kolmen parlamentin tapaamisesta, Belovežin sopimuksen mitätöimisestä ynnä muusta sellaisesta ja ilmaisee pelkäävänsä pahoin, että tapaamisen yksipuolinen puuhaaminen herättää vain ärsytystä.

Belovežin sopimuksen ympärille on keväällä 1994 syntynyt kaksi linjaa – maltillinen ja aggressiivinen. Zatulin noudattaa näistä kahdesta linjasta varovaisempaa, joka välttää tekemästä liian hyökkäviä toimenpiteitä, ettei hataraa mahdollisuutta Venäjän toivomaan IVY-maiden integraatioon menetetä. Zatulin saa tukea duuman puhemieheltä Ivan Rybkiniltä. Taustalla on myös se, että Ukrainan korkeimman neuvoston varapuhemies Aleksandr Tkatsenko on kutsuttu duumaan puhumaan.

Tästä huolimatta vuorostaan kommunistien Oleg Mironov ehdottaa seuraavana päivänä taas tapaamisen käsittelyä, mutta ei saa sitä hyväksytyksi esityslistalle.

Zatulinin kertoo Belovežin sopimuksen ja IVY:n tulevaisuudennäkymien kuulemisen johtopäätöksistä duumalle 8. heinäkuuta. Hänen mukaansa kuulemisessa oli paikalla paljon entisen Neuvostoliiton johtoa, kuten Mihail Gorbatšov, Anatoli Lukjanov ja Valentin Pavlov, sekä Neuvostoliiton hajoamisen aikaista Venäjän johtoa, kuten Sergei Šahrai ja Valeri Zorkin. Zatulin kertoo, että kuulemisessa oli ollut eri näkemyksiä siitä, oliko Neuvostoliiton hajoaminen neuvostojohdon vai Venäjän sosialistisen neuvostotasavallan johdon syytä, mutta kaikki olivat jakaneet näkemyksen siitä, että hajoaminen johtui uudistusten mahdottomuudesta yksipuoluejärjestelmässä, raskaista virheistä siirtymisessä totalitarismista monipuoluejärjestelmään ja demokratiaan ja että hajoaminen oli Neuvostoliiton perustuslain vastainen tapahtuma, ydinasesuurvallan alasajo, jota kolme henkilöä eivät olleet kykeneväisiä tekemään. Taustalla oli Zatulinin mukaan aivan samanlaisia disintegraation tendenssejä kuin missä tahansa unitaarisessa valtiossa. Kuulemiseen osallistuneet henkilöt olivat tuominneet poliittisesti ja moraalisesti vallan ja poliitikkojen toimet ja toimettomuuden näiden suostuessa seurauksia miettimättä Neuvostoliiton perustuslain vastaiseen hajoamiseen. IVY:n syntymisen taustalla olevien sopimusten mitätöimistä pidettiin kuitenkin hedelmättömänä.

Suurin osa puhujista, jotka eivät pitäneet Itsenäisten valtioiden yhteisön ilmestymistä jonakin neitseellisenä hedelmöittymisenä ja pitivät Neuvostoliiton hajoamista hajotettujen kansojen tragediana, huomauttivat, että ajatus IVY:n pohjalla olevien sopimusten mitätöimisestä on hedelmätön. Riita tehtyjen ja maailmalla tunnustettujen sopimusten mitätöinnistä tekee integraatiota luovat voimat tyhjiksi. Sellainen päätös, jos se olisi vakavasti yhteiskuntapoliittisten liikkeiden, liittoneuvoston ja Venäjän hallituksen tarkastelema, aiheuttaisi vakavia haittoja uusilla ulkomailla syntyneille

*entisen Neuvostoliiton alueen todellisen integraation tendensseille. Kannattaako meidän itse antaa valttikortteja sille kaukoulkomaiden poliittiselle suunnalle, jonka edustajat etsivät syytä ehkäisevälle ”kylmälle sodalle” Venäjää vastaan?*⁵⁰

Zatulin paitsi toistaa tässä uusien ulkomaiden ja kaukoulkomaiden käsitteitä, myös jatkaa edellä mainittua varovaista ulkopoliittista linjaa entisiä neuvostotasavaltoja vastaan. Lainauksessa nousee esille myös kaksi erittäin tärkeää seikkaa. Ensinnäkin Zatulin korostaa vastakkainasettelua kaukoulkomaiden, eli lännen ja etenkin Yhdysvaltojen kanssa puhuen jopa kylmästä sodasta. Toiseksi hän huomauttaa kuulemisen edustajien kutsuneen Neuvostoliiton hajoamista hajotettujen kansojen tragediaksi. Neuvostoliiton hajoamisessa eri puolille rajoja jääneiden etnisten ryhmien tragediaa on korostettu myöhemminkin etenkin venäläisestä näkökulmasta, esimerkiksi Vladimir Putinin puheessa liittoneuvostolle vuonna 2005.⁵¹ Putin kutsui Neuvostoliiton hajoamista vuosisadan suurimmaksi geopolittiseksi katastrofiksi, jossa kymmenet miljoonat maanmiehet jäivät Venäjän rajojen ulkopuolelle. Lokakuussa 2015 Putin kutsui Valdai-klubin puheessaan venäläistä kansaa maailman hajonneimmaksi kansaksi ja Neuvostoliiton hajoamista humanitaariseksi tragediaksi.⁵²

Huolimatta maltillisen ulkopoliittisen linjan tukemisestaan entisiä neuvostotasavaltoja kohtaan Zatulin jatkaa puheenvuorossaan selvällä IVY-alueen integraation vahvistamisen tiellä:

Todellakin, IVY:n tehokkuuden ja toimintakyvyn näkökulmasta jää toivottavaksi paljon parempaa ja ratkaiseva hetki integraation tai lähiulkomaiden asioista eristäytymisen välillä on tullut myös Venäjälle, ei vain muille entisten neuvostotasavaltojen kansoille, joissa on tällä hetkellä käynnissä pyrkimys keskittäytymiseen. Tärkein, historian vahvistama tekijä entisen Neuvostoliiton ja Euraasian alueella on Venäjän taloudellinen kukoistus sekä poliittinen ja sotilaallinen auktoriteetti sitä yhdistävänä ytimenä. Haluaisin sanoa, että IVY:n olemassaolon puolesta puhuu sekin, että Venäjällä on yhteys, yhteys entisten tasavaltojen talouksiin. Pelkästään pragmaattisista syistä meidän on monissa kysymyksissä pyrittävä integraatioon. Siksi ehdotukset IVY-maiden talousliiton sopimuksen pikaisesta ratifioinnista ja puolustusliiton muodostamisesta saivat yksimielistä kannatusta. Tarkastelimme erilaisia IVY:n kehityksen ja entisen Neuvostoliiton alueen integraation vaihtoehtoja, joista voin mainita Venäjän ja Valko-Venäjän kahdenvälisen integraation, ehdotuksen slaavilaisten

⁵⁰ Duuma 8.7.1994.

⁵¹ Putin, Vladimir 25.4.2005. Послание Федеральному Собранию Российской Федерации. <http://kremlin.ru/events/president/transcripts/22931>. Luettu 7.1.2018.

⁵² RIA Novosti 22.10.2015. Путин: распад СССР стал трагедией гуманитарного характера. <https://ria.ru/society/20151022/1306519898.html>. Luettu 7.1.2018.

*valtioiden liitosta, euraasialaisen unionin projektin ja niin edelleen. Tulimme yhteiseen lopputulokseen, että on pyrittävä täydentämään nykyistä IVY:ä, joka ei ole vielä läheskään käyttänyt kaikkea potentiaaliaan.*⁵³

Tärkeimpänä huomiona on tästä nostettava Venäjän tavoitteeksi määritelty taloudellinen kukoistus sekä poliittinen ja sotilaallinen auktoriteetti entisen Neuvostoliiton ja Euraasian alueella sitä yhdistävänä ytimenä, jonka historia oikeuttaa. Tähän potentiaalisimpana vaihtoehtona pidetään IVY:n kehittämistä taloudelliseksi ja sotilaalliseksi liitoksi. Tavoitteena on siis palauttaa Venäjän Neuvostoliitossa vallinnut asema ja geopolitiittinen valta IVY:n muodossa.

Zatulin päättää puheenvuoronsa painottamalla vielä talousliiton ratifioimista ja IVY-maiden parlamenttien yhteistyötä parlamenttienvälisen kokouksen avulla. Yllättäen hän mainitsee tarpeelliseksi valmistella myös erikseen neljän slaavilaiseksi kutsumansa maan parlamenttien välistä tapaamista – Venäjän, Ukrainan, Valko-Venäjän ja Kazakstanin.

Zatulinin puheesta alkaa pitkäkö ja kiihkeä debatti siitä, oliko hänen johtopäätöksensä ja suosituksensa kuulemisen mukaisia ja onko Belovežin sopimusta ylipäättään mahdollista mitätöidä. Liberaalidemokraattien Viktor Višnjakov hyökkää Zatulinia vastaan epäillen hänen tarkoituksensa ja vaatien johtopäätösten hylkäämistä sekä puolueetonta arviota kuulemisesta. Kommunistien Oleg Mironov ehdottaa Belovežin sopimuksen mitätöimisen sijaan Venäjän sosialistisen neuvostotasavallan korkeimman neuvoston tekemän päätöksen Neuvostoliiton lakkauttamisesta ja Itsenäisten valtioiden yhteisön perustamisesta mitätöimistä. Hänen puoluetoverinsa Aleksandr Mihailov puolestaan painottaa, ettei Belovežin sopimuksen tai Venäjän korkeimman neuvoston päätösten mitätöiminen ole laitonta, sillä ne olivat jo itsessään laittomia, ja ehdottaa jatkamista mitätöimisen suuntaan. Vybor Rossii -puoluetta edustava Anatoli Šabad osallistuu väittelyyn ihmetellen, miksi duumassa ei saman tien tuomita Kiovan Venäjän hajoamista tai Stalinin vainoja. Šabadin mukaan nyt puhutaan sitä paitsi aikalaisista, joiden tuomitsemiseen on oikeus vain tuomioistuinten kautta. Kristillisdemokraattisen liiton Vitali Savitski heittää vielä lisää vettä myllyyn kysymällä, miksi kyseinen kuuleminen järjestettiin juuri samaan aikaan, kun Ukrainassa on käynnissä presidentinvaalit, joissa yksi Belovežin sopimuksen allekirjoittajista, Leonid Kravtšuk, on ehdolla.

Zatulin vastaa hänelle esitettyyn kritiikkiin, että vaikka hän ei itsekään Belovežin sopimuksesta pidä, ei historiaa voi ryhtyä kirjoittamaan uusiksi. Hän painottaa

⁵³ Ibid.

myös, että kuulemisesta tehdyt toimentasuositukset ovat hänen johtamansa valiokunnan tekemiä, eivät kuulemisessa esiintyneiden henkilöiden.

15. heinäkuuta duumassa esitellään julkilausumaa, joka kiteyttää erinomaisesti Venäjän valtioneuuman kevään 1994 integraatiodiskurssin. Julkilausumaa on ollut valmistelemassa muun muassa Konstantin Zatulin, mutta sen lukee puhemiehen pyynnöstä ääneen yksi valmistelijoista, IVY-asioiden ja maanmiesyhteyksien valiokunnan varapuheenjohtaja ja nykyään Jablokona tunnetun Javlinski – Boldyrev – Lukin -ryhmän edustaja Vjatšeslav Igrunov:

Itsenäisten valtioiden yhteisön kehityksestä

Suhtautuen syvällä kunnioituksella itsenäisten valtioiden – entisten Neuvostoliiton liittotasavaltojen – kansojen, parlamenttien ja hallitusten valintaan, havaiten tyytyväisenä Itsenäisten valtioiden yhteisön maiden pyrkimyksen lähentymiseen ja ottaen lisäksi huomioon avoimen parlamentaarisen kuulemisen johtopäätökset ”Itsenäisten valtioiden yhteisön muodostumisesta, nykytilasta ja kehitysperspektiiveistä”, valtioneuuma ilmoittaa pysyvästä sitoutumisestaan Itsenäisten valtioiden yhteisön valtioiden ja kansojen vapaaehtoiseen integraatioon.

Pitäen yrityksiä kirjoittaa historiaa toisin hedelmättöminä, valtioneuuma tuomitsee sen kiirehtimisen ja improvisaation, joka ilmeni Neuvostoliiton olemassaolon lakkaamiseen tähtääviä toimia ratifioidessa. Huomioimatta jäi kokonainen rypäs kansainvälisiä, sisäpoliittisia ja oikeudellisia seurauksia. Neuvostoliiton hajoaminen johti ja johtaa yhä kansojen ja kansalaisten jakautumiseen.

Tehden selväksi, että kyse on kansainvälisesti tunnustetuista, tapahtuneista tosiasiasta, valtioneuuman edustajat kääntävät tämän traagisen sivun yhteisessä lähihistoriassamme.

Ymmärtäen, että IVY-maiden menestyksekkään kehityksen takuuna ovat Venäjän valtion ja kansalaisten taloudellinen kukoistus sekä Venäjän poliittinen, sotilaallinen ja humanitaarinen auktoriteetti, valtioneuuma vastustaa päättäväisesti yrityksiä eristäytyä uusien ulkomaiden ongelmista ja pitää integraatiota olennaisena käytännön ehtona Venäjän olemassaololle ja kehitykselle.

Vahvistaen kiinnostuksensa Venäjän, Ukrainan, Valko-Venäjän ja Kazakstanin parlamentaarikkojen tapaamisen valmisteluun, valtioneuuma on valmis yhteistyöhön kaikkien IVY-maiden parlamenttien, kansojen ja hallitusten kanssa tavoitteissa vapaaehtoiseen voimien yhdistämiseen päästäksemme ulos kärsimistämme kriiseistä ja muodostaaksemme välttämättömät olosuhteet normaalille yhteiselolle jälkineuvostolaisella alueella vastavuoroisen kunnioituksen, suvereniteetin tunnustamisen, alueellisen eheyden, universaalien ihmisoikeuksien ja vapauksien pohjalta.

*Venäjän federaation liittokokouksen valtionduuma uskoo, että integraation suunta Itsenäisten valtioiden yhteisön puitteissa on kansojen yhteinen päämäärä ja erityinen prioriteetti Venäjän kehityksessä jatkossa, ja ilmaisee olevansa vakaasti varma siitä, että kansojen pyrkimys yhdistymiseen tulee toteutumaan.*⁵⁴

Esitys duuman julkilausumaksi on erinomainen esimerkki siitä ristiriitaisuudesta, joka duuman integraatiota koskevassa diskurssissa vallitsee. Vapaaehtoisuutta, vastavuoroista kunnioitusta, suvereniteettia, alueellista eheyttä ja ihmisoikeuksia korostetaan samalla, kun Venäjän tavoitteeksi määritellään täysin avoimesti poliittinen, sotilaallinen ja taloudellinen auktoriteetti sekä Venäjän olemassaolon ja kehityksen pönkittäminen. Esityksessä toistuu jälleen kerran *vapaaehtoinen integraatio (dobrovolnaja integratsija)*, yritys kirjoittaa historiaa uudelleen, kiirehtiminen ja improvisaatio Neuvostoliiton lakkauttamisessa, *kansojen ja kansalaisten jakautuminen (razdelenie narodov i graždan)*, Neuvostoliiton historian traagisuus, Venäjän taloudellinen kukoistus sekä poliittinen ja sotilaallinen auktoriteetti, *eristäytyminen (samoizoljatsija)* uusien ulkomaiden ongelmista, Venäjän olemassaolo ja kehitys sekä jälkineuvostoliittolainen alue (*postsovjetskoje prostranstvo*).

On huomattava, että vaikka esityksessä duuman julkilausumaksi puhutaan koko IVY-alueesta, puhutaan siinä erikseen Venäjän, Ukrainan, Valko-Venäjän ja Kazakstanin parlamenttien välisestä tapaamisesta. Tämä vahvistaa, että Belovežin sopimuksen kolmikkoon on näin ollen kesään mennessä vakiintunut Kazakstan neljänneksi jälleenyhdistymistoiveiden keskeisimmäksi maaksi. Esityksessä painotetaan yhteistyötä ja vapaaehtoisuutta, muttei oteta kantaa integraation nopeuteen. Läpi on siis lyömässä integraatioon varovaisemmin suhtautuva linja, joka pelkää yksipuolisen ja äkkinäisen Neuvostoliiton hajoamisen kumoamisen vain murtavan integraation mahdollisuudet.

Esityksessä määritellään integraation muodoksi yksiselitteisesti Itsenäisten valtioiden yhteisö. IVY on niin ikään toinen keväällä 1994 esillä olleista kahdesta integraation muotoa koskevasta linjasta, toisen ollessa kommunistien kannattama Neuvostoliiton palauttaminen.

Esitys julkilausumasta ei kuitenkaan saa tarvittavaa äänimäärää tullakseen hyväksytyksi.

Samassa istunnossa ulkoministeri Andrei Kozyrev kertoo duumalle viimeisimmistä ulkopoliittikan uutisista. Hän on tyytyväinen, että IVY-alueen integraatio etenee, mitä tukevat hänen nähdäkseen myös Venäjään suuntautuneiden ehdokkaiden

⁵⁴ Duuma 15.7.1994.

valinta presidentiksi Ukrainassa ja Valko-Venäjällä. Hän pitää vaalituloksia myös merkinä kyseisten maiden kasvaneesta realismista omien mahdollisuuksiensa suhteen. Kozyrev kertoo, että elokuulle on sovittu maiden ulko- ja puolustusministereiden tapaaminen ensin erikseen ja sitten yhdessä. Tapaamisessa on tarkoitus käsitellä IVY-alueen integraatiota koskeva asiapapereita, joiden keskiössä on Venäjän tekemiä ehdotuksia. Kozyrev lainaa puheenvuoronsa alussa myös 1800-luvulla vaikuttanutta diplomaattia Aleksandr Gortšakovia – ”Suurvalta ei julista itseään, vaan vahvistaa itsensä”.

Agraaripuolueen Nikolai Haritonov esittää Kozyreville kolme kysymystä, joista yksi koskee Krimin, Sevastopolin ja Mustanmeren laivaston tilannetta. Kozyrev pidättäytyy kuitenkin kommentoimasta tilannetta julkisesti, sillä Ukrainan uuden presidentin virkaanastujaisiin on vain pari päivää aikaa.

5.3 Belovežin sopimuksesta IVY-integraatioon

Kevään 1994 istunnoissa Ukrainaa käsitellään usein Belovežin sopimuksen mitätöimisen yhteydessä. Duumassa pohditaan hartaasti, kuinka sopimus voitaisiin kumota ja mitä siitä käytännössä seuraisi. Tämän vuoksi duumassa nousee esille ajatus Venäjän, Ukrainan ja Valko-Venäjän parlamenttien yhteisistä istunnoista, joissa sopimuksen seurauksia voitaisiin arvioida ja kumota itse sopimus.

Sopimuksen peruminen saa sekä tukea, että vastustusta. Mitätöimisen puolustajien mukaan sopimus oli perustuslain vastainen ja hätiköiden tehty päätös tilanteessa, jossa oli tehty paljon virheitä siirtymisessä totalitarismista demokratiaan ja monipuoluejärjestelmään ja jossa voimakkaat hajoamistendenssit piinasivat Neuvostoliittoa. Nopeaa perumista vaativat etenkin kommunistisen puolueen jäsenet, kuten Gennadi Zjuganov, Aleksandr Mihailov ja Oleg Mironov. Heidän tavoitteenaan on selvästi menetetyn Neuvostoliiton palauttaminen. Etenkin Zjuganov perustelee entisen neuvostomahdin palauttamista historialla. Vaihtoehtoisena keinona esitetään, että Venäjä peruisi Venäjän sosialistisen neuvostotasavallan korkeimman neuvoston päätöksen ratifioida Belovežin sopimus.

Sopimuksen mitätöimisen vastustajien mukaan se sekä mitätöisi Venäjän tekemän virallisen sopimuksen, että loukkasi Venäjän, Ukrainan ja Valko-Venäjän sopimuksen allekirjoittaneita presidenttejä, joista viimeksi mainittu ei enää edes ollut virassa. Tällaisen aloitteen yksipuolinen valmistelu voisi aiheuttaa sopimuksen muissa osapuolissa tyytymättömyyttä, minkä lisäksi Itsenäisten valtioiden yhteisön pohjana olevan sopimuksen peruminen veisi pohjan myös koko alueen integraatiolta.

Perumisen kannalla ei ole etenkin IVY-integraation ja maanmiesyhteyksien valtiokunnan puheenjohtaja Konstantin Zatulin, mutta se ei myöskään kiinnosta liberaa-

lidemokraattien puheenjohtajaa Vladimir Žirinovskia, jonka populistisissa puheissa heijastuu pikemminkin slavofiilinen Venäjän imperiumi. Sopimuksen mitätöimisen vastustajat katsovat tulevaisuuteen IVY:n kautta ja pyrkivät edistämään entisen Neuvostoliiton alueen integraatiota varovaisen maltillisesti IVY:n kautta. Maltista huolimatta esimerkiksi Zatulinin puheissa on kuitenkin hyvin painostava ja Venäjä-keskeinen ääni, joka ei käytännössä hyväksy muuta kehitystä kuin jälleenyhdistymisen Venäjän sanelemalla tavalla.

Ukraina ja Krim asettuvat keskustelussa näin osaksi suurempaa asetelmaa, joka koskee koko entisen Neuvostoliiton aluetta. Samalla tavalla etenkin Krimillä kiristyvät jännitteet nivoutuvat duuman diskurssissa osaksi globaalia geopolitiikkaa ja 1990-luvun konflikteja. Ukraina ja Krim kulkevat välillä rinta rinnan Jugoslavian ja Georgian kriisien kanssa osana uhkakuvaa, jossa Länsi kaappaa vaikutusvaltaansa siihen asti Venäjän vaikutuspiiriin kuuluneita alueita.

Krim on keväällä 1994 ikään kuin Ukrainasta erillään oleva kysymys. Duumassa puhuttaa Krimin tammikuiset presidentinvaalit, joiden toisen kierroksen Ukrainan korkeimman neuvoston pelätään peruvan. Uhaksi koetaan, että Krimillä syttyy vakava konflikti juuri, kun duuman kansanedustajat ovat lomalla. Krimillä pidetään maaliskuun 27. päivänä myös kansanäänestys mm. perustuslaista ja kaksoiskansalaisuudesta⁵⁵. Ukrainan johdon pelätään vaihtavan vallan Krimillä heikentäen näin niemiin Venäjälle suotuisten voimien asemaa.

Jatkotoimenpiteiksi ehdotetaan antaa ulkoasianvaliokunnalle, turvallisuusvaliokunnalle ja puolustusvaliokunnalle tehtäväksi selvittää Krimin tilanne sekä ratkaista kysymys Venäjän intressien, venäjänkielisen väestön ja ylipäättään koko Krimin väestön suojelusta. Tällaisen tehtävän valiokunnat myös saivat.

Hieman myöhemmin ulkoasiainvaliokunta, IVY-asioiden ja maanmiesyhteyksien valiokunta sekä geopoliittisten kysymysten valiokunta valmistelivat vetoomuksen Ukrainan ja Krimin parlamenteille. Vetoomuksessa ilmaistaan suuri huoli Ukrainan keskusvallan ja Krimin tasavallan välillä kiihtyvistä konfliktista, viitataan Venäjän omaan kokemukseen vallanjaon vaikeuksista ja toivotaan pidättymistä hätäisistä ja tunnepohjalta tehdyistä toimista. Krimin nähdään palvelleen kaksi vuosisataa kahden veljeskansan, Venäjän ja Ukrainan, intressejä ja palvelevan niitä jatkossakin. Retoriikassa nousee esiin veljeskansan käsite. Pelko konfliktin eskaloitumisesta Krimillä verhotaan tätä vasten uhkaan *veljenmurhan (bratoubijstvo)* alkamisesta Krimillä. Krimistä ei haluta uutta kansainvälistä *kuumaa pistettä (gorjatšaja totška)*.

⁵⁵ У К А З ПРЕЗИДЕНТА РЕСПУБЛИКИ КРЫМ О проведении опроса граждан Республики Крым 27 марта 1994 года. <http://zakon4.rada.gov.ua/krym/show/rb0005115-94>. Luettu 27.2.2017

Merkittävää on, että tässä yhteydessä Krimiä käsitellään institutionaalisesti samalla tasolla Ukrainan kanssa. Duumassa vaaditaan poliittista yhteydenpitoa kummankin tasavallan johtoon, ikään kuin kahteen juridisesti samalla viivalla olevaan konfliktin osapuoleen IVY-alueen sisäpuolella. Retorisen kaunopuheen ohella esiin tuodaan myös konkreettinen syy kiinnittää Krimin huomiota – siellä on Venäjän Mustanmeren laivasto. Laivaston tulevaisuudesta kerrotaan kuitenkin käytävän neuvotteluja nimenomaan Ukrainan hallinnon kanssa. Tällöin maiden välisten suhteiden tavoitteeksi otetaan viralliset, molempia osapuolia hyödyttävät *veljelliset suhteet* (*bratskie otnošenija*).

5.4 Keskeisiä käsitteitä

Keväällä 1994 käsite *maanmies*), on duumassa yleisesti hyväksytty ja käytössä oleva termi, jolla kuvataan Neuvostoliiton hajoamisessa Venäjän ulkopuolelle, Moskovan ulottumattomiin jääneitä etnisiä venäläisiä. Toinen tärkeä käsite on *lähiulkomaat*, jolla tarkoitetaan entisiä neuvostotasavaltoja, joista oli Neuvostoliiton hajottua tullut ulkomaita. Aluetta kutsutaan aineistossa myös *uusiksi ulkomaiksi* tai *jälkineuvostoliittolaiseksi alueeksi*. Lähiulkomaiden vastakohtana ovat *kaukoulkomaat*.

Suhdetta Ukrainaan kuvaillaan yhteyttä korostavissa tapauksissa käsitteellä *veljeskansa*. Käsitettä käytetään sekä tavallaan omimaan Venäjän ja Ukrainan tai muun tärkeän maan välinen suhde, että tekemään siitä erilainen ja erityinen suhteessa Venäjän ja jonkin muun kaukaisemman maan tai geopolittisen vastustajan välillä. Suhteita kuvataan myös käsitteellä *veljelliset suhteet*. Vastakohtana ja uhkakuvana veljellisille suhteille on *veljenmurhan* käsite, jota käytetään yhteyksissä, joissa kuvailaan tai pelätään poliittisen kehityksen Ukrainassa, Krimillä tai muilla tärkeillä alueilla kulkevan Venäjälle epäedulliseen suuntaan ja johtavan aseelliseen konfliktiin.

Näiden lisäksi diskurssissa on havaittavissa Venäjän ulkopoliittikkaa koskevassa keskustelussa vastinpari aktiivinen – *eristäytyminen*.. Aktiivinen ulkopoliittikka tarkoittaa puheenvuoroissa yleensä suorastaan altruistista tulkintaa entisten neuvostotasavaltojen asioihin puuttumisesta, eristäytyminen taas lähes laiskuudesta johtuvaa puuttumatta jättämistä. Venäjälle epäedulliseen poliittiseen kehitykseen tai entisten neuvostotasavaltojen asioihin puuttumatta jättämistä leimaa myös toisinaan voimakas uhriutumisen. Eriäviä mielipiteitä tai epämieluisia toimintavaihtoehtoja saatetaan kuvailla loukkaaviksi tai lännen ulkopoliittikkaa kuvailla heikkoa Venäjää riistäväksi.

Taulukko 2: Keskeisiä käsitteitä 1994

<i>lähiulkomaat</i>	<i>kaukoulkomaat</i>
<i>uudet ulkomaat</i>	
<i>jälkineuvostoliittolainen alue</i>	<i>eristäytyminen</i>
<i>maanmies</i>	
<i>veljeskansa</i>	
<i>veljelliset suhteet</i>	<i>veljenmurha</i>

6. Ukraina ja Krim duumassa keväällä 2005

Keväällä 2005 Ukrainassa elettiin Oranssin vallankumouksen jälkeistä aikaa. Edellisen syksyn presidentinvaalit toisella kierroksella voittanut, Kutšman seuraajaksi valittu venäjänmielinen pääministeri ja Donetskin oblastin entinen kuvernööri Viktor Janukovitš syrjäytettiin välittömästi, sillä hänen voittonsa perustui räikeisiin vaalivilppeihin⁵⁶. Uusintakierroksella presidentiksi nousi Janukovitšin vastaehdokas, länsimielinen Viktor Juštšenko.

Venäjän poliittinen kartta alkoi 2000-luvun edetessä vakiintua suurimpien puolueiden osalta. Neljännessä duumassa oli kauden alkaessa jo presidentti Vladimir Putinia tukeva Yhtenäinen Venäjä (223 paikkaa) sekä vanhat tutut Venäjän federaation kommunistinen puolue (52 paikkaa) ja LDPR (36 paikkaa). Vaaliliitto Rodinalla oli 37 paikkaa. Neljäs duuma toimi 29. joulukuuta 2003 – 23. joulukuuta 2007 puhemiehenä Yhtenäisen Venäjän Boris Gryzlov.

Tässä luvussa analysoin, kuinka Ukrainaa ja Krimiä käsiteltiin kevään 2005 duuman istunnoissa. Ukrainaa käsiteltiin kevään aikana yhteensä 36, mutta Krimiä vain kahdessa istunnossa.

Keväällä 2005 integraatiodiskurssi on kehittynyt pessimistisempään suuntaan. Duuma kokee Venäjän epäonnistuneen niin sisäisissä kuin ulkoisissa tavoitteissaan ja ajautuneen lännen kanssa ankaraan geopolitiittiseen peliin, jossa se epäonnistumisensa vuoksi häviää jatkuvasti etupiiriään lännelle. Maanmiesdiskurssi kehittyy ja kasvaa, geopolitiikkadiskurssi alkaa saada voimakkaampia piirteitä. Kevään edetessä duuman ilmapiiri kehittyy kuin ihmisen reaktiossa shokkiuutiseen – ensin tulee järkytys, sitten uutinen kielletään ja lopuksi asia hyväksytään.

⁵⁶ Paul D'Anieri. Understanding Ukrainian Politics. Power, Politics and Institutional Design. New York 2006, s. 95-98.

6.1 Järkytys: integraatio ontuu

Ukrainan Oranssia vallankumousta seuraa Venäjän valtioneumassa yhtäaikaisten narkästys tapahtuneesta ja pelästyminen siitä, että sama voisi tapahtua Venäjällä. Ukrainan tapahtumat heijastuvat Venäjän sisäpoliittisessa keskustelussa vastaavalaisten asemien kaivamisena. Joidenkin venäläisten liikemiehien väitetään rahoittaneen Juštšenkoa ja Jabloko-puolueen taas saaneen rahoitusta ulkomailta. Kaiken lisäksi Venäjää on edelliset vuodet painanut toinen Tšetšenian sota terrori-iskuineen.

Rodina-ryhmää edustava, Narodnaja volja -puoluetta johtava Sergei Baburin yltyy tammikuun 14. päivän istunnossa pohtimaan Venäjän olemusta oikein antaumuksella ja tulee samalla jatkaneeksi paitsi vuosisataisen Venäjä-ontologian perinnettä, myös sitä diskurssia, jota duumassa käytiin jo keväällä 1994. Hänen mielestään Venäjän tulevaisuus riippuu siitä, onnistuuko se säilyttämään yhtenäisyytensä, sosiaalisen tasapainonsa ja taloudellisen kehityksensä. Kaiken pohjana on kuitenkin kysymys siitä, mikä Venäjä on, mistä se alkaa ja mihin se loppuu – kysymys, josta Venäjän johto ei Baburin kritiikin mukaan ole tehnyt strategista päätöstä yli kymmeneen vuoteen.

*Venäjän federaatio on sirpale suuresta sivilisaatiosta, suuresta maasta. Ongelma on, että jos emme meille jäljelle jääneen korkeintaan viiden-kuuden vuoden aikana huolehdi maan yhtenäisyyden palauttamisesta, Venäjän federaatio alkaa pienentyä. Kun puhun suuresta maasta, puhun siitä Venäjästä, joka oli Venäjän imperiumin tai Neuvostoliiton muodossa, jonka olisi voinut vuoden 1991 jälkeen kymmenen vuoden kuluessa koota lähes entisiin mittoihinsa, entisille alueille. Nyt se on jo myöhäistä, mutta vielä on mahdollista yhdistää Venäjä ja Valko-Venäjä, jopa Ukraina, huolimatta niiden vaalien kiistanalaisuudesta, jotka siellä viime vuoden lopussa käytiin, ja Kazakstan, Moldova ja ehkä vielä joitain muita entisiä neuvostotasavaltoja, jos me teidän kanssanne – parlamentti – yksimielisesti presidentin ja hallituksen kanssa ymmärrämme, että reintegraatio, hajotetun kansan yhtenäisyyden palauttaminen, on tärkein velvollisuutemme tänään.*⁵⁷

Baburin vaatii selkeyttä etenkin tulli- ja raja-asioihin, ennen kuin Venäjä voisi hänen mielestään ryhtyä talousuudistuksiin. Hän kysyy, missä kulkevat Venäjän luonnolliset rajat – Smolenskissa vai Brestin toisella puolen, Kazakstanissa vai kenties etelämpänä – ja haluaa Venäjän johdon vastaavan tavallisille venäläisille, ovatko he esi-isiensä suuren työn jatkajia vai viimeisten eväiden syöjiä, jotka tulevat asumaan erilisissä ruhtinaskunnissa.

⁵⁷ Duuma 14.1.2005.

Baburinin jälkeen puhuu LDPR:n vanha tuttu Vladimir Žirinovski, jatkaen samalla tyyllillä kuin vuosikymmen aiemminkin. Ensiksi hän kritisoi Yhdysvaltain ulkoministeriötä antisemitismin etsimisestä kaikkialta maailmasta ja sitten esittää, että samalla logiikalla Venäjän ulkoministeriö voisi alkaa etsiä maailmalta merkkejä venäläisvastaisista mielialoista. Sen jälkeen hän kutsuu Britanniaa kapitalismin ja fasismin kourissa taantuvaksi yhteiskunnaksi, siirtyen lopulta puhumaan Ukrainasta ja tuoreista presidentinvaaleista, joihin Venäjä lähetti hänen mukaansa tuhat, mutta länsi 12 000 tarkkailijaa. Žirinovskin mukaan Ukrainassa voitti todellisuudessa Janukovitš, mutta Ukraina järjestää ensimmäistä kertaa maailmanhistoriassa kolmannen kierroksen vaaleissa.

Joten emme me ole hävinneet, vaan länsi, joka syyti valtavat summat saadakseen Juštšenkon valtaan. Mutta Juštšenko huutaa jo, että ”ensimmäiseksi menen Moskovaan”. Se tarkoittaa, että imperiumi säilyy, kansalainen Baburin, imperiumi säilyy. Ensimmäiseksi Moskovaan – kumartamaan ja pyytämään anteeksi Venäjän korkeimmalta hallitsijalta. Koska kaikki on meidän käsissämme. Kyllä, oli virheitä, vuonna -17 hajotettiin maa, ja vuonna -91, mutta mikään ei ole hävinnyt minnekään, kaikki palaa luoksemme, jos vain itse haluamme. Joitakin alueita emme tarvitse – Kaukasian takaiset alueet tai syvä Aasia – mutta pääasiassa on toivottavaa slaavilainen yhtenäisyys – Ukraina, Valko-Venäjä, ehkä osa Kazakstania.⁵⁸

Juuri tästä poliitikkojen olisi Žirinovskin mukaan puhuttava, minkä lisäksi heidän tulisi myös kritisoida länttä, jota vastaan taistelu jatkuu, onhan se tartuttanut Venäjään milloin kommunismin ja milloin demokratian taudin. Vuosikymmen vaikuttaa syventäneen Žirinovskin länsivastaisuutta ja panslavismia, minkä lisäksi hänen puheistaan välittyy yhä Venäjän imperiumin kaipuu. Venäläisvastaisista mielialoista puhuminen tuo myös mieleen neuvostovastaisuuden käsitteen ja ankaran valvonnan sen ehkäisemiseksi.

Tammikuun loppupuolella Ukraina ei kuitenkaan nouse esiin kuin sivulauseenomaisesti. Kyse on esimerkiksi sopimuksesta teräsputkista, huolesta yhdysvaltalaisen merijalkaväen saapumisesta Sevastopoliin ja yhteisistä harjoituksista Ukrainan kanssa sekä oranssien kaulahuivien kuvailemista Ukrainan-matkan havaintojen pohjalta.

Helmikuun alussa duumassa kiistellään usein siitä, kuinka suhtautua Irakin tammikuisiin parlamenttivaaleihin. Erimielisyydet liittyvät siihen, onko viisasta onnitella jo vaalien voittajia, kun tulokset ja niiden laillisuus ei ole vielä varmistunut. Keskustelussa viitataan usein Ukrainan viimeisimpiin presidentinvaaleihin, joiden

⁵⁸ Ibid.

jälkeen onnitteltiin jo Janukovitšia, mutta tuloksia ei hyväksyttykään. Kolmas kierros vaikuttaa hiertävän useiden kansanedustajien takaraivossa.

Toinen taustalla kulkeva ajatuskulku on hieman naiivi kysymys siitä, miksi Kaukasuksen alueen terroriteot kohdistuvat juuri Venäjään, eivätkä muihin entisiin neuvostotasavaltoihin, Kiinaan tai Bulgariaan. Kysymystä pitää aktiivisesti esillä kommunistisen puolueen Nikolai Kondratenko, jonka mukaan Venäjä on kaksi kolmannesta ortodoksinen ja kolmanneksen islamilainen, eikä maan hallitseminen tulella ja tappuralla johda kuin sen hajoamiseen. Se taas on Kondratenkon mukaan Yhdysvaltojen ja Israelin tavoitteena.

Kovempaa vauhtia ulkopoliittinen diskurssi saa, kun LDPR:n Nikolai Kurjanovitš kritisoi Venäjän valtiontalouden tarkastusviraston puheenjohtajavalintaa ja ehdottaa tuomioistuinta, joka laskisi kaiken Venäjän ”lähi- ja kaukoulkomaiden” aiheuttaman materiaalisen haitan. Kurjanovitšin mukaan lähiulkomaat olivat ”Venäjän niskassa” 70 vuotta ja kaukoulkomaat taas jäivät velkaa neuvostovallalle.

*Tällainen elin on äärimmäisen välttämätöntä muodostaa, koska kaikki nämä niin kutsutut itsenäiset bantustanit ilmoittavat meille naurettavia vaatimuksia ”miehityksestä”, sodasta ja muusta. Latvia, Liettua, Viro ja monet muut maat.*⁵⁹

Kurjanovitš jatkaa samassa puheenvuorossa vielä niin kutsutun piiritysmentaliteetin linjalla.

*Te näette, että tilanne maassa kuumenee. Läpi koko entisten rajojemme on käynnissä prosesseja, jotka ovat geopolittisesta näkökulmasta erittäin vaarallisia Venäjän valtiollisuuden ja meidän turvallisuutemme tulevaisuudelle. Tosiasiassa olemme hävinneet Abhasiassa ja Ukrainassa. Azerbaidžanissa emme olleet mitenkään läsnä parlamenttivaaleissa. Vuorossa on Transnistria, jossa tilanne kuumenee. Ryhmä edustajia, johon minä kuulun, matkustaa sinne heti sunnuntaina. Hallituksemme ja korkeimman poliittisen johtomme on pohdittava, mitä maassamme tapahtuu.*⁶⁰

Kurjanovitšin puheenvuorossa on merkittävää etenkin se, että hän kokee Venäjän hävinneen valtakamppailun Abhasiassa ja Ukrainassa, jättäytyneen pois Azerbaidžanista ja kiirehtii nyt seuraavaan kriisikohteeseen, Transnistriaan. Muutos keväeseen 1994 on siis se, että toiveet ja paineet Neuvostoliiton alueen palauttamisesta ovat vaihtuneet hieman paniikinomaiseen tappiomielialaan. Lisäksi hän mainitsee

⁵⁹ Duuma, 4.2.2005.

⁶⁰ Ibid.

monen entisen neuvostotasavallan vaativan Venäjältä jopa korvauksia miehitysajasta, mihin hän vastaa esittämällä edellä mainittua toimielintä, joka laskisi entisten neuvostotasavaltojen ja muidenkin maiden Venäjälle aiheuttamat vahingot. Diskurssi ottaa näin askeleen entisen vallan palauttamisesta sekä menetyksen myöntämiseen että katkeroitumiseen ja vastasyytöksiin neuvostoajan käsittelyssä.

Puheenvuoro luo myös kuvan maasta, joka yrittää kaikin voimin kontrolloida asioita, jotka eivät ole enää sen hallinnassa, entisestä suurvallasta, joka puuttuu yhä entisten alusmaidensa asioihin. Kurjanovitš pohtii itsenäisten valtioiden sisäisiä asioita kuin kyseiset valtiot olisivat Venäjän federaation subjekteja. Puheenvuoro päättyy puhemiehen toimesta kohtaan, jossa Kurjanovitš vaatii Venäjän hallinnolta duumaa myöten muutoksia, tai valtio ei enää 10 – 15 vuoden jälkeen ole suvereeni ja hajotetaan osiin.

Myöhemmin samassa istunnossa Vladimir Žirinovski ihmettelee, miten joka konfliktissa nousee esiin niin kutsuttu *Venäjä-kortti (russkaja karta)*. Žirinovskin mukaan sekä Venäjällä että ulkomailla on havaittavissa venäläisvastaisia mielialoja. Hänen tulkintansa mukaan mikä tahansa vallankumous voidaan lietsoa pelaamalla kansallista, uskonnollista tai sosiaalista korttia. Mielenkiintoista kyllä, Žirinovski ennustaa melko osuvasti Ukrainan lähitulevaisuuden tapahtumia:

*Nyt tuli Juštšenko. Mitä luulette, tuleeeko Ukraina elämään vauraana? Ei. Yksi huijarijoukko lähti, toinen tuli ja tulee sekin ryöstämään Ukrainaa, sen jälkeen Janukovitš voittaa taas, sitten tulee taas muita ja tavalliset Ukrainan asukkaat kärsivät. Mutta Venäjä-kortti on taas pelissä.*⁶¹

Žirinovski esittää myös lukuja, joiden mukaan Ukrainan väkiluku on pudonnut 52 miljoonasta 48 miljoonaan samalla, kun Ukrainan venäläisvähemmistön suuruus on laskenut 12 miljoonasta kahdeksaan miljoonaan. Hän ihmettelee, ovatko pelkästään venäläisiä kuollut Ukrainassa vai onko heidät pakotettu ilmoittamaan itsensä ukrainalaisiksi. Žirinovski siirtyy yhtäkkiä vielä Latvian vaaleihin, mutta puhemies päättää puheenvuoron siihen.

Mielenkiintoinen, mutta sivulauseenomaiseksi jäävä kommentti kuullaan seuraavassa istunnossa myös kommunistien Vladimir Kašinilta. Kašin sanoo, että Venäjän valtion sijaan ”Ukrainan vaaleihin osallistui venäläisiä klaaneja”, jotka eivät puolustaneet Venäjän intressejä ”välttämättömän politiikan näkökulmasta”. Sama koskee Kašinin mukaan myös Abhasiaa. Sen enempää puheenvuorosta ei aukea, mitä Kašin

⁶¹ *Ibid.*

tarkoittaa venäläisillä klaaneilla ja kuinka he osallistuivat Ukrainan vaaleihin, mutta kontekstista herää kysymys, kuvaillaanko tässä venäläisten vaikutusvaltaisten piirien puuttumista Ukrainan vaaleihin ja ennen kaikkea omasta hyötynäkökulmasta lähtien, ei Venäjän.

Helmikuussa duumassa puhuttaa myös Venäjän maatalouden heikko tila, etenkin verrattuna muun muassa Ukrainaan ja Kazakstaniin, joiden vakaampi maataloussektori vetää jopa investointeja puoleensa. Maatalousministeri Aleksei Gordejev kertoo johtamastaan IVY-maiden hallitustenvälisestä maatalousneuvostosta ja sanoo, että Venäjälle tuodaan Ukrainasta ja Valko-Venäjältä elintarvikkeita, jotka ovat jo Ukrainassa ja Valko-Venäjällä olleet tuontitavaraa, eikä niiden puhtaudesta tai asiapapereiden aitoudesta ole siten takeita.

Jos emme ratkaise tänään kaikkein tärkeimpiä kysymyksiä, sellaisia kuin yhtenäinen talousalue, yhtenäinen ja harmoninen tullipolitiikka sekä verotus, me suoraan sanoen teeskentelemme kehittävämme integraatiota, mutta itse asiassa suljemme yhä enemmän markkinoita toisiltamme. – – Meidän on rakennettava kaikki nämä suhteet aivan uudelle pohjalle ja otettava huomioon vielä sekin, että meillä on olemassa kokonainen ”matrjoška”: meillä on myös Euraasian talousyhteisö tehtävineen ja siellä oma elin, sekä valtioliitto ja sielläkin oma elin. Sanalla sanoen, on tunnustettava, että olemme hieman hukassa tässä integraatiossa veljesmaidemme kanssa.⁶²

Tämä puheenvuoro kertoo paljon siitä muutoksesta, joka on tapahtunut integraatiodiskurssissa kevään 1994 jälkeen. Suhteissa puhutaan jo konkreettisesta kansainvälisestä kaupasta ja markkinoista, integraatio hahmotetaan tavoitteena yhtenäisestä talousalueesta yhteisine tulli- ja verotuskäytäntöineen. Vaikka IVY on instituutiona vielä olemassa, kehittyy sen rinnalla Euraasian talousunionin ajatus, minkä lisäksi Venäjän ja Valko-Venäjän valtioliitto tuo oman päällekkäisen rakenteensa Gordejevin matrjoškaksi kuvailemaan tilanteeseen. Lopuksi hän kuvailee suhteita käsitteellä *veljesmaat (bratskie strany)*, joka jatkaa kevään 1994 veljeskansan ja veljellisten suhteiden käsitteiden sarjaa variaatiolla, joka antaa muille maille jo hieman enemmän kunnioitusta ja suvereniteettia, ikään kuin tunnustaa niiden olevan jo maita, eikä vain keskusvallalta karanneita alueita.

Helmikuun loppupuolella Ukraina on duumassa esillä liittyen kahteen duuman edustajia huolestuttavaan ilmiöön. Ensimmäinen on Ukrainassa mahdollisesti suoritettava Leonid Kutšman hallinnon yksityistämien yritysten kansallistaminen. Kyse on jopa tuhannesta yrityksestä. Useita duuman edustajia huolestuttaa, että toteutuessaan

⁶² Duuma, 16.2.2005.

se koituisi venäläisten sijoittajien tai Venäjän talouden intressejä vastaan. Toinen huoli liittyy Transnistrian tilanteen kiristymiseen ja Ukrainan uuden vallan mahdollisiin vaikutuksiin siihen. Nyt Yhtenäistä Venäjää edustava Konstantin Zatulin arvioi, että Moldovan presidentti Vladimir Voronin osallistui ainoana IVY-maiden presidenttinä Viktor Juštšenkoon virkaanastujaisiin lämmitelläkseen tätä ryhtymään Transnistrian saartoon.

Vielä pidemmälle menee LDPR:n edustaja Vladimir Ovsjannikov. Hän syyttää populistisesti Yhdysvaltoja paitsi Ukrainan Oranssista vallankumouksesta, myös koko entisen Neuvostoliiton alueen yksityistämistä, joiden seurauksena koko Venäjä on ajautunut harvainvaltaan. Ovsjannikovin mukaan Yhdysvallat on nyt käsenyt Juštšenkoon kansallistaa tärkeimmät teollisuudenalat, jotta talous lähtisi nousuun ja se voitaisiin lukea Yhdysvaltojen tukeman presidentin länsimielisyyden ansioksi. Ovsjannikov ehdottaa, että Venäjä ottaisi oman yksityistämisensä luupin alle ja alkaisi itse kansallistaa tärkeimpiä teollisuudenaloja. Tämän jälkeen hän näkee Yhdysvaltojen kädenjäljen myös Moldovassa, sillä hän ei usko niin pienen maan voivan nousta Venäjää vastaan ilman ulkopuolista tukea.

Maaliskuun alussa Ukrainan suurimpien, aiemmin yksityistettyjen yritysten kansallistaminen herättää duumassa yhä suurempaa huolta. Yhtenäistä Venäjää edustava Sergei Antufjev haluaa antaa omaisuusvaliokunnalle sekä IVY-asioiden ja maanmiesyhteyskysien valiokunnalle toimeksiannon tilanteen kartoittamiseksi sanoen, että Ukraina on Venäjän suurin kauppakumppani. Antufjev mainitsee erikseen Krivo-rožstalin, hänen mukaansa suurimman teräksen tuottajan Euroopassa, ja vaatii selvittämään, kuinka sen uudelleenkansallistaminen vaikuttaa integraatioprosesseihin Venäjällä ja Ukrainassa.

Myös Antufjevin puoluetoveri Zatulin esittää keväällä 1994 johtamalleen IVY-asioiden ja maanmiesyhteyskysien valiokunnalle toimeksiantoa. Hän haluaa valiokunnan valmistelevan julkilausuman ”maanmiestemme oikeuksien ja vapauksien rikkomisesta liittyen Ukrainan uuden hallinnon poliittisiin motiivein tekemiin poliisitutkimuksiin”⁶³. Kyseisen valiokunnan istuva puheenjohtaja, niin ikään Yhtenäistä Venäjää edustava Andrei Kokošin kertoo valiokunnan pohtivankin julkilausuman käsitteilyä tilanteesta, joka hänen mukaansa koskee Venäjää taloudellisesti ja herättää huolta Ukrainan poliittisesta vakaudesta. Myös Kokošin kuvailee uudelleenkansallistamista opposition taloudellista perustaa vastaan suunnatuksi poliittiseksi kampanjaksi.

Aivan samaa mieltä ei kuitenkaan ole Yhtenäisen Venäjän Aleksandr Lebedev. Hän ehdottaa, ettei Zatulinin ja Antufjevin kummankaan esitystä toimeksiannoista

⁶³ Duuma 2.3.2005.

hyväksytä, sillä uudelleenkansallistamisen tuomitseminen tarkoittaisi hänestä käytännössä sitä, että duuma pitää aiemmin tehtyä yksityistämistä täysin laillisena, vie den ukrainalaiselta oikeudelta mahdollisuuden olla mitään muuta mieltä asiasta. Lebedev kertoo myös, ettei parlamenttienvälisen komission varapuheenjohtajana ole kuullut Zatulinin mainitsemasta maanmiesten oikeuksien ja vapauksien rikkomisesta. Lisäksi poliittisin motiivein tehdyistä poliisitutkimuksista puhuminen ei hänen mielestään luo millään lailla hyvää ilmapiiriä Venäjän ja Ukrainan uuden johdon suhteisiin.

Edellä kuvailtu keskustelu on mielenkiintoinen. Osallistujat edustavat kaikki samaa valtapuoluetta, mutta osallistujien välillä vaikuttaa erottuvan sama jako aktiiviseen ja maltilliseen linjaan kuin keväällä 1994. Sekä Antufjev, Zatulin että Kokošin kokevat Oranssin vallankumouksen myötä valtaan nousseen Ukrainan johdon vastakkaisena ja Venäjän intressejä uhmaavana poliittisena voimana, jota vastaan on käytävä maanmiesten varjolla tilannekartoituksen ja julkilausuman voimin. He selvästi pelkäävät Venäjälle suotuisten ukrainalaisvoimien heikentyvän. Taloudellinen ja poliittinen intressi naamiodaan jälleen huoleksi maanmiehistä ja Ukrainan vakaudesta. Maton Antufjevin, Zatulinin ja Kokošin alta vetää kuitenkin oman puolueen parlamenttienvälisessä komissiossa vaikuttava Lebedev, joka paitsi pohtii, mitä ehdotettu ulkopoliitikka aiheuttaa Venäjän ja Ukrainan välisille suhteille, myös kiistää koko Zatulinin maanmiesargumentin paikkansapitävyyden. Toki on myös kummallista, kuinka suuren vaikutuksen ukrainalaisiin tuomioistuimiin Lebedev näkee duuman näkökannoilla olevan.

Mainitsemisen arvoinen on myös istunnossa Ukraina-keskustelun lähettyvillä kulkeva keskustelu Moldovan tilanteesta ja entisen Neuvostoliiton alueesta yleensä. Aluksi LDPR:n Vladimir Žirinovski summaa Georgian, Ukrainan ja Moldovan samaan venäläisvastaiseen ryhmään viitaten Moldovan presidentin Vladimir Voroninin vierailuun Kioassa ja Georgian presidentin Mikheil Saakašvilin mahdolliseen vierailuun Chişinăussa. Žirinovskin käsityksen mukaan entisten neuvostotasavaltojen vasemmistolaiset ovat ryhtyneet nationalisteiksi, kääntäneet katseensa länteen ja nyt kaikki, mikä ennen yhdistettiin internationalismiin, on käännetty venäläistä kansaa vastaan. Puhemies katkaisee lopulta Žirinovskin puheenvuoron.

LDPR:n Nikolai Kurjanovitš kertoo olleensa edellisenä päivänä Tadžikistanissa parlamenttivaalien tarkkailijana ja haluaa ilmoittaa muille, että Tadžikistan on Venäjän strateginen kumppani, sillä siellä on kaikkialla venäjänkielisiä kylttejä, venäläistä musiikkia, tadžikit keskustelevat keskenään venäjäksi ja suhtautuvat venäläisiin erityäin positiivisesti. Hän kuitenkin haluaa kehottaa kaikkia pitämään keskiössä nimenomaan venäläisten, ei vain venäjänkielisten tai venäjää puhuvien, puolustamisen ko-

ko entisen Neuvostoliiton alueella. Kurjanovitš alkaa kertoa, kuinka myös Transnistriassa on kaikki erinomaista, mutta puhemies katkaisee puheenvuoron.

Kommunistien Mahmud Mahmudov puuttuu Kurjanovitšin puheenvuoroon ja haluaa lisätä, että oli itsekin tullut edellisenä päivänä Tadžikistanista. Paikallisten kanssa käymiensä keskustelujen mukaan he ovat tyytyväisiä hentoiseenkin rauhaan ja katsovat toiveikkaina Venäjään. Mahmudov jatkaa, että kaukasialaiset kansatkaan eivät ole Pohjois-Kaukasuksella koskaan taistelleet Venäjän valtiota, vaan venäläisten virkamiesten mielivaltaa vastaan, mutta sitä ei ole ymmärretty ja siitä seuraa virheitä suhteissa kansallisiin vähemmistöihin. Puhemies katkaisee lopulta Mahmudovinkin puheenvuoron.

Nämä puheenvuorot valottavat hyvin sitä entisiin neuvostotasavaltoihin liittyvää ulkopoliittista todellisuutta, jossa venäläispoliitikot elävät. Ukraina esiintyy Yhtenäisen Venäjän edustajien puheissa taloudellisesti tärkeänä intressinä, jossa Venäjälle epäsuotuisat poliittiset voimat ovat nousseet Oranssin vallankumouksen myötä valtaan. LDPR julistaa nationalistista populismia ja nauttii venäläisyyden vahvasta asemasta Tadžikistanissa ja Transnistriassa sekä kritisoi Georgian, Ukrainan ja Moldovan Venäjälle epäsuotuisaa ja länsimielistä politiikkaa. Mahmudovin kommentti ei tässä kerro kommunistien näkemyksistä, vaan sen arvo piilee Venäjän sisäpoliittisessa kysymyksessä Kaukasukseen liittyen, joka puolestaan on osa hajonneen Neuvostoliiton alueella syntyneitä paikallisia konflikteja. Hän käytännössä vannoo Pohjois-Kaukasian uskollisuutta puhumalla taistelusta vain mielivaltaisista venäläisvirkamiehiä, ei Venäjän valtiota vastaan.

Sama asetelma jatkuu kaksi päivää myöhemmin. Populistista linjaa jatkaa Rodina-puolueen Anatoli Grešnevikov, joka vaatii Moldovalle talouspakotteita. Ukrainasta tulee duuman ulkopoliittisessa diskurssissa pitkälti osa laajempaa ongelmaksi koettua kansainvälistä kokonaisuutta:

*Venäjän on jo kauan sitten ollut aika luopua periaatteesta, jonka mukaan jos sinua lyödään, on käännettävä toinen poski. On yleisesti selvää, että jokin aika sitten kolmen valtion, Ukrainan, Moldovan ja Georgian, johtajat kokoontuivat ja pohtivat, mitä koiruuksia keksiä Venäjälle. Siksi talouspakotteiden mekanismi on luonnollisesti tarpeen, jotta Moldovan johto muuttaisi suhtautumistaan Venäjään.*⁶⁴

Grešnevikov kysyy Zatulinin näkemystä siitä, millaiset pakotteet saisivat Moldovan neuvottelupöytään ja jättämään Transnistrian rauhaan. Laskelmoivampaa lin-

⁶⁴ Duuma 4.3.2005.

jaa jatkava Zatulin muistuttaa, että Moldova saa Venäjältä kaasua Ukrainaakin, ”joka sekin on mukamas IVY-kumppani”, halvemmallalla ja 80 prosenttia Moldovan viini-tuotannosta päätyy Venäjän markkinoille. Motiivina on ollut ystävyys ja rauhan politiikka liittolaista, ”joka ei enää ole liittolainen”, kohtaan. Moldovan kohdalla on merkittävää myös Zatulinin kommentti, jonka mukaan tässä tilanteessa Venäjä ei enää välitä parin päivän päässä häämöttävien Moldovan parlamenttivaalien tuloksista.

*Me emme sekaannu kampanjoihin, uskokaa pois. Tänään on absoluuttisen sama, kuinka vaalit sujuvat. — Sitä paitsi meillä ei ole mitään kiinnostusta siihen, että joku voittaisi tai häviäisi. Vaaleihin osallistuvat puolueet ovat itse asiassa lähes identtisiä ulkopoliittisilta kannoiltaan ja niin edelleen.*⁶⁵

Vaikka toteamus ei koske suoraan Ukrainaa, on se ulkopoliittisen diskurssin kannalta merkittävä. Se osoittaa jälleen kerran, että vaalikampanjoihin ja vaaleihin sekaantuminen on osa Venäjän ulkopoliittista työkalupakkia. Keskeistä sekaantumisessa vaikuttaa olevan puolueiden ulkopoliittiset näkemykset. Keskustelu Moldovan ja Transnistrian tilanteen ympärillä jatkuu vielä kiivaana ja siinä toistuu näkemys, jonka mukaan Moldovan presidentti Voronin kosiskelee nyt Ukrainan uutta johtoa painostamaan kanssaan Venäjän tukemaa Transnistriaa.

Rodina-puolueen Juri Saveljev vie keskustelun vielä uudelle tasolle. Hän ihmettelee, miksi duumassa on hyökätty nyt niin voimakkaasti Moldovaa vastaan, vaikka samaan aikaan Baltiassa on ilmennyt ”fasistisia tendenssejä” venäläisväestöä vastaan. Kommunistien Viktor Tjulkin puolestaan pohtii, olisiko hallituksen mahdollista laajentaa Moldovaa vastaan valmisteltavia toimia myös Baltiaan ja Georgiaan. Samalla Tjulkin on kuitenkin huolissaan, että Venäjä työntää Moldovaa ja sen pian vaaleissa valittavaa uutta hallintoa *oranssille vyöhykkeelle (oranževaja zona)*. Zatulin vastaa, että Georgiaa, Ukrainaa ja muita on parempi tarkastella erillään kuin luoda itselleen mielikuvaa piirityksestä. Kommunistien Nikolai Kondratenko on toisaalta samaa mieltä, että meneillään on naamioitu poliittinen peli, mutta hänkin pitää Moldovan kanssa kiirehtimisen vaarana, että se edesauttaa Yhdysvaltoihin suuntautuneen ”oranssin” henkilön nousemista valtaan.

Saman istunnon lopussa LDPR:n riveistä esitetään kolme erittäin populistista puheenvuoroa Venäjän ulkopoliitikasta. Ensin Nikolai Kurjanovitš kutsuu Transnistriaa Venäjän läntiseksi alueeksi, enklaaviksi ja etuvartioksi verraten sitä Kaliningra-

⁶⁵ Ibid.

diin sekä esittää ilmasiltaa Moskovasta Tiraspoliin ja energiatoimitusten jäädyttämisestä Moldovaa tukevaan Ukrainaan. Kurjanovitš toteaa Ukrainan, Georgian ja Abhasian olevan jo menetetty, Etelä-Ossetian roikkuvan vielä hirressä ja Transnistrian ja Moldovan olevan seuraavana vuorossa. ”Geopoliittisen murtuman” leviäminen pitkin entisiä Neuvostoliiton rajoja on hänestä estettävä ja otettava Transnistria ”päättäväisesti Venäjän haltuun”. Kurjanovitš kertoo positiivisena esimerkkinä jälleen havainnoistaan Tadžikistanissa, jonka asukkaat haluavat hänen mukaansa palata Venäjän imperiumin osaksi, mutta puhemies keskeyttää hänen puheenvuoronsa tälläkin kertaa tähän.

Siitä jatkaa kuitenkin Vladimir Žirinovski, joka syyttää Länsi-Eurooppaa yrityksestä pitää Itä-Eurooppa ikuisesti köyhänä viedäkseen sen resurssit. Žirinovski selittää Venäjän ulkopoliitiikan tavoitteet hyvin kuvaavalla tavalla:

Neuvostoliiton tilallehan luotiin IVY, mutta vapaamatkustus jatkuu. Suurin osa entisistä neuvostotasavalloista elää meidän budjettimme kustannuksella ja se aiheuttaa meille ongelman. Panokset laitettiin siihen, että me ruokimme heitä – Georgiaa, Ukrainaa, Moldovaa ja muita alueita – ja he ovat ystäviä kanssamme.⁶⁶

Myös Žirinovskin eetos katkaistaan puhemiehen toimesta. Seuraavaksi puhuu vielä Andrei Golovatjuk, joka pitää Ukrainan, Georgian ja Moldovan sekä koko IVY-alueen tapahtumia Yhdysvaltojen ja erityisesti Yhdysvaltain puolustusministeriön kaikessa hiljaisuudessa johtamina.

Tässä 4. maaliskuuta käydyssä värikkäässä keskustelussa nousee esiin muutamia olennaisia elementtejä duuman ulkopoliittisen diskurssin kehityksessä. Ukrainan Oranssin vallankumouksen myötä on syntynyt oranssiuden ja oranssin vyöhykkeen käsite kuvaamaan Venäjän-vastaista ja länsisuuntautunutta, väri vallankumouksellista valtiojohtoa. Rodina ja LDPR viljelevät populismia, joka saa yhä rankempia muotoja, kun sanavarastoon ilmestyvät venäläisvähemmistöjä kohtaan harjoitettu fasismi sekä Länsi-Euroopan ja Yhdysvaltojen toiminta Itä-Euroopan ongelmien takapiruna. Geopoliittinen vastakkainasettelu ja kamppailu entisen Neuvostoliiton alueesta lännen kanssa kiihtyy puheissa, joissa Transnistriaa kutsutaan jo Venäjän enklaaviksi ja etuvartioksi.

⁶⁶ Ibid.

6.2 Kieltäminen: imperiumi takaisin

Maaliskuun yhdeksäntenä istunnon alussa ja päiväjärjestystä muodostaessa kuullaan taas mielenkiintoisia sanankäänteitä. Rodinan Sergei Baburin esittää kahta toimeksiantoa. Ensinnäkin hän haluaisi puolustusministeriön selvittävän, mitkä ovat mahdollisuudet palauttaa venäläisiä sotilaita Kuubaan ja Vietnamiin sotilastukikohtiin tai mitä vaihtoehtoisia keinoja Venäjän intressien suojelemiseen kaukomailla olisi. Toiseksi hän haluaisi ulkoministeriön tiedottavan, mitä IVY-alueella on tehtävissä, ettei Puola, Ukraina, Georgia ja mahdollisesti muita maita pääse muodostamaan *Venäjän-vastaista akselia (antirossijski pojäs)*, joka hankaloittaisi jälleenyhdistymistä. LDPR:n Nikolai Kurjanovitš puolestaan vetoaa Venäjän hallitukseen ja presidenttiin, että ne lisäisivät painetta ”kaikkia näitä entisen Neuvostoliiton pseudosuvereenia bantustaneja” kohtaan, jotta ne eivät sallisi Latvian sortaa 60. voitonpäivän lähestyessä sodan voittaneita venäläisiä veteraaneja. Kurjanovitš mainitsee Latvian ohella jälleen Ukrainan, Georgian ja Moldovan, joita vastaan on painetta lisäävä ”länteen lainkaan vilkuilematta”.

Myöhemmin samassa istunnossa varaulkoministeri Sergei Razov sekä IVY-asioiden ja maanmiesyhteyksien valiokunnan puheenjohtaja Andrei Kokošin alustavat Kollektiivisen turvallisuusjärjestön ratifioimisesta. Aiheesta nousee Venäjää ja entistä Neuvostoliiton aluetta koskevia puheenvuoroja, jotka vahvistavat vielä yhden uuden elementin nousun Venäjän ulkopoliittisessa ja samalla myös Venäjän omassa ontologisessa keskustelussa. Ensin Rodina-puolueen Viktor Alksnis kommentoi Kollektiivista turvallisuusjärjestöä puolueensa nationalistis-populistisella linjalla sanoen happamasti, että IVY on tulossa tiensä päähän, eikä Kollektiivisesta turvallisuusjärjestöstäkään ole siksi Venäjälle mitään hyötyä. Sen sijaan se kääntyy hänestä Venäjää vastaan, sillä suurin osa entisistä neuvostotasavalloista on jo kääntynyt Venäjän vihollisiksi. LDPR:n Žirinovski puuttuu tähän julistaen painokkaasti, ettei mikään ole kuolemassa ja että sopimus tarvitaan, sillä se on pehmeämpi versio Varsovan liitosta. Sopimuksessa Žirinovskia huolestaa kuitenkin se, kuka sen kulut maksaa, kun maksajasta ei ole puhuttu vielä mitään. Mielenkiintoista onkin, että varaulkoministeri Razovin mukaan Venäjä maksaisi turvallisuusjärjestön kuluista puolet ja muut viisi jäsentä kukin kymmenen prosenttia.

Rodinan Viktor Alksnis ei kuitenkaan jätä asiaa sikseen, vaan ilmoittaa äänestävänsä Kollektiivisen turvallisuusjärjestön ratifioimista vastaan ja puhuu sitten suunsa puhtaaksi.

Järjestö on aivan kuin Itsenäisten valtioiden yhteisökin, pelkkiä omintakeisia parasiitteja, järjestöjä, jotka imevät mehut Venäjästä. Me ruokimme heitä, mutta vastineeksi saamme jatkuvia epämukavuuksia. Jopa

*Sergei Sergejevitš sanoi, että järjestö on hyvä asia, että pian keskustelemme Minskissä edullisista kalustotoimituksista ja päällystön kouluttamisesta. Haluankin kysyä, kuka ne edut tulee tarjoamaan? Ehkä Georgia, Ukraina, vai kuka? Venäjä tulee tarjoamaan ne edut! Eli Venäjä toimittaa polkuhintaan näihin maihin sotilaskalustoa, jolla sitten saarretaan sotilasyksikkömme näiden maiden alueella, Venäjä kouluttaa upseereja, jotka saavat pohjakoulutuksen meillä, menevät sitten amerikkalaisiin korkeakouluihin ja akatemioihin ja tulevat sitten johtamaan sotavalmisteluja Venäjää vastaan. Joten ehkä mieltisimme, mihin tarvitsemme tätä kaikkea? Miksi on käynyt niin, että viimeisen neljäntoista vuoden aikana se entinen veljeys, joka muodosti Neuvostoliiton, on tänään kääntänyt entiset veljemme ja kumppanimme vihollisiksemme?*⁶⁷

Tämän jälkeen Alksnis syyttää tilanteesta Venäjän ulkoministeriötä ja liutaa Venäjän suurlähettiläistä Latviassa, Moldovassa, Georgiassa ja Turkissa. He ovat hänen mukaansa vain polkeneet Venäjän etuja asemamaissaan. Hän päättää puheenvuoronsa sanomalla, että jollei Venäjä puolusta intressejään, Venäjään tullaan vain pyyhkimään jalat, sen kasvoille tullaan sylkemään ja lyömään kasvoja avokämmenellä.

Laki Kollektiivisen turvallisuusjärjestön ratifioinnista hyväksytään äänestyksessä. Žirinovski jatkaa äänestyksen jälkeen vielä keskustelua tukien Alksnisin suurlähettiläskritiikkiä ja lisää listaan myös Ukrainan. Žirinovski äityy kritisoimaan myös sitä, kuinka Venäjä on kohdellut entisistä neuvostotasavalloista Venäjälle muuttaneita venäläisiä, joita sorretaan hänen mukaansa yhtä lailla kuin lähtömaissaan, sillä heistä ei pidetä huolta. Žirinovski väläyttää retoriikassaan taas Venäjän imperiumin ihannettaan toteamalla, että tsaarikin kohteli kansaansa paremmin kuin duuma, joka ei halua edes säätää asiasta lakia.

Alksnisin ja Žirinovskin kommentit edustavat duuman populistista ja nationalistista linjaa, mutta niissä osoittautuu olevan pieniä vivahde-eroja. Siinä missä Alksnis vaipuu jo pateettiseen epätoivoon ja pitää IVY-maita ja vastaavia järjestöjä vain Venäjältä voimaa imevinä parasiitteina, ei Žirinovski puolestaan suostu myöntämään integraation olevan epäonnistunut. Kummankin retoriikasta välittyy kuitenkin nimenomaan turhautuminen epäonnistuneeseen integraatioon – toinen luovuttaa ja toinen kieltää. Nämä alkavat olla duuman ensimmäisiä askelia kevään 1994 integraatiohaaveista kevään 2005 tappiomielialaan haaveiden jäädessä niin Ukrainassa kuin monessa muussakin entisessä neuvostotasavallassa toteutumatta. Laskelmoivampi Yhtenäinen Venäjä sen sijaan jatkaa yhä ulkopoliittisen vaikuttamiskamppailun tiellä. Aivan istunnon päätteeksi duuma hyväksyy vielä IVY-asioiden ja maanmiesyhteyksien valiokunnalle annettavaksi toimeksiannon keinojen selvittämiseksi, kuinka

⁶⁷ Duuma 9.3.2005.

Venäjä voi ehkäistä venäläisvastaisen akselin muodostumista Puolan, Ukrainan, Georgian ja muiden maiden välille.

Maaliskuun 11. duumassa käsitellään erittäin mielenkiintoista ehdotusta lakimuutoksesta perustuslailliseen lakiin N 6-FKZ joulukuun 17. päivältä 2001. Kyseinen laki on nimeltään *Uuden Venäjän federaation subjektin liittäminen ja muodostaminen Venäjän federaatioon*⁶⁸ ja lakimuutoksen tavoitteena yksinkertaistaa sen prosessia mahdollistamalla vieraan valtion osan liittämisen Venäjään sopimalla siitä suoraan liitettävän alueen, ei vieraan valtion keskushallinnon kanssa. Kyseinen laki on merkittävä, sillä sen myöhempi versio liittyy myös Krimin anneksointiin keväällä 2014.⁶⁹

Esitys herättää jälleen voimakkaan keskustelun Neuvostoliiton hajoamisesta ja Venäjän rajoista tulevaisuudessa. Jo istunnon alussa kuullaan kommentteja, joiden mukaan Ukrainan tapahtumista ja Venäjän Ukrainan-politiikasta on saatava selko.

Lakimuutosehdotuksen takana ovat aineiston mukaan Rodina-puolueen Dmitri Rogozin, Natalia Narotšnitskaja ja Andrei Saveljev, joista viimeksi mainittu toimii sen esittelijänä. Saveljev ei sanojaan säästele, vaan esittää lakimuutosesityksen Venäjän kohtalonkysymyksenä, Venäjän jälleenyhdistämisen mahdollistavana lakina. Hänen mukaansa Venäjä ei ole käsiään ja jalkojaan myöten sidottu kansainvälisiin lakeihin, perustuslakiin ja voimassa oleviin lakeihin, vaan kaikki on duuman edustajien käsissä, ovathan he lainsäätäjän asemassa. Venäjän on Saveljevin mielestä hyväksyttävä lakimuutos, jotta edustajat voisivat katsoa lapsiaan ja äänestäjiään jatkossakin silmiin.

Tämän tänään päätettäväksenne tuodun lakiprojektin ytimenä on (vaikka se onkin näemmä epäkompetentti, sillä kukaan on tuskin siihen tutustunut) luoda olosuhteet maan jälleenyhdistämiselle, ensimmäiselle askeleelle sitä kohti, että Venäjän federaatioon liitetään ne alueet, jotka vuonna 1991 irrotettiin siitä toteuttamalla sarja vallankaappauksia, perustuslain vastaisia kapinoita, niin Venäjän federaation kuin muidenkin neuvostotasavaltojen alueilla. Presidentti Putin on sanonut, että viimeisimpien vuosien aikana olemme antaneet paljon ja meidän on välttämätöntä saada kaikki takaisin.

Tätä periaatetta noudattamalla Venäjän federaatio on Neuvostoliiton jatkaja ja Georgia, Moldova sekä muut entiset neuvostotasavallat vain

⁶⁸ N-6FKZ 17.12.2001, Laki uuden Venäjän federaation subjektin liittämisen ja muodostamisen järjestyksestä Venäjän federaatioon. http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34452/ Luettu 30.1.2018.

⁶⁹ N-6FKZ 21.3.2014 Laki Krimin tasavallan liittämisestä Venäjän federaatioon sekä kahden uuden subjektin – Krimin tasavallan ja Sevastopolin federatiivisen kaupungin – muodostamisesta. http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_160618/ Luettu 18.3.2018.

erillisiä perillisiä, erillisten oikeuksien perillisiä. Tähän liittyen vallitsee oikeuksien asymmetria, joka meidän on otettava huomioon. Neuvostoliittoon kuuluvilla autonomioilla oli erityinen asema ja niillä on tälläkin hetkellä erityinen kansainvälis-oikeudellinen asema. Se sallii meidän ryhtyä toimiin ja luoda olosuhteet näiden autonomioiden palauttamiseksi Venäjän federaatioon, historialliseen Venäjään.

Me voimme ja meidän täytyy ottaa rohkea askel maan jälleenyhdistämiseksi. Paljonko se tulee meille maksamaan? Juuri siitä keskustelimme tänään IVY-asioiden valiokunnassa. Voiton 60-vuotispäivänä meidän on kuitenkin muistettava, minkä hinnan maamme suvereniteetista maksoivat isämme ja isoisämme: he eivät palvelleet rahasta, mutta me alamme laskea kuin torimyyjät, paljonko meille maksaa Etelä-Ossetian, Abhasian ja Transnistrian yhdistäminen. Riittää tämä kaupallinen moraali! Lainsäätäjä-sanana on kuulostettava arvokkaalta, eikä häpeälliseltä, kuten nyt. Meidän ei tule ottaa häpeällisiä askeleita, joihin kansalliset intressit pettäneiden virkamiesten korporaatio meitä työntää. Emme tarvitse jeltsinistien uutta Venäjää nykyisissä rajoissaan, vaan todellisen Venäjän imperiumin rajoissa!⁷⁰

Saveljev jatkaa tässä populistista linjaa ja nojautuu vuorostaan argumenttiin, jonka mukaan Neuvostoliiton hajoaminen oli laiton tapahtuma. Hän kaipaavat menetettyjen alueiden liittämistä takaisin Venäjän hallintaan, mutta liberaalidemokraattien tapaan hänen ihanteenaan on pikemminkin Venäjän imperiumi. Viholliseksi Saveljev määrittelee jeltsiniläiset virkamiehet, jotka ovat hänen mielestään ilmeisen tyngäksi jääneen nyky-Venäjän takana.

Saveljevin jälkeen on vuorossa federaatio- ja aluepolitiikkavaliokunnan varapuheenjohtajan, kommunistien Leonid Ivantšenkon, alustus aiheesta. Hän kehottaa Saveljevia olemaan varovaisempi syytöksissään. Ivantšenko muistuttaa, ettei entisillä neuvostomailla ole yksimielistä näkemystä siitä, mikä johti Neuvostoliiton hajoamiseen, ja että ne ovat tänä päivänä suvereenia valtioita. Hän huomauttaa, että laki Venäjän federaatioon muodostettavista uusista subjekteista on jo nykyisellään riittävä, sillä se määrittelee jo sisäisten alueellisten järjestelyiden ja ulkoisten uusien alueiden liittämisen järjestyksen. Lakiehdotuksessa määriteltäisiin liittymisaloitteen tekijäksi virallisten, valtiollisten tahojen sijaan epämääräinen kansa, mikä mahdollistaisi Ivantšenkon mukaan vaikka hänen oman alueensa, Rostovin, armenialaisten äänestämisen Venäjästä irtautumisesta. Ivantšenko esittää lakimuutoksen hylkäämistä.

Alustuksista seuraa pitkä keskustelu, jossa äänenpainot kääntyvät pääosin Ivantšenkoa vastaan. Äänessä ovat etenkin Rodinan ja Yhtenäisen Venäjän edustajat.

⁷⁰ Duuma, 11.3.2005.

Argumenteissa nousee useita ajatusmalleja, jotka kyseenalaistavat entisten neuvostotasavaltojen itsenäisyyden. Esimerkiksi Rodinaa edustavan Aleksandr Tšujevin mukaan irtautuessaan Neuvostoliitosta Etelä-Ossetia, Abhasia ja Transnistria irtautuivat Neuvostoliiton lakien mukaisesti myös omista tasavalloistaan, eivätkä ole siten uusien syntyneiden valtioiden osia. Neuvostoliiton hajottaminen osiin taas oli hänen mukaansa monessa tapauksessa laitton prosessi, eikä neuvostotasavaltojen suvereni-teetti ole siten täysipainoinen – rajojen tulisi perustua Helsingin päätöslauselman vahvistamaan toisen maailmansodan jälkeiseen tilanteeseen.

Ivantšenko painottaa, että esitetyt muutokset ovat vastoin Venäjän perustuslakia, eivätkä siksi menisi perustuslakivaliokunnassa läpi. Hän saa tukea Yhtenäisen Venäjän Ildar Gabdrahmanovilta, jonka mukaan ensin olisi muutettava perustuslakia. Lakimuutoksen esitellyt Saveljev kiistää ristiriidat perustuslain kanssa. Ivantšenko vastaa vielä, että jos Venäjän valtio kutsuu erillisiä alueita, joilla asuu eri etnisiä ryhmiä, liittymään Venäjään ja käyttää kansojen itsemääräämisoikeutta siinä hyväkseen, on se oikeudellisesti ja moraalisesti arveluttavaa.

Lakimuutosesityksen käsittelyä päätetään jatkaa niin, että kustakin puolueesta puhuu vielä kaksi-kolme edustajaa. Ensimmäisenä vuorossa ovat kommunistit. Ivantšenkon puoluetoverit Viktor Tjulkin ja Nikolai Kondratenko käyvät Ivantšenkoa vastaan, antautuen eetokseen ”siionistien” hajottaman Neuvostoliiton rajojen palauttamisesta yhdessä veljeskansojen kanssa.

LDPR:n Aleksei Mitrofanov arvioi, että koska Venäjä myy lännelle raaka-aineita, on kyseessä asiakassuhde, eivätkä nämä miljardeja tienaat herrat ole kiinnostuneita vaarantamaan kauppiaan Etelä-Ossetian, Abhasian tai Transnistrian vuoksi. Sergei Ivanov muistuttaa, kuinka paljon verta vuodatettiin vuoden 1917 jälkeen imperiumin rajojen palauttamiseksi. Hänen mukaansa Neuvostoliiton hajoaminen on hyvin harmillinen asia, mutta uusien alueiden liittäminen Venäjään merkitsisi Venäjälle vain kuluja. Alueet liittyisivät hänen mukaansa Venäjään vain siksi, että Venäjä ruokkisi niitä, ja jos rahahanat menisivät kiinni, alettaisiin Venäjää haukkua verenimijäksi. Nikolai Kurjanovitš ei puolestaan usko lakimuutoksen läpimenoon, mutta pitää sitä silti tärkeänä uskoen, että myös Tadžikistanissa, Transnistriassa, Abhasiassa ja Georgiassa ihmiset ovat valmiita kansanäänestykseen suureen Venäjän imperiumiin liittymiseksi. Kurjanovitš haluaisi mennä pidemmälle Venäjän sisällä muuttamalla perustuslakia niin, että kaikki kansalliset subjektit poistettaisiin Venäjän yhdistävässä kansanäänestyksessä, kuvaillen, kuinka ne vain kinuavat valtiolta lisää budjettivaroja.

Rodinan Vladimir Nikitinillä on puolueensa lakialoitteen puolesta kaksi argumenttia. Ensimmäisen mukaan lakimuutoksella Venäjä viestii, että se ei enää peräänny. Venäjä on Nikitinin näkemyksen mukaan jo kyllästynyt kuulemaan, kuinka siltä

uhataan viedä Kaliningrad tai Kauko-Idän saaria, ja kuinka Suomessa kerätään nimiä osan Karjalasta ja Murmanskin alueesta irrottamiseksi Venäjästä. Sen sijaan Venäjä tulee palauttamaan vuosisatojen aikana muodostuneet luonnolliset rajansa. Toisen argumentin mukaan kansainvälinen laki tai Venäjän perustuslaki eivät estä lakimuutosta, sillä Venäjä on Venäjän imperiumin ja Neuvostoliiton suora jatka, jolloin niiden entisillä alueilla asuvat kansat ovat oikeutettuja tukeutumaan Venäjään. Niki-tin tukeutuu myös tulkintaan, jonka mukaan koko Neuvostoliiton hajoaminen oli laiton tapahtuma. Natalia Narotšnitskaja, yksi lakimuutosehdotuksen tekijöistä, painottaa, että ehdotuksessa on ajateltu etenkin Neuvostoliitossa olleita autonomioita, joiden oikeus määrittää valtiollinen tulevaisuutensa sivuutettiin kokonaan. Näin kyse ei olisi hänen mukaansa YK:n sopimuksia rikkovasta separatismista tai Tšetšenian irtautumisen Venäjästä mahdollistavasta laista, vaan ovelasta tavasta osoittaa, että kaikkien entisten neuvostotasavaltojen laillinen asema ei ole kaikilta osin perusteltu.

Yhtenäisen Venäjän vuoron aloittaa Viktor Grišin, federaatioasioiden ja aluepolitiikan valiokunnan puheenjohtaja. Hän osoittaa puoleensa olevan jälleen muita laskelmoivampi ja paremmin perillä asioiden konkreettisesta tilasta. Grišin huomauttaa, että Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen entisten neuvostotasavaltojen nykyiset rajat vahvistettiin Itsenäisten valtioiden yhteisöä perustettaessa. Hän pitää myös mahdollisena, että lakiehdotus voisi keikauttaa myös Venäjän sisäistä tasapainoa, muistuttaen salissa mainituista Suomesta kuuluneista vaatimuksista. Grisišinin mukaan Venäjä voi kyllä houkutella federaatioonsa vaikka kokonaisia valtioita, kuten Valko-Venäjän, jos se tekee maasta vauraan luonnonresurssejaan ja ihmisresurssejaan käyttämällä, mutta keskustelun aiheena oleva lakimuutos saisi Valko-Venäjänkin pikemminkin varpailleen. Grišinilläkin on kuitenkin esittää skenaario, jolla Etelä-Ossetia ja Abhasia voisivat liittyä Venäjään, ja samanlainen skenaario tulikin myöhemmin tutuksi Krimin kohdalla. Erikseen on tosin mainittava, että Grišin puhuu aineiston mukaan Pohjois-Ossetiasta, ilmeisesti epähuomiossa.

En halua sanoa, etteikö meillä olisi tänä päivänä mahdollisuutta puhua juuri Pohjois-Ossetiasta, juuri Abhasiasta. On sellainen mahdollisuus! Periaatteessa näitä valtioita on mahdollista auttaa, muun muassa meidän taholtamme, tulemaan tavallisiksi valtioiksi tunnustamalla niiden suvereniteetti kansainvälisen oikeuden mukaisesti. Sen jälkeen, kun niistä on tullut tavallisia valtioita, niillä on täysi oikeus liittyä Venäjään. Luulen, että tällä tavoin aiheutamme vähiten haittoja meille, maamme auktoriteetille ja sen asemalle kansainvälisellä kentällä.⁷¹

⁷¹ Ibid.

Kansainväliseen lakiin nojaa myös Grišinin jälkeen puhuva Juri Konev. Hänenkin mukaansa Abhasian, Etelä-Ossetian ja Transnistrian mahdollinen Venäjään liittymisen kulkee kansainvälisten lakien mukaisesti ja Venäjän omaa eheyttä vaarantamatta vain siten, että nämä alueet nostavat suvereniteettinsa ensin esille nykyisissä emämaissaan, itsenäistyvät niistä ja liittyvät vasta sitten. Konevin mukaan Venäjän ei pidä tehdä aloitetta niin, että sen seurauksena jokin toinen maa hajoaa.

Puolueiden jälkeen puheenvuoron saavat vielä sitoutumattomat edustajat. Svetlana Gorjatševa summaa, kuinka Baltia, Ukraina, Moldova ja Georgia ovat kääntyneet Venäjää vastaan aivan, kuten Zbigniew Brzezinskin teoksessa *The Grand Chessboard* esitetään – Venäjä on kuin musta aukko, joka vetää ympärilleen vihamielisen renkaan. Hän kannattaa lakimuutoksen hyväksymistä. Esitystä vastaan on puolestaan Vladimir Ryžkov, joka sanoo suoraan, että ehdotetussa laissa ei ole kyse mistään muusta, kuin naapurivaltioiden alueiden anneksoinnista, joten se tulee vain karkottamaan Venäjän naapurimaita etäämmälle Venäjästä. Lisäksi ehdotus ei noudata YK:n periaatteita valtioiden suvereniteetista, johon Ryžkov muistuttaa Venäjän voimakkaasti viitanneen, esimerkiksi, kun Yhdysvallat hyökkäsi Irakiin tai Jugoslaviaan. Ryžkov sätii Venäjää hitaasta talouskasvusta, korkeasta korruptiosta ja siitä, että se ei panosta sosiaalisectoriin, koulutukseen ja tieteeseen, vaan taantuu ja on menettänyt siksi houkuttelevuutensa. Seurauksena Ukraina, Moldova ja Georgia pakenevat kuin ruttoa Venäjän lähettäviltä.

Vielä ennen äänestystä Saveljev ja Ivantšenko pitävät puheenvuorot. Saveljev hyökkää puheenvuorossaan Yhtenäistä Venäjää vastaan kritisoiden, että presidenttiä ja hallitusta edustava puolue on siirtynyt globaalille ja ylikansalliselle tasolle päättämään asioista esimerkiksi Gazpromin kanssa ja unohtanut Venäjän. Hänen mukaansa tulee vielä päivä, jolloin jokainen edustaja vastaa siitä, kuinka nyt käyttäytyy salissa, mitä nappia painaa äänestyksessä. Venäjään liitettävissä alueissa ei hänen mukaansa ole kyse uusien kansojen haalimisesta ruokittavaksi, vaan historiallisen vastuun mukaisesti Venäjän kansalaisten puolustamisesta. Ivantšenko virkkoo melko lyhyesti, että debatissa ovat vastakkain laki ja tunteet, ja kehottaa jokaista äänestämään oman valintansa mukaan.

Lakimuutosehdotus ei mene läpi ensimmäisellä kerralla. Ehdotuksen tiimoilta käyty keskustelu on kuitenkin erittäin kuvaava ja summaa kevään 2005 tilanteen erinomaisesti. Se osoittaa jälleen, kuinka kaksi nationalistisinta puoluetta, Rodina ja LDPR, ajavat kaikkein innokkaimmin ja populistisimmin entisten neuvostotasavaltojen, niihin kuuluvien autonomioiden tai muiden mahdollisten alueiden palauttamista Moskovan alaisuuteen mielessään Venäjän imperiumin uusi tuleminen. Ilman sitä Venäjän valtiollisuus ei heidän mukaansa tule kestäämään. Kommunistit puolestaan

pyrkivät mitätöimään Neuvostoliiton hajoamisen perustuslakia ja kansainvälistä lakia rikkoneena tapahtumana. Yhtenäinen Venäjä on kaikkein pragmaattisin ja pohtii, kuinka entisiä alueita voisi palauttaa kansainvälistä lakia noudattamalla.

Merkittäväintä kuitenkin on, että konkreettinen keskustelu pyörii Etelä-Ossetian, Abhasian ja Transnistrian ympärillä. Krimiä ei mainita kertaakaan tässä yhteydessä. Yhtenäisen Venäjän edustaja Viktor Grišin kuitenkin kuvailee juuri sen skenaarion, jolla Krim liitettiin Venäjään keväällä 2014 – alue järjestää kansanäänestyksen itsenäisyydestä, itsenäistyy emämaastaan ja liittyy osaksi Venäjää. Menetelmä ei kuitenkaan tositalanteessa toiminut kansainvälisten lakien mukaisesti, eikä saanut kansainvälisen yhteisön hyväksyntää.

Huhtikuun alussa Ukraina on esillä lähinnä sekalaisissa, mutta tutuissa yhteyksissä erinäisten yksittäisissä puheenvuoroissa nousevien syytösten kohteena. Liberaalidemokraattien Jelena Afanasjevan mukaan Ukrainassa on kielletty venäläisten oppikirjojen käyttö kouluissa ja nyt vuorossa on Venäjän Mustanmeren laivaston kielttäminen, vaikka sopimus sen läsnäolosta Ukrainan vesillä on voimassa vuoteen 2017 asti. Hänen puoluetoverinsa Aleksei Mitrofanov puhuu Ukrainan liikenneministerin Jevgeni Tšervonenkon korruptiosyytteistä, joista tuore presidentti Juštšenko oli tämän vapauttanut. Sergei Ivanov on puolestaan huolissaan Donetskin alueen edustajaneuvoston puheenjohtajan pidätyksestä, joka on hänen mielestään tehty poliittisin perustein. Sen ja muiden rikkomusten vuoksi tulisi hänen mukaansa Euroopalle näyttää, millainen ryhmä Ukrainassa on nyt tullut valtaan. Sergei Sirotkin taas on huolissaan siitä, että Voitonpäivän lähestyessä Ukrainassa ollaan maksamassa veteraaneille korkeampaa eläkettä ja veteraanilisää kuin Venäjällä.

Rodinan Viktor Alksnis nostaa jälleen esiin kaasun myynnin alennushinnalla vihamielisiksi muuttuneisiin entisiin neuvostotasavaltoihin. Ukrainan kohdalla hän ei ole niin jyrkkä, koska Ukraina on kaasuputken kauttakulkumaa, mutta Latvialle ja Georgialle myönnettyä alennushintaa hän ei ymmärrä lainkaan.

Kuoroon liittyy myös kommunistien Vladimir Grišukov, joka toistaa puolueelleen tuttuja argumentteja – Ukraina on annettu pois ja se liukuu nyt kohti Natoa, mutta valtioliiton rakentaminen on jo alkanut Valko-Venäjän kanssa. Ukraina olisi hänen mukaansa kuitenkin vuorossa seuraavana.

Yhtenäisen Venäjän Andrei Samošinia huolettaa vuorostaan Lesja Ukrainkan teatterista tehty rikosilmoitus, jonka syynä on hänen mielestään se, ettei teatteri toiminut toivotulla tavalla Oranssin vallankumouksen aikana.

Tällaisten irrallisten puheenvuorojen väreilyn lomassa lähestyvä Voitonpäivä kirvoittaa LDPR:n Nikolai Kurjanovitšilta vaihteeksi ulkopoliittisen vuodatuksen, joka kertoo, missä duuman populistisen linjan näkemyksissä mennään.

Arvoisa puheenjohtaja, arvoiset kollegat! On enää tasan kuukausi jäljellä meille kaikille pyhään juhlaan – Voitonpäivään. Millaisin historiallisin, poliittisin ja taloudellisin tuloksin lähestymme tätä upeaa juhlaa? Harmikseni minun on todettava, että kaikki ne voitot, jotka kunniakkaat esi-isämme saavuttivat, on painettu historian hämäriin. Mitä meillä on tänä päivänä? Suuri Neuvostoliitto-niminen imperiumi on tuhottu. Rajoillamme levenee geopoliittinen kuilu – Georgiassa, Etelä-Ossetiassa, Abhasiassa, Ukrainassa ja nyt ilmeisesti Moldovassakin. Venäjän rajoille, mielivaltaisesti vedetyille, mukaan lukien hallinnollinen raja Kazakstanin kohdalla, nousee uusi rautaesirippu, uusi cordon sanitaire. Sitä ei voi olla näkemättä kuin sokea.

Lännestä meitä vastaan hyökkää Nato. Sen voi sanoa olevan sama sotilaallinen koalitio, jota vastaan taistelimme Suuren isänmaallisen sodan vuosina. Etelästä meille tulee laittomia maahanmuuttajia, huumeita, aseita ja rikollisia. Idässä meitä imevät veljemme kiinalaiset ja japanilaiset, joille annamme saariamme, vaikka mitään juridisia perusteita siihen ei ole.⁷²

Kurjanovitš toistaa tässä piiritysmenäläisyyden narratiivia. Entisten neuvostotasavaltojen kohdalla hän puhuu geopoliittisesta kuilusta (*geopolitičeski razlom*), joka on revennyt Neuvostoliiton hajotessa. Hän käyttää kuilun yhteydessä historiasta tuttuja käsitteitä rautaesirippu (*železnayj zanzes*) ja cordon sanitaire (*sanitarnyj kordon*). Erityisen mielenkiintoinen on Naton rinnastaminen toisen maailmansodan ja Voitonpäivän aikaiseen viholliseen, eli Natsi-Saksaan – onko tässä tapahtumassa kahden eri historian vaiheen, toisen maailmansodan ja kylmän sodan, vihollisten sulautuminen saman fasisti-käsitteen alle, jota venäläisessä narratiivissa on etenkin Ukrainan kriisin aikana käytetty ahkeraan läntisestä vastapuolesta?

Samassa istunnossa LDPR:n Aleksei Ostrovski antaa IVY-asioiden ja maanmiesyhteyksien valiokunnalle toimeksiannon liittyen Venäjän ulkoministeriön tukeen venäjänkielisille maanmiehille ulkomailla. Ostrovskin mukaan ulkoministeriö ei ole antanut minkäänlaista tukea, mistä todistaa hänen puolueensa tapaaminen Krimin venäläisten kanssa.

Vähän aikaa sitten LDPR tapasi ryhmän maanmiehiä Krimiltä. He sanoivat, että suurlähettiläämme Tšernomyrdin ei ole Krimillä käydessään kertaakaan tavannut maanmiehiämme. Minkäänlaista yhteyttä Venäjään tai Moskovaan he eivät tunne. Sama tapahtuu muissakin maissa. Ennen meillä oli varaministeri, joka piti yllä suhteita maanmiehiin, nyt virka on poistettu. Aiommeko ylittää tukea niitä kansalaisia, jotka orientoituvat Venäjään?⁷³

⁷² Duuma, 8.4.2005.

⁷³ Ibid.

Ostrovski käyttää tässä jälleen maanmiesten käsitettä. Kysymys jatkaa samalla ke-vään 2005 aineistossa esiin tullutta tulkintalinjaa, jonka mukaan Venäjä on epäonnis-tunut ulkopolitiikassaan entisen Neuvostoliiton alueella. Ostrovski pelkää, että Venä-jä menettää yhteyden maanmiehiinsä ja mitä ilmeisimmin samalla myös sen etnisen sillanpääaseman, joka Venäjällä entisissä neuvostotasavalloissa on.

Huhtikuun edetessä Ukraina nousee duumassa esiin harvakseltaan tuttujen aiheiden tiimoilta, enimmäkseen liberaalidemokraattien puheenvuoroissa. Puheenaiheita ovat vaalit Ukrainassa ja muissa entisissä neuvostotasavalloissa, veteraanit ja toisen maailmansodan tapahtumat, kaasutoimitukset ja Mustanmeren laivaston tulevaisuus. 22. huhtikuuta Yhtenäisen Venäjän Konstanin Zatulinille ja Andrei Kokošinille syn-tyy jopa pieni sanaharkka koskien sitä, tulisiko duuman tai IVY-asioiden ja maan-miesyhteyksien valiokunnan valmistella julkilausuma Ukrainan suhtautumisesta Mustanmeren laivastoon. Kokošin on kyseisen valiokunnan istuva ja Zatulin entinen puheenjohtaja. Kokošin huomauttaa, ettei Zatulin ollut paikalla, kun hänen valiokun-nalleen annettiin julkilausuma tehtäväksi, jonka se myös suoritti. Duuma äänestää Zatulinin ehdotuksesta lisätä julkilausuma päiväjärjestykseen, mutta ehdotus ääneste-tään nurin.

Samassa istunnossa otetaan myös ensimmäistä kertaa aineistossa esille Krimin ja Sevastopolin Ukrainaan liittämisen prosessi vuonna 1954. Rodinan Sergei Baburin antaa perustuslakivaliokunnalle tehtäväksi tiedustella oikeusministeriöstä sekä IVY-asioiden ja maanmiesyhteyksien valiokunnalle tehtäväksi tiedustella ulkoministeriös-tä, että milloin ja millä päätöksillä Sevastopolin kaupunki siirtyi Ukrainalle, sillä se ei hänen mukaansa kuulunut siirron kohteena olleeseen silloiseen Krimin alueeseen.

6.3 Hyväksyminen: integraatio on epäonnistunut

Toukokuussa duuma saa vieraakseen Venäjän ulkoministerin Sergei Lavrovin, joka maalaa Venäjän ulkopolitiikkaa koskevassa puheessaan hyvin Venäjän sen hetkisen ulkopoliittisen mielenmaiseman. Lavrov viittaa usein presidentin vuotuisen puhee-seen parlamentille kuvaillessaan, kuinka Venäjän geopolitiittinen sijainti, runsaat luonnonvarat ja älyllinen potentiaali voivat nostaa maan yhdeksi maailman kukoista-vimmista maista, mikä ratkaisee myös Venäjän aseman kansainvälisellä areenalla, jolla globalisaatio häivyttää sisäpolitiikan ja ulkopolitiikan välisiä rajoja. Kehyksenä on Lavrovin mukaan kilpailu houkuttelevuudella, ei menneiden vuosien vastakkain-asettelulla, mistä syystä Venäjä on ottanut suunnakseen tiivistää yhteistyötä Euroo-pan Unionin ja Aasian kanssa sekä edetä kohti WTO:n jäsenyyttä. Liberaalin ja ra-kentavan retoriikan jälkeen Lavrov muistuttaa kuitenkin kansainvälisen politiikan

raadollisuudesta, ikään kuin kääntäen esiin kolikon toisen, realistisen politiikan puolen.

*Samalla emme unohda, että globaali maailma, globalisaation olosuhteiden maailma, on kovan kilpailun maailma, jossa kukaan ei luovu mistään vapaaehtoisesti. Eikä varmasti sattumalta kansainvälinen tilanne Venäjän ympärillä ole alkanut vaikeutua juuri sen jälkeen tai juuri siinä määrin, kun maa alkoi saavuttaa sisäisen tasapainon ja nopean talouskasvun. Juuri silloin alkoivat maailmalla nostaä päätään ja ääntään ne poliittiset voimat, jotka näkevät Venäjän joko yhä perinteisenä vihollisena tai uutena epätoivottuna kilpailijana.*⁷⁴

Paradoksaalisesti Lavrov vaihtaa tyyliä juuri siihen vastakkainasettelun retoriikkaan, jonka jäämisestä historiaan hetkeä aikaisemmin oli puhunut. Lavrov jatkaa kuvailemalla, kuinka Venäjä tulee aktiivisesti kansainvälisten yhteistyöelinten, kuten YK:n ja ETYJin, kautta vaikuttamaan esimerkiksi Lähi-idän konfliktien ratkaisuun, jotta niitä ei ratkaistaisi vain Yhdysvaltain intressien mukaisesti.

Euroopan suuntaan Lavrov kertoo Venäjän tekevän ulkopoliittikkaa – jälleen Putinin puheeseen liittokokoukselle viitaten – neljän ”tiekartan” avulla. Ne ovat Venäjä-Nato-neuvosto, ETYJ, muut yhteistyöelimet sekä kahdenväliset suhteet eri maiden kanssa.

Suhteessa entisiin neuvostomaihin Lavrov vahvistaa kevään 2005 aikana duumassa havaitsemani ilmapiirin, jossa aletaan vähitellen todeta ääneen ja hyväksyä, ettei integraatio entisen Neuvostoliiton alueella ole sujunut toivotunlaisesti.

*Ja entisen Neuvostoliiton alueesta. On selvää, että olemme tuleet uuteen historialliseen vaiheeseen tämän alueen kehityksessä. Se vaatii realistista arviointia ja oikean suunnan valitsemista jatkossa. Ennen kaikkea tunnustakaamme, että entisten neuvostotasavaltojen sivistynyt avioero, jossa yritimme säilyttää mahdollisimman paljon siitä hyvästä, jota suhteissamme oli ennen, on varmaankin tullut päätökseen. Tänään tehtävänäme on rakentaa nämä suhteet ottamalla huomioon sellaisia objektiivisia realiteetteja kuin IVY-maiden kehittyminen eri tavoin, niiden ulkosuhteiden monipuolistuminen sekä kolmansien maiden ja erilaisten kansainvälisten rakenteiden kasvava kiinnostus aluetta kohtaan. - - Tänä aikana siitä ei ole tullut alueen kaikkien maiden todellisen integraation mekanismia ja tuskin tuleekaan näköpiirissä olevana aikana.*⁷⁵

⁷⁴ Duuma, 12.5.2005.

⁷⁵ Ibid.

Integraation sijaan Lavrov tyytyy kutsumaan IVY:ä poliittiseksi foorumiksi, jollaiseksi hän arvioi kaikkien entisten neuvostotasavaltojen kyseisen instituution kelpuuttavan. Integraation edistämisen energian Venäjä tulee käyttämään niiden maiden kanssa, jotka ovat siihen valmiita. Lavrov mainitsee tärkeimpinä yhteistyörakenteina valtioliiton Valko-Venäjän kanssa, Euraasian talousyhteisön sekä Kollektiivisen turvallisuusjärjestön. Yhtenäisen talousalueen muodostamiseksi hän odottaa vastausta ukrainalaisilta kollegoilta, mutta toteaa näiden tiukentaneen suhtautumistaan Venäjään muun muassa Mustanmeren laivastoon liittyvien kysymysten tiimoilta. Lavrov julistaa, jälleen Putiniin viitaten, että Venäjä ei pidätä itsellään monopoliasemaa vaikuttamiseen entisen Neuvostoliiton alueella, mutta ettei asema ole luvassa kenellekään muullekaan.

Lavrovin jälkeen puhuu FSB:n johtaja Nikolai Patrušev, joka jatkaa kovemmalla linjalla. Puhuttuaan aluksi terrorismista hän siirtyy entisen Neuvostoliiton alueen ja länsimaiden käsittelyyn.

On myös huomautettava, että yhteistyö IVY-kumppaneidemme kanssa paitsi sallii turvallisuuspalvelujen ratkaista konkreettisia tehtäviä tehokkaasti, tekee se myös kokonaisuudessaan mahdolliseksi integraatioprosessit entisen Neuvostoliiton alueella. Samaan aikaan tietyt poliittiset voimat länsimaissa käyttävät Venäjää kohtaan kylmän sodan huonoimpien perinteiden mukaisesti kaksoisstandardeja. Se ei ilmene vain terrorisminvastaisessa taistelussa, vaan koskee käytännössä kaikkia tärkeimpiä ulkoisia ja sisäisiä poliittisen, taloudellisen ja sosiaalisen elämän aspekteja Venäjällä. Muun muassa, vastustajamme pyrkii määrätietoisesti ja johdonmukaisesti heikentämään Venäjän vaikutusta IVY-alueella ja kansainvälisellä areenalla kaikkiaan. Viimeisimmät tapahtumat Georgiassa, Ukrainassa ja Kirgisiassa todistavat sen yksiselitteisesti. Suurin osa kehittyneistä maista ei halua Venäjästä vakavaa taloudellista kilpailijaa.⁷⁶

Patrušev kertoo ulkomaisten valtioiden turvallisuuspalvelujen käyttävän vaikuttamiseen ja tiedusteluun uusia menetelmiä, kuten kolmannen sektorin järjestöjä. Venäjällä tällaista on Patruševin mukaan tehty erilaisten humanitaaristen ja koulutuksellisten ohjelmien varjolla. Hän sanoo, että huhtikuussa yhdysvaltalaisen International Republican Instituten Euroopan-päämajassa Bratislavassa järjestön IVY-maiden osastojen johtajat keskustelivat samettivallankumousten jatkamisesta entisen Neuvostoliiton alueella. Patruševin mukaan järjestö on tukenut valkovenäläisiä oppositioliikkeitä viidellä miljoonalla dollarilla ja pohtii parhaillaan ukrainalaisten ”oranssien” värväämistä kouluttamaan Valko-Venäjälle.

⁷⁶ Ibid.

Lavrovin ja Patruševin puheenvuorojen jälkeen on varattu aikaa kansanedustajien kysymyksille. Liberaalidemokraattien Aleksei Ostrovski tarttuu Lavrovin kommenttiin Neuvostoliiton sivistyneen avioeron päättymisestä ja toteaa, etteivät Saakašvilin ja Juštšenkon hallinnot syntyneet Georgiaan ja Ukrainaan tuosta vain, vaan länsieurooppalaisten ja yhdysvaltalaisten avustuksella. Hän kysyy Lavrovilta, onko Venäjällä kumppaneita IVY-maiden puolueissa ja valmisteleeko Venäjä vallanvaihtoja maissa, sillä niiden nykyisetkin hallinnot vaihtuvat joskus. Lavrov vastaa, etteivät vallanvaihdot kuulu Venäjän ulkopoliittikkaan ja että Venäjä ylläpitää suhteita kaikkien laillisesti valittujen poliittisten voimien kanssa, sulkematta kuitenkaan silmiään minkään maan reaalioltilta.

Yhtenäisen Venäjän Viktor Voronin kysyy Lavrovilta, miksi Venäjä toimii muun muassa Baltiassa, Georgiassa ja Moldovassa taloudellisesti niin hampaattomasti esimerkiksi logistiikan ja energian saralla. Voroninin mukaan jos Saakašvili niin kaipaa Yhdysvaltain presidenttiä maahansa, niin tuokoon Yhdysvalloista sähköäkin tullessaan, eivät Venäjälle Georgian energia-asiat kuulu. Lavrov vastaa, että ystävällismieliset kumppanimaat voivat luottaa taloudellisiin etuihin, muiden kanssa mennään markkinoiden mukaan. Tarkoituksena ei ole rangaista ketään, vaan edistää Venäjän poliittisia intressejä.

Kysymykset jatkuvat tutuilla aiheilla – miksi Venäjän pitää sulkea sotilastuki-kohtansa Georgiassa, liittykö Georgia sen jälkeen Natoon, mitä tehdä Japanin kanssa, joka ei tunnusta toisen maailmansodan lopputulosta ja vaatii Venäjältä alueita, mikä on Venäjän suhde EU:iin. Lavrov rauhoittelee nojautuen kahdenvälisiin sopimuksiin ja YK:iin. Keskustelu ajautuu jälleen populistisille raiteille pääosin vanhojen tuttujen voimin. Ensin kommunistien Juli Kvitsinski äityy vertaamaan Venäjää jopa Saksaan Versailles’n rauhansopimuksen tai Neuvosto-Venäjään Brest-Litovskin rauhansopimuksen jälkeen. Kvitsinski kritisoi, että Venäjä ei tee mitään, vaikka EU laajenee itään ja tuo Naton perässään, sillä ne ovat kuin saman kehon kaksi jalkaa. Sittem Vladimir Žirinovski jatkaa ihmettelemällä, miksi Venäjä ei puhu Helsingin päätösasiakirjasta vaikka edes propagandatarkoituksessa, vaan ratifioi rajasopimuksia toisensa perään, jolloin toisen maailmansodan jälkeisten rajojen sijaan esimerkiksi Baltian maat palaavat vuosien 1939, 1941 tai 1945 rajoihin. Žirinovski viittaa Molotov-Ribbentrop-sopimukseen ja kysyy, kenen nimet siihen nyt tulisi – Lavrovin ja Kosatševinko? Lisäksi hän muistuttaa, että värivallankumoukset ovat Euroopan vientitavaraa aivan kuten Lokakuun vallankumouskin oli aikanaan, ja kun puhutaan jälkineuvostoliittolaisen alueen jakamisesta väärin, pitäisi muistaa, että todellisuudessa virheet syntyivät jo Venäjän imperiumin pilkkomisessa.

Žirinovskin jälkeen äänessä on Rodina-puolueen Sergei Baburin, jonka mukaan Venäjä ei ole vielä määritellyt olemassaolonsa rajoja. Baburin kuvailee, kuinka joi-

denkin arvioiden mukaan ne kulkevat Venäjän sosialistisen neuvostotasavallan rajojen mukaan, eivätkä Venäjän intressit ulotu niiden rajojen ulkopuolelle, mutta Venäjä tekisi hänestä historiallisen virheen, mikäli vapauttaisi itsensä vastuusta Venäjän imperiumin ja Neuvostoliiton alueen ihmisten kohtaloista. Hän selostaa, kuinka Molotov-Ribbentropin mitätöiminen johtaisi Klaipedan palauttamiseen Venäjälle ja Vilnan palauttamiseen Valko-Venäjälle ja vetoaa Kaliningradin kulkuyhteyksiin liittyen jälleen siihen, kuinka Baltian itsenäistyminen tapahtui perustuslain vastaisesti. Ukrainalta hän vaatii joko liittymistä euraasialaiseen talousyhteisöön tai verenimemisen lopettamista Venäjästä.

Yhtenäisen Venäjän Konstantin Kosatšev ottaa edellisiin puhujiin etäisyyttä ja haluaa korostaa, kuinka onnistunut vuosi on Venäjän ulkopoliitikassa ollut – edistystä tapahtuu EU:n kanssa sekä YK:n ja Etyjin parissa. Hän toteaa, että Yhdysvaltain suurlähetystöillä on osansa IVY-alueen tapahtumissa, mutta kehottaa ottamaan pikemminkin oppia niiden toimintatavoista kansalaisyhteiskunnan ja etenkin nuorison kanssa.

Toukokuun loppupuolella duuman ulkopoliittinen diskurssi vaikuttaa asettuneen tiukasti tuttuun uomaansa ja keskustelu käytännössä kiertää kehää. Kun duumassa käsitellään Kiinan kanssa tehtävää rajasopimusta, jossa Venäjä on luopumassa kahdesta saaresta, varoittavat monet edustajat sen avaavan oven muillekin aluevaatimuksille aina Suomesta Japaniin asti. Georgia, Ukraina ja Moldova esitetään Yhdysvaltain vasalleina, Baltian maiden kanssa hiertää venäjänkielisten asema kyseisissä maissa. Välillä käydään läpi toisen maailmansodan vaiheita ja Molotov-Ribbentropin sopimusta.

Kesäkuun kahdeksas päivä Ukrainaa koskeva keskustelu saa uutta sisältöä, kun liberaalidemokraatit ottavat kaasukiistat puheeksi. Vladimir Ovsjannikov kertoo Gazpromin laskeneen, että Ukrainassa on varastettu kahdeksan miljardia kuutiometriä kaasua lähes miljardin dollarin edestä. Hän on pahoillaan, kuinka oma naapurimaa on saattanut viedä venäläisten työn tuloksia ja uhoaa, että ”oranssit” ovat erehtyneet, jos luulevat voivansa vuosia hyväksikäyttää Venäjän antimia. Venäjän parlamentilta Ovsjannikov vaatii ankarampaa taloudellista painostusta Ukrainaa kohtaan. Nikolai Kurjanovitš jatkaa puoluetoverinsa aloittamasta aiheesta syyttäen Gennadi Zjuganovia, Dmitri Rogozinia ja Boris Nemtsovia ”oranssien” auttamisesta. Sergei Ivanov puolestaan vihjailee Venäjän hallituksen harjoittavan Ukrainaa kohtaan ystävällismielistä politiikkaa, koska enemmistöllä hallituksesta on siellä liiketoimintaa ja siellä käydään myös lomalla. Kommunistien Vladimir Grišukov tyrmää väitteet Zjuganovin osalta niin Georgian, Kirgisian kuin Ukrainankin kohdalla ja korostaa puolueensa sen sijaan varoittaneen jo aiemmin väri vallankumousten valmistelusta Moldovassa, Valko-Venäjällä ja Venäjällä.

Seuraavana päivänä LDPR:n Jelena Afanasjeva kehottaa tukemaan Gazpromin vaatimusta kaasun hintojen korotuksesta Ukrainalle. Samalla hän toteaa mielenkiintoisesti, että ”Ukraina on jo länsimaa, ja on varmaankin aika lopettaa Venäjän kiristys sillä, että maa on Venäjän rajalla”⁷⁷. Ovsjannikov kertoo Washington Postin jo lietsoneen sivuillaan hysteriaa edellispäivän varkauspuheiden vuoksi. Puhemies Boris Gryzlov suosittelee aiheen jatkamista valiokuntien kanssa, mikäli ne katsovat sen tarpeelliseksi.

On varsin yllättävää, että myöhemmin suuremmat mittasuhteet saaneet kaasu-kiistat eivät vielä tässä vaiheessa kirvoita kommentteja kuin liberaalidemokraattien edustajilta, jotka kannattavat kesäkuun edetessä siirtymistä markkinahintoihin kaasun hinnoittelussa Ukrainalle. Kritiikkiä saa myös Venäjän suurlähettiläänä Ukrainassa toimiva Viktor Tšernomyrdin.

Heinäkuussa duumassa ehditään vielä äänestää valiokunnissa työstetystä tekstistä, jolla duuma lähestyy pääministeri Mihail Fradkovia kaasuasiaan liittyen. Teksti liittyy kaasun hintaan Georgialle, Ukrainalle, Moldovalle, Virolle, Latvialle ja Liettualle sekä kaasuvelkojen perintään Georgialta, Ukrainalta ja Moldovalta. Yhtenäisen Venäjän edustaja Konstantin Zatulin ehdottaa tekstiin tarkennusta, jonka mukaan hinnankorotukset eivät koskisi Etelä-Ossetiaa, Abhasiaa ja Transnistriaa, mutta hänen puoluetoverinsa Ljubov Sliska kehottaa palaamaan asiaan tarkemmin myöhemmin – nyt on kyseessä hallituksen lähestyminen kirjeellä kaasun hinnan nostamiseksi ylipäätään. Teksti hyväksytään äänin 414-0.

6.4 Oranssi uhka

Ukrainan Oranssia vallankumousta seurasi Venäjän valtioneuvoston toisaalta pelästyminen siitä, että sama voi tapahtua Venäjällä ja toisaalta huoli siitä, siirtyvätkö entiset neuvostotasavallat ”oranssille vyöhykkeelle” länsimielisten päästessä valtaan.

Duumassa äidytään Venäjän identiteettiä koskeviin puheenvuoroihin, joissa valitellaan suuren sivilisaation romahtamista 1991 ja Venäjän kyvyttömyyttä sen koamiseen uudelleen. Etsikkoajan jälleenyhdistymiselle koetaan jo menneen lopullisesti ohi, mutta yhdistymistä Valko-Venäjän ja Ukrainan kanssa pidetään yhä mahdollisena.

Siinä missä vuonna 1994 duuman ulkopoliittinen itseruoskinta käsitteli Neuvostoliiton hajoamisen sallimista, vuonna 2005 pääpaino on siinä, että tavoiteltua integraatiota ei ole tapahtunut. Sen sijaan on muodostunut kuva Venäjän ympärille muo-

⁷⁷ Duuma 9.6.2005.

dostuneesta geopoliittisesta paineesta ja kilpailutilanteesta, jossa tulee jatkuvasti takkiin. Ensin toivotunlaisen integraation todetaan ontuvan koko entisen Neuvostoliiton alueella, sitten epäonnistuminen kielletään ja populistit pitävät raivokkaita puheenvuoroja imperiumin palauttamisesta, lopuksi tilanne hyväksytään ja ulkoministerikin myöntää Neuvostoliiton avioeron tulleen maaliin.

Venäjän todellisena vastapelurina pidetään kuitenkin Yhdysvaltoja, jonka uskotaan pyrkivän heikentämään Venäjää keinuttamalla entisten neuvostotasavaltojen poliittista tasapainoa. Toisaalta entisistä neuvostotasavalloistakin maalataan kuvaa, jossa ne ovat ikään kuin yhdistäneet voimansa keksiäkseen Venäjälle kiusaa. Esimerkiksi Moldovan nähdään pyrkivän yhdessä Ukrainan uuden hallinnon kanssa Venäjälle tärkeän Transnistrian tullisaartoon. Tätä vasten duumassa herää kysymys siitä, miksi Venäjä toimittaa IVY-maille raaka-aineita alle markkinahinnan, kun vastineeksi vain ”syljetään päin kasvoja”.

Kevään 2005 edetessä äänenpainot Yhdysvaltojen vaikutuksen torjumisesta kasvavat. Yhdysvaltojen katsotaan suorittavan Venäjän läheisyydessä erikoisoperaatioita ja käyvän uudenlaista sotaa. Pian se laajenisi Venäjän rajojen sisäpuolellekin, mutta Venäjän sisäministeriö ja presidentin hallinto eivät tee mitään. Tämän vuoksi duumassa ehdotetaan jonkinlaista lakia, joka oikeuttaisi vastatoimiin tällaisessa tilanteessa. Myös kysymys sotilastukikohtien palauttamisesta Kuubaan ja Vietnamiin nousee esille. IVY-alueella halutaan kiinnittää huomiota erityisesti siihen, ettei pääse muodostumaan venäjänvastaista akselia, johon luetellaan kuuluvaksi jo ainakin Puola, Ukraina ja Georgia.

Toisaalta duumassa katsotaan myös peiliin. Venäjän talouden sanotaan olevan useita prosentteja Ukrainan taloutta jäljessä ja korruption kukoistavan, eikä Venäjä laita rahaa sosiaaliseen sektoriin, koulutukseen tai tieteeseen, vaan taantuu. Venäjä ei ole houkutteleva, eikä voi yhdistää kansoja, ennen kuin on laittanut sisäiset asiansa kuntoon.

Krimin venäjänkielisen väestön kysymys nousee jälleen esiin, kun duumassa ilmenee huoli siitä, että Venäjä ei ole tukenut maanmiehiään tarpeeksi, ei sen paremmin Krimillä, kuin muissakaan IVY-maissa. Yhtä suuri huoli on myös Mustanmeren laivaston kohtalosta, sillä Ukraina haluaisi muuttaa laivastosta tehtyä sopimusta. Esiin nousee jälleen kysymys Krimin siirron laillisuudesta Ukrainan neuvostotasavallalle 1954, etenkin Sevastopolin osalta, joka ei hallinnollisesti kuulunut Krimiin ja jossa sijaitsee Mustanmeren laivaston tukikohta.

Krimin käsittely Oranssin vallankumouksen jälkeen on kuitenkin huomattavan vähäistä. Krimiä ei käsitellä yhtä kiivaasti kuin keväällä 1994, eikä siitä tule samantapaisten tapahtumien keskipistettä kuin Euromaidanin jälkeen. Huomion keskiössä ovat pikemminkin Transnistria, Etelä-Ossetia ja Abhasia, joista kaksi jälkimmäistä olivat

pääosassa Georgian sodassa kolme vuotta myöhemmin. Venäjä ei siis vielä 2005 kokenut lännen uhkaavan Krimin kautta Venäjää geopolittisesti siinä määrin kuin vuonna 2014. Ukrainan kohdalla päähuomio oli Kiovassa ja värvällankumouksessa osana laajempaa värvällankumousten ketjua. Georgian sota saattoi toimia vuonna 2014 myös ennakkotapauksena, joka nosti Krimin merkityksen Venäjälle korkeammalle ja laski kynnystä ryhtyä sotilasoperaatioon alemmaksi.

6.5 Keskeisiä käsitteitä

Kevään 2005 käsitteistöä leimaa värvällankumousten kuvasto, tässä tapauksessa oranssi väri. *Oranssiuden* ja *oranssin vyöhykkeen* käsitettä käytetään laajemminkin kuvaamaan Venäjän mielestä lännen johdolla venäläisvastaisiksi ja nationalistisiksi kääntyneitä entisiä neuvostotasavaltoja. Tällaisista maista katsotaan muodostuvan pian Venäjän lännestä erottava, geopolittinen *cordon sanitaire*. Slaavilaisia maita, kuten Ukrainaa ja Serbiaa, kutsutaan veljeskansojen sijaan nyt *veljesmaiksi*, joka ehkä korostaa enemmän niiden itsenäisyyttä. Kielteisissä yhteyksissä entiset neuvostotasavallat, jotka esimerkiksi saavat ostaa Venäjältä energiaa alle markkinahinnan, ovat *vapaamatkustajia* tai *parasiitteja*.

Taulukko 3. Keskeisiä käsitteitä 2005

<i>Veljesmaat</i>	<i>Oranssi vyöhyke</i>
	<i>Oranssius</i>
	<i>Vapaamatkustajat</i>
	<i>Parasiitit</i>
	<i>Cordon sanitaire</i>

7. Ukraina ja Krim duumassa keväällä 2014

Keväällä 2014 Ukrainassa elettiin Euromaidan-mielenosoitusten kliimaksia ja Ukrainan kriisin eskaloitumisen tärkeintä ajanjaksoa. Viktor Janukovitš tuli jälleen kerran syrjäytetyksi Kiovan Itsenäisyyden aukion kautta. Venäjä päätti toimia Krimin suhteen anneksoimalla sen sotilasoperaatiolla ja kansanäänestyksellä Venäjään liittymisestä.

Kriisi puhkesi odottamatta, sillä Ukraina oli pikemminkin vaipumassa poliittiseen apatiaan - kansalaiset olivat väsyneitä politiikan ja talouden pyöroöviin eliitin keskuudessa⁷⁸. Vanha turhautuminen kyti kuitenkin edelleen pinnan alla, eikä tapahtumien eskaloituminen vaikuta jälkeenkään niin yllättävältä. Sytykkeenä kriisille ja samalla Janukovitšin kompastuskivenä oli tilanne, jossa Ukrainalle tarjottiin kahta kilpailevaa kansainvälistä sopimusta. Euroopan unioni tarjosi assosiaatiosopimusta ja Venäjä paikkaa Euraasian tulliliitossa. Venäjän tarjous sisälsi myös edullisia raaka-aineita. Janukovitšille itse vuosia kestävä sopimusprosessi oli sikäli hyödyllinen, että hän kykeni pitämään sekä Venäjän että EU:n kädenmitan päässä hyödyntäen kummankin hyviä puolia. Sopimuksessa oli kuitenkin myös puolia, jotka oli sovittettava Ukrainan perustuslakiin ja WTO:n sääntöihin.

Ratkaisevan päätöksen hetkellä Donetskista kotoisin oleva presidentti kallistui EU:n assosiaatiosopimuksen puoleen. Venäjä korotti panoksia ja tarjosi 15 miljardin dollarin lainaa ja kolmanneksen alennuksia kaasun hintaan, mikäli Ukraina valitsisi tulliliiton. Niin ukrainalaisten kuin länsimaiden yllätykseksi Janukovitš perääntyi viime metreillä EU:n sopimuksesta. Venäjän panostus ja painostus Ukrainaa kohtaan kertovat siitä, kuinka tärkeää Ukraina oli saada tulliliittoon. Janukovitšin äkkikäänös Venäjän puoleen herätti ukrainalaiset apatiasta ja keräsi Kiovan kaduille suurimmat mielenosoitukset sitten Oranssin vallankumouksen. Mielenosoitukset muuttuivat vuoden vaihtuessa verenvuodatukseksi ja Janukovitš pakeni lopulta Venäjälle. Itä-Ukrainassa järjestetyt vallankumoukset johtivat Venäjän tukemien separatistialueiden syntyyn ja sodan syttymiseen. Krimin Venäjä miehitti suoraan sotilasoperaatiolla, jossa käytettiin tunnuksettomia sotilaita. Miehitysoloissa järjestetyn kansanäänestyksen kautta Krim liitettiin hyvin nopeasti Venäjän federaatioon kansainvälisten lakien vastaisesti.

Keväällä 2014 duumassa istui moskovalaisten mellakoiden 2011 melskeessä valittu kuudes kokoonpano. Yhtenäinen Venäjä dominoi yhä 238 edustajalla, muut puolueet olivat Venäjän federaation kommunistinen puolue (92 paikkaa), Oikeudenmukainen Venäjä (64 paikkaa) ja LDPR (56 paikkaa). Ukrainaa käsiteltiin ennätysellisen paljon – 41 istunnossa. Krimin käsittely kiihtyi aivan uudelle tasolle, niemi-maa oli esillä jopa 34 istunnossa. Vertailun vuoksi, syksyllä 2013 Ukrainaa oli käsitelty 14 ja Krimiä kolmessa istunnossa. Krimin kohdalla lukua selittää osaltaan se valtaisa lainsäädäntäprosessi, joka anneksoinnista ja Venäjän federaatioon integroimisesta seurasi.

⁷⁸ Menon, Rajan. Rumer, Eugen. Conflict in Ukraine. The Unwinding of the Post-Cold War Order. Massachussetts Institute of Technology 2015.

Kevään 2014 aineistosta nousee esiin voimakas geopolitiikkadiskurssin vahvistuminen, jota historia- ja maanmiesdiskurssit tukevat. Integraatiodiskurssiin ilmestyy uusi patrioottisen rakentamisen vaihe, joka on luonteeltaan pessimistisen realismin sijaan messianistisen ideologinen.

7.1 Taistelukutsu

Tapahtumat Maidanilla nousevat duumassa puheenaiheeksi varsinaisesti vasta tammikuun lopulla, 21. päivä. Puhemies Sergei Naryškin ottaa istunnon alussa Ukrainan tilanteen puheeksi ja ehdottaa sen ottamista tarkempaan käsittelyyn, käyttäen kevään 2005 aineistosta tuttua veljesmaan käsitettä.

Hyvät kollegat, ennen kuin menemme edustajien puheenvuoroihin, haluaisin sanoa pari sanaa. Seuraamme kaikki huolestuneina tilanteen kehittymistä Ukrainassa ja näemme, että mielenosoitusten ja yhteenottojen seurauksena olosuhteet ovat kärjistyneet – uhreja on tullut niin mielenosoittajien kuin järjestyksenvalvojen puolella. Tekee kipeää seurata, kuinka sisäisen konfliktin aalto on täyttänyt veljesmaamme. Meidän on mielestämme käsiteltävä tilannetta, emme voi vain katsella sivusta. Ehdotankin, että valiokunta valmistelee aiheesta paperit ja jos neuvosto sallii, otamme asian käsittelyyn istunnossa.⁷⁹

Myöhemmin samassa istunnossa Žirinovski pitää tapansa mukaisesti räiskyvän puheenvuoron, jossa hän kutsuu tapahtumia Kioassa jo sisällissodaksi. Samalla hän osoittaa mielenkiintoisen kritiikin duuman valiokuntarakennetta kohtaan.

Ukrainassa on sisällissota ja me annamme hipihiljaa tehtäväksi, että ehkä valiokunta valmistelisi jotakin... Meillä on kaksi valiokuntaa, mutta en ymmärrä, kuinka Ukrainaa tulisi käsitellä: maan sisäiset asiat kuuluvat IVY-asioiden valiokunnalle, mutta ulkomaisten, läntisten voimien sekaantuminen kuuluu kansainvälisten asioiden valiokunnalle. Olisi jo aika yhdistää ne yhdeksi valiokunnaksi, kaikkihan ne ovat kansainvälisiä asioita!⁸⁰

Maidan näkyy duumassa myös sisäpoliittisessa keskustelussa. Oikeudenmukainen Venäjä ehdottaa, että syksyn 2016 vaalit siirrettäisiin syyskuulta marraskuulle, sillä muuten kampanja-aika osuu kesälomakauteen ja äänestyspäivä keskelle maaseudun syyskiireitä. Puolue pelkää äänestysaktiivisuuden jäävän alhaiseksi, jolloin vallan

⁷⁹ Duma 21.1.2014.

⁸⁰ Ibid.

legitimiteettiä kärsii, minkä seurauksista Ukrainan tilanne toimii heistä varoittavana esimerkkinä.

Nämä ovat kuitenkin vielä vain kevyttä väreilyä verrattuna siihen, millaista retoriikkaa duumassa on luvassa. Seuraavana päivänä liberaalidemokraatit päästävät veribaliikkansa valloilleen, kun duuma alkaa valmistella Ukrainan tilanteesta julkilausumaa. Ensimmäisenä aloittaa Roman Hudjakov, jonka mukaan Venäjän veljesmaa on ajautunut sisällissodan partaalle, kun ”oransistit, *bandalalaiset (banderovtsy)* ja muut radikaalit elementit” ovat aloittaneet uusia pogromeja. Takapiruna toimivat Hudjakovin mukaan länsimaat sen vuoksi, että Janukovitš päätti viime hetkellä olla allekirjoittamatta assosiaatiosopimusta EU:n kanssa.

*Pakkosopimuksen allekirjoittaminen yksinkertaisesti epäonnistui, länsi epäonnistui yrityksessään vetää Ukraina vaikutuspiiriinsä, repiä irti tärkein pala entistä Neuvostoliittoa – ja niinpä Ukrainan pääkaupungissa järjestetään nyt valtaisia pogromeja! Mutta, hyvät kollegat, Ukrainan tilanne on vain yksi lenkki ketjussa, jonka tarkoituksena on tuhota entinen Neuvostoliitto ja estää Venäjää nousemasta.*⁸¹

Hudjakovin näkemys jatkaa piiritysmenäliteettia ja sitä geopolitiikkaa tulkintaa, jossa länsi nähdään vihollisena, joka pyrkii heikentämään ja hajottamaan Venäjän. Ukraina on tärkeä osa sitä samaa itäisyyttä, johon Hudjakov Venäjän asemoi. Hudjakovin jälkeen hänen puoluetoverinsa Mihail Degtjarjov jatkaa LDPR:n perinteisellä populistisen linjan kuvastolla ja intoutuu maalailemaan sivilisaatioiden välistä rajaa.

Ukraina on tänään Venäjälle kuin Kosovo Serbialle, se on omaperäisen sivilisaatiomme kehto – ei eurooppalaisen, eikä aasialaisen, vaan euraasialaisen. Me, Venäjä, emme sekaannu Ukrainassa käynnissä olevaan konfliktiin, emme järjestä provokaatioita, me luotamme kriisin rauhoittamisen Ukrainan kansan omiin käsiin.

Mitä muuta kuin pilaantunutta anjovista Baltiasta sekä sodomistisia avioliittoja voi euroatlantilainen sivilisaatio tarjota tänä päivänä maailmalle, minkä johtoajatuksen? Avoimet rajatko? Ei selvästikään, esimerkiksi Britannia sulkee rajansa bulgarialaisilta ja romanialaisilta. Vahvan talouden? Joissakin maissa kyllä, muissa maissa vain tuhotun teollisuuden ja riutumista... Mukavan ja kauniin euroatlanttisen sivilisaation on vallannut aggressiivinen ja epäkompetentti vähemmistö. -- Ennen niin suurta Itävaltaa, joka antoi maailmalle Mozartin, edustaa Euroviisuissa jokin sukupuoleton peto, en edes osaa sanoa, onko se ruma nainen vai ruma mies...

⁸¹ Duuma 22.1.2014.

*Vaikka tämän satanistisen maailmanjärjestyksen levittäminen on johtanut yhteenottoihin, muun muassa Ukrainassa.*⁸²

Degtjarjov tarttuu tässä venäläistä ja läntistä, euraasialaista ja euroatlanttista, sivilisaatiota erottaviin tekijöihin lännen toiseuden ja epäpuhtauden kautta. Pilaantunut anjovis, sodomia, avointen rajojen politiikka, teollisuuden siirtyminen halvemman työvoiman maihin – listalla on hyvin konservatiivisia näkökantoja, joita nostetaan myös eurooppalaisessa yhteiskunnallisessa keskustelussa.

Julkilausuman projektin esittelee IVY-asioiden, euraasialaisen integraation ja maanmiesyhteyksien valiokunnan puheenjohtaja, LDPR:n Leonid Slutski. Erotukse-
na keväiden 1994 ja 2005 aineistoihin valiokunnan nimeen on nyt lisätty *eurasialainen integraatio*. Slutski on huolissaan, että tilanne johtaa vielä Ukrainan hajoami-
seen ja kritisoi länttä, joka rahoittaa hänen mukaansa vapaaehtoisjärjestöjen kautta konfliktin kiihtymistä. Slutski tiivistää puheenvuorossaan erinomaisesti sen asetel-
man, joka Venäjän näkökulmasta Ukrainan ympärille oli muodostunut. Taustoitus
haetaan jälleen historiasta, epätoivottuna kehityksenä on lännen johtama yksinapai-
nen maailma ja toivottuna kehityksenä Euraasian talousunionin vahvistuminen.

Me ymmärrämme hyvin tämän tilanteen syyt: meidän niin kutsutuille strategisille ystävillemme Ukrainan osallistuminen tai osallistumatta jättäminen euraasialaisiin projekteihin, alkaen Tulliliitosta, on omalla tavallaan totuuden hetki, joka osoittaa, onnistuuko heidän rakentaa 2000-luvulla tälle planeetalle yksinapainen maailma, vai kasvaako entisen Neuvostoliiton alueelle uusi vakavasti otettava ja vahva voimakeskus, jonka nimi on Euraasian talousunioni.

Juhlimme tänä vuonna yhdessä Ukrainan kansan suuren pojan, Taras Grigorjevitš Sevtšenkon 200-vuotispäivää. Viime viikolla juhlimme Perejaslavin sopimuksen 360-vuotispäivää. – Tiedämme, että Zemski sobor kokoontui kahdesti pohtimaan hetmanni Bogdan Hmelnitskyn ehdotusta ja silloin tehtiin silloiselle Venäjälle ei niin helppo, mutta täysin oikea ratkaisu.

Haluamme tänään sanoa päättäväisen ”ein” niille läntisille poliitikoille, jotka sekaantuvat Ukrainan asioihin ja kehottaa heitä lopettamaan välittömästi konfliktin eskaloimisen!

Haluamme kehottaa Ukrainan oppositiovoimia palaamaan välittömästi perustuslain piiriin ja ryhtymään rakentamaan dialogiin laillisten vallan instituutioiden kanssa!

⁸² Ibid.

*Haluamme kehottaa koko Ukrainan kansaa, Venäjän Federaation kansan veljeskansaa, osoittamaan historiallista viisautta itsenäisen Ukrainan vakaan ja rauhanomaisen tulevaisuuden puolesta!*⁸³

Huomionarvoista on, kuinka juuri tässä hetkessä Slutski ottaa esille Moskovan tsaarin Alekseihin ja kasakkahetmannin Bogdan Hmelnitskin vuonna 1654 solmiman Perejaslavin sopimuksen, jossa Puola-Liettuaa vastaan kapinoineet kasakat liittoutuivat Moskovan kanssa. Tästä sopimuksesta lasketaan Venäjän ja Ukrainan historiallinen valtionyhteys alkaneeksi. Lienee kuitenkin historian ivaa, että sopimus oli epäsymmetrinen ja siinä oli sekä kaksipuolisen sopimuksen että yksipuolisen hallitsijalle alistumisen piirteitä⁸⁴, sillä duumahan vaikutti tähtäävän jo vuonna 1994 juuri tämänkaltaiseen integraatioon. Alkuperäiset sopimustekstit ovat kuitenkin hävinneet ja sekä Venäjällä että Ukrainalla on sopimuksen sisällöstä omat tulkintansa.

Seuraa kiihkeää keskustelua, jossa edustajat vuoron perään esittävät kysymyksiä ja kommentteja Slutskille. Edustajat innostuvat julistamaan suoranaisia kutsuhuutoja taisteluun Ukrainan puolesta länttä vastaan.

Yhtenäisen Venäjän Viktor Vodolatski kritisoi, että jos Venäjällä olisi oikeasti järjestetty Perejaslavin sopimuksen vuosipäivänä 18. tammikuuta kunnollisia tapahtumia, olisi sillä voinut olla vaikutusta, mutta käytännössä kaikki olivat hiljaa. Vodolatski julistaa, että kyseisestä päivästä voisi tehdä Venäjän ja Ukrainan valtioiden yhteisen juhlapäivän. Slutski vastaa, etteivät ukrainalaiset poliitikot voi tällä hetkellä irrottautua kotimaansa tilanteesta, mutta että sopimuksen tiimoilta järjestetään varmasti vielä myöhemmin tilaisuuksia.

Kommunistien Vladimir Kašin ehdottaa, että Ukrainan sisäisiin asioihin sekaantuvien maiden suurlähetystöjen edessä järjestettäisiin monta päivää kestäviä mielenosoituksia. Slutski toppuuttelee, ettei Venäjän voi sortua samalle tasolle Maidanin mielenosoittajien kanssa. Aineistoon on merkitty useaan kohtaan, että salissa metelöidään. Metelin keskellä Slutski julistaa olevansa varma että duuma voi hyödyntää kontaktejaan ukrainalaisiin kansanedustajiin ja yhdessä osoittaa historiallista viisautta Ukrainan kansan intressien puolesta.

Liberaalidemokraattien Dmitri Saveljev kysyy Slutskilta, mitä hän neuvoisi nyt Ukrainan presidenttiä Viktor Janukovitšia tekemään. Slutski suosittelee vakavaa dialogia opposition kanssa.

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Remy, Johannes. Ukrainan historia. Gaudeamus 2015

*Jos mellakat eivät lopu, niin uhrien, verenvuodatuksen ja maan hajoamisen välttämiseksi on toimittava päättäväisesti – mitä se tarkoittaakaan, luulen että Ukrainan presidentti löytää oikean ratkaisun ja tekee päätöksen varmaankin näinä päivinä, mikäli siihen on tarve.*⁸⁵

Kommunistien Ivan Nikitšuk pohtii, onko duuman julkilausumalla tarpeeksi vaikutusta. Hän korostaa kommentissaan Ukrainan merkitystä Venäjän historiassa.

*Eikö teistäkin vaikuta siltä, että sen täytyy olla ankarampi, että meidän on yksiselitteisesti ilmoitettava, että Ukraina ei ole mikä tahansa alue, vaan maa, josta Venäjän valtio lähti, että Kiova on venäläisten kaupunkien äiti, ettemme voi sallia, että Ukrainan kansa lähtee johonkin luotamme, meidän on elettävä yhtenä perheenä Perejaslavin sopimuksen mukaisesti! Meidän on korostettava, että Ukrainan alue käsittää maita, jotka eivät koskaan ole kuuluneet Ukrainalle, vaan ovat aidosti venäläisiä...*⁸⁶

Edustajien kannanottojen kiihtyessä Slutskin on jo ryhdyttävä rauhoittelemaan ja painottamaan kovan kielenkäytön sijaan kultaista keskitietä julkilausuman sisällössä. Hänen mukaansa duuman ei ole tarkoitus opettaa ketään, vaikka kaikki tietävätkin Kiovan merkityksen Venäjän synnylle. Puhemies Naryškin yrittää tuoda keskusteluun järjestystä ja pyytää jokaiselta puolueelta selvän kannan tilanteeseen.

Ensimmäisenä puhuu kommunistien puheenjohtaja Gennadi Zjuganov, joka antautuu hänkin päätöksen vietäväksi. Hän korostaa, kuinka ukrainalaiset vasemmistopuolueet ovat aina harjoittaneet Venäjää suosivaa politiikkaa ja pitää Maidania klassisena värvallankumouksena, jossa laillista valtaa provosoidaan väkivaltaan asti ja raahataan sitten johtajat Haagiin tuomiolle. Esimerkkinä tästä hän pitää Jugoslavian hajoamista ja Slobodan Miloševićin kohtaloa, joiden jatkoksi Haagissa tukehdutetaan parhaillaan Ratko Mladićia.

*Olemme fasismia, väkivaltaa, ekstremismia ja sotaa vastaan, etenkin kun sodan liekit leimuavat aivan lähellämme Kiovassa – joka on venäläisten kaupunkien äiti. Kun Kiova kimalteli kultaisine kupoleineen, häviten ainoastaan Konstantinopolille, oli Berliini vielä vain pikkukylä, Pariisin kehitys oli heikkoa, eikä Amerikkaa ollut vielä kartalla. Kiova ja Ukraina ovat meille historiallinen isänmaa, emmekä siksi voi pysyä sivussa siitä, mitä siellä tapahtuu. Tämä on klassinen värvallankumous, väkivallalla ja vandalismilla kyllästetty, ja meidän on ymmärrettävä tarkkaan, että ellemme tee tarvittavia johtopäätöksiä, tämä on meidänkin tulevaisuuttamme.*⁸⁷

⁸⁵ Duma 22.1.2014.

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ Ibid.

Zjuganovin jälkeen puhuu liberaalidemokraattien Žirinovski, joka väläyttää yllättäen kolikon kääntöpuolta. Kovimpana räiväsuuna tunnettu Žirinovski aloittaakin valtaisan itseruoskinnan ikään kuin tukahduttaakseen salissa syntyneen kansallismielisen huuman kokonaan. Hän pohtii kiivaasti, miksi Venäjän piti aikoinaan pilkkoa Eurooppaa, kuten Puolaa ja Liettuaa osiin, miksi piti valloittaa Georgia ja miksi yhdistyä ukrainalaisten kasakoiden kanssa, kun seurauksena kaikista on vain tullut Venäjän vihollisia. Žirinovskin mukaan Venäjän olisi tullut suunnata etelään, jolloin ei olisi ollut Turkkiä eikä puolta Iranista, ja Afganistanissakin olisi ollut rauhallista. Žirinovski ihmettelee myös, miksi duumassa julistetaan nyt niin kovasti yhdessä olemista Ukrainan kanssa, kun eivät he, uusi sukupolvi, enää sitä halua, eivätkä edes hädin tuskin muista, kuka oli Lenin.

Me kirjoitamme nyt uutta historian oppikirjaa ja meidän on osattava tehdä historiasta johtopäätökset: ei pidä enää yhdistää meihin ketään, sitten meidän on helpompi ja yksinkertaisempi olla, ei tarvitse auttaa ketään! Nyt pelataan tällaista: ”Oletteko Moskovan vai Brysselin kanssa? Katsokaa mitä Moskovassa tapahtuu Tšrezvytšainojen proisšestvije -ohjelmassa: tapetaan... tapetaan... huumeita... Haluatteko olla yhdessä tällaisen maan kanssa? Brysselissä ja koko Euroopassa taas on rauhallista!”⁸⁸

Žirinovskin yllättävän itseruoskinnan voinee tulkita jatkavan sitä itsekritiikin linjaa, joka aiemmin on tullut esille keskusteltaessa siitä, millaista ulkopoliittikkaa entisiä neuvostotasavaltoja kohtaan Venäjän tulisi harjoittaa. Se on häivähdys sitä realismia, joka voisi ehkä johtaakin rakentavampiin ulkosuhteisiin. Se on ikään kuin jossakin taustalla oleva vaihtoehtoinen diskurssi, joka useimmiten kuitenkin jätetään laskelmoivan tai populistisen diskurssin jalkoihin.

Yhtenäisen Venäjän puolesta puhuu Oleg Lebedev, joka johtaa myös Venäjän ja Ukrainan parlamenttienvälistä ryhmää. Lebedev painottaa, kuinka ukrainalaiset rauhanomaisiksi kutsutut opiskelijat ovat tulleet maan länsiosista asti, kypärin ja mailoin väkivaltaan valmistautuneena, Maidanille, jolla televisiokamerat ovat todistaneet olevan niin EU:n kuin Yhdysvaltainkin korkean tason poliitikkoja paikan päällä. Venäläiset ja ukrainalaiset ovat Lebedevin mukaan yhtä kansaa, joka ei juhli Perejaslavin sopimuksen vuosipäivää vain historiallisena tapahtumana, vaan koko 360-vuotisen yhdessäolon johdosta. Hän on huolissaan, että Ukraina on vaarassa ajautua

⁸⁸ Ibid.

sisällissotaan ja hajota sen seurauksena Jugoslavian tavoin, mutta vannoo vahvasti, ettei Venäjä tule puuttumaan tapahtumiin.

*Me emme voi sallia hajoamista, muttemme voi myöskään sekaantua suvereenin valtion sisäisiin asioihin, kuten presidentti Vladimir Vladimirovitš Putin on jo useasti sanonut eri areenoilla vastatessaan kysymyksiin Ukrainan tilanteesta. Hän on usean kerran sanonut, että Ukrainan kansan, presidentin ja parlamentin mielipide ja päätös ovat Ukrainan kansan, hallituksen ja johdon suvereeni oikeus. Vain Ukrainan kansa voi tehdä sellaisia päätöksiä, minkäänlaista sekaantumista ei Venäjän suunnalta tule. Emme osoita sitä vain sanoin, vaan myös teoin – me emme sekaannu Ukrainan sisäisiin asioihin.*⁸⁹

Oikeudenmukaisen Venäjän puolesta puhuu Tatjana Moskalkova. Hän kertoo puolueensa kannattavan Leonid Slutskin esitystä julkilausumaksi ja kehuu, kuinka IVY-asioiden kysymykset on nostettu duumassa nyt aivan uudelle tasolle. Moskalkova kehuu myös julkilausumaa kuvaillen, kuinka jokainen sen teesi soi kuin kirkonkello niin Ukrainassa kuin lännessäkin. Sen myötä duuma pysäyttää lännen sekä kehottaa Ukrainan oppositiota dialogiin ja kansaa viisauteen – hysteria, väkivalta ja provokaatiot kun alkoivat Moskalkovan mukaan sen jälkeen, kun Venäjän ja Ukrainan taloussuhteet olivat kehittymässä uudelle tasolle. Tällä hän viittaa mitä ilmeisimmin sopimukseen, jota Venäjän tarjosi Ukrainalle EU-assosiaatiosopimuksen tilalle. Moskalkova nostaa esiin myös kieli- ja kansalaisuuskysymykset käyttäen maanmiehen käsitettä.

*Mitä haluaisin vielä sanoa julkilausuman ulkopuolelta? On välttämätöntä puhua maanmiehistämme. Ukrainassa asuu satoja tuhansia kansalaisia, joilla on Venäjän passi, yli 60 prosenttia puhuu venäjää ja vain venäjää, se on heidän äidinkieltensä. Periaatteessa koko Ukraina puhuu ja ajattelee venäjäksi. Nyt meidän on pohdittava eri skenaarioita, jotka saattavat Ukrainassa toteutua, ja mahdollisia toimia maanmiestemme puolustamiseksi. Ehkäpä nyt on tullut aika palata kysymykseen helpotetusta prosessista Venäjän kansalaisuuden saamiseksi Ukrainan kansalaisille, jotka muuttavat Venäjälle vakituisesti.*⁹⁰

Suuri kuva tulee tammikuun 22. päivän keskustelussa selväksi. Ukrainassa on käynnissä lännen, etenkin Yhdysvaltojen, masinoima väri vallankumous. Tällä kertaa väri vallankumous on lietsottu maahan, joka on koko nykyisen Venäjän alkukoti, jos-

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Ibid.

sa merkittävä osa väestöstä on venäläisiä ja jonka maa-alueesta osa ei oikeasti edes kuuluisi sille. Kaiken lisäksi kyseessä ovat Euraasian talousunionin – Venäjän kauan kaipaaman jälkineuvostoliittolaisen integraation – kohtalonhetket. Siinä missä kansallisromanttinen paatos on tähän asti kuulunut enimmäkseen liberaalidemokraattien populistisiin puheenvuoroihin, vallitsee duumassa nyt hyvin kiihkeä taisteluhenki ja konsensus tilanteesta läpi koko puoluekentän. Ratkaisuna nähdään Venäjän ja Ukrainan yhteyden vahvistaminen vastaisuudessa.

Julkilausuma asetetaan äänestykseen ja menee läpi äänin 388-0.

Keskustelu roihahtaa liekkeihin jälleen kuukautta myöhemmin. Helmikuun 25. päivän istunto alkaa edustajien puheenvuoroilla, joissa otetaan voimakkaasti kantaa tapahtumiin Kiovassa.

Ensimmäisenä puheenvuorossa on kommunistien puheenjohtaja Gennadi Zjuganov, joka kutsuu Ukrainan tilannetta poliittiseksi Tšernobyliksi. Hänen mukaansa Ukrainassa on kyseessä niiden voimien revanssi, jotka kärsivät tappion Suuressa isänmaallisessa sodassa. Venäjä ei voi enää seurata tilannetta sivusta, vaan koska puolet ukrainalaisista on venäjänkielisiä, on Zjuganovin mielestä maanmiehiä puolustettava kaikin mahdollisin tavoin. Janukovitš puolestaan on kokemassa Saddam Husseinin, Hosni Mubarakin ja Muammar Gaddafin kohtalon. Kaiken lisäksi kaikki tämä tapahtuu 70. voitonpäivän lähestyessä seuraavana vuonna. Zjuganov kertoo oman isänsäkin olleen taistelemassa Odessassa ja Sevastopolissa.

Kaikki muistuttaa jo Naton protektoraattia, Naton, joka on ottanut tavoitteekseen Ukrainan repimisen Venäjältä hinnalla millä hyvänsä, kansojemme riitauttamisen ja joukkojensa tuomisen Harkovaan. Se on vain sadan kilometrin päässä legendaarisesta Prohorovkan aukeasta, jota isämme ja isoisämme puolustivat katkaisten fasistisen pedon selkärangan Orlovskissa ja Kurskissa.. – Kukaan ei aio sekaantua sisäisiin asioihin, mutta meidän on puolustettava maanmiehiämme, kansalaisiamme sekä kansallisia ja valtiollisia intressejämme kaikin maailmassa tunnetuin keinoin! – Venäjän on taattava kansalaistemme ja meille pyhien asioiden turvallisuus, ja meidän on sanottava suoraan: missään olosuhteissa banderalaisuus ei tule hallitsemaan Krimillä ja Sevastopolissa, ei missään olosuhteissa!⁹¹

Zjuganovin puheenvuoro palkitaan aplodeilla.

Zjuganovin jälkeen puhuu liberaalidemokraattien Konstantin Lugovoi. Hän haluaa muistuttaa kommunisteille, että tämän päivän Ukraina on muotoutunut Neuvostoliiton myötä, seurauksena Krimin siirtämisestä Ukrainan neuvostotasavallalle ja

⁹¹ Duuma 25.2.2014.

Neuvostoliiton hajoamisesta. Niinpä nyt niitetään sitä, mitä neuvostovalta kylvi ja sama voi odottaa Venäjääkin, mikäli tarvittaviin toimenpiteisiin ei ryhdytä.

Maidanin tapahtumat aiheuttavat selvästi duumassa hermostuneisuutta siitä, voiko sama tapahtua Venäjälläkin. Yhtenäistä Venäjää edustavan Vladimir Vasiljevin mukaan ei. Ukrainassa on hänen mukaansa kyse siitä, että presidentti ei täyttänyt tehtäväänsä.

Ihmiset kyselevät nyt, mitä siellä tapahtuu ja onko sellainen mahdollista meillä. Meillä se ei ole mahdollista. Meillä on toisenlainen presidentti. Ja yhteiskunta on toisenlainen, poliittiset voimat ovat toisenlaisia.⁹²

Myös Oikeudenmukaisen Venäjän puheenjohtaja Sergei Mironov kohdistaa kritiikkinsä Janukovitšiin haukkuen tätä ankarasti muun muassa petturiksi, joka on pettänyt sekä Ukrainan kansan että koko slaavilaisen maailman. Hän korostaa Ukrainassa asuvan seitsemän miljoonaa venäläistä, joilta viedään koulut ja joiden äidinkieltä sorretaan, ehdottaen toimia Venäjän kansallisten intressien ja maanmiesten puolustamiseksi. Toimenpiteiksi hän ehdottaa Venäjän kansalaisuuden myöntämistä kaikille halukkaille ukrainalaisille ja Ukrainan turvallisuuspalvelu Berkutin joukkojen palkkaamista Venäjän sisäministeriön palvelukseen. Mironovin mukaan pian alkaisi ajojahti, jossa Berkutin väkeä tapetaan ja perheitä etsitään.

Ja mikä tärkeintä, kaikille tervehenkisille on sanottava: tietysti me haluamme, ideaalitapauksessa, Ukrainan alueellista eheyttä – itsenäisen, vahvan, veljellisen slaavivaltion – ja suokoon Luoja, että 25. toukokuuta pidetään vaalit ja valitaan paikkansa täyttävä presidentti. Ehkä sitten tämä verinen puro tyrehtyy, eikä kasva joeksi tai valtamereksi, mutta jos tilanne kehittyy toisin... Haluan sanoa absoluuttisen selvästi: meidän on vastattava heistä, jotka laskevat Venäjän varaan, heistä, joilla ei ole enää ketään, kehen luottaa, sillä omaan valtaansa, joka osoitti petturuutta, voimattomuutta, kyvyttömyyttä, hei eivät voi enää luottaa. Siksi, rakkaat kollegat, kun tänään juhlimme voittoa olympialaisissa, olemme koko sielustamme huolissamme ukrainalaisveljistämme, veljes-Ukrainasta.⁹³

Kommentit Ukrainan tilanteeseen liittyen jatkuvat maanmiesten puolustamisen ja passien myöntämisen ympärillä. Žirinovski kiteyttää vielä koko passien myöntämisen idean:

⁹² Ibid.

⁹³ Ibid.

*On jaettava nopeasti passit, voimme vuoden loppuun mennessä myöntää kaikki tarvittavat passit ja silloin saamme oikeuden puolustaa Venäjän federaation kansalaisia, jotka asuvat väliaikaisesti tai pysyvästi Ukrainassa.*⁹⁴

Seuraavana päivänä IVY-asioiden, Euraasian integraation ja maanmiesyhteyksien valiokunnan puheenjohtaja, liberaalidemokraattien Leonid Slutski piirtää puheenvuorossaan koko Venäjän geopoliittisen näkökulman Ukrainan tilanteeseen erittäin kompaktisti. Slutski kertoo aluksi palanneensa juuri edellisyydenä Krimiltä, jossa hän kävi venäläisdelegaation kanssa tapaamassa maanmiehiä. Delegaatio oli vierailut Sevastopolissa ja Simferopolissa ja luvannut siellä Venäjän seisovan maanmiesiensä ja Ukrainan veljeskansan tukena, tapahtui mitä tahansa. Sen jälkeen Slutski luettelee Ukrainan parlamentin säätämiä asetuksia ja lakeja, jotka ovat koskeneet Ukrainan kommunistisen puolueen ja Alueiden puolueen kieltämistä, neuvostomiehistyksen jälkien kitkemistä ja lustraatiota, separatismia lisäämistä Ukrainan rikoslakiin, ennenaikaisia parlamenttivaaleja sekä alueellisen kielen aseman poistamista venäjän kieleltä.

Tämän jälkeen Slutski kuvailee Zbigniew Brzezinskiä siteeraten, millainen merkitys juuri Ukrainalla on Venäjän ja Yhdysvaltain välisessä geopoliittisessa pelissä, jossa Yhdysvallat pyrkii ehkäisemään Neuvostoliiton paluuta. Tavoitteena ja Venäjän uhkakuvana on hänen mukaansa venäläisten assimilointi ukrainalaisiin tai karkottaminen maasta sekä ”venäläisen maailman (*russskij mir*)”, joka on jo supistunut miljoonilla venäjänkielisillä, heikkeneminen. Se johtaisi Slutskin mukaan niin Venäjän kuin Ukrainankin geopoliittiseen tappioon. Erittäin mielenkiintoinen on Slutskin useaan kertaan ilmaisema näkemys, jonka mukaan Kiova lietsoo aseellista ekspansiota Kaakkois-Ukrainaan ja Krimille, jossa Venäläinen yhtenäisyys –puolue (*Russkoje jedinstvo*) kokoaa jo vastarintajoukkoja.

*Jatkuvasti kuullaan kehotuksia aseelliseen ekspansioon Itä- ja Kaakkois-Ukrainaan sekä Krimin autonomiseen tasavaltaan. Krimillä muodostetaan nyt aseellisia vastarintajoukkoja, muun muassa Venäläinen yhtenäisyys – puolueen toimesta, myös Krimin korkein neuvosto vastaa siitä, ja tilanne on jännittymässä äärimmilleen.*⁹⁵

Slutski ehdottaa paitsi suljettua duuman erikoisistuntoa aiheesta, myös Venäjän kansalaisuutta koskevan lain muutosta siten, että helpotettu kansalaisuuden myöntä-

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ Duuma 26.2.2014.

misen prosessi koskisi kaikkia ukrainalaisia. Perimmäinen motiivi kaikessa hänen sanomassaan piilee selvästi geopolitiikassa.

Meidän on tuettava veljeskansaamme, meidän on avattava ovemme, mutta samalla meidän ei tule missään tapauksessa tyhjentää Ukrainaa ja jättää sitä ilman venäjänkielistä väestöä. Ne alueet, joilla venäläiset ja venäjänkielinen väestö on vuosisatoja asunut, eivät voi tyhjentyä ja jäädä ilman venäläisiä. Pelaisimme vain Kiovan kautta geopolitiittista linjaansa toteuttavien läntisten, ”strategisten ystäviemme”, kuten heitä kutsun, pussiin.”⁹⁶

Slutski vaatii Ukrainalta myös Janukovitšin ja oppositiojohtajien EU:n ja Venäjän välityksellä 21. helmikuuta allekirjoittaman sopimuksen noudattamista. Sopimuksen mukaan poliittinen kriisi ratkaistaisiin muun muassa palaamalla vuoden 2004 perustuslakiin ja järjestämällä ennenaikaiset presidentinvaalit⁹⁷. Toukokuun 25. päivälle kaavailut presidentinvaalit eivät Slutskin mukaan noudata sopimusta. Slutski päättää puheenvuoronsa taistelukutsuun, johon sali vastaa aplodein.

Tilanne on liioittelematta erittäin ankara. Meidän on nyt voitettava, meillä ei ole oikeutta hävitä tässä sivilisaatioiden geopolitiittisessa yhteenotossa. Meidän on oltava yhdessä veljeskansamme Ukrainan kanssa ja johdonmukaisesti, tunteilematta ja aikaa tuhlaamatta tehtävä päätöksiä, jotka mahdollistavat Kiovasta leviävän taudin torjumisen. Meidän on hyvin selkeästi ja ammattimaisesti lähestyttävä tätä monimutkaista tilannetta!”⁹⁸

Slutskin puheenvuoro on kuin kooste siitä, mihin Ukrainaa koskeva diskurssi on alkuvuodesta 2014 kehittymässä. Diskurssin mukaan Ukrainassa sorretaan venäläisiä ja venäjänkielisiä samalla kun Yhdysvallat ajaa omaa geopolitiittista agendaansa Kiovaan. Hän toistaa useaan kertaan maanmiesten ja veljeskansan käsitteen, muttei kuitenkaan puhu veljesmurhasta. Konflikti on siten muotoutumassa duuman edustajien puheissa entistä vahvemmin kansainvälisen geopolitiikan ja eräänlaisen venäläisen pyhän sodan tasolle. Erittäin merkittävä muutos on myös Krimin nouseminen aiempaa vahvemmin esille painotuksissa.

Samassa istunnossa toistuu Ukrainan kohdalla vielä slaavilaisuuden käsite yhteyksissä, kuten slaavilaisen maailman romahdus (*razrušenie slavjanskogo mira*) ja slaavilainen naapuri (*slavjanski sosed*). Verrattuna keväiden 1994 ja 2005 aineistoon

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Ukrainassa allekirjoitettiin sopimus kriisin lopettamiseksi. Yle 21.2.2014. <https://yle.fi/uutiset/3-7102370>. Luettu 10.3.2019.

⁹⁸ Ibid.

tämän slaavilaisuuden nousemisen sanavarastoon voi mielestäni tulkita kertovan osaltaan siitä, kuinka venäläinen tulkinta Ukrainan kriisistä kasvaa nimenomaan sivilisaatioiden yhteenotoksi. Ukraina halutaan nähdä lännen hyökkäyksen kohteeksi joutuneeksi slaavilaisen maailman osaksi, jossa on puolustettava sekä venäläisiä maanmiehiä että veljeskansaa olevia ukrainalaisia. Ukrainan sisällä kritiikkiä saavat niin Janukovitš kuin oppositiokin ja todellinen vastus projisoidaan ukrainalaisen, länsimielisen opposition sijaan suoraan länteen ja Yhdysvaltoihin.

Ukraina-keskustelu kiihtyy edelleen 28. helmikuuta, alkaen heti istunnon alusta edustajien vapaissa puheenvuoroissa. Ensimmäiseksi liberaalidemokraattien Vasili Lihatsšov vetoaa kaikkiin mahdollisiin kansainvälisiin instituutioihin ja sääntöihin, jotka hänen mielestään oikeuttavat Venäjän puuttumaan Ukrainan tapahtumiin. Erityisesti tämä koskee Krimiä, jossa on juuri päätetty järjestää 25. toukokuuta, Ukrainan presidentinvaalien yhteydessä, kansanäänestys niemimaan riippumattomuudesta. Lihatsšov aloittaa siteeraamalla latinankielistä sanontaa, jonka mukaan maailmakin voi kuolla, kunhan vallitsee laki, sillä juuri laillinen järjestys on hänen mukaansa Ukrainaan nyt palautettava. Venäjän ulkopoliittikan ja diplomatian on täten keskityttävä siihen tehtävään, sillä sen takaa Lihatsšovin mukaan paitsi Venäjän kansainvälisoikeudellinen asema, myös ”Venäjän status kansainvälisenä toimijana, jolla on suuri poliittinen potentiaali ja joka ilmaisee poliittista tahtoaan ratkaistessaan tärkeitä alueellisia, taloudellisia ja poliittisia ongelmia – muun muassa Ukrainassa”⁹⁹. Venäjän keinovalikoima on Lihatsšovin mukaan kuitenkin pelkästään rauhanomainen.

*Lännessä puhutaan nyt paljon ja jopa varoitetaan Venäjää siitä, ettei sen suunnalta, ettei Moskovon suunnalta otettaisi virallisia askeleita, joilla sekaannuttaisiin Ukrainan sisäisiin asioihin. Aivan, me emme ole osapuolena sellaisissa toimissa, me emme voi sallia itsellemme askelia, jotka rikkoisivat YK:n peruskirjaa vastaan ja osoittaisivat, että Venäjä on jokin oikeudellinen ja poliittinen nihilisti kansainvälisellä areenalla. Onko meillä sivilisoituneita, käytännöllisiä välineitä, joilla ilmaista poliittista tahtoamme ja joilla purkaa jännitteitä ukrainalaisessa yhteiskunnassa? Kyllä on!*¹⁰⁰

Lihatsšovin mukaan välineitä on kahdenlaisia. Ensiksi hän syyttää liutaa länsimaisia poliitikkoja humanitaarisen katastrofin aiheuttamisesta Kiovassa ja Ukrainaa etnisten vähemmistöjen YK:ssa turvattujen oikeuksien polkemisesta. Hänen mukaansa Venäjän tulee nostaa Ukrainan tilanteen käsittely Etyjin, Euroopan neuvoston ja YK:n turvallisuusneuvoston tasolle, mikäli humanitaarinen katastrofi yltyy. Toiseksi

⁹⁹ Duuma 28.2.2014.

¹⁰⁰ Ibid.

hän korostaa erikseen Krimin kohdalla kansojen itsemääräämisoikeutta liittyen kansanäänestykseen tasavallan tulevaisuudesta. Lihatšovin mukaan länsi hyökkää nyt Venäjää vastaan väittäen, että kansanäänestys on seurausta Venäjän tuesta, uhkaa Ukrainan alueellista eheyttä ja on vastoin lakia. Niinpä duuman on hänestä laadittava suunnitelma kansainvälisen oikeuden toteutumiseksi Ukrainassa. Myös Lihatšov päättää puheenvuoronsa taistelukutsuun ja palkitaan aplodein.

*Ukrainaa emme jätä, Ukrainan puolesta on taisteltava, ja sanasta ”taistelu” on tullava lähiaikoina trendi valtioneuvostossa!*¹⁰¹

Lihatšovin jälkeen jatkaa jälleen liberaalidemokraattien Leonid Slutski, IVY-asioiden, Euraasian integraation ja maanmiesyhteysien valiokunnan puheenjohtaja. Hän aloittaa sanomalla, että Ukraina jatkaa duuman huomion keskipisteenä ja kertoo, että Venäläinen yhtenäisyys –puoluetta edustava Sergei Aksjonov on nyt valittu Krimin johtoon. Slutskin mukaan Krimin tilanne pidetään nyt erityisessä kontrollissa.

Slutski muistuttaa jälleen, että 21. helmikuuta allekirjoitettu sopimus Ukrainan tilanteen rauhoittamisesta on tuorein juridinen sopimus ja sen pohjalta on tilanteessa jatkettava. Janukovitš ei kuitenkaan hänen mukaansa ehtinyt allekirjoittaa sopimuksessa mainittua paluuta vuoden 2004 perustuslakiin Kioassa tehdyn vallankaappauksen vuoksi, joten Slutski painottaa jälleen, etteivät Ukrainan korkeimman neuvoston tekemät päätökset ole legitiimejä, vaikka lännessä pidetään juuri korkeinta neuvostoa ainoana laillisena elimenä tällä hetkellä. Niinpä hän toistaa, että Venäjän on nyt puolustettava Ukrainan veljeskansaa ja sen pyrkimyksiä perustuslaillisen järjestyksen säilyttämiseksi sekä estettävä sotilaalliset aggressiot Koillis-Ukrainaan ja Krimille. Keinona on paitsi Venäjän kansalaisuuden myöntämisen helpottaminen, myös mittava humanitaarinen operaatio kyseisille alueille. Slutski arvioi myös, että Ukraina saattaa muuttua tulevaisuudessa federaatioksi tai konfederaatiksi. Slutski palkitaan jälleen aplodein.

Oikeudenmukaisen Venäjän Jelena Mizulina esittelee kaksi puolueen tekemää lakialoitetta, joiden taakse hän toivoo muidenkin puolueiden liittyvän. Toinen niistä koskee juurikin Venäjän passien myöntämisen helpottamista, toinen taas esittää muutoksia lakiin uuden subjektin liittämisestä Venäjään toisesta maasta. Oikeudenmukainen Venäjä ehdottaa, että uuden subjektin liittämiseen ei tarvittaisi jatkossa toisen maan johdon suostumusta, vaan siihen riittäisi liitettävän alueen väestön kansanää-

¹⁰¹ Ibid.

nestyksessä ilmaisema tahto. Kyse on samasta ehdotuksesta, josta käytiin kiivasta keskustelua jo kevään 2005 aineistossa. Silloin esityksen takana olivat Rodina-puolueen Dmitri Rogozin, Natalia Narotšnitskaja ja Andrei Saveljev.

Mizulina korostaa, että nämä ovat tapoja, joilla Venäjä voi tukea veljeskansaansa kansainvälisen lain mukaisesti, mikäli ukrainalaiset kääntyvät Venäjän puoleen pyytämään apua. Erityisen tärkeää tämä on hänen mukaansa Ukrainan venäjänkielillä alueilla, jotka ovat kriisin myötä menettäneet valtion tuoman turvan. Samalla esitetyt muutokset antaisivat Venäjälle ulkopoliittisia työkaluja myös yleisellä tasolla.

Nämä lait eivät vie Ukrainan alueilta oikeutta ilmasta tahtoaan omasta kohtalostaan, nämä vain laajentavat valinnan mahdollisuuksia. Aloite on joka tapauksessa Ukrainan kansalla ja alueilla. Näitä lakeja voi verrata majakkaan, joka osoittaa merellä eksyneille laivoille tien rantaan, ne antavat toivoa. Näistä laeista voi tulla Venäjän geopolitiittisen kysynnän säilyttämisen työkalu, mistä Venäjän presidentti Vladimir Vladimirovitš Putin puhui puheessaan vuonna 2012.¹⁰²

Mizulinan jälkeen hänen puoluetoverinsa Oleg Nilov jatkaa sotaismalla retoriikalla. Nilov kuvailee, kuinka Ukrainasta odotellaan nyt uutisia aivan kuin aikanaan rintamalta. Uutiset koskevat hänen mukaansa nyt mielenosoituksia, kohteiden valtauksia ja patsaiden kaatamista, mutta niistä tiedetään vain Venäjällä, eikä lainkaan lännessä, sillä Venäjä on tappiolla käynnissä olevassa propagandasodassa. Nilov peräänkuuluttaa totuuden tuomista esille ja luettelee syitä sille, miksi totuutta halutaan hänen mielestään vääristellä – silloin olisi selitettävä, miksi olympialaisia boikotoitiin vuonna 1980, kun Neuvostoliiton joukot olivat Afganistanissa, mutta ei vuonna 2014, kun Afganistanissa on Yhdysvaltain ja Naton joukkoja, silloin olisi selitettävä, miksi Jugoslavia piti hajottaa, mutta Ukrainaa ei saa. ”Joka toiselle Kosovoa kaivaa, se itse Krimiin lankeaa”, Nilov virkkoo¹⁰³. Nilov on myös erittäin huolissaan palkkojen, eläkkeiden ja sosiaalitukien maksamisesta Ukrainassa ja vaatii, että Venäjä tarjoaa Ukrainalle olkapäänsä, sillä Eurooppaa ja Yhdysvaltoja se ei kiinnosta.

Nilov kertoo myös palanneensa juuri Krimiltä ja että siellä kerätään nyt varoja 35. patteria varten. Hän rohkaisee edustajia ja yrittäjiä lahjoittamaan rahaa Krimille tällaisille järjestäytyneille ryhmille. Varat menevät hänen mukaansa sekä Krimin taloudellisiin tarpeisiin että itsepuolustusjoukoille. Nilovin mukaan Krimillä hauskahdaa nyt sodalta, mutta sotaa ei tule sallia, sillä se ei olisi vain sisällissota tai Venäjän

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ Ibid.

ja Ukrainan välinen sota, vaan laajamittainen maailmansota. Sen estämiseksi Nilov ehdottaa kansainvälisen konferenssin järjestämistä.

Puhemies Sergei Naryškin päättää vapaat puheenvuorot kertomalla asettaneensa kansanedustajista, asiantuntijoista ja kansalaiskamarin (obštšestvennaja palata) edustajista muodostuvan työryhmän pohtimaan Ukrainan tilannetta. Naryškin ehdottaa myös, että asiaa voitaisiin käsitellä IVY:n tasolla.

Aineisto osoittaa, kuinka paljon rajumman reaktion Euromaidan aiheuttaa duumassa kuin Oranssi vallankumous vuosikymmen aikaisemmin. Edustajat puolueeseen katsomatta esittävät taistelukutsuja ja rakentavat Ukrainasta sivilisaatioiden välisen yhteentörmäyksen rintamaa. Kevääseen 2005 verrattuna Etelä-Ossetia, Abhasia ja Transnistria loistavat poissaolollaan keskustelusta, mutta Jugoslavia pysyy yhä mukana, sillä nouseva Krimin kysymys rinnastuu retoriikassa Kosovoon. Duumassa painotetaan, että Venäjä ei tule sotkeutumaan Ukrainan asioihin, mutta pohditaan samalla kuumeisesti tapoja vaikuttaa tilanteen kehittymiseen. Taustalla on ajatus siitä, että länsikin on puuttunut konflikteihin ympäri maailmaa, joten miksi Venäjänkin suurvaltana ei voisi.

7.2 Krim on meidän

Torstaina 6. maaliskuuta Krimin autonomisen tasavallan korkein neuvosto päätti käynnistää toimenpiteet niemimaan liittymiseksi Venäjään¹⁰⁴. Perusteena oli laittomaksi katsottu vallanvaihto Kioassa. Alun perin toukokuun presidentinvaalien kanssa samanaikaiseksi kaavailtu kansanäänestys Krimin asemasta ja liittymisestä Venäjään päätettiin ensin järjestää jo 30. maaliskuuta, mutta tilanteen kärjistyessä äänestystä aikaistettiin lisää. Tunnettu, muttei kansainvälisessä oikeudessa tunnustettu kansanäänestys järjestettiin näin sunnuntaina 16. maaliskuuta. Lähestyvä kansanäänestys kirvoitti keskustelua myös duumassa.

Maaliskuun 11. päivän istunnossa LDPR:n Žirinovski palaa Ukrainan tilanteen pariin jälleen lennokkain sanankääntein. Hän vertaa Ukrainan parlamenttia Venäjän duumaan vuonna 1917 sanoen, että Ukrainan parlamentti on tilanteessa, jossa maan johtaja on perustuslain vastaisesti syrjäytetty, eli yhtä legitiimi kuin Venäjän duuma oli vuonna 1917. Žirinovski on aiemminkin korostanut ukrainalaisten päättäjien toimivan perustuslain vastaisesti, mutta tällä kertaa hän ryhtyy vähättelemään koko Uk-

¹⁰⁴ Krimin autonomisen tasavallan korkein neuvosto 6.3.2014. Парламент Крыма принял постановление «О проведении общекрымского референдума». https://www.rada.crimea.ua/news/06_03_2014_1. Luettu 24.3.2019.

rainaa. Žirinovski luettelee, kuinka Kaakkois-Ukraina oli osa Novorossijan kuvernementtia Venäjän imperiumissa, kuinka Galitsia oli osa Kiovan Venäjää ja ylipäätään Puola-Liettuan, Itävalta-Unkarin ja Puolan reuna-alueita ja kuinka Bogdan Hmelnitski kääntyi Venäjän puoleen pyytämään suojaa. Žirinovskin mukaan Ukraina on muodostunut Leninin, Stalinin ja Hruštšovin lahjoitusten ja korruption myötä. Natoakaan ei hänen mukaansa kiinnosta Ukraina maana, vaan ainoastaan Ukrainan alueet, jotta joukot saisi lähemmäksi Venäjää. Sunnuntaina 16. maaliskuuta on kuitenkin tulossa kansanäänestys, jossa Žirinovski muistuttaa krimiläisten äänestävän itsenäisen maan kansalaisina, sillä Krimin korkein oikeus on julistanut niemimaan suvereeniksi. Nyt Krim on kääntymässä Venäjän puoleen kuin Hmelnitski aikoinaan.

Yhtenäisen Venäjän edustaja Dmitri Vjatkin korostaa, että Venäjän on nyt pidettävä huolta maanmiehistään ja kiittää kollegoitaan siitä, että kaikkien puolueiden edustajia on käynyt Krimillä tapaamassa paikallisia maanmiehiä. Vjatkinin havaintojen mukaan kaikki niemimaalla on päällisin puolin rauhallista – kaupat ovat auki, lapset käyvät koulua ja palkat maksetaan ajallaan – mutta krimiläiset kaipaavat etenkin tietoa kansalaisuudestaan. Monet ovat Vjatkinin mukaan kiinnostuneita Venäjän kansalaisuudesta ja muuttamisesta Venäjälle, mihin hän muistuttaakin duuman vastanneen jo kolmella kansalaisuuden saamista helpottavalla lakialoitteella.

Oikeudenmukaista Venäjää edustava Juri Selivanov kertoo Venäjän, Ukrainan ja Valko-Venäjän välisestä raja-alueyhteistyöstä ja sen kriisin myötä kohtaamista ongelmista. Ongelmien lähteeksi hän nimeää slaavilaisen yhteisön (*slavjanskoje obštšestvo*) vastaiset voimat. Selivanovin mukaan Venäjä on tappiolla informaatiosodassa, jossa ”länsimaiden propagandakone” vakuuttaa ihmisille Venäjän sekaantuvan Ukrainan asioihin. Hän sanoo, että raja-alueiden kuvernöörit ja heidän perheensä saavat uhkauksia ja pienyrittäjäyys raja-alueilla on vähentynyt.

Ukraina tulee esiin myös seuraavana päivänä mitä erilaisimmissa yhteyksissä. Duuman luonnonresurssien ja ekologian valiokunnan puheenjohtaja, Vladimir Kašin, pohjustaa puheenvuoronsa Venäjän maatalouden tilasta pohtimalla, millaiset talouspakotteet Venäjää voi odottaa. Hän kehuu aluksi krimiläisten valitsemaa tietä ja kehottaa venäläisiä seisomaan olka olkaa vasten vahvoina ratkaisevassa taistelussa, jossa ei ole tietä takaisin, aikana jona Neuvostoliitto on hajonnut, Venäjä yritetty laittaa polvilleen sekä banderalaisuus ja fasismi nousemassa Baltian, Puolan ja Euroopan kulisseissa.

Olen sitä mieltä, että tien, jonka krimiläiset ovat valinneet, hyväksyy jokainen salissa oleva. Tie ei olisi niin selvä ja päättäväinen ilman Venäjän

*presidentin, ulkoministeriön ja kansan ratkaisevaa osaa. – Haluan toivottaa jatkossakin päättäväistä työtä kaikille viranomaisille, joista riippuu Ukrainan hyvinvointi yleensä ja nyt itsenäisen Krimin, joka jo kansanäänestyksen jälkeen tulee varmasti olemaan osa Venäjää, hyvinvointi erikseen.*¹⁰⁵

Mahdolliseksi talouspakotteiden kohteeksi Kašin hahmottelee eurooppalaisten valitsevan ehkä energian, sillä talvi on ohitse, mutta toisaalta Venäjä takaa hänen mukaansa Euroopan energiaturvallisuuden – ”myös niiden banderalaiden, jotka haluavat hukuttaa moskalit mustalaisvereen”¹⁰⁶. Toinen keino voisi olla ”oligarkkien ruokahalun” rajoittaminen, mutta jonkin rantakaistaleen hankkimisen estäminen olisi pikkujuttu. Sen sijaan elintarviketurvallisuuden uhka on Kašinin mukaan todellinen, sillä Venäjän maatalous on huonossa jamassa. Kašin päättää puheenvuoronsa onnittelemalla myös Venäjän paralympiaurheilijoita, joiden menestys kertoo siitä venäläisestä hengestä ja luonteesta, jolla puolustetaan niin Venäjän ja venäläisten kuin Krimin ja Itä-Ukrainankin etuja.

Kašinin jälkeen Žirinovski käynnistää jälleen verbaalisen koneensa. Hän haukkuu ensin duuman muut puolueet, esimerkiksi Oikeudenmukaisen Venäjän siitä, että tämä puolue ensin vastusti Venäjän kansalaisuuden myöntämisen helpottamista, mutta sitten toi aiheesta duumaan oman aloitteensa. Sitten hän vaatii, että Venäjän on alettava levittää propagandaa, kuten amerikkalaisetkin hänen mukaansa levittävät ympäri maailmaa, etenkin niissä maissa, joissa Yhdysvallat haluaa vaihtaa vallan. Žirinovskin mukaan Venäjä ei ole saanut aikaan muuta kuin Seliger-leirin. Tämän jälkeen hän haukkuu Venäjän Ukrainan-suurlähettiläät ja ihmettelee, miksi Venäjä ei ole asettanut Ukrainan kanssa solmittavien energiasopimusten ehdoksi äärioikeistolaisiksi, fasistisiksi ja rasistisiksi kutsumiensa järjestöjen, kuten Pravyj Sektorin, lakkauttamista. Žirinovskin mukaan ukrainalaiset ovat jo sata vuotta olleet Venäjän kimpussa, mistä pitäisi kertoa myös koulujen historiankirjoissa Bodgan Hmelniitskin ja ikuisen ystävyyden sijaan.

*He ovat pahempia kuin saksalaiset! Saksalaisten teorioissa ei ollut niitä kysymyksiä kuin tällä Lvovilaisella mafialla: me olemme heille päävihollinen, kaikkein tärkein vihollinen! Niin kauan kuin on Venäjä, niin kauan he eivät saa ohjelmaansa maaliin – oikeaa, itsenäistä Ukrainaa ei tule. Heidän tehtävänsä on tuhota Venäjä! Ei edes Hitler... voitteko kuvitella, Hitler olisi sallinut meidän asua Uralin takana, mutta nämä kaksikymmentä kelvotonta ukrainalaista ovat sitä mieltä, että venäläisiä ei pitäisi olla ollenkaan!*¹⁰⁷

¹⁰⁵ Duuma, 12.3.2014.

¹⁰⁶ Ibid.

¹⁰⁷ Ibid.

Žirinovski vetoaa vielä jälleen kerran historiaan luennoiden siitä, kuinka sana venäläinen, russkij, juontaa juurensa Kiovan Rusiin ja kuinka venäläiset vain siirtyivät Kiovasta pohjoiseen mongolien tieltä.

Yhtenäisen Venäjän Mihail Markelov vuorostaan on huolissaan ihmisoikeuksien rikkomisesta ja sananvapauden polkemisesta Ukrainassa, vaikka lännessä ja Yhdysvalloissa niitä pidetään yleensä esillä. Markelovin mukaan Ukrainassa ei enää näytetä venäläisiä kanavia, siellä häiritään venäläisten toimittajien työtä ja kielletään puhumasta venäjää, vaikka Batkivštšina-puolueen edustajat ja sisäministerikin antavat haastatteluja ja julkaisevat sosiaalisessa mediassa venäjäksi.

Ukrainan Euromaidan nousee varoittavana esimerkkinä esiin myös keskustelussa Venäjän postista, kun kommunisteja edustava Valentin Šurtšanov perustelee postin hallinnan tärkeyttä värvallankumousten ehkäisyssä. Liberaalidemokraattien Sergei Katasonov puolestaan korostaa elintarvikeomavaraisuuden merkitystä Venäjän puolustuskyvyssä näin aikana, jolloin puhutaan Krimin tulevaisuudesta.

Puheenvuorot kärjistyvät Krimin kansanäänestyksen lähestyessä. 14. maaliskuuta kommunistien Nikolai Rjabov aloittaa istunnon jälleen yhdellä kertauksella historian kulusta. Rjabov hahmottelee ensin Ukrainan tilanteen siten, että maa on jakautunut kolmeen osaan – nationalisteihin, joiden tavoitteena on ”Ukraina ukrainalaisille”, heidän vastustajiinsa, jotka kannattavat myös venäjän kielen asemaa toisena valtiollisena kielenä sekä Krimiin, jonka kohdalla ei ole juridisia perusteita kysyä kenen se on, sillä se on ollut, on tällä hetkellä ja tulee olemaankin venäläinen. Sitten hän käy läpi vuosisatojen tapahtumia saksalaisritareiden hyökkäyksistä tsaarin murhiin ja lokakuun vallankumoukseen, joissa vähintäänkin takapiruina ovat olleet milloin saksalaiset, milloin angloamerikkalainen imperialismi. Rjabov julistaa myös Neuvostoliiton hajoamisen lännen masinoimaksi, samoin kuin Jugoslavian hajoamisenkin. Rjabovkin toistaa duumassa jo useasti kuullun näkemyksen siitä, että nyt angloamerikkalaisen imperialismin missiona on Ukrainan vieminen Venäjältä, jotta Nato voisi tuoda joukkonsa lähemmäksi Venäjää ja toteuttaa sitten Boris Nemtsovin, Mihail Kasjanovin ja Aleksei Navalnyin avustuksella Venäjällä värvallankumouksen maan hajottamiseksi ja pyyhkimiseksi pois maailman poliittiselta ja taloudelliselta kartalta. Rjabov päättää pitkän puheenvuoronsa aplodien säestämään taistelukutsuun.

Ukrainassa ei ole vain kansallisia intressejämme, siellä on meidän slaavilainen kansamme – samat juuret, sama psykologia, sama kulttuuri, meidän on vain pakko säilyttää Ukrainan kansa ja alueellinen eheys. Säilyttääksemme Ukrainan ja sen monikansallisen väestön, ainoa oikea päätös tänään on Venäjän todellinen apu, emme salli läntisten poliitikkojen painostaa Venäjän ja Ukrainan välisiä valtiollisia suhteita. He tavoittelevat vain omaa etuaan, entisen Neuvostoliiton alueen tuhoamista, mutta meidän

intressimme liittyvät sukulaisuuteen, me tavoittelemme veljeskansojen yhdistämistä! Seuraava askel on slaavilaisten kansojen liitto, ja sen jälkeen kaikkien historiallisen Venäjän kansojen liitto! Vain silloin me voimme torjua Washingtonin aggressorit!

*Eläköön vapaa, venäläinen Krim! Eläköön Ukrainan kansa! Eläköön kaikki suuren Venäjän kansat!*¹⁰⁸

Rjabov jatkaa tässä paitsi historiallisuuden korostamista ja veljeskansan käsitteen perinnettä, myös keväällä 2014 vahvistuvaa sivilisaatiodiskurssia. Sivilisaatiodiskurssiin kuuluu olennaisesti slaavilaisuuden ja sukulaisuuden korostaminen. Sivilisaation napana hänkin pitää Venäjää.

LDPR:n Sergei Katasonov jatkaa puhumalla Venäjän elintarviketurvallisuudesta, jonka olisi pitänyt olla huolenaiheena jo ennen Krimin tapahtumia, sekä Venäjän armeijasta. Hänen mukaansa Venäjällä on tänä päivänä riittävä aseistus siihen, että kukaan ei ryhdy käyttämään voimakeinoja Venäjää vastaan. Venäjän kanssa istutaan mieluummin suosiolla neuvottelupöytään. Ilman armeijaa ja elintarviketurvallisuutta Venäjä ei kykenisi puolustamaan sen enempää omia kuin muissa maissa asuvien venäläisten intressejä. Katasonov ei kuitenkaan usko, että Krimin konflikti yltyisi sodaksi asti.

*Retoriikka on ollut viime aikoina erittäin sotaista. Näemme televisiosta, kuinka harjoituksia pidetään ja ammuskeluja puhkeaa, mutta voin kertoa teille tuntemuksistani Krimin tilanteesta: minusta tuntuu, että aseelliseen konfliktiin asti tilanne ei kuitenkaan kehity. Euroopan unioni ja Amerikka asettaa meille epäilemättä pakotteita, emmekä varmaan voi matkustaa Eurooppaan, mutta se ei varmaankaan ole liian suuri hinta maanmiestemme puolustamisesta. Luulen, että se on ehkä jopa hyvä – kehitämme yhdessä Sotšia ja Krimiä ja matkustamme sinne lomailemaan.*¹⁰⁹

Yhtenäinen Venäjä tuo duumaan jälleen hieman konkretiaa, kun varapuhemies Sergei Železnjak kertoo Venäjän delegaation ja Europarlamentin edustajien Ukrainan tilannetta koskevista keskusteluista, joihin hän edellisenä päivänä osallistui. Železnjakin mukaan osa eurooppalaisista poliitikoista on vailla oikeaa tietoa Ukrainan tapahtumista, sillä läntisen median uutisointi on vinoutunutta ja vääristelevää. Delegaation vierailu ei ollut hänen mukaansa menestys.

¹⁰⁸ Duuma 14.3.2014

¹⁰⁹ Ibid.

Meillä oli tietenkin varsin vaikeaa saavuttaa sinä aikana, jonka olimme Europarlamentissa, täyttä yhteisymmärrystä kysymyksissä, jotka koskevat Ukrainan tapahtumien juridista puolta sekä Krimillä 16. päivä pidettävän kansanäänestyksen oikeudellisia perusteita. Kerroimme erittäin selvästi Kosovon ennakkotapauksesta, mutta kollegamme Europarlamentissa katselivat vain muualle, sillä heillä ei ollut syytä tunnustaa ilmiselvää asiaa, tunnustaa Kosovon ennakkotapausta pohjaksi Krimin kansalle samalla logiikalla.¹¹⁰

18. maaliskuuta duumassa iloitaan Krimin kansanäänestyksen tuloksista yrjönauhat rinnoissa. Kommunistien Oleg Smolin kutsuu äänestystä kansojen itsemääräämisoikeuden toteutumiseksi, Yhtenäisen Venäjän Nikolai Bulajev muistelee päivää, jolloin Venäjä tunnusti Etelä-Ossetian itsenäisyyden. Bulajevin puoluetoveri Olga Batalina julistaa, että mitkään pakotelistat eivät Venäjää säikäytä, verenvuodatuksen ja venäläisten kansanmurhan estäminen Krimillä on Venäjän ainoa vaihtoehto.

LDPR:n puheenjohtaja Žirinovski kääntää huomionsa kuitenkin jo muualle itäiseen Ukrainaan, eikä intoudu ylistämään Krimin viimeisimpiä tapahtumia.

Siellä kysymys on jo ratkaistu, mutta on vielä Herson, Nikolajev, Zaporozje, Lugansk, Donetsk, Dnepropetrovsk ja Odessa. Skenaario on enemmän tai vähemmän selvä: venäläiset alkavat järjestäytyä, valitsevat myös kansankuvernöörejä ja yrittävät käyttää hallintorakennuksia muun muassa yhteydenpitoon syyttäjänviraston sekä Ukrainan turvallisuuspalvelun kanssa ja niin edelleen. Heillä on kuitenkin vaikeampaa, sillä Kiovan hallitus antaa järjestyselimille käskyjä estää venäläisten järjestäytyminen ja poliittisten vaatimusten ilmaiseminen kaikin keinoin. Heidän on vaikea seurata Krimin esimerkkiä, sillä hallitus on lähtenyt pidätysten tielle – Dnepropetrovskin, Harkovan ja joidenkin muiden alueiden kansankuvernöörit on jo pidätetty, aktivisteja jahdataan... Mutta se vain vahvistaa venäläisen kansan taistelua oikeuksiensa puolesta. Kiova puolestaan ei koskaan ryhdy federalisaatioon, sillä se ei kykene hallitsemaan mitään – valta on täysin halvaantunut!¹¹¹

Žirinovski palaa jälleen historian pariin ja toteaa, että venäläisten maiden lisäksi myös läntisen Ukrainan on tullut aika palata oikeille omistajilleen. Žirinovskin mukaan kolme Nato-maata Puola, Romania ja Unkari ottakoot länsiukrainalaisen natsismin, fasismin ja rasismin vaivoikseen. Ukrainalle hän katsoo todellisuudessa kuu-luvan vain Ukrainan keskiosan.

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ Duuma 18.3.2014.

Oikeudenmukaisen Venäjän puheenjohtaja Sergei Mironov ylistää Krimin kansanäänestystä tapahtumaksi, joka jää historiankirjoihin sekä päiväksi, jolloin venäläisten maiden keruu ja jaetun kansan yhdistäminen alkoi. Mironov luettelee, kuinka Venäjän on nyt muun muassa autettava Krimiä ja Sevastopolia yhdenmukaistamaan lakinsa Venäjän lainsäädännön kanssa ja avattava venäläiset korkeakoulut krimiläisille opiskelijoille jo samana vuonna välivuosien välttämiseksi. Mironov ehdottaa myös verotulojen jättämistä kokonaan Krimille tarpeellisten infrastruktuurihankkeiden tukemiseksi. Mironovin mukaan Venäjän on tarvittaessa ojennettava auttava kätensä myös itäukrainalaisille, jotka haluavat itse määritellä kohtalonsa.

Duumassa hyväksytään samassa istunnossa yksimielisesti myös duuman puolueiden puheenjohtajien laatima lyhyt julkilausuma Krimiä koskien.

”Venäjän federaation liittokokouksen valtioneuoma tervehtii Krimin kansan vapaata tahdonilmausta kansanäänestyksessä 16. maaliskuuta 2014 Krimin tasavallan ja Sevastopolin kaupungin liittymisestä Venäjän federaatioon. Valtioneuoman edustajat ovat varmoja, että Krimin tasavallan valtionhallinnon elimet ylläpitävät alueellaan rauhaa, kansojen ja tunnustusten välistä yhteisymmärrystä sekä alueella muodostunutta kielellistä monimuotoisuutta.

Valtioneuoma tulee päätöksillään ja toimillaan mahdollistamaan Krimin tasavallan sosioekonomisen kehityksen ja alueen vakauden siirtymäkauden aikana.

Valtioneuoma osallistuu kaikkien Krimin tasavallan alueella olevien henkilöiden turvallisuudesta huolehtimiseen, riippumatta näiden kansalaisuudesta, kansallisuudesta, kielestä ja uskonnosta, noudattaen heidän laillisia oikeuksia ja vapauksiaan.

Venäjän federaation liittokokouksen valtioneuoman puheenjohtaja. ”¹¹²

IVY-asiain, Euraasian integraation ja maanmiesyhteyksien valiokunnan puheenjohtaja, liberaalidemokraattien Leonid Slutski kutsuu julkilausumaa historialliseksi ja Krimin kansanäänestystä jo kahden sukupolven tavoittelemaksi oikeudenmukaisuuden toteutumiseksi.

Ollessamme paikalla yleiskrimiläisessä kansanäänestyksessä näimme kollegoidemme kanssa ihmisten säihkyvät kasvot, he suutelivat äänestyslippuja ennen niiden pudottamista uurnaun, he olivat ommelleet itselleen vaatteita Venäjän lipun väreissä, he olivat onnellisia, että enää ei tarvitse pelätä Oikean sektorin aseellista ekspansiota, enää ei tarvitse pelätä

¹¹² Ibid.

*tulevaisuuden puolesta, enää ei tarvitse pelätä puhua venäjää ja opettaa lapsia, tulevia krimiläissukupolvia, äidinkielellä!*¹¹³

19. maaliskuuta duumaan saapuu vieraaksi delegaatio Krimiltä. Aivan istunnon alussa puhemies Sergei Naryškin kertoo aplodien säestämänä Krimin ja Sevastopolin Venäjään liittävästä sopimuksesta, minkä jälkeen vieraita tervehditään Venäjän kansallishymnillä.

*Eilen Kremlin suuressa palatsissa allekirjoitettiin valtioidenvälinen sopimus Krimin tasavallan ottamisesta Venäjän federaatioon sekä kahden uuden subjektin muodostamisesta Venäjän federaatioon. Krim ja Sevastopol yhdistyvät historialliseen isänmaahansa, Krim ja Sevastopol ovat jälleen yhdessä Venäjän kanssa!*¹¹⁴

Duuman edustajat jatkavat iloitsemalla sopimuksesta. Liberaalidemokraattien Roman Hudjakov kuvailee sitä menestyksekkään taistelun symboliksi. Hän luettelee, kuinka Venäjän veljet Donetskissa, Luganskissa, Harkovassa, Odessassa ja monissa muissa ukrainalaiskaupungeissa ovat Venäjän puolella, samalla kun länsi yrittää ajaa Venäjän ulos IVY-maista ja sulkea siltä pääsyn Mustallemerelle ja Itämerelle. Hudjakovin mukaan Venäjä ei ole enää sama kuin 1990-luvulla, nyt sillä on, millä vastata rajojen ympärille tankkeja, lentokoneita ja ohjuksia keräävälle Natolle.

Yhtenäisen Venäjän Nikolai Bulajev siteeraa Jeseniniä ja Bismarckia sekä kuvailee, kuinka kertoi seitsemänvuotiaalle lapsenlapselleen, että Krimin kaltaisia asioita tapahtuu Venäjällä vain kerran tai kaksi vuosisadassa. Bulajevin puoluetoveri, Sergei Seležnjak, korostaa tapahtuman demokraattista luonnetta. Seležnjakin mukaan Venäjä osoitti kykenevänsä puolustamaan kansallisia etujaan ilman aseellista voimaa tai taloudellista ja poliittista painostamista, mitä hänen mukaansa länsimaat tekevät.

Istunnon aikana duumaan tuodaan kaksi lakiesitystä liittyen Krimin liittämiseen Venäjään. Puhemies Sergei Naryškin kertoo duuman neuvoston asettaneen perustuslakivaliokunnan sekä IVY-asioiden, Euraasian integraation ja maanmiesyhteyksien valiokunnan työskentelemään ehdotusten parissa. Naryškin esittää seuraavalle päivälle ylimääräistä istuntoa kyseisten lakiesitysten käsittelyä varten, minkä duuma myös hyväksyy.

Hyvät kollegat, pyydän huomiota. Venäjän federaation presidentti tuo näillä minuuteilla valtioneuvoston kaksi dokumenttia: eilen allekirjoitetun

¹¹³ Ibid.

¹¹⁴ Duuma 19.3.2014.

*valtioidenvälisen sopimuksen, jonka suhteen perustuslakituomioistuin antoi myönteisen päätöksen, että se vastaa Venäjän federaation perustuslakia, sekä federaation perustuslakiesityksen. (...) ehdotetaan ylimääräisen istunnon pitämistä huomenna käsitelläksemme kahta mainitsemaani dokumenttia*¹¹⁵

Duumaan tuodut lakiesitykset ovat federaation laki ”sopimuksen ratifioimisesta Venäjän federaation ja Krimin tasavallan välillä Krimin tasavallan ottamisesta Venäjän federaatioon ja uusien subjektien muodostamisesta Venäjän federaatioon” sekä federaation perustuslaki ”Krimin tasavallan ottamisesta Venäjän federaatioon uusien subjektien – Krimin tasavallan ja Sevastopolin federatiivisen kaupungin – muodostamisesta Venäjän federaatioon”.

Ylimääräinen istunto alkaa kolmella puheenvuorolla, joista ensimmäisen pitää ulkoministeri Sergei Lavrov. Lavrov kertoo aluksi Venäjän tulkinnan Ukrainan tilanteesta – kyseessä on ulkoa johdettu vallanvaihto, laittomat tapahtumat jatkuvat, valta pohjaa äärioikeistolaisiin ryhmiin, ihmisoikeuksia poljetaan, kansallisia ja poliittisia vähemmistöjä syrjitään. Tästä johtuen Krimin olemassaolo osana Ukrainaa kävi Lavrovin mukaan mahdottomaksi.

Lavrov kertoo myös Krimin Venäjään liittymisen tähänastisen kronologian ja perusteet. Juridisena pohjana on hänen mukaansa YK:n peruskirjaan kirjattu kansojen itsemääräämisoikeus.

*Kansanäänestyksen seurauksena sekä Krimin autonomisen tasavallan ja Sevastopolin kaupungin itsenäisyysjulistukseen pohjautuen Krimin autonomisen tasavallan Korkein neuvosto on 17. maaliskuuta julistanut Krimin itsenäiseksi, suvereeniksi valtioksi sekä lähestynyt Venäjää ehdottaen Krimin tasavallan liittämistä Venäjään. 18. maaliskuuta Venäjän federaation presidentti allekirjoitti ukaasin Krimin tasavallan tunnustamisesta. Uuden subjektin liittämistä ja muodostamista Venäjän federaatioon koskevan perustuslain mukaisesti presidentti Putin tiedotti liittoneuvostolle, valtioneuvostolle ja hallitukselle Krimin ehdotuksesta sekä allekirjoitti kyseisen valtion kanssa käsiteltäväksenne tuodun sopimuksen. Menettelyn mukaisesti perustuslakituomioistuin on tarkistanut, että sopimus on perustuslain mukainen ja antanut myöntävän päätöksen.*¹¹⁶

Sopimus vahvistaa Lavrovin mukaan Krimin ja Sevastopolin liittymisen Venäjään, takaa kaikille Krimillä asuville kansoille oikeuden äidinkieleen ja sen opiskeluun sekä asettaa Krimille 1. tammikuuta 2015 kestävä siirtymäajan, jonka aikana Krim integroidaan Venäjän hallinnolliseen, oikeudelliseen ja taloudelliseen järjes-

¹¹⁵ Ibid.

¹¹⁶ Duuma 20.3.2014.

telmään. Lavrov suosittelee, että duuma hyväksyy edellä mainitut kaksi duumaan tuotua lakiesitystä ja kertoo olevansa vakuuttunut, että ne tulevat olemaan käänteentekeviä Krimin ja Venäjän kansojen tiiviille, historialliselle yhteisöllisyydelle. Näiden kansojen yhdistäminen yhteiseen valtioon tulee hänen mukaansa sekä takaamaan niiden menestyksen että palvelemaan Venäjän intressejä.

Lavrovin jälkeen toisen puheenvuoron pitää IVY-asiain, Euraasian integraation ja maanmiesyhteyksien valiokunnan puheenjohtaja, liberaalidemokraattien Leonid Slutski, joka kutsuu päivää historialliseksi ja Krimin väestön tulevaisuutta turvatuksi. Slutskin mukaan lännen yritys heikentää venäläistä maailmaa häätämällä venäläiset Kaakkois-Ukrainasta ja Krimiltä ei onnistunut, vaan Venäjän raja tulee ikuisesti kulkemaan Krimillä ja niemimaalla vallitsevan kolmen kielen – venäjän, ukrainan ja krimintataarin – turvattu valtiollinen asema. Merellä uusi raja tullaan Slutskin mukaan määrittelemään myöhemmin, Venäjän normien ja sääntöjen mukaiseksi.

Kolmannen puheenvuoron pitää duuman perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja, Yhtenäisen Venäjän Vladimir Pligin, joka kertoo tarkemmin Krimin ja Sevastopolin integroimisesta Venäjän hallinnollisiin instituutioihin ja perustuslain takaamiin oikeuksiin ja vapauksiin. Pligin huomauttaa Venäjän tehneen samankaltaista työtä kansalaisuusasioiden parissa jo vuonna 1992.

Puheenvuorojen jälkeen istunnossa siirrytään kyselyosioon. Kysymykset koskevat erilaisia käytännön asioita, arvioita Krimin tapahtumien seuraamuksista, kuten mahdollisista lännen talouspakotteista sekä tapahtumien suhdetta kansainväliseen lakiin. Lavrov vetoaa voimakkaasti YK:n peruskirjaan ja kansojen itsemääräämisoikeuteen, jotka tekevät hänen mukaansa Krimin kansanäänestyksestä ja Venäjään liittymisestä legitiimejä ja kaikesta niistä vastustavasta epälegitiimiä.

Mielenkiintoinen on liberaalidemokraattien Konstantin Subbotin kysymys, mitä Krimillä oleville ukrainalaisille sotilaille tapahtuu. Lavrovin mukaan heillä on kaksi vaihtoehtoa – siirtyä manner-Ukrainaan jatkamaan palvelustaan tai jäädä Krimille Venäjän Mustanmeren laivaston palvelukseen.

Istunto jatkuu duuman ryhmien puheenjohtajien puheenvuoroilla. Kommunistien Gennadi Zjuganov käy jälleen läpi tutut argumentit toisesta maailmansodasta, venäläisten maiden kokoamisesta, venäläisten hajonneesta kansasta ja Naton lähestymisestä Venäjän rajoja.

Me tulemme äänestämään esitysten puolesta, sillä kaikille meistä on ilmiselvää, että Venäjällä on tärkeä rooli: ilman vahvaa, osaavaa, hyvin kehittynyttä Venäjää Euraasian alueella ei tule lähiaikoina olemaan rauhaa. Maamme vahvistuminen vaikuttaa myönteisesti maailman tilanteeseen – monet tulevat ymmärtämään sen lähiaikoina. – Minulla on myös henkilökohtainen syy äänestää puolesta: isäni taisteli Odessan ja Sevastopolin puolesta, haavoittui pahasti, oli kahdesti kuolla, mutta toverit –

*venäläiset, ukrainalaiset, tataarit – pelastivat hänet. Olemme kiitollisia, että on sellainen pyhä maa kuin Krim ja tulemme aktiivisesti sitä tukemaan!*¹¹⁷

LDPR:n puheenjohtaja Vladimir Žirinovski vertaa Krimin Venäjään liittämisen prosessia naimisiinmenoon – kansanäänestys oli kuin kihlaus ja duuma kuin maistraatti, joka vahvistaa avioliiton. Hän ei ole kuitenkaan tyytyväinen tapaan, jolla Venäjä on Ukrainan kanssa toiminut ja alkaa jälleen luetella, mitkä alueet ovat todellista Ukrainaa ja mitkä Venäjää, kritisoiden samalla Leonid Slutskia, joka julisti Venäjän rajojen olevan nyt ikuisesti Krimillä. Žirinovskin mukaan on vielä aikaista julistaa raja Krimille, ikään kuin Venäjä olisi tyytyväinen saatuaan pienen palan ja nyt venäläiset Odessasta Donbassiin saisivat jäädä kuolemaan. Hän osoittaa kritiikkinsä myös neuvostohallintoa kohtaan, joka rakensi teollisuutta ja ydinvoimaloita Ukrainaan, sillä jotta kaikki pysyisi Kremlin hallinnassa, ei eri kansojen alueille tulisi hänen mukaansa rakentaa mitään.

Myös Yhtenäisen Venäjän edustajaryhmän puheenjohtaja ja duuman varapuhemies Vladimir Vasiljev ja Oikeudenmukaisen Venäjän puheenjohtaja Sergei Mironov ilmoittavat puolueidensa kannattavan lakiesityksiä. Vasiljev korostaa kaiken tapahtuneen kansainvälisen lain mukaisesti, toisin kuin vallanvaihto Kiovassa. Mironov puolestaan ehdottaa rahaston perustamista Kertšinsalmen sillan rakentamisen tukemiseksi.

*Me tiedämme jo, että presidentin päätöksellä alkaa sillan rakentaminen Kertšinsalmen ylitse. Muistellaanpa kansan rakennushankkeita, muistellaanpa, kuinka jälleenrakennettiin Kristus Vapahtajan katedraali, kuinka Suuren Isänmaallisen sodan aikaan perustettiin puolustusrahasto ja ihmiset antoivat omia rahojaan, älymystö tuki musiikin, taiteen ynnä muun tuottamista, kolhoosilaiset antoivat niin kutsuttuja puolustushehtaareja. Ehkä meidän edustajienkin olisi ehdotettava erityistä rahastoa? Toki me jakaisimme budjettivaroja, mutta olisi varmasti symbolista, jos uusia hengellisiä siteitä (duhovnyje skrepy) kuvastava ja meidät venäläiseen alueeseen yhdistävä silta olisi koko maailman rakentama. Jos edustajat ehdottavat tällaisen rahaston perustamista, me kirjaimellisesti rakennamme siltoja palauttaaksemme Venäjän osia kotimaahan.*¹¹⁸

Lait hyväksytään vain yhden äänestäessä vastaan. Vastaan äänestänyt oli Oikeudenmukaisen Venäjän Ilja Ponomarjov, joka kertoi myöhemmin, että vaikka pitää

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ Ibid.

Krimiä venäläisenä, ei usko Venäjän toimien tuovan sitä lähemmäksi Venäjää.¹¹⁹ Ponomarjov on tullut urallaan tunnetuksi Putin-kriitikkona. Hän poistui Venäjältä kesällä 2014 Yhdysvaltoihin ja joutui syytetyksi varojen kavaltamisesta Skolkovosta.¹²⁰

Krimin Venäjään liittämisen päivinä aineistosta voi havaita, että duumassa valitsee kokemus historiallisesta tapahtumasta ja käänteestä, jonkin menetetyn saamisesta takaisin. Mielenkiintoista tämä on kuitenkin sikäli, että edes Oranssin vallankumouksen aikaan, kevään 2005 aineistossa, Krim ei nouse samalla tavalla oleelliseen osaan. Itse Venäjään liittämisen prosessia kuvataan jatkuvasti kansainvälisen lain mukaiseksi ja länttä kansainvälistä lakia rikkovaksi tahoksi.

Seuraavana päivänä puhemies Sergei Naryškin summaa tilanteen istunnon alussa pitämässään puheenvuorossa. Ensiksikin Krimin liittäminen Venäjään on Naryškinin mukaan kansainvälisen lain mukainen. Euromaidan puolestaan merkitsi hänen mukaansa arabikevään rantautumista Eurooppaan, mistä eurooppalaisten tulisi olla huolissaan. Toiseksi hän toteaa, että Ukraina on monikansallinen valtio, mistä syystä historian olisi pitänyt opettaa, että nationalismi johtaa vain Ukrainan hajoamiseen. Kolmanneksi hän syyttää länsimaita sekaantumisesta Ukrainan, joka on Venäjälle enemmän kuin vain naapuri, asioihin sekä Euraasian rikkauksien tavoittelusta, mikä horjuttaa miljoonia uhreja vaatineen toisen maailmansodan jälkeistä maailmanjärjestystä ja turvallisuusarkkitehtuuria. Neljänneksi Naryškin syyttää länsimaita kaksoisstandardeista, mitä tulee kansainväliseen lakiin ja eurooppalaisiin arvoihin. Viidenneksi hän kutsuu Ukrainan hallintoa epälegitiimiksi. Puheenvuoro toistaa tuttuja argumentteja siitä, kuinka Venäjä toimii laillisesti ja länsi laittomasti, mutta osoittaa myös merkittävän näkökulmaeron Euroopan geopolitiikassa. Naryškinin puheenvuoron perusteella Venäjä elää yhä toisen maailmansodan jälkeisessä geopolitiisessa asetelmassa – Neuvostoliiton ja itäblokin rajat ikään kuin tuottavat Kremliin aavesärkyä vaikutuspiiriin vahoista rajoista.

Duumassa kuullaan myös toisenlaisia näkökulmia. Kommunistien Valentin Romanov muistuttaa, että ilo Krimistä ei kestä loputtomiin, sillä arki koittaa joka tapauksessa. Länsi uhkaa talouspakotteilla, kaksi miljoonaa krimiläistä odottaa Venäjän parantavan heidän elinolojaan, byrokratia ja korruptio eivät ole kadonneet Venäjältä mihinkään. Romanovin mukaan maidan ei ole mahdollon Venäjälläkään, sillä kansa elää kurjuudessa luonnonvaroista huolimatta ja maan talouskasvu hidastuu.

¹¹⁹ RIA Novosti 20.3.2014. Пономарев объяснил, почему голосовал против включения Крыма в РФ. <https://ria.ru/politics/20140320/1000397758.html>. Luettu 3.1.2019.

¹²⁰ Yle 7.4.2015. Venäjän parlamentin viimeinen Putin-kriitikko saamassa rikossyytteen. <https://yle.fi/uutiset/3-7913918>. Luettu 3.1.2019.

Romanovin kritiikki kohdistuu suurelta osin myös kapitalismiin talousjärjestelmänä. Samalla hän kuitenkin osallistuu patrioottiseen päätökseen kertaamalla, kuinka vuosien perääntymisen jälkeen Venäjä eteni elokuussa 2008 Georgiaan estäen Etelä-Ossetian ja Abhasian kansanmurhat ja harmittelee, että länsi ei tehnyt siitä tarvittavia johtopäätöksiä.

Ukrainaa ja Krimiä koskeva keskustelu asettuu näin yhä enemmän Venäjän ja lännen, etenkin Yhdysvaltojen, väliseksi asiaksi. Ukraina sivuutetaan ja maan koko legitimizeetti kyseenalaistetaan, eikä Venäjän katsota loukanneen Ukrainan kansaa, vaan torjuneen Ukrainan alueella toimivat fasistit. Vaikka edustajat muistuttavat välillä, ettei *Krim-euforian (Krym-eiforija)* keskellä saa unohtaa milloin minkäkin sektorin ongelmia, julistetaan puheenvuoroissa hyvin usein venäläisten maiden ja venäläisen kansan yhdistymistä, minkä katsotaan heikentävän Yhdysvaltain hallitsemaa yksinapaista maailmanjärjestystä. Krimin hyvänä pidettyyn ja Ukrainan huonona pidettyyn esimerkkiin viitataan usein eri asioita koskevissa puheenvuoroissa. Liittämisprosessin eteneminenkään ei unohdu tavallisen lainsäädäntätyön keskellä – federaationeuvoston jäsen Viktor Ozjorov onnittelee edustajia ennen esitelmäänsä terveydenhuollosta ja turvallisuuspalveluista Venäjällä:

Ennen kuin puhun kyseisestä lakiesityksestä, haluan onnitella meitä kaikkia ja etenkin krimiläisiä – täsmälleen puoli tuntia sitten Katariinansalissa Kremlissä Venäjän federaation presidentti Vladimir Vladimirovitš Putin allekirjoitti federaation lain.¹²¹ Olemme kanssanne käyneet sen tien, joka parlamentille on perustuslaissa annettu!¹²²

Ozjorov palkitaan aplodein, minkä jälkeen puhemies Naryškin kiittää ja kertoo edustajien seuranneen allekirjoitusta suorana televisiosta.

Maaliskuun viimeisen päivän istunnossa duumassa ryhdytään säätämään kiivaasti lakeja liittyen Krimin ja Sevastopolin integraatioon Venäjään. Lait koskevat esimerkiksi Krimin ja Sevastopolin finanssijärjestelmää siirtymäkaudella sekä Krimin ja Sevastopolin väestön pankkitalletusten suojaamista. Esiin nousevat myös luotot ja lainat sekä eläkkeiden ja sosiaalitukien maksaminen. Merkittävä ja jälleen historiaviittauksia kirvoittava aihe on myös Venäjän ja Ukrainan välisen Mustanmeren laivastoa koskevan sopimuksen yksipuolinen mitätöiminen. Duumassa todetaan, ettei

¹²¹ *Krimin ja Sevastopolin Venäjään liittyvät lait on allekirjoitettu.* Kremlin verkkosivut 21.3.2014: <http://kremlin.ru/events/president/news/20625>. Luettu 16.12.2018.

¹²² Duuma 21.3.2014.

Venäjän enää tarvitse sopia laivastotukikohdasta Ukrainan kanssa eikä maksaa Ukrainalle tukikohdasta kompensatiota.

7.3 Entäs Donbass?

Huhtikuussa duumassa aletaan puida Krimin anneksoinnin kansainvälisiä seurauksia. Yhtenäisen Venäjän Vjatšeslav Nikonovin mukaan Venäjää vastaan asetetut pakotteet ylittävät jopa kylmän sodan pahimmat vuodet ja Venäjän sulkeminen kansainvälisten organisaatioiden ulkopuolelle vie organisaatioilta legitimitetin. Nikonovin mukaan Ukraina kulkee valtiona kohti kadotusta, ellei maata federalisoida, venäjältä tehdä valtiollista kieltä ja maa pysy sotilaallisesti puolueettomana. Lisäksi Ukrainassa tulisi hänen mukaansa järjestää kansanäänestys perustuslaista sekä uudet presidentin- ja parlamenttivaalit. Lännen tulisi myös luopua pakotteista, joita Nikonov kutsuu häpeällisiksi. Nikonovin mukaan Ukrainan kysymys on Yhdysvalloille geopoliittinen ja Eurooppa vain tukee asiassa Yhdysvaltoja, mutta Venäjälle se on eksistentiaalinen. Venäjä on kuitenkin jo voittanut, eikä vain Krimin palauttamisen vuoksi, vaan kukistettuaan tahtonsa halvaantumisen, poliittisen apatiansa ja alistuksen tunteensa sekä nähtyään selvästi, ketkä ovat Venäjän ystäviä ja missä ovat sen viholliset.

Duumassa valmistellaan julkilausumaa Euroopan neuvostolle poliittisista vai-noista Ukrainassa. Keskustelussa korostetaan, kuinka neuvoston yhteistyön Venäjän kanssa on jatkuttava, eikä se saa joutua ulkopuolisen manipulaation kohteeksi. Samoin Venäjän ja Ukrainan veljeskansojen ystävyys ei horju minkäänlaisten ulkopuolisten provokaatioiden vuoksi. Edustajat pohtivat yhtäältä sitä, missä kansainvälisessä organisaatiossa Venäjä ei jäisi alistettuun asemaan muihin maihin nähden ja toisaalta sitä, voisivatko he ulkopuolelle jättäytymällä kiristää muut maat anelemaan Venäjää takaisin yhteisiin pöytiin. Euroopan neuvoston lisäksi mainitaan usein myös Etyj ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuin. Krimin itsenäistymistä verrataan jälleen Kosovoon sekä siihen, kuinka Venäjä puolusti venäläisiä Abhasiassa ja Etelä-Osetiassa. Rinnalla kulkevat myös venäläisen maailman, venäläisen sivilisaation ja venäläisten maiden keruun käsitteet, unohtamatta lakiesitystä helpotetusta Venäjän kansalaisuuden myöntämisestä ukrainalaisille.

Julkilausuman käsittely jatkuu neljäs huhtikuuta. Vladimir Žirinovski hermostuu veljeskansan käsitteen käytöstä – hänen mukaansa Kiovassa ja Odessassa äärioikeisto pahoinpitelee ihmisiä pelkästä venäjän kielen puhumisesta, mitä ei tapahtunut edes natsi-Saksassa. Hieman paradoksaalisesti Žirinovski kritisoi natsismia juuri siitä veljeskansa-ajattelusta, jonka nojalla duumassa vaaditaan Venäjältä toimia Ukrainassa.

Siinä teille veljeskansa! Kun kuulen täällä sanottavan, että ”kyse on veljeskansastamme”, se repii korviani. Mistä veljeskansasta puhutte, kun on

*kasvanut ukrainalaisia natseja, jotka pilkkaavat venäläisiä ja pahoinpitelevät siitä syystä, että he puhuvat venäjää? Ja te pidätte heitä vielä veljeskansana! (Melua salissa). Juuri veljeskansojen naamion takana ilmenee tuollaista natsismia! Hitlerkin liitti Itävallan juuri tämän naamion avulla: itävaltalaiset ovat veljeskansaa, sillä heidän ovat saksalaisia. Jossain määrin hän oli oikeassa, ei ole sellaista kansakuntaa kuin itävaltalaiset, Thüringen ei ole kansa, eikä Preussi eikä Saksikaan, he ovat kaikki saksalaisia ja sanovat olevansa saksalaisia.*¹²³

Keskustelu jatkuu kuitenkin poliittisten vainojen tuomitsemisen ympärillä yksimielisyyden vallitessa julkilausuman tarpeellisuudesta. Kommunistien Vasili Lihatšov vetoaa Nelson Mandelan, Martin Luther Kingin ja Patrice Lumumban muistoon ja ehdottaa, että venäläiset diplomaatit vaatisivat Ukrainan sulkemista kansainvälisistä elimistä, kuten Euroopan neuvostosta, Etyjistä ja Natosta käyttäen esimerkiksi Euroopan ihmisoikeustuomioistunta hyväkseen. Oikeudenmukaisen Venäjän puheenjohtaja Sergei Mironov kertoo puolueensa jo aikovankin kääntyä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen puoleen, jotta se alkaisi tutkia niitä rikkomuksia, joista eurooppalaiset ovat olleet hänestä niin tarkkoja esimerkiksi Jugoslaviassa.

Kommunistien Valentin Romanov puolestaan huomauttaa Žirinovskille Josif Stalinin sanoneen aikanaan, että hitlerit tulevat ja menevät, mutta saksalainen kansa jää, joten siksi myös ukrainalaiset tulevat olemaan aina venäläisten veljeskansaa.

Julkilausuma hyväksytään yksimielisesti.

Huhtikuun edetessä duumassa huolettavat Itä-Ukrainassa leimahtaneet taistelut. Populistisimmissa puheenvuoroissa taisteluja pidetään seurauksena siitä, että Kiovan vallanneet nationalistit tietoisesti pyrkivät lietsomaan väkivaltaa itäisen ja eteläisen Ukrainan venäjänkielisiä vastaan. Konfliktia kutsutaan etniseksi puhdistukseksi, venäläisten kansanmurhaksi ja humanitaariseksi kriisiksi.

Yhtenäisen Venäjän Nikolai Kovaljov tulkitsee tilannetta niin, että Ukraina on muodostunut monta aseistautunutta keskusta, joita hallitsevat oligarkkien rahoittamat aseelliset ryhmät. Samalla hän kuitenkin kritisoi presidentti Oleksandr Turtšinovia verenvuodatukseen ja veljenmurhaan johtavan erikoisoperaation aloittamisesta Itä-Ukrainan rauhantahtoista väestöä vastaan. Kovaljov haluaa myös tehdä kaikille selväksi, ettei Venäjällä syytöksistä huolimatta ole aggressiivisia tavoitteita Ukrainassa. Žirinovski kutsuu tapahtumia jo venäläisen väestönosan ukrainisaatioksi, jolle löytää alun aina vuodesta 1918 ja jatkoa Neuvostoliiton ajalta.

¹²³ Duuma 4.4.2014.

Yhtenäisen Venäjän Mihail Markelov äityy kutsumaan Itä-Ukrainan tapahtumia etniseksi puhdistukseksi ja valittelee, että ukrainalainen sensuuri on estänyt venäläiset kanavat ja niiden myötä totuuden Ukrainasta. Hän valittelee myös, ettei ainoalta Krimin anneksointilakeja vastaan äänestäneeltä edustajalta, Oikeudenmukaisen Venäjän Ilja Ponomarjovilta, voida evätä edustajanmandaattia maanpetoksen vuoksi.

Oikeudenmukaisen Venäjän puheenjohtaja Sergei Mironov antaa vuorostaan mielenkiintoisen tilannekuvauksen hahmotellessaan, kuinka konfliktissa on samaan aikaan monta tasoa. Ensimmäinen on hänen mukaansa Venäjän ja Yhdysvaltain välinen geopoliittinen taso, joka on yhdysvaltalaisista kommentaattoreista Charles Krauthammeria siteeraten alkanut jo Berliinin muurin murtumisesta jatkuen eurooppalaisena marssina kohti itää. Toinen on Mironovin mukaan Venäjän ja Euroopan unionin välinen taloudellinen taso, joka liittyy kaasutoimituksiin ja kauppasuhteisiin Venäjän kanssa. Kolmas taso on Ukrainan sisäinen vallan ja opposition ja neljäs kansan ja vallan välinen konflikti. Mironov vaatii myös, että lähestyvissä Venäjän, Yhdysvaltain, Euroopan unionin ja Ukrainan välisissä neuvotteluissa olisi joku edustamassa myös Itä-Ukrainaa. Samalla hän vannoo Venäjän puolustavan tarvittaessa omiaan Itä-Ukrainassa.

*Toivomme aidosti konfliktin de-eskalaatiota Ukrainassa. Me ymmärrämme, että jos syttyy sota, oikea sisällissota, niin Venäjä ei voi jäädä sivuun. Venäjä ei ole koskaan eikä missään ollut aggressori, mutta meillä on aina ollut ja on nytkin kyky puolustaa itseämme, tovereitamme ja veljiämme, ja meidän on muistettava se! Ehkä me voimme ja meidän täytyy ajatella Venäjän poliittista mainetta ja imagoa, mutta miten omatuntomme ei vuotaisi myöhemmin verta. Venäläiset eivät petä omiaan!*¹²⁴

Samaan aikaan monet edustajat kuvailevat lännen vääristelevän tapahtumia Ukrainassa ja syyttävän Venäjää esimerkiksi ihmisoikeuksien polkemisesta ja sukupuolivähemmistöjen syrjimisestä osana ulkopoliittista peliä.

Poliittisen retoriikan rinnalla etenee myös Krimin integraatiota koskeva lainsäädäntötyö ja siihen liittyvä keskustelu. Esille nousevat aiemmin mainittujen eläkkeiden ja sosiaalitukien lisäksi myös krimiläisten lainat, keskeneräiset oikeuskäsittelyt ja kouluopetus. Huomiota kiinnitetään jopa siihen, että Sevastopoliin on yhä lennetävä ulkomaanlentojen terminaalin kautta – ikään kuin olisi menossa ulkomaille. Myös energian myynti alle markkinahintojen nousee jälleen puheenaiheeksi.

¹²⁴ Duuma 16.4.2014.

Huhtikuun lopussa mainitaan ensimmäisen kerran ääneen maailmalla noussut kysymys venäläisten sotilaiden läsnäolosta Itä-Ukrainassa. Maininta jää osaksi liberaalidemokraattien Mihail Degtjarjovin laajempaa puheenvuoroa eikä herätä jatkokommentteja.

Tohtori Goebbelsin konstit käyttöönsä ottaneet läntiset viestintävälineet valehtelevat niin kiihkeästi, että Venäjä ja maailman järjelliset voimat ovat kummissaan: kuinka monta kertaa on toistettava, että Venäjällä ei ole joukkoja Ukrainassa, eikä ole joukkoja Ukrainan rajalla? Kuinka paljon on siitä korkean tason puhujanpöntöissä puhuttava?¹²⁵

Kiovan ja Itä-Ukrainan separatistien väliset taistelut kirvoittavat kommentteja, joissa syytetään sekä ukrainalaisia oligarkkeja, mainiten nimeltä Kolomoiski, Porošenko ja Taruta, että Yhdysvaltoja konfliktin lietsomisesta. Ukrainan hallintoa verrataan jälleen Hitleriin ja natsi-Saksaan. Kommunistien Vjatšeslav Tetjokin tuo keskusteluun sellaisia sanoja, kuin maidanoidi (*maidanoid*) ja juntta (*hunta*).

Maidanoidit, jotka ovat kaapanneet vallan Kiovassa, ovat eilen aloittaneet avoimen sisällissodan Ukrainassa. Vaikka armeijan käyttö sisäisessä konfliktissa on Ukrainan perustuslain nojalla kielletty, on länsimielinen juntta lähettänyt raskasta panssarikalustoa pienen kaupungin, jonka nimi on hyvin symbolisesti Slavjansk, vastarintaan noussutta väestöä vastaan. KPRF:n ryhmä tuomitsee kaikkein päättäväisimmässä muodossaan Kiovan hallitsijoiden laittomat toimet pitäen niitä villin laittomuuden ja keskiaikaisen barbaariuden ilmentyminä.¹²⁶

Myös Tetjokin ottaa esiin Venäjän osakseen saamat syytökset sotilaista Ukrainassa, mutta käyttää tilanteen hyväkseen kritisoidakseen myös lännessä koulututtuneita venäläisiä talousliberaaleja, jotka ovat hänen mukaansa tehneet Venäjästä riippuvaisen ”kaikkivoivasta tuonnista”.

Amerikan johdolla länsi syyttää meitä siitä, että me lähetämme Ukrainaan ”kohteliaita miehiä” (vezlivyh ljudei), mutta itse ovat jo kaksi vuosikymmentä tyrkyttäneet meille kaiken maailman harvardien ja princetonien lemmikkejä, joiden toimet ovat mittaamattomissa määrin paljon tuhoisampia, kuin kaikkein ”kohteliaimpien” meidän ”kohteliaista miehistämme”.

¹²⁵ Duuma 23.4.2014.

¹²⁶ Duuma 25.4.2014.

Liberaalidemokraattien Anatoli Didenko puolestaan mainitsee Novorossian räiskyvän patrioottisessa puheenvuorossaan, jonka päätteeksi hän kertoo puolueensa kannattavan ajatusta kutsunnoista duuman edustajille. Puheenvuoro palkitaan aplodein.

Me, liberaalidemokraattien ryhmä, tuemme päätöstä sotaharjoitusten aloittamisesta keskisessä ja eteläisessä sotilaspiirissä ja tervehdimme ajatusta kutsuntojen järjestämisestä duuman edustajille, sillä edustajat eivät voi olla osallistumatta tilanteen kiristytessä. Ja me, LDPR:n ryhmän edustajat, pyydämme vielä kerran teitä kaikkia katsomaan Itä-Ukrainan, tai paremmin sanottuna Novorossian, taistelijoiden kasvoja – ne hehkuvat rakkautta vapauteen, ne hehkuvat rakkautta Venäjään, sillä he haluavat elää Venäjällä, elää venäläisittäin, puhua venäjää, rakastaa venäläisittäin ja kuolla venäläisittäin, meidän valkosinipunaisen lippumme alla!¹²⁷

Toukokuussa keskustelun sävy muuttuu yhä raivokkaammaksi 2. toukokuuta tapahtuneen Odessan ammattiliittojen tulipalon seurauksena. 13. päivän istunto aloitetaan hiljaisella hetkellä. Kommunistien Dmitri Novikov painottaa, että Venäjän on tarjottava Donetskille ja Luganskille niiden tarvitsema ”poliittinen, humanitaarinen ja muu apu”¹²⁸, alkaen 11. toukokuuta pidettyjen kansanäänestysten tulosten sekä alueiden itsenäisyyden tunnustamisesta. Novikovin mukaan yritys säilyttää Ukraina yhtenäisenä on tullut umpikujaan, ainoa ratkaisu voi olla vain konfederaatio.

Liberaalidemokraattien Aleksei Didenko kuvailee suhtautumisen Kiovaan muuttuneen lopullisesti 2. toukokuuta – ennen Odessan tragediaa ”Maidanin väkeä” oli vielä mahdollista yrittää ymmärtää, mutta enää heidän toimilleen ei ole hänen mukaansa mitään selitystä eikä oikeutusta. Didenko korostaa Venäjän toimien Krimillä olleen oikeat, sillä muuten sama olisi voinut tapahtua myös Sevastopolissa ja Simferopolissa. Yhtenäisen Venäjän Aleksei Puškov syyttää Ukrainaa ihmisoikeuksien rikkomisesta, kidutuksesta, vainoista ja rasismista.

Tapahtumia itäisessä ja eteläisessä Ukrainassa kutsutaan jälleen kansanmurhaksi, sisällissodaksi, humanitaariseksi katastrofiksi, sivilisaatiotason kysymykseksi ja geopolitiittiseksi valloituksiksi. LDPR:n Vladimir Žirinovski kuvailee ampumisen alkaneen käytännössä jo vuonna 1991 ja kritisoi sitä, että Neuvostoliiton romahtaminen tunnustettiin lännessä heti, mutta Itä-Ukrainan kansanäänestyksiä ei. Hän näkee myös yhtymäkohtia vuoteen 1917 ja kutsuu vuoden 1905 tapahtumia ensimmäiseksi Oranssiksi vallankumoukseksi. Samassa hän kritisoi myös Venäjää itseään siitä, kuinka vuosina 1991 ja 1993 Moskovassakin annettiin ”maidanin” tapahtua.

¹²⁷ Ibid.

¹²⁸ Duuma 13.5.2014.

Duumassa jatkuu kiivaana myös keskustelu muutoksista lakiin Venäjän kansalaisuudesta. Kansalaisuuden myöntämistä ukrainalaisille halutaan helpottaa tuen osoittamiseksi. Kuka helpotettuun prosessiin on lopulta oikeutettu ja ketkä ovat toivottuja hakijoita, herättää erimielisyyksiä. Siinä missä liberaalidemokraatit korostavat Ukrainassa asuvia venäläisiä, haluavat kommunistit helpottaa passien saamista kaikkien entisen Neuvostoliiton asuvien ihmisten kohdalla, kansallisuuteen katso-matta. Oikeudenmukaisen Venäjän Oleg Nilov ehdottaa jopa, että länsimaatkin voisivat ottaa kansalaisikseen ne ukrainalaiset, jotka kaipaavat läntisten arvojen, markkinoiden ja kilpailun ääreen. Yhtenäisen Venäjän mukaan jo nykyinen laki helpottaa kansalaisuuden myöntämistä niille venäjänkielisille, jotka Venäjälle haluavat muuttaa, eikä tue muutosehdotuksia. Yhtenäinen Venäjä saa Oikeudenmukaiselta Venäjältä kritiikkiä siitä, että puolue on vain huolissaan valtion budjetista, josta uusien kansalaisten tuet ja eläkkeet olisi maksettava, vaikka uudet kansalaiset voisivat myös paikata työvoimapulaa ja demografista vajetta Venäjällä.

Keskustelun ytimessä on ajatus rajat ylittävistä osallisuudesta ”venäläiseen maailmaan” ja tuen osoittaminen Ukrainassa asuville maanmiehille, uhkakuvina taas nähdään rikollisten ja muiden epätoivottujen henkilöiden muuttaminen Venäjälle.

Toukokuun lopulla Ukrainaa koskeva keskustelu pirstaloituu jälleen yksittäisiksi kommentteiksi. Kommunistien Vjatseslav Tetjokin ihmettelee, miksi Venäjän eliitti on jäänyt nyt paistattelemaan Krimin liittämisen kunniaa ja Putinin nousevissa kannatusluvuissa unohtaen, että myös Donetsk ja Lugansk äänestivät itsenäisyydestä, eli Tetjokinin mukaan käytännössä liittymisestä Venäjään. Venäjä on hänen mukaansa pistänyt nyt päänsä pensaaseen ja palannut yleiseen dialogiin Kiovan kanssa.

*Mitä tulee Ukrainaan, niin ihmisten ilo Krimin palauttamisesta voi vaihtua nopeasti tyytymättömyydeksi Donbassin luovuttamisesta. Venäjän armeijan lähtöä taistelukentiltä ei pidetä Kiovassa ja maailmalla rauhaneleenä, vaan pikemminkin heikkoutena sen mukaisin seurauksin Venäjän maineelle.*¹²⁹

Žirinovski räyhää jälleen, kuinka Yhdysvallat on onnistuneesti luomassa Ukrainasta uutta Puolaa rakentaakseen Baltiasta Mustallemerelle ulottuvan venäläisvastaisen käytävän. Žirinovskin mukaan Yhdysvallat on onnistunut tässä ensimmäistä kertaa historiassa ja vain kahdessakymmenessä vuodessa usuttamalla Ukrainassa venäläiset toisiaan vastaan. Yhtenäisen Venäjän Jevgeni Fjodorovin mukaan Yhdysvallat onnistuvat politiikassaan ”viidennen kolonnan” (*pjataja kolonna*) ja median propa-

¹²⁹ Duuma, 20.5.2014.

gandan turvin – maissa, jossa viidettä kolonnan ei ole saatu koottua, eivät ihmiset ole alkaneet tappaa toisiaan.

Laajempaa huomiota edustajilta saa venäläisen LifeNews-median toimittajien pidätys Ukrainassa 18. toukokuuta. Duumassa luetellaan muitakin tapauksia, joissa venäläisten toimittajien työtä on häiritty ja Ukrainaa kritisoidaan sananvapauden polkemisesta.

Toukokuu kulminoituu Ukrainan presidentinvaaleihin. Duuman edustajien silmissä alueella on kuitenkin käynnissä laajempi poliittinen taitekohta – Moldovassa on luvassa saman vuoden marraskuussa parlamenttivaalit ja näiden kahden Eurooppaan suuntautuneen maan keskellä sijaitsee Venäjän tukema Transnistria. Kommunistien Kazbek Taisajevin mielestä Transnistriaa auttaa vain, jos kommunistit nousevat sekä Ukrainassa että Moldovassa valtaan. Ukrainan ja Moldovan eurointegraatio tarjoaisi hänen mukaansa lännelle vain astinlaudan Venäjän strategisia intressejä vastaan. Taisajevin mukaan Transnistria tarvitsisi nyt samanlaista apua kuin Krimin kohdalla.

Ongelmana on kuitenkin se, että Ukraina on kieltänyt kommunistisen puolueen ja muutenkin sen äänestäjät ovat suurelta osin jääneet Krimille tai Donbassin kapi-nallisuusalueille. Puolueen kieltäminen ei suututa vain Venäjän kommunisteja, vaan muutkin duuman puolueet tuomitsevat poliittisten vastustajien vaihtamisen kielloin ja voimakeinoin. Tilanteesta valmistellaan kannanottoa ja sitä verrataan puheenvuoroissa painokkaasti kommunistien kieltämiseen 1930-luvun Saksassa.

Itä-Ukrainan tilanne pysyy edelleen esillä kesäkuun alussa. Edustajat painottavat etenkin humanitaarisen avun tarvetta, mutta myös esimerkiksi luotiliivit mainitaan vastapainoksi lännen antamalle materiaaliavulle Kiovaan. Monia huolestaa, kuinka huolehtia Ukrainasta Venäjälle ja Krimille virtaavista pakolaisista. Duumassa vierailleva Venäjän ihmisoikeusvaltuutettu Ella Pamfilova linjaa, että pakolaisvirtoja on tarvittaessa ohjattava sellaisille alueille, jotka heistä kykenevät huolehtimaan, kuten Rostovin, Stavropolin ja Belgorodin alueille.

Ukrainan uusi presidentti, Petro Porošenko, herättää jopa toiveita muutoksesta Ukrainan politiikkaan, mutta toiveet osoittautuvat pian turhiksi – Kiova katsoo edelleen vahvasti Eurooppaan. Pettymys paistaa Oikeudenmukaisen Venäjän puheenjohtajan Sergei Mironovin puheenvuorossa.

Yritys oikeuttaa veriset tapahtumat sillä, että käynnissä olisi vallankumous oligarkkien valtaa vastaan, on valetta. Me näemme, että oikeastaan mikään ei muuttunut, yksi oligarkki vaihtui vain toiseen, ja näyttää siltä, että kaikkein pyhintä, mitä Ukrainassa nyt tapahtuu, on oligarkkien ja bisneksen suojelu. – Liitimme tietysti erityisiä toiveita uuden presidentin astumiseen virkaan, mutta hänen puheensa, joka oli sekoitus houreita, demagogiaa ja ristiriitaisuuksia, on meille absoluuttinen pettymys!

*Luin huolellisesti hänen puheensa. Kaksikymmentä kaksi kertaa viidessä sivussa mainitaan Eurooppa jossakin muodossa – herra Porošenkon suuntautuminen on selvä.*¹³⁰

Mironov siteeraa Porošenkoa, joka oli sanonut Krimin olevan aina ukrainalainen, ja saa siitä syystä kritiikkiä Žirinovskilta – ei pidä siteerata sellaista ääneen, sillä pian se irrotetaan asiayhteydestään ja näytetään kaikilla ukrainalaisilla kanavilla.

Itse Krimin kohdalla puheenaiheet ovat jo täysin toiset. Jo toukokuusta alkaen duumassa on työistetty lakeja liittyen tuomioistuimien perustamiseen ja tuomareiden valitsemiseen Krimille ja Sevastopoliin. Tunteita herättää keskustelu siitä, pitäisikö Krimille perustaa kasino. Tosin lähestyvä Venäjän kansallispäivä saa puhemies Sergei Naryškinin kertaamaan taas Venäjän lähihistoriaa – hän muistuttaa Krimin äänestäneen Venäjän puolesta jo kansanäänestyksessä 1991 ja kutsuu silloista äänestystuloksen sivuuttamista rauhanomaiseksi anneksoinniksi Ukrainan taholta.

17. kesäkuuta duumassa kuullaan pitkästä aikaa räväkämpää ja uhmakkaampia puheenvuoroja. Kommunistien Ivan Nikitšuk aloittaa kertomalla, kuinka veljesmurha Ukrainassa jatkuu ja toukokuussa valittu presidentti Petro Porošenko on jo ehtinyt tahrata kätensä Novorossian naisten, lasten ja vanhusten verellä. Nikitšuk käyttää käsitteitä natsivalta, natsijuntta ja kansanmurha sekä kutsuu tapahtumia Yhdysvaltain geopoliittiseksi peliksi ja lännen geopoliittiseksi tehtäväksi. Hän syyttää myös ukrainalaista mediaa Venäjä-vihan levittämisestä, kritisoi Venäjää toimettomuudesta tilanteessa ja vaatii osoittamaan Novorossialle sotilaallista apua. Pääasialliset syyppäät Ukrainan kriisiin löytyvät Nikitšukin mukaan kuitenkin vuodesta 1991.

*Ukrainan kansanmurhan aloittaneiden kanssa syytetyn penkille on istuttava myös heidän, jotka hajottivat Neuvostoliiton – Gorbatšovin, Kravtšukin ja Šuškevitšin. He ovat pääsyyllisiä, joiden omallatunnolla on veljesmurhia ja tuhansien kansalaistemme kuolemia kansojen välisissä konflikteissa. Heidän syystään veri virtaa tänään Ukrainan maaperällä.*¹³¹

Liberaalidemokraattien Žirinovski intoutuu kuvailemaan, kuinka ideologiat syntyvät – ne syntyvät väkivallan ja sodan seurauksena. Duuman salissa on hänen mukaansa muotoutumassa ideologia, jota hän kutsuu solidaarisuudeksi maanmiehiä kohtaan. Samaan aikaan Žirinovskin mukaan läntinen propaganda vääristelee tapahtumia ja pyrkii estämään läntisen ja itäisen Ukrainan rauhanomaisen eron, joka voisi muuten tapahtua kuin aviomiehen ja vaimon välillä avioliiton päättyessä. Kritiikkiä riittää

¹³⁰ Duuma 10.6.2014.

¹³¹ Duuma 17.6.2014.

myös omille. Žirinovskin mukaan neuvottelut kaasun hinnasta on määrätietoisesti lopetettava ja suljettava hanat, kunnes Ukraina on maksanut kerääntyneet velkansa. Oikeudenmukaisen Venäjän Ponomarjov, ainoa Krimin anneksointia vastaan äänestännyt edustaja, kiertää yhä likaamassa omaa pesäänsä ja hänen edustajanmandaattinsa on siksi evättävä. Yhtenäinen Venäjäkin on Žirinovskin mukaan täynnä pettureita, jotka juoksisivat vastaan, jos Naton panssarit vyöryisivät Moskovaan.

Yhtenäisen Venäjän Aleksei Puškovin mukaan Venäjän ja Ukrainan suhteet ovat siirtyneet uuteen vaiheeseen, jossa maat ovat lähestymässä vakavaa konfliktia. Hyökkäys Venäjän suulähetystöön, hyökkäysyritys Venäjän konsulaattiin Odessassa, loukkaukset Venäjän presidenttiä kohtaan, venäläisten toimittajien pidätykset ja kaasun maksamatta jättäminen ovat Puškovin mukaan kaikki osa Yhdysvaltojen kanssa tehtyä sopimusta. Ukrainaa hän kutsuu nationalistiseksi diktatuuriksi ja Yhdysvaltoja syyttää kaksoisstandardeista, sillä Yhdysvallat vaatii samaan aikaan Ukrainalle väkivaltamonopolia omalla alueellaan kun kieltää sen Syyrian hallinnolta.

Seuraavan päivän istunto alkaa minuutin hiljaisella hetkellä surmansa saaneiden venäläistoimittajien Igor Korneljukin ja Anton Vološinin muistoksi. Kommunistien Nikolai Kolomeitsevin mukaan YK:n ja lännen tekopyhinpienkin edustajien on nyt nähtävä, että kyseessä on Ukrainan kansalliskaartin ja Oikean sektorin ajojahti.

Myös duuman IVY-asiain, Euraasian integraation ja maanmiesyhteysklien valio-kunnan puheenjohtaja, liberaalidemokraattien Leonid Slutski katsoo, että on tullut aika tunnustaa, että nyt eletään uudessa historiallisessa todellisuudessa. Siihen kuuluu konflikti Ukrainan kanssa tilanteessa, jossa Ukrainassa on epälegitiimi johto, joka käyttää geopoliittisia kilpailijoita ja kilpailevia sivilisaatioita hyväkseen Venäjää vastaan. Slutski kehottaa Venäjää suurena suurvaltana pidättäytymään reagoimasta Ukrainan provokaatioihin. Yksinapaista maailmaa ensin Jugoslaviassa, Irakissa ja Libyassa rakentanutta Yhdysvaltoja puolestaan kohtaa hänen mukaansa Ukrainassa strateginen fiasko.

Lennot puheenvuorot jatkuvat seuraavassakin istunnossa. Kommenteista heijastuu pettymys siihen, kuinka laiskasti Venäjä on reagoinut Donbassin tilanteen kärjistymiseen. Kommunistien Vjatšeslav Tetjokinin mukaan vain hetki sitten duuman salissa juhlittiin, kuinka Venäjä palautti maitaan takaisin ja muuttui lännen va-sallista suurvallaksi, mutta nyt salissa koetaan häpeää Venäjän vaikenemisesta.

Vielä eilen Kiovassa vapistiin mahdollisuudesta, että venäläiset panssarit voivat vyöryä Donetskiiin, mutta nyt me itse protestoimme ukrainalaisten rynnäkövaunujen tunkeutumista Rostovin alueelle. Raskas tykistö ja

*ilmavoimat tuhoavat kokonaisia kortteleita, sadat rauhanomaiset asukkaat, naiset ja lapset kuolevat, mutta Moskova ei ole huomaavinaanakaan, vaikka vielä hetki sitten ylpeänä julistettiin, että kaupunkien tulittaminen on raja, josta seuraa päättäväinen vastauksemme.*¹³²

Tetjokin pelkää, että jos Venäjä jatkaa samalla perääntymisen tiellä, se joutuu pian vielä palauttamaan Krimin anteeksipyyntöjen kera. Myös Žirinovski ihmettelee, ovatko Donbassin venäläiset jotenkin toisen luokan venäläisiä krimiläisiin verrattuna ja päivittelee, että Venäjän olisi pitänyt valloittaa maayhteys Krimille.

Heinäkuun alussa kevään istuntokausi lähestyy loppuaan. Ukrainan tapahtumat pysyvät tiukasti osana istuntoja. Kommunistien Oleg Lebedev kehottaa kaikkia osallistumaan humanitaarisen avun järjestämiseen Itä-Ukrainaan – lääkkeitä, ruokaa ja muita tarvikkeita on viety pakolaisille ja taistelujoukoille jo monta autokolonnaa. Žirinovskin mielestä Venäjän tulisi uhata kovemmin voimankäytöllä, jotta Ukrainan armeija lopettaisi operaationsa, eikä pohtia tunnustamisia ja kansanäänestyksiä. Žirinovskin mukaan Euromaidan eroaa Oranssista vallankumouksesta siinä, että vuosikymmen aiemmin Maidanilla oli vain hallitusta vastustavia mielenosoittajia, nyt kyseessä oli natsistinen vallankaappaus. Toisaalta hän kutsuu tapahtumia myös pelkäksi lännen harjoituskierrrokseksi ennen varsinaista, Venäjällä tapahtuvaa vallankaappausta.

Samaan aikaan Krimiin liittyen keskustellaan tarpeesta kehittää niemimaan matkailusektoria. Venäläisten houkuttelemiseksi lomailemaan Krimillä tulisi kunnostaa hotelleja ja kohentaa maa-, meri- ja ilmaliikenneyhteyksiä niemimaalle.

Kevään 2014 istuntokausi päättyy 4. heinäkuuta. Puhemies Naryškin kiittää duumaa työstä, jonka hän kuvailee osoittautuneen kyseisenä keväänä historialliseksi.

*Yksikään 2000-luvusta kertova historiankirja ei voi vaieta Krimin liittämistä Venäjään. Kutsuivatpa lahjotut poliitikot tai epärehelliset historioitsijat näitä totisesti historiallisia tapahtumia millä nimellä tahansa, Krim oli ja tulee aina olemaan osa Venäjää. Federaation parlamentissa sen liittäminen isänmaahan lujitti kaikkia poliittisia voimia, me näimme jälleen kerran, että valtion strategiset päämäärät ovat kaikkien puolueiden ja ryhmittymien välisten erimielisyyksien yläpuolella. Haluan kiittää teitä kaikkia siitä.*¹³³

Naryškin palkitaan aplodein.

¹³² Duuma 20.6.2014.

¹³³ Duuma 4.7.2014.

7.4 Ukrainasta tulee Venäjän kohtalonkysymys

Maidanin vaikutus Venäjän poliittiseen ilmapiiriin ja sen Ukraina-diskurssiin on valtaisa. Ukrainaa koskeva retoriikka räjähtää jo tammikuussa aivan uusiin mittasuhteisiin. Maidan on duuman edustajille jälleen yksi värivallankumous Venäjän rajoilla, se on kriittinen uhka Euraasian unionin toteutumiselle ja ennen kaikkea – Ukrainasta tulee Venäjän kohtalon ympärille rakennetun kamppailumentaliteetin avoin rintama. Duuma nousee retoriikassaan takajaloilleen.

Vaikuttaa siltä, kuin kahden vuosikymmenen aikana kehittynyt epäonnistuneen ulkoisen integraation diskurssi, epäonnistuneen sisäisen kehityksen diskurssi ja kiihtyneen Venäjä-länsi-vastakkainasettelun diskurssin kolminaisuus puhkeaisi kukkaansa juuri nyt. Jännite purkautuu ja duuman istuntosalin sosiaalinen ilmapiiri täyttyy ylitsevuotavasta, negatiivisesti latautuneesta ja aggressiivisesta yhteenkuuluvuuden ja taistelumentaliteetin konsensuksesta. Vauhkoontuneet edustajat kaivavat viimeisetkin retoriset valttikorttinsa kerralla pöytään. Ukrainasta aletaan valmistella taas julkilausumaa, mutta tällä kertaa argumentit ovat kuin pyhän sodan taisteluhuutoja.

Historialliseksi symboliksi nousee Moskovan tsaarin Alekseis ja kasakkahetmanni Bogdan Hmelnitskin vuonna 1654 solmima Perejaslavin sopimus, jossa Puola-Liettuaa vastaan kapinoineet kasakat liittoutuivat Moskovan kanssa. Tästä sopimuksesta lasketaan Venäjän ja Ukrainan historiallinen valtionyhteys alkaneeksi. Perejaslavin sopimusta muistettiin tammikuun 18. päivänä, mutta duumassa ei olla tyytyväisiä sopimuksen saamaan huomioon – se ei ollut tarpeeksi. Ukrainan tilanteen kärjistyessä sopimuksen huomioimisen merkitys nousee yhtäkkiä suunnattomaksi ja merkkipäivää ehdotetaan kaiken keskellä, väkinäisen tuntuisesti, Venäjän ja Ukrainan valtioiden yhteiseksi juhlapäiväksi. Yhdessäolon historiatulkinta korostuu. Toisaalta keskustelussa esitetään myös maltillisempiakin näkökantoja, jotka pyrkivät varovaisuuteen Ukrainaan nähden. Kyse on samasta varovaisuuden linjasta entisiä neuvostotasavaltoja kohtaan kuin keväiden 1994 ja 2005 aineistoissakin tuli ilmi.

Helmikuussa huolta herättää venäjänkielisten kohtalo ja Kiovan mahdolliset Itä- ja Etelä-Ukrainaa sekä Krimiä kohtaan kohdistamat sotatoimet. Sivilisaatioiden yhteenoton ja maanmiesten puolustamisen teema vahvistuu. Esiin nousee venäläisten ja venäjänkielisten yhdessä muodostama *venäläinen maailma (russkij mir)*. Värivallankumousten teemaa jatkaa maidanin mielenosoittajien kutsuminen *oransisteiksi (oranžisty)* Oranssiin vallankumoukseen viitaten. Maanmiehillä vaikuttaa kuitenkin olevan symbolisen yhteenkuuluvuusdiskurssin ohella pragmaattinen hyödyn merkitys. Maanmiehet ovat välineitä sivilisaatioiden välisessä taistelussa. Yksi konkreettinen ehdotus maanmiesten auttamiseksi on humanitaarisen avun lähettäminen Kaakkois-Ukrainaan.

Maaliskuussa koetaan koko kevään kliimaksi, kun Krim liitetään Venäjään. Lainsäädäntötyön kannalta itse liittäminen näkyy duumassa vain kahden lain hyväksymisenä, mutta ilmapiiri duumassa on voitonriemuinen. Aineistossa puhutaankin Krim-euforiasta. Huhtikuussa koittaa paluu arkeen ja huomio kääntyy Itä-Ukrainaan, jossa Venäjän tie ei olekaan niin aktiivinen ja voittoisa kuin jotkut edustajat toivoisivat. Kevään edetessä Venäjän koetaan jopa hylänneen Donbassin oman onnensa nojaan. Kevätkausi päättyy kuitenkin iloiisiin tunnelmiin Krimin tapahtumista.

Krimin ja koko kaakkoisen Ukrainan tilanne näyttää alkuvuodesta duuman silmin käytännössä täysin vastakkaiselta, kuin lännestä käsin. Puheenvuorojen perusteella duumassa koetaan, että Kiovassa on väkivaltainen ja nationalistinen laitton valta, joka saattaa aloittaa aseellisen aggression niitä kaakkoisukrainalaisia ja krimiläisiä vastaan, jotka yrittävät puolustaa maansa perustuslaillista järjestystä. Sodan uhka leijuu ilmassa ja Venäjällä tulkitaan olevan ”historiallinen vastuu” ehkäistä mahdollinen maailmansota.

Jo helmikuussa puhutaan lähestyvistä kansanäänestyksestä ja todistellaan, että se on kansainvälisen lain mukainen – jokaisella kansalla on oltava oikeus itsemääräämiseen. Maaliskuun puolella esitetään puheenvuoroja, joissa uskotaan vakaasti Krimin itsenäistymiseen ja sitä seuraavaan liittymiseen Venäjään.

Huhtikuun paluu arkeen tarkoittaa Krimin kohdalla sitä, että duumalla on edessään valtava lainsäädäntöurakka, sillä Krim on integroitava Venäjän lakiympäristöön. Keskustelua käydään esimerkiksi kouluista, palkoista, lainoista, eläkkeistä ja sosiaaliturvasta.

7.5 Keskeisiä käsitteitä

Keväällä 2014 ukrainalaiset saavat mitä erilaisempia kutsumanimiä. Heitä kutsutaan Stepan Banderan mukaan *banderalaisiksi* tai Maidanin aukiota johdetuilla uudissa-noilla *maidanoidi* ja *maidanoitunut*. Venäjän sisäinen vihollinen, eli potentiaalisesti vastaavanlaiseen vallankumoukseen ryhtyvät ihmiset, saa kutsumanimen viides kolonna. Ukrainan uutta presidenttiä kutsutaan *juntaksi*, johtuen Ukrainan hallituksen sotilaallisesta operaatiosta Itä-Ukrainassa.

Positiivisissa yhteyksissä käytetään yhä veljesmaan käsitettä. Sen rinnalle nousee keväistä 1994 ja 2005 poiketen myös *venäläisen maailman* ja *slaavilaisuuden* käsitteet. Venäläisellä maailmalla tarkoitetaan kaikkia identiteetiltään venäläisiä ja venäjänkielisiä ympäri maailmaa, slaavilaisuus puolestaan nousee korostamaan sitä kokonaista sivilisaatiota, jota Venäjäkin edustaa. Tavoitteena on nyt *eurasialainen integraatio*, eli käytännössä katsoen Euraasian talousunioni, johon Venäjä toivoisi

Ukrainankin liittyvän. Mielenkiintoinen käsite on myös Krimin Venäjään liittämistä seurannutta innostusta kuvaava *Krim-euforia*.

Taulukko 4. Keskeisiä käsitteitä 2014

<i>bandalaiset</i>	<i>europaalainen integraatio</i>
<i>maidanoidit, maidanoituneet</i>	<i>venäläinen maailma</i>
<i>juntta</i>	<i>Krim-euforia</i>
<i>viides kolonna</i>	<i>slavilaisuus</i>
	<i>veljesmaa</i>

8. Johtopäätökset

Duuman istuntojen digitoiduista aineistoista kerätyt tilastot osoittavat, että Ukraina on ollut duuman keskusteluissa esillä useammin, kuin esimerkiksi Viro tai Suomi. Tilastoista käy myös ilmi, että Ukrainaa koskeva keskustelu voidaan jakaa kolmeen osaan. Ensimmäinen osa sijoittuu vuoden 1994 ja Oranssin vallankumouksen väliin, toinen Oranssin vallankumousta seuranneen vuoden 2005 ja Euromaidanin 2013 väliin. Kolmas osa alkoi reaktiona Euromaidaniin keuhäällä 2014. Ukrainaa koskeva keskustelu kiihtyi hieman Oranssin vallankumouksen jälkeen, mutta nousi täysin uudelle tasolle Euromaidanin jälkeen.

Krim oli ollut aiheena vähemmän esillä kuin Ukraina, mutta pomppaa sekin uudelle tasolle Euromaidanin jälkeen, jolloin tapahtui myös Krimin anneksointi. Tilastoista käy myös ilmi, että Donbass ja Novorossija ovat ilmestyneet duuman retoriikkaan varsinaisesti vasta Euromaidanin jälkeen. Kumpikaan niistä ei kuitenkaan ole saanut Krimin kaltaista huomiota. Novorossijan käyttö alkaa olla hiipumaan päin.

Keväiden 1994, 2005 ja 2014 tarkemmasta analyysistä käy ilmi, että Ukraina on ollut koko Neuvostoliiton jälkeisen ajan tärkeä maa Venäjälle, muttei niinkään rakentavana kumppanina, vaan osana Venäjän omien suurvaltapoliittisten intressien ajamista. Venäjän pyrkimyksenä on ollut integroida entisen Neuvostoliiton alue takaisin Moskovan alle, mutta tavoite ei ole onnistunut. Syyksi lasketaan epäonnistuminen niin sisä- kuin ulkopolitiikassa, mutta ajan myötä yhä voimakkaammin myös geopolittinen kamppailu lännen kanssa. Integraatiodiskurssissa kulkee rinnakkain näin sekä ulospäin suuntautuva uhmakkuus, että sisäänpäin suuntautuva itsekritiikki. Toisinaan pilkahtaa esiin myös integraation kääntöpuolena oleva ristiriita siitä, että

Moskova on joutunut ja joutuu yhä tukemaan lähialueitaan taloudellisesti. Neuvostoliitossa se kuului asiaan luonnollisesti, mutta Neuvostoliiton hajottua esimerkiksi raaka-aineiden myynnillä alle maailmanmarkkinahinnan on yritetty ostaa entisten neuvostotasavaltojen lojaliteettia jatkossakin. Kremlin harmiksi yhtälöstä on usein toteutunut vain halpojen raaka-aineiden myynti.

Integraatitavoitteen lisäksi duuman retoriikka kiinnittyy Venäjän uuden identiteetin luomisen prosessiin. Prosessi, jossa Neuvostoliiton jälkeinen Venäjä etsii ja määrittelee itseään ja rajojaan on yhä kesken. Toisaalta on huomautettava, että tämä venäläinen identiteetikriisi on ollut kesken jo tuhat vuotta.

Ukrainaa pidetään duuman retoriikassa positiivissa yhteyksissä veljeskansana, mutta negatiivisissa yhteyksissä nationalistisena ja venäläisvastaisena. Historiadiskurssi nousee esiin aina, kun Ukrainan alueiden venäläisyyttä on tarve korostaa. Maanmiesdiskurssia käytetään oikeuttamaan Ukrainan asioihin sekaantuminen. Kumppanuudella, historialla ja maanmiessuhteilla on näin loppujen lopuksi vain välinearvo ja yhteistyöllä tavoitellaan yhtä epäsymmetristä asetelmaa, kuin valtionyhteiden symboliksi nousseella Perejaslavin sopimuksella aikanaan.

Vuosien 1994, 2005 ja 2014 välinen retorinen kehitys on kulkenut tien Belovežin sopimuksen mitätöimisestä Venäjän kohtalon ratkaisemiseen Dneprin molemmilla rannoilla. 1994 Ukrainan toivottiin osallistuvan Belovežin sopimuksen purkamiseen ja Krimin suhteen löytyvän Venäjän intressejä palveleva ratkaisu. 2005 Ukrainan koetaan jo lähteneen omalle tielleen, mutta integraatiota ei pidetä vielä mahdollisena. Krimillä korostuu maanmiesten ja Mustanmeren laivaston merkitys Venäjälle. 2014 Krimin kysymys ratkaistaan yksipuolisesti ja Ukrainan valtiollisuus sekä nykyiset rajat kyseenalaistetaan osana valtavaa patriootista purkausta.

Duuman poliittisen ilmapiirin perusteella Venäjä on siis toivonut Ukrainalta Perejaslavin sopimuksen kaltaista väkinäistä veljeyttä ja epäsymmetristä liittoa, mutta todennut epäonnistumisista huolimatta integraation lopullisesti uhatuksi vasta Euro-maidanin jälkeen, jolloin retoriikka ja toimenpiteet nousevat ennennäkemättömälle tasolle.

Kevään 1994 aineistossa erottuu selkeä jakolinja kommunistien ja liberaalidemokraattien näkemysten välillä. Kommunistit haluavat ymmärrettävästi perua Belovežin sopimuksen ja palata Neuvostoliittoon uudistetun liittovaltion muodossa. Kommunistien mielestä Venäjä ei yksinään ole täysipainoinen, vaan kokonaisuus vaatii mukaan ainakin Ukrainan, Valko-Venäjän ja Kazakstanin. Liberaalidemokraattien retoriikka heijastelee pikemminkin Venäjän imperiumin kuvaa. Suvereeneiksi tulleet entiset neuvostotasavallat haluttaisiin jopa liittää kuvernementteina Venäjään. Johtotähtenä ovat rajat ylittävä venäläisyys, ortodoksisuus ja slaavilaisuus, uhkan muodostaa Venäjää maantieteellisesti lähestyvä länsi.

Kevään 2005 aineistossa liberaalidemokraatit taistelevat yhä raivokkaasti länttä vastaan syyttäen länttä niin kommunismin kuin demokratian taudin tartuttamisesta. Mielialat ovat kuitenkin hyvin apeat, sillä geopolittiseksi murtumaksi kuvailtu poliittinen kehitys entisillä Neuvostoliiton rajoilla leviää ja Venäjälle koko neuvostojen ajan kustannuksia aiheuttaneet ”lähiulkomaat” ovat nyt kääntäneet selkänsä. Murheita aiheuttavat erityisesti Georgia, Ukraina ja Moldova, joiden alueilla kamppailu kulminoituu Etelä-Ossetiaan, Abhasiaan ja Transnistriaan – ei kuitenkaan vielä Krimille. Ongelmien pääarkkitehtina nähdään kaikessa viime kädessä Yhdysvallat.

Hyvin samankaltaisia näkemyksiä kuullaan myös sittemmin muihin puolueisiin sulautuneen Rodinan edustajilta. Hekin tavoittelevat Neuvostoliiton alueen jälleenyhdistämistä, mutteivät näe sitä enää mahdollisena Neuvostoliiton tai imperiumin mitassa. Ukrainan, Georgian ja Moldovan lisäksi kivenä kengässä on myös Puola. IVY:n ja työn alla olevan Kollektiivisen turvallisuusjärjestön jäsenmaita kuvataan kuitenkin vain Venäjästä mehut imeviksi parasiiteiksi. Tavoitteena vaikuttaa olevan euraasialaisen talousyhteisön luominen.

Kommunisteilla keskustelun painopiste on siirtynyt Belovežin sopimuksen perumisesta Yhdysvaltojen, EU:n ja Naton kritisoimiseen laajentumisesta itään. Yhdysvaltojen katsotaan tähtäävän Venäjän hajottamiseen ja astinlautana on värväilykumousten ”oranssi vyöhyke”.

Liberaalidemokraatit ja Rodina muodostavat keväällä 2005 duuman äänekäimmän ja aggressiivisimman, populistisen linjan, jonka liepeillä kommunistitkin usein viihtyvät.

Täysin eri tasolla kulkee presidentin valtapuolueeksi kehittyvä Yhtenäinen Venäjä, joka tarkastelee asioita paljon pragmaattisemmin ja analyyttisemmin. He pohtivat eri maiden puolueiden ulkopoliittisia näkemyksiä, yrittävät hillitä mielikuvien luomista piiritetystä Venäjästä, kehottavat ottamaan mallia Yhdysvaltojen toimintatavoista IVY-alueen kansalaisyhteiskunnan ja nuorison parissa ja ovat huolissaan venäläisestä pääomasta Ukrainassa. Yhtenäinen Venäjä korostaa, että rajat on vahvistettu jo IVY:n perustamisen yhteydessä, mutta samalla he pohtivat käytännöllisiä keinoja rajojen muuttamiseksi. Jo tällöin tuodaan esiin malli, jonka mukaan Venäjä voisi ensin auttaa Abhasiaa, Etelä-Ossetiaa ja Transnistriaa itsenäistymään, minkä jälkeen ne voisivat liittyä Venäjän federaatioon.

Kevällä 2014 Yhtenäinen Venäjä on aluksi edelleen hyvin maltillinen. Edustajat korostavat, että Venäjä ei tule puuttumaan Ukrainan sisäisiin asioihin ja rauhoittelevat, etteivät samanlaiset tapahtumat ole mahdollisia Venäjällä. He ovat myös huolissaan ihmisten arjesta Krimillä.

Sen sijaan liberaalidemokraatit ja kommunistit vauhkootuvat täysin. He maa-laavat kuvaa suuresta ja ratkaisevasta taistelusta Venäjän ja lännen välillä, taistelusta,

joka ratkaisee Venäjän kohtalon. Kyseisten puolueiden tulokulmat ovat kuitenkin jälleen hieman erilaiset. Kommunistien viholliskuvassa länsi samaistetaan nyt toisen maailmansodan fasisteihin. Vastustajana on myös angloamerikkalainen imperialismi, jonka käytyreitä Venäjällä ovat – sisäisenä kritiikkinä – talousliberaalit poliitikot. Liberaalidemokraatit kuvailevat konfliktia sivilisaatioiden yhteenotoksi. Heidän sisäinen kritiikkinsä kohdistuu kommunisteihin, joiden he katsovat kylväneen entisen Neuvostoliiton alueen konfliktien siemenet. Koko maantieteellinen Ukraina on heidän mielestään kommunistien muotoilema maa.

Oikeudenmukainen Venäjä liikkuu jossakin populististen kommunistien ja liberaalidemokraattien sekä pragmaattisen Yhtenäisen Venäjän välimaastossa. He esittävät helpotuksia niin Venäjän kansalaisuuden myöntämiseen kuin toisen maan alueen liittämiseen Venäjään. Venäjän katsotaan olevan myös tappiolla käynnissä olevassa informaationsodassa. Kommenttien taustalla vaikuttanee Rodina-puolueen perintö.

Krimin kansanäänestyksen ja Venäjään liittämisen jälkeen Yhtenäiseltä Venäjältäkin aletaan kuulla tunneperäisempiä kommentteja. Puolueen edustajat korostavat tapahtumien historiallisuutta, kansainvälisten lakien noudattamista ja Venäjän kykyä puolustaa kansallisia etujaan ilman aseellista voimaa tai taloudellista ja poliittista painostamista, mikä on ilmiselvässä ristiriidassa todellisten tapahtumien kanssa. Ukrainan kysymyksen katsotaan olevan Yhdysvalloille geopolittinen, mutta Venäjälle eksistentiaalinen. Avainasemassa on ”viides kolonna” – ilman sitä Yhdysvallat ei ole onnistunut synnyttämään väri vallankumouksia. Puolueen pragmaattinen luonne kiinnittää edustajien huomion kuitenkin siihen valtavaan lainsäädäntötyöhön, jonka Krimin instituutioiden yhdenmukaistaminen Venäjän normeihin ja rakenteisiin vaatii.

Tässä kohtaa liberaalidemokraatit ja kommunistit pöyristyvät siitä, että Venäjä jätti operaation vain Krimiin, vaikka Lugansk, Donetsk ja joukko muita paikkakuntia odottavat Venäjältä samaa. Liberaalidemokraatit puheenjohtajansa Vladimir Žirinovski etunenässä piirtelevät Ukrainan karttaa uudelleen hakien taustaa historiasta, kommunistit vaikuttavat käyvän Ukrainassa Suuren isänmaallisen sodan uusintaa ja syyttävät verenvuodatuksesta nyt Gorbatšovia, Kravtšukia ja Šuškevitšia. Kummankin puolueen edustajien mielestä on siis käynnissä suuri ja ratkaiseva sota, jossa Venäjä onkin täysin yllättäen laittanut käsijarrun päälle.

Oikeudenmukainen Venäjä liikkuu edelleen omalla välialueellaan pohtien välillä Krimin arjen järjestämistä, välillä konfliktin suurempaa, historiallista merkitystä. Puolueen puheenjohtaja Sergei Mironov analysoikin tilannetta usean tason konfliktien kautta – on Venäjän ja Yhdysvaltain geopolittinen taso, Venäjän ja Euroopan taloudellinen taso, Ukrainan sisäinen vallan ja opposition taso sekä Ukrainan sisäinen vallan ja kansan taso.

Suurimmassa äänessä vaikuttavat kaikkina keväänä olevan liberaalidemokratian edustajat populistisilla puheenvuoroillaan. Maltillisimmassa päässä ovat Yhtenäisen Venäjän edustajat.

Puolueet tarjoavat näin erilaisia tulkintoja siitä, mikä Venäjä on ja mihin sen tulisi kehittyä, mutta mikään tulkinnoista ei kehity varsinaisesti hegemoniseksi. Viholliskuva kohdistuu paikallisesti epämiellyttävästi toimiviin lähiulkomaihin, mutta kiteytyy kokonaisuudessaan länteen ja Yhdysvaltoihin. Keväällä 2014 tilannekuvan kohdalla voidaan kuitenkin nähdä, että Venäjän kohtalon ratkaisevan kamppailun tulkinta tilanteesta hegemonisoituu ja kokee huippunsa Krimin anneksoinnin hetkellä. Sen jälkeen alkaa hidas laskeutuminen arkeen, vaikka populistisin tulkintalinja olisi tahtonut jatkaa Krimin jälkeen vielä Donbassiin ja pidemmälle.

Oheinen taulukko on yksinkertaistettu esitys puolueiden näkökannoista aineistossa kolmeen Venäjän ulkopoliittiseen koulukuntaan ryhmiteltynä. Taulukkoon on kerätty puolueiden tulkinnat tilanteesta, ulkopoliittiset tavoitteet, ulkoiset uhkakuvat ja Venäjän sisäisen kritiikin kohteet. Taulukosta käy ilmi, että aineisto painottuu valtiokeskeisten ja sivilisationistien puolelle. Valtiokeskeiset keskittyvät analyttisiin ja pragmaattisiin toimenpiteisiin, kun taas sivilisationistit antautuvat populistiseen rähäämiseen. Keväällä 2014 sarakkeeseen nousee yksittäinen henkilö, Oikeudenmukaisen Venäjän Ilja Ponomarev, joka oli ainoa duumassa Krimin Venäjään liittämistä vastaan äänestänyt edustaja.

Taulukko 5. Puolueet Venäjän ulkopoliittisissa koulukunnissa

	Länsimieliset	Valtiokeskeiset	Sivilisationistit
1994	<i>Vybor Rossii, jeltsiniläiset</i>	<i>Yhtenäisen Venäjän edeltäjät</i>	<i>LDPR, kommunistit</i>
Tulkinta tilanteesta	Maltillinen. Belovežin sopimusta ei voida perua	Maltillinen. Belovežin sopimusta ei voida perua	Populistinen. Belovežin sopimus tehtiin hätiköiden
Tavoitteet	Yhteistyö	Integraatio	LDPR: imperiumi takaisin Kommunistit: Neuvostoliitto takaisin
Ulkoinen uhka			Länsi, Nato
Sisäinen kritiikki	Hauras IVY-yhteistyö rikotaan	Hauras IVY-yhteistyö rikotaan	LDPR: Belovežin sopimusta turha enää perua

2005		<i>Yhtenäinen Venäjä</i>	<i>LDPR, kommunistit, Rodina</i>
Tulkinta tilanteesta		Maltillinen, analyyttinen, pragmaattinen	Populistinen. Länsi uhkaa, lähiulkomaat kääntäneet selkänsä
Tavoitteet		Euraasialainen talousyhteisö, IVY, rajamuutokset laillisin keinoin	Euraasialainen talousyhteisö
Ulkoinen uhka		Väri vallankumous	Länsi, Nato, EU
Sisäinen kritiikki		Venäjä myy lähiulkomaille raaka-aineita alle markkinahinnan, mutta ei saa lojaliteettia vastineeksi	Venäjä on hampaiton ja häviää alueita lähiulkomailla lännelle
2014	<i>Ilja Ponomarev, (Oikeudenmukainen Venäjä)</i>	<i>Yhtenäinen Venäjä, Oikeudenmukainen Venäjä</i>	<i>LDPR, kommunistit</i>
Tulkinta tilanteesta	Krim venäläinen, mutta anneksio ei tuo sitä lähemmäksi Venäjää	Aluksi maltillinen, sitten populistinen ja pragmaattinen. Lakinäkökulma esillä	Populistinen. Ratkaiseva kamppailu Venäjän ja lännen välillä
Tavoitteet	Ainoa Krimin Venäjään liittämistä vastustanut edustaja	YV aluksi: Venäjä ei puutu tapahtumiin OV: kansalaisuuden myöntäminen ja alueiden liittäminen helpommaksi YV lopuksi: Krimin liittäminen historiallinen tapahtuma, noudatti kansainvälistä la-	Krimin jälkeen liitettävä myös Donetsk, Lugansk ja muita alueita

		kia	
Ulkoinen uhka		Väri vallankumous	LDPR: läntinen sivilisaatio Kommunistit: fasismi, angloamerikkalainen imperialismi
Sisäinen kritiikki	Putin-kriitikko. Krimin anneksointi ei tuo sitä lähemmäksi Venäjää	YV: olennaista torjua ”viides kolonna” OV: Venäjä tappiolla informaatio-sodassa	LDPR: kommunistit kylvivät kriisin siemenet Kommunistit: talousliberaalit lännen kätyreitä

Edustajien käyttämissä käsitteissä näkyy keväällä 1994 Neuvostoliiton hajoamisen jälkeisen tilanteen jäsentäminen. Puhutaan kaukoulkomaista ja lähiulkomaista tai uusista ulkomaista. Venäjän rajojen ulkopuolelle jääneet etniset venäläiset ovat maanmiehiä ja slaavilaiset sukukansat veljeskansoja. Heihin halutaan ylläpitää veljellisiä suhteita, joiden äärimmäisenä vastakohtana on veljenmurha.

Keväällä 2005 veljeskansan sijaan puhutaan veljesmaasta, joka jo korostaa enemmän kyseisten maiden itsenäisyyttä. Väri vallankumousten ja Ukrainan Oranssin vallankumouksen myötä syntyy oranssiuden ja oranssin vyöhykkeen käsitteet. Venäläisvastaisia maita kutsutaan myös lännen rakentamaksi puskurivyöhykkeeksi, cordon sanitaireksi. Esimerkiksi raaka-aineita alle markkinahinnan ostavat entiset neuvostotasavallat leimataan herkästi vapaamatkustajaksi tai parasiitiksi.

Keväällä 2014 oranssit vaihtuvat Euromaidanin myötä Maidanin aukiosta johdetuiksi maidanoideksi ja maidanoideksi sekä Stepan Banderasta johdetuksi banderalaisiksi. Venäjän sisällä vastaavaan vallankumoukseen potentiaalisesti ryhtyviä kutsutaan viidenneksi kolonnaksi. Käsitteistössä korostetaan enemmän sivilisaatiotasoa ja ylirajaista yhteenkuuluvuutta slaavilaisuuden ja venäläisen maailman käsitteillä. Tavoitteena on euraasialainen integraatio.

Käsitteistön kehitys kuvaa sitä aineistossa esiin tullutta prosessia, jossa Neuvostoliiton hajoamisen tuskailusta siirrytään hyväksymään vallitseva tilanne, ajautuen kuitenkin lopulta kamppailuun vaikutusvallasta lännen kanssa. Kaikki päättyy rajuun konfliktiin ja sivilisaatiotason yhteenkuuluvuuden korostamiseen. Koska kyse on pitkälti Venäjän oman identiteetin etsimisestä, on aineistossa monessa tapauksessa kyse identiteettipolitiikasta. Erityisen vahvasti se korostuu keväällä 2014.

Taulukko 6. Keskeisiä käsitteitä 1994, 2005 ja 2014

Positiivinen	Negatiivinen
1994	
<i>lähiulkomaat</i>	<i>kaukoulkomaat</i>
<i>uudet ulkomaat</i>	
<i>jälkineuvostoliittolainen alue</i>	<i>eristäytyminen</i>
<i>maanmies</i>	
<i>veljeskansa</i>	
<i>veljelliset suhteet</i>	<i>veljenmurha</i>
2005	
<i>veljesmaat</i>	<i>oranssi vyöhyke</i>
	<i>oranssius</i>
	<i>vapaamatkustajat</i>
	<i>parasiitit</i>
	<i>cordon sanitaire</i>
2014	
<i>europaalainen integraatio</i>	<i>juntta</i>
<i>venäläinen maailma</i>	<i>bänderalaiset</i>
<i>slaavilaisuus</i>	
<i>veljesmaa</i>	<i>maidanoidit, maidanoituneet</i>
<i>Krim-euforia</i>	<i>viides kolonna</i>

Duumassa käydyt keskustelut jatkavat mielestäni selkeästi Venäjän identiteetin etsimisen, määrittelyn ja rakentamisen vuosisataista perinnettä. Sen tekee ymmärrettäväksi tilanne, jossa Venäjä oli siirtynyt jälleen uuteen aikakauteen edellisen valtiorakennelman ja järjestyksen romahdettua. Edustajat jatkavat sitä samaa läntisen ja itäisen ilmansuunnan välillä keinumista kuin 1800-luvun filosofitkin. On mielestäni perusteltua arvioida, että valtiokeskeisten koulukunta pitää nyky-Venäjää vahvassa otteessaan, mutta 1990-luvun alun zapadnik-henkisestä länsisuuntauksesta vaaka on kallistunut 2010-luvun slavofiilihenkinen itäsuuntaukseen, oman tien ja sivilisaation korostamiseen. Erityisen vahvasti tämä on tullut esiin juuri Ukrainan kriisissä, jossa Ukrainan sisäisen konflikti paisui Venäjän väliintulon myötä idän ja lännen väliseksi konfliktiksi.

Duuman digitoidut aineistot osoittautuivat hyväksi ja helppokäyttöiseksi aineistoksi Venäjän poliittisen diskurssin analyysiin. Jatkuvasti täydentyvänä aineistona sitä voi käyttää tämän tutkimuksen aiheen jatkamiseen tai jonkin muun aiheen tutkimiseen. Vaikka tutkimuksen tulokset eivät mielestäni mullista sitä kuvaa, joka venä-

läisestä poliittisesta ajattelusta on Ukrainan kriisin myötä kansainvälisellä tasolla syntynyt, luo se hieman tarkemman katsauksen siihen, mitä ja millä tavalla eri puolueiden edustajat ovat Ukrainasta ja Krimistä sanoneet kolmella eri vuosikymmenellä, kolmen käännteentekevän hetken vallitessa.

9. Lähteet

Suomenkielinen kirjallisuus

Berger, Peter. Luckmann, Thomas. Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Gaudamus 1994

Jokinen, Arja. Juhla, Kirsi. Suoninen, Eero. Diskurssianalyysin aakkoset. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Vastapaino, Tallinna 2016.

Kivinen Markku & Vähäkylä Leena (toim.). Venäjän palatseissa ja kaduilla. Tallinna 2015.

Koskinen, Aleks. Ukraina ja Putinin Venäjä – Kremlin turvallisuuspalvelutaustaisen eliitin reaktio Ukrainan vuoden 2004 oranssiin vallankumoukseen. Pro gradu – tutkielma, Helsingin yliopisto 2014.

Luukkanen, Arto. Muutosten Venäjä. Venäjän historia 862-2009. Helsinki 2009.

Mäkelä, Emmi. Missiona Ukraina – messianismi Venäjän toimien oikeuttajana Putinin Oranssia vallankumousta ja Euromaidan-protestia käsittelevässä retoriikassa. Pro gradu –tutkielma, Jyväskylän yliopisto 2015.

Oittinen, Vesa (toim.). Venäjä ja Eurooppa. Venäjän idea 1800-luvulla. Vastapaino 2007.

Remy, Johannes. Ukrainan historia. Tallinna 2015.

Ruutu, Katja. Venäjän politiikka ja perustuslaki. Tutkimus Venäjän perustuslakikäsitteistön kehityksestä 1900-luvulla. Gummerus Kirjapaino Oy 2006

Englanninkielinen kirjallisuus

D’Anieri, Paul. Understanding Ukrainian Politics. Power, Politics and Institutional Design

Sakwa, Richard. The Crisis of Russian Democracy. The Dual State, Factionalism and the Medvedev Succession. Cambridge 2011.

Tsygankov, Andrei. Russia’s Foreign Policy. Change and Continuity in National Identity. Oxford 2006.

Smith, Hanna. Russian Greatpowerness: Foreign Policy, the Two Chechen wars and International Organisations. Unigrafia 2014.

Menon, Rajan, Rumer, Eugene. Conflict in Ukraine. The Unwinding of the Post-Cold War Order. Massachuttes Institute of Technology 2015.

Venäjänkielinen kirjallisuus

Algoritm. Великая Россия – благо или зло? Velikaja Rossija – blago ili zlo? Moskova 2014

Gelman, Vladimir. *Iz ognja da v polymja: rossijskaja politika posle SSSR. Из огня да в полымя: российская политика после СССР*. BHV-Peterburg 2013.

Losski, Nikolai. История русской философии. Istorija russkoi filosofii. Moskova 2011

Suomenkieliset internet-lähteet

Ihalainen, Pasi. Vertaileva Euroopan historian tutkimus parlamenttihistorian näkökulmasta. Tieteessä tapahtuu 4/2013. <https://journal.fi/tt/article/view/8254>

Yle 21.2.2014. Ukrainassa allekirjoitettiin sopimus kriisin lopettamiseksi. <https://yle.fi/uutiset/3-7102370>. Luettu 10.3.2019.

Yle 7.4.2015. Venäjän parlamentin viimeinen Putin-kriitikko saamassa rikossyytteen. <https://yle.fi/uutiset/3-7913918>. Luettu 3.1.2019.

Kreml. Krimin ja Sevastopolin Venäjään liittyvät lait on allekirjoitettu. Kremlin verkkosivut 21.3.2014: <http://kremlin.ru/events/president/news/20625>. Luettu 16.12.2018.

Englanninkieliset internet-lähteet

Protocol to the Treaty Between The United States of America and the Union of Soviet Socialist republics on the Reduction and Limitation of Strategic Offensive Arms. <https://www.state.gov/documents/organization/27389.pdf>. Luettu 10.3.2019

Venäjänkieliset internet-lähteet

Договор от 28.4.1994 об общественном согласии. <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=EXP&n=261348#0> Luettu 12.12.2017.

Duuman dokumentit <http://transcript.duma.gov.ru/>

Istoriija Gosudarstvennoi Dumi. Venäjän duuman historia. <http://duma.gov.ru/duma/about/history/information/>. Luettu 10.3.2019.

Krimin autonomisen tasavallan parlamentti 6.3.2014. Парламент Крыма принял постановление «О проведении общекрымского референдума». https://www.rada.crimea.ua/news/06_03_2014_1. Luettu 24.3.2019.

Putin, Vladimir 25.4.2005. Послание Федеральному Собранию Российской Федерации. <http://kremlin.ru/events/president/transcripts/22931>. Luettu 7.1.2018.

RIA Novosti 22.10.2015. Путин: распад СССР стал трагедией гуманитарного характера. <https://ria.ru/society/20151022/1306519898.html>. Luettu 7.1.2018.

RIA Novosti 20.3.2014. Пономарев объяснил, почему голосовал против включения Крыма в РФ. <https://ria.ru/politics/20140320/1000397758.html>. Luettu 3.1.2019.

У К А 3 ПРЕЗИДЕНТА РЕСПУБЛИКИ КРЫМ О проведении опроса граждан Республики Крым 27 марта 1994 года.
<http://zakon4.rada.gov.ua/krym/show/rb0005115-94>. Luettu 27.2.2017

N-6FKZ 17.12.2001, Laki uuden Venäjän federaation subjektin liittämisen ja muodostamisen järjes-tyksestä Venäjän federaatioon.
http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34452/ Luettu 30.1.2018.

N-6FKZ 21.3.2014 Laki Krimin tasavallan liittamisestä Venäjän federaatioon sekä kahden uuden subjektin – Krimin tasavallan ja Sevastopolin federatiivisen kaupungin – muodostamisesta. http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_160618/
Luettu 18.3.2018.